

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej

**OCENA ZASOBÓW
POMOCY SPOŁECZNEJ
W KRAKOWIE
za rok 2014**

Kraków 2015

Spis treści

1	WSTĘP	10
2	ANALIZA LOKALNEJ SYTUACJI SPOŁECZNO-DEMOGRAFICZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW	11
2.1	Miasto Kraków – dane ogólne	11
2.2	Struktura demograficzna ludności Krakowa.....	11
2.3	Struktura demograficzna krakowskich rodzin i gospodarstw domowych.....	14
2.4	Sytuacja ekonomiczna krakowskich rodzin i gospodarstw domowych.....	18
2.5	Beneficjenci świadczeń rodzinnych w Krakowie.....	25
2.6	Osoby pobierające świadczenia z funduszu alimentacyjnego.....	27
3	ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW – PRACA SOCJALNA 29	
3.1	Praca socjalna prowadzona z osobami i rodzinami	29
3.2	Organizowanie społeczności lokalnej i grupowe formy oddziaływania w pracy socjalnej	30
3.2.1	Programy aktywności lokalnej.....	31
3.3	Praca socjalna prowadzona w ramach projektów socjalnych.....	32
3.4	Zadanie polegające na świadczeniu, na terenie Dzielnicy I i II Gminy Miejskiej Kraków pracy socjalnej „na ulicy” w formule streetworkingu, w środowisku osób małoletnich zagrożonych lub dotkniętych marginalizacją i demoralizacją.....	33
4	ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ - PORADNICTWO SPECJALISTYCZNE ORAZ INTERWENCJA KRYZYSOWA	34
4.1	Poradnictwo specjalistyczne	34
4.1.1	Infrastruktura.....	34
4.1.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	35
4.1.3	Kadra.....	35
4.1.4	Osoby i rodziny korzystające ze świadczeń w formie poradnictwa specjalistycznego	35
4.1.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	36
4.1.6	Wnioski	37
4.2	Interwencja kryzysowa	37
4.2.1	Infrastruktura.....	37
4.2.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	37
4.2.3	Kadra.....	38
4.2.4	Osoby i rodziny objęte pomocą w ramach interwencji kryzysowej.....	38
4.2.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	38
4.2.6	Wnioski	38

5 ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW W ZAKRESIE POMOCY OSOBOM STARSZYM 39

5.1 Procesy demograficzne zachodzące w społeczności lokalnej Gminy Miejskiej Kraków..... 39

5.2 Świadczenia na rzecz osób starszych..... 46

5.2.1	Praca socjalna z osobami starszymi.....	46
5.2.2	Usługi opiekuńcze.....	47
5.2.2.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	47
5.2.2.2	Kadra.....	48
5.2.2.3	Osoby korzystające ze świadczeń w formie usług opiekuńczych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	48
5.2.2.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	50
5.2.2.5	Wnioski	50
5.2.3	Ośrodki Wsparcia dla Osób Starszych.....	51
5.2.3.1	Infrastruktura.....	51
5.2.3.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	52
5.2.3.3	Kadra.....	52
5.2.3.4	Osoby korzystające ze świadczeń w formie uczestnictwa w ośrodku wsparcia dla osób starszych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	52
5.2.3.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	54
5.2.3.6	Wnioski	54
5.2.4	Domy Pomocy Społecznej dla osób w podeszłym wieku i osób przewlekle somatycznie chorych	55
5.2.4.1	Infrastruktura.....	56
5.2.4.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	58
5.2.4.3	Kadra.....	59
5.2.4.4	Osoby skierowane do domów pomocy społecznej przeznaczonych dla osób przewlekle somatycznie chorych oraz osób w podeszłym wieku, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy ..	59
5.2.4.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	62
5.2.4.6	Wnioski	62
5.2.5	Rodzinne Domy Pomocy.....	63
5.2.5.1	Infrastruktura.....	63
5.2.5.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	63
5.2.5.3	Kadra.....	63
5.2.5.4	Osoby korzystające ze świadczeń w formie pobytu w rodzinnym domu pomocy dla osób starszych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	63
5.2.5.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	64
5.2.5.6	Wnioski	64
5.2.6	Dofinansowanie zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze	64
5.2.6.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	64
5.2.6.2	Kadra.....	64
5.2.6.3	Osoby korzystające z dofinansowania zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy.....	64
5.2.6.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	65
5.2.6.5	Wnioski	65

6 ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW W ZAKRESIE POMOCY OSOBOM Z ZABURZENIAMI PSYCHICZNYMI 66

6.1 Osoby cierpiące na zaburzenia psychiczne w społeczności Krakowa 66

6.2 Świadczenia skierowane do osób z zaburzeniami psychicznymi..... 68

6.2.1	Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi.....	68
6.2.1.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	69
6.2.1.2	Kadra.....	69
6.2.1.3	Osoby korzystające ze świadczeń w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	69
6.2.1.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	72

6.2.1.5	Wnioski	72
6.2.2	Mieszkania chronione dla osób z zaburzeniami psychicznymi	73
6.2.2.1	Infrastruktura.....	73
6.2.2.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	73
6.2.2.3	Kadra	74
6.2.2.4	Osoby korzystające ze świadczeń w formie pobytu w mieszkaniu chronionym dla osób z zaburzeniami psychicznymi, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	74
6.2.2.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	74
6.2.2.6	Wnioski	75
6.2.3	Środowiskowe Domy Samopomocy	75
6.2.3.1	Infrastruktura.....	76
6.2.3.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	77
6.2.3.3	Kadra	77
6.2.3.4	Osoby korzystające ze świadczeń w formie uczestnictwa w środowiskowym domu samopomocy, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	77
6.2.3.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	79
6.2.3.6	Wnioski	79
6.2.4	Domy Pomocy Społecznej dla osób z zaburzeniami psychicznymi.....	79
6.2.4.1	Infrastruktura.....	80
6.2.4.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	82
6.2.4.3	Kadra	82
6.2.4.4	Osoby skierowane do domów pomocy społecznej dla osób przewlekle psychicznie chorych, dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie oraz dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	83
6.2.4.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	85
6.2.4.6	Wnioski	85
6.2.5	Warsztaty terapii zajęciowej.....	85
6.2.5.1	Infrastruktura.....	85
6.2.5.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	86
6.2.5.3	Kadra	87
6.2.5.4	Osoby korzystające z uczestnictwa w warsztatach terapii zajęciowej.....	87
6.2.5.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	88
6.2.5.6	Wnioski	88

7 ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW W ZAKRESIE POMOCY OSOBOM NIEPEŁNOSPRAWNYM 90

7.1	Osoby niepełnosprawne w społeczności Miasta Krakowa	90
7.2	Świadczenia na rzecz osób niepełnosprawnych	93
7.2.1	Praca socjalna z osobami niepełnosprawnymi	93
7.2.2	Zasiłek stały.....	93
7.2.2.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	94
7.2.2.2	Kadra	94
7.2.2.3	Osoby i rodziny korzystające ze świadczenia w formie zasiłku stałego, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	94
7.2.2.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	97
7.2.2.5	Wnioski	97
7.2.3	Turnusy rehabilitacyjne	98
7.2.3.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	98
7.2.3.2	Kadra	98
7.2.3.3	Osoby korzystające z dofinansowania uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych	98
7.2.3.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	99
7.2.3.5	Wnioski	99
7.2.4	Likwidacja barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych	99
7.2.4.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	100
7.2.4.2	Kadra	100

7.2.4.3	Osoby korzystające z dofinansowania likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych	100
7.2.4.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	102
7.2.4.5	Wnioski	102
7.2.5	Pozostałe formy pomocy osobom niepełnosprawnym	102
7.2.5.1	Dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny	102
7.2.5.1.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	103
7.2.5.1.2	Kadra.....	103
7.2.5.1.3	Osoby korzystające z dofinansowania zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny	103
7.2.5.1.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	104
7.2.5.1.5	Wnioski	104
7.2.5.2	Dofinansowanie usług tłumacza języka migowego – tłumacza przewodnika.....	104
7.2.5.2.1	Nakłady finansowe	104
7.2.5.2.2	Wnioski	104

8 ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW W ZAKRESIE POMOCY RODZINOM Z DZIEĆMI 105

8.1	Praca socjalna z rodzinami z dziećmi.....	105
8.2	Usługa asystenta rodziny	105
8.2.1.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	105
8.2.1.2	Kadra.....	105
8.2.1.3	Nakłady finansowe na realizację zadania	105
8.2.1.4	Wnioski	106
8.3	Placówki wsparcia dziennego	106
8.3.1	Infrastruktura.....	107
8.3.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	107
8.3.3	Kadra.....	107
8.3.4	Dzieci i młodzież korzystająca ze świadczeń w formie pobytu w placówkach wsparcia dziennego, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	107
8.3.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	108
8.3.6	Wnioski	108
8.4	Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi.....	109
8.4.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	110
8.4.2	Kadra.....	110
8.4.3	Rodziny korzystające ze świadczeń w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	110
8.4.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	112
8.4.5	Wnioski	112
8.5	Rodziny zastępcze niezawodowe i spokrewnione z dzieckiem	113
8.5.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	115
8.5.2	Kadra.....	116
8.5.3	Rodziny korzystające ze świadczeń dla spokrewnionych i niezawodowych rodzin zastępczych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	116
8.5.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	117
8.5.5	Wnioski	117
8.6	Rodziny zastępcze zawodowe i rodzinne domy dziecka	117
8.6.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	118
8.6.2	Kadra.....	119
8.6.3	Dzieci umieszczone w zawodowych rodzinach zastępczych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	119
8.6.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	119
8.6.5	Wnioski	120

8.7	Placówki opiekuńczo-wychowawcze	120
8.7.1	Infrastruktura.....	120
8.7.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	121
8.7.3	Kadra.....	121
8.7.4	Dzieci i młodzież skierowana do całodobowych placówek opiekuńczo - wychowawczych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy.....	121
8.7.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	123
8.7.6	Wnioski	123
8.8	Pomoc dla osób usamodzielnianych	123
8.8.1	Infrastruktura.....	124
8.8.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	124
8.8.3	Kadra.....	124
8.8.4	Osoby objęte pomocą na usamodzielnienie, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	125
8.8.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	126
8.8.6	Wnioski	126
8.9	Formy pomocy na rzecz rodzin z dziećmi	126
8.9.1	Pomoc w formie posiłków oraz zasiłków celowych na zakup żywności lub posiłku.....	126
8.9.1.1	Wnioski	127
8.9.2	Pomoc materialna o charakterze socjalnym dla uczniów: stypendia szkolne, zasiłki szkolne.....	128
8.9.2.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	129
8.9.2.2	Kadra	129
8.9.2.3	Nakłady finansowe na realizację zadania	129
8.9.2.4	Wnioski	130
8.9.3	Realizacja rządowego programu pomocy uczniom w 2014 roku – „Wyprawka szkolna”	130
8.9.3.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	131
8.9.3.2	Kadra	131
8.9.3.3	Nakłady finansowe na realizację zadania	131
8.9.3.4	Wnioski	131
8.9.4	Realizacja projektu „Pierwszy dzwonek”	132
8.9.4.1	Organizacje pozarządowe realizujące projekt	132
8.9.4.2	Kadra	132
8.9.4.3	Nakłady finansowe na realizację zadania.....	132
8.9.4.4	Wnioski	132
9	ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW W ZAKRESIE PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY	133
9.1	Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie.....	133
9.1.1	Infrastruktura.....	134
9.1.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	134
9.1.3	Kadra.....	134
9.1.4	Osoby i rodziny objęte pomocą w ramach Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie	134
9.1.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	136
9.1.6	Wnioski	136
9.2	Działalność Ośrodka dla Osób Dotkniętych Przemocą.....	137
9.2.1	Infrastruktura.....	137
9.2.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	138
9.2.3	Kadra.....	138
9.2.4	Osoby i rodziny korzystające ze wsparcia udzielanego przez Ośrodek dla Osób Dotkniętych Przemocą 138	
9.2.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	138
9.2.6	Wnioski	139

10 ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW W ZAKRESIE POMOCY OSOBOM BEZROBOTNYM.....140

10.1 Bezrobocie w Krakowie 140

10.2 Świadczenia na rzecz osób bezrobotnych 144

10.2.1	Praca socjalna z osobami bezrobotnymi	144
10.2.2	Wsparcie osób bezrobotnych realizowane w ramach projektu systemowego „Pora na aktywność” 144	
10.2.2.1	Organizacje partnerskie wspólnie realizujące projekt	145
10.2.2.2	Kadra	145
10.2.2.3	Beneficjenci projektu	145
10.2.2.4	Nakłady finansowe w ramach projektu systemowego „Pora na aktywność”	147
10.2.2.5	Wnioski	147
10.2.3	Zatrudnienie socjalne	147
10.2.3.1	Infrastruktura	148
10.2.3.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	149
10.2.3.3	Kadra	149
10.2.3.4	Osoby objęte pomocą w ramach reintegracji zawodowej, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	149
10.2.3.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	151
10.2.3.6	Wnioski	152

11 ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW W ZAKRESIE POMOCY OSOBOM I RODZINOM O NISKICH DOCHODACH.....153

11.1 Ubóstwo 153

11.2 Świadczenia dla osób i rodzin o niskich dochodach..... 153

11.2.1	Zasiłek okresowy	153
11.2.1.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	153
11.2.1.2	Kadra	153
11.2.1.3	Osoby i rodziny korzystające ze świadczenia w formie zasiłku okresowego, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	153
11.2.1.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	157
11.2.1.5	Wnioski	158
11.2.2	Zasiłek celowy i specjalny zasiłek celowy	159
11.2.2.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	159
11.2.2.2	Kadra	159
11.2.2.3	Osoby i rodziny korzystające ze świadczenia w formie zasiłku celowego oraz specjalnego zasiłku celowego, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy.....	159
11.2.2.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	163
11.2.2.5	Wnioski	163
11.2.3	Pomoc w formie posiłków oraz zasiłków celowych na zakup żywności lub posiłku.....	164
11.2.3.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	165
11.2.3.2	Kadra	165
11.2.3.3	Osoby i rodziny korzystające z posiłków oraz zasiłków celowych na zakup żywności lub posiłku, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	165
11.2.3.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	169
11.2.3.5	Wnioski	169
11.2.4	Współpraca z organizacjami dystrybuującymi żywność w ramach Programu Żywnościowego dla osób najbardziej potrzebujących w Unii Europejskiej	169

12 ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW W ZAKRESIE POMOCY OSOBOM BEZDOMNYM.....171

12.1 Osoby bezdomne w społeczności Miasta Krakowa 171

12.2 Świadczenia na rzecz osób bezdomnych	177
12.2.1 Schronienie.....	177
12.2.1.1 Infrastruktura.....	177
12.2.1.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	180
12.2.1.3 Kadra.....	180
12.2.1.4 Osoby objęte pomocą w formie schronienia, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy 181	
12.2.1.5 Nakłady finansowe na realizację zadania	183
12.2.1.6 Wnioski	184
12.2.2 Mieszkania chronione dla osób bezdomnych	184
12.2.2.1 Infrastruktura.....	185
12.2.2.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	185
12.2.2.3 Kadra.....	185
12.2.2.4 Osoby korzystające ze świadczeń w formie pobytu w mieszkaniu chronionym dla bezdomnych mężczyzn, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy.....	185
12.2.2.5 Nakłady finansowe na realizację zadania	186
12.2.2.6 Wnioski	186
12.2.3 Inna działalność na rzecz bezdomnych, wspieranie pozostałej działalności charytatywnej	187
12.2.3.1 Pomoc w formie gorącego posiłku.....	187
12.2.3.1.1 Infrastruktura	187
12.2.3.1.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	187
12.2.3.1.3 Kadra.....	188
12.2.3.1.4 Nakłady finansowe na realizację zadania	188
12.2.3.1.5 Wnioski	188
12.2.3.2 Łazienki dla osób bezdomnych	188
12.2.3.2.1 Infrastruktura	188
12.2.3.2.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	188
12.2.3.2.3 Kadra.....	189
12.2.3.2.4 Nakłady finansowe na realizację zadania	189
12.2.3.2.5 Wnioski	189
12.2.3.3 Przychodnie dla Osób Bezdomnych	189
12.2.3.3.1 Infrastruktura	189
12.2.3.3.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	189
12.2.3.3.3 Kadra.....	189
12.2.3.3.4 Nakłady finansowe na realizację zadania	189
12.2.3.3.5 Wnioski	190
12.2.3.4 Wigilia dla bezdomnych i samotnych.....	190
12.2.3.4.1 Infrastruktura i organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	190
12.2.3.4.2 Kadra.....	190
12.2.3.4.3 Nakłady finansowe na realizację zadania	190
12.2.3.4.4 Wnioski	190

13 NOWATORSKIE ROZWIĄZANIA REALIZOWANE PRZEZ MIEJSKI OŚRODEK POMOCY SPOŁECZNEJ W KRAKOWIE W 2014 ROKU.....191

13.1 Lokalny Program Osłonowy dla osób, które poniosły zwiększone koszty grzewcze lokalu związane z trwałą zmianą systemu ogrzewania opartego na paliwie stałym na jeden z systemów proekologicznych....	191
13.2 Program „Aktywny samorząd”	192
13.3 Zmiany organizacyjne w MOPS wdrażane w związku ze zmianą sposobu prowadzenia i organizowania pracy socjalnej	193
13.4 Program reintegracji społecznej i zawodowej osób posiadających zadłużenie z tytułu korzystania z mieszkań komunalnych, mający na celu pomoc w spłacie zadłużenia	194

14 MIEJSKI OŚRODEK POMOCY SPOŁECZNEJ W KRAKOWIE195

14.1	Kadra Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie.....	196
14.2	Plan wydatków Sytemu Pomocy Społecznej w latach 2012 – 2014	197
14.3	Infrastruktura lokalowa i techniczna.....	201

1 Wstęp

Art. 16a ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej nakłada na gminy, powiaty i województwa obowiązek przygotowywania corocznie oceny zasobów pomocy społecznej i przedstawienia jej odpowiednio: radzie gminy, radzie powiatu oraz sejmikowi województwa. Ocena zasobów wraz z rekomendacjami stanowi podstawę do planowania budżetu na rok następny.

Ocena zasobów pomocy społecznej w Gminie Miejskiej Kraków za rok 2014 powstała w oparciu o dane i materiały, które były dostępne w momencie przygotowania niniejszego dokumentu. Dla zobrazowania stanu i trendu zmian w strukturze społeczności lokalnej miasta Krakowa przywołano dane liczbowe uzyskane z banku danych lokalnych GUS, w wyniku Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań w 2011 roku przeprowadzonego przez Główny Urząd Statystyczny, sprawozdawczości Grodzkiego Urzędu Pracy, jak również dane wydziałów Urzędu Miasta Krakowa, miejskich jednostek organizacyjnych oraz instytucji i firm działających na terenie Krakowa, zawarte w Raportach o Stanie Miasta.

Zgodnie z intencją ustawodawcy, dokonując oceny uwzględniono infrastrukturę, kadre, organizacje pozarządowe i nakłady finansowe na zadania pomocy społecznej. Sporządzona ocena obejmuje ponadto osoby i rodziny korzystające w 2014 roku z pomocy społecznej, rodzaje występujących problemów oraz ich rozkład ilościowy.

W rozdziale 2 dokonano analizy sytuacji społeczno-demograficznej Gminy Miejskiej Kraków, z punktu widzenia potrzeb pomocy społecznej. Przedstawiono podstawowe cechy demograficzne społeczności Krakowa, strukturę rodzin krakowskich i ich zasobność oraz dostępne prognozy.

Rozdziały 3 i 4 charakteryzują świadczenia pomocy społecznej wspólne dla wszystkich grup osób i rodzin, korzystających z pomocy. Tematem rozdziału 3 jest praca socjalna jako fundamentalne świadczenie pomocy społecznej, w rozdziale 4 skupiono się na poradnictwie specjalistycznym w tym terapii rodzin i interwencji kryzysowej.

W rozdziałach 5-12 dokonano oceny zasobów pomocy społecznej wg świadczeń charakterystycznych dla poszczególnych kategorii klientów: osób starszych, osób z zaburzeniami psychicznymi, osób niepełnosprawnych, rodzin z dziećmi, przemocy w rodzinie, bezrobotnych, osób i rodzin o niskich dochodach oraz osób bezdomnych.

W rozdziale 13 opisano nowatorskie rozwiązania realizowane przez MOPS w Krakowie w 2014 roku.

W ostatnim rozdziale dokonano charakterystyki Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie.

2 Analiza lokalnej sytuacji społeczno-demograficznej Gminy Miejskiej Kraków

2.1 Miasto Kraków – dane ogólne

Kraków jest drugim co do wielkości miastem w Polsce, zarówno pod względem ludności jak i powierzchni. Zajmuje obszar 327 km². Administracyjnie podzielony jest na 18 pomocniczych dzielnic (I-XVIII). Jest stolicą województwa małopolskiego, z siedzibą Wojewody Małopolskiego oraz Marszałka Województwa Małopolskiego.

Miasto Kraków jest jednym z najważniejszych ośrodków miejskich w kraju. Pełni rolę regionalnego i międzynarodowego ośrodka życia społecznego, kulturalnego i gospodarczego.

Mieszkańcy Miasta Krakowa tworzą wspólnotę samorządową – gminę miejską. Kraków jest miastem na prawach powiatu. Gmina wykonuje zadania publiczne własne gminy i powiatu oraz zadania zlecone gminie i powiatowi z zakresu administracji rządowej. Organami Gminy Miejskiej Kraków są: Rada Miasta, która sprawuje władzę uchwałodawczą i kontrolną oraz Prezydent Miasta sprawujący władzę wykonawczą. O ustroju gminy stanowi jej Statut. Prezydent wykonuje swoje zadania przy pomocy Urzędu Miasta Krakowa oraz miejskich jednostek organizacyjnych i powiatowych służb, inspekcji i straży.

2.2 Struktura demograficzna ludności Krakowa

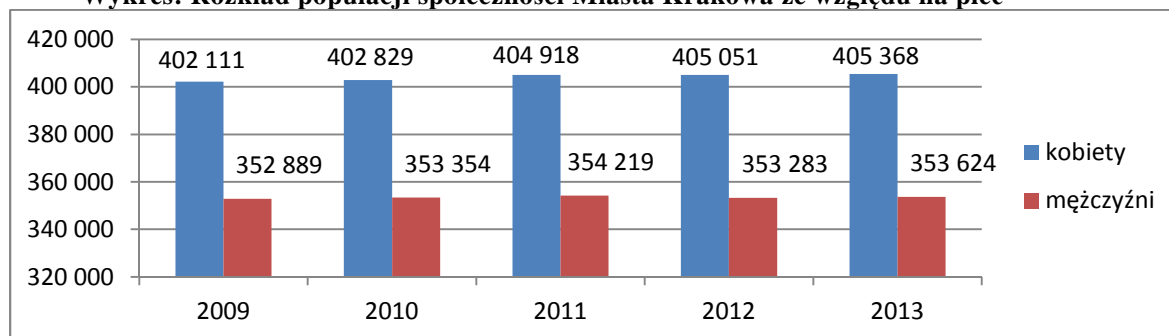
Podstawowe cechy demograficzne społeczności lokalnej Krakowa takie jak: wykształcenie, struktura rodzin i gospodarstw domowych, sytuacja ekonomiczna zostały określone na podstawie danych spisowych z 2011 r., interpolacji tychże danych oraz, kiedy to było możliwe, danych z lat 2012 – 2014.

Według stanu na koniec roku 2013 Kraków liczył 758 992 mieszkańców¹ tzw. ludności faktycznej, tj.:

- zamieszkałej w Krakowie na stałe,
- przebywającej w Krakowie czasowo przez okres powyżej 3 miesięcy.

W porównaniu do roku 2012 zwiększyła się liczba ludności Krakowa o 658 osób. Najwięcej (71 143) mieszkańców zameldowanych było w Dzielnicy IV – Prądnik Biały, najmniej (16 852) mieszkańców zameldowanych było w Dzielnicy IX – Łagiewniki – Borek Fałęcki. W 2013 roku mieszkańcy Krakowa stanowili 2% ludności Polski i 22,6% mieszkańców województwa małopolskiego. Średnia gęstość zaludnienia w roku 2013 wynosiła 2 322 mieszkańców na 1 km². Dla porównania średnia gęstość zaludnienia dla województwa w tym samym okresie wyniosła 221. Kobiety stanowiły 53,4% populacji Krakowa. Na 100 mężczyzn przypadało 115 kobiet. W województwie małopolskim ten wskaźnik wyniósł 106 kobiet na 100 mężczyzn.

Wykres: Rozkład populacji społeczności Miasta Krakowa ze względu na płeć

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Raportu o stanie miasta 2013

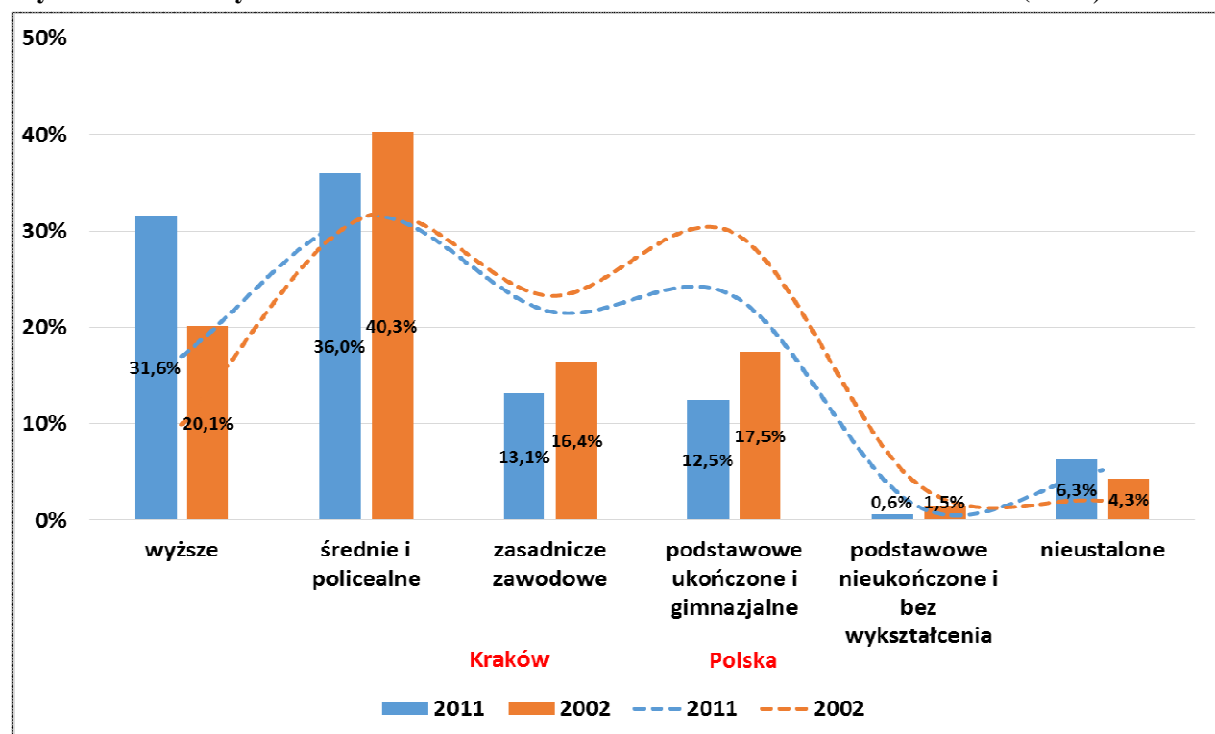
¹ Raport o stanie miasta 2013 r.

Wyniki Narodowego Spisu Powszechnego przeprowadzonego w roku 2011 wskazują na wzrost poziomu wykształcenia ludności w skali całego kraju.

W okresie międzypisowym odsetek osób o wykształceniu co najmniej średnim wzrósł z 41,4% w 2002 roku do 48,6% w 2011 roku tj. o 7,2 pkt. procentowego. Największą dynamikę odnotowano w odniesieniu do osób o wykształceniu wyższym, których udział zwiększył się z 9,9% w 2002 roku do 17% w 2011 roku (tj. 7,1 pkt. procentowego).

Porównanie aktualnych wyników NSP 2011 z danymi pochodzącymi z NSP 2002 wykazało, iż, podobnie jak to miało miejsce w województwie małopolskim i Polsce, także w Krakowie nastąpił istotny wzrost odsetka osób z wykształceniem wyższym – o ponad 10 p. proc, co wskazuje poniższy wykres. Z badań wynika, że ponad 67% mieszkańców Krakowa posiada co najmniej średnie wykształcenie. W 2002 r. liczba ta wynosiła 60,4 %.

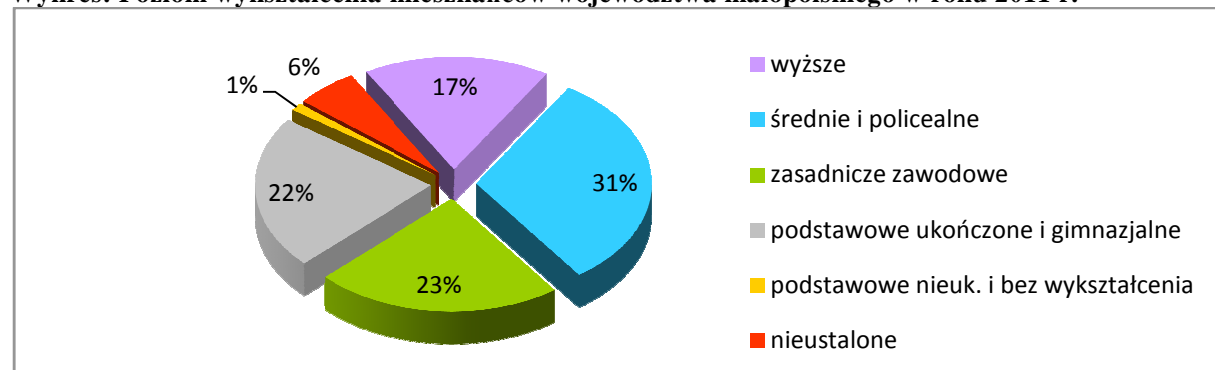
Wykres: Poziom wykształcenia mieszkańców Krakowa i Polski w latach 2002 i 2011 (w %)

Źródło: opracowania własne na podstawie GUS (w 2002 bez wykształcenia gimnazjalnego)

Poziom wykształcenia mieszkańców Małopolski niewiele różni się od średniej krajowej.

Wykres: Poziom wykształcenia mieszkańców województwa małopolskiego w roku 2011 r.

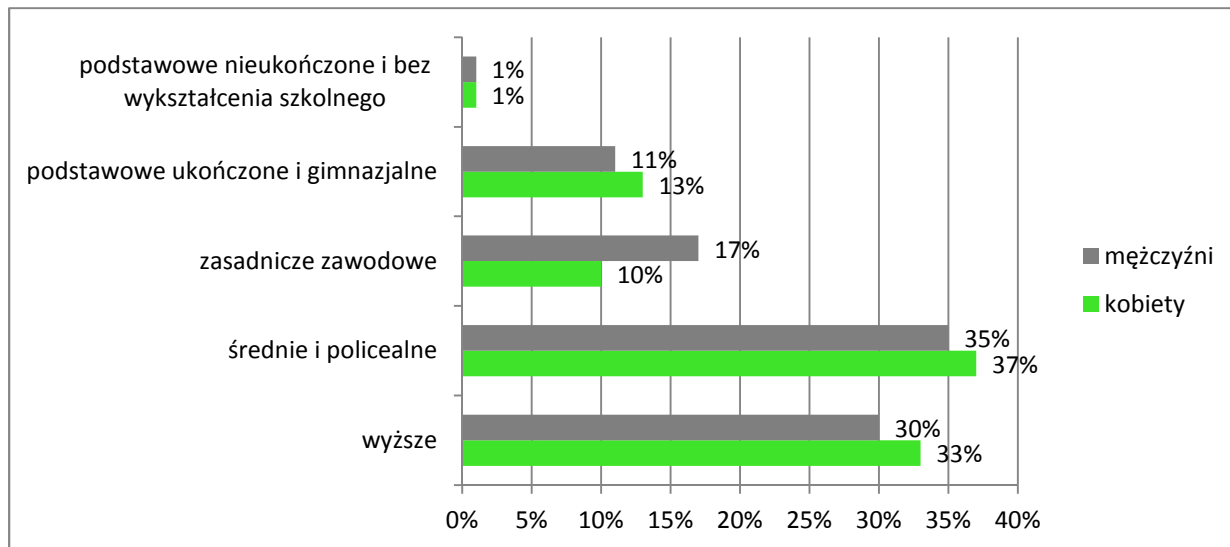

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS („Ludność w województwie małopolskim. Stan i struktura demograficzno-społeczna”. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011, Kraków 2013)

Struktura ludności według poziomu wykształcenia różni się w zależności od płci. Nadal lepiej wykształcone są kobiety. W 2011 roku wśród ogółu mężczyzn 14,8% ukończyło szkoły wyższe, i w porównaniu do 2002 roku odnotowujemy wzrost o 5,5 pkt. procentowego. Natomiast znacznie lepiej przedstawia się sytuacja kobiet w tym zakresie. W 2002 roku co 10 kobieta posiadała dyplom ukończenia szkoły wyższej, natomiast 9 lat później już niemal co 5 kobieta (19%) była absolwentką szkoły wyższej.

W Krakowie pod względem płci nie obserwuje się znaczących różnic wśród osób z średnim i policealnym oraz wyższym wykształceniem. Jedynie wśród osób z zawodowym wykształceniem, można zaobserwować większy odsetek mężczyzn – 17% w stosunku do kobiet – 10%.

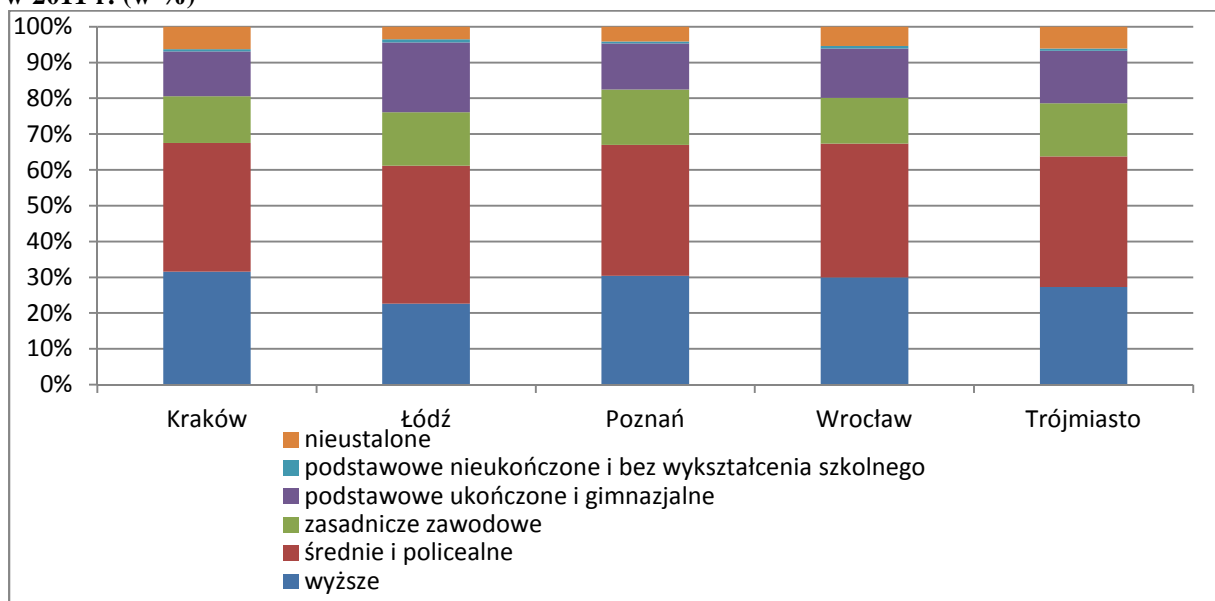
Wykres: Poziom wykształcenia mieszkańców Krakowa w 2011 roku wg płci

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Lokalnych)

Poniższy wykres wskazuje różnice w poziomie wykształcenia pomiędzy Krakowem, a wybranymi miastami wojewódzkimi.

Wykres: Poziom wykształcenia mieszkańców Krakowa, Łodzi, Poznania, Wrocławia i Trójmiasta w 2011 r. (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

W porównaniu z wybranymi miastami wojewódzkimi, Kraków charakteryzuje się najwyższym odsetkiem osób z wykształceniem wyższym, którzy stanowią 31,6% populacji osób wykształconych. Najbardziej zbliżona do krakowskiej struktura wykształcenia występuje w Poznaniu i Wrocławiu. Biorąc pod uwagę stopień wykształcenia mieszkańców Krakowa należy stwierdzić, iż Kraków jest jedną z najlepiej wykształconych społeczności miejskich w Polsce.

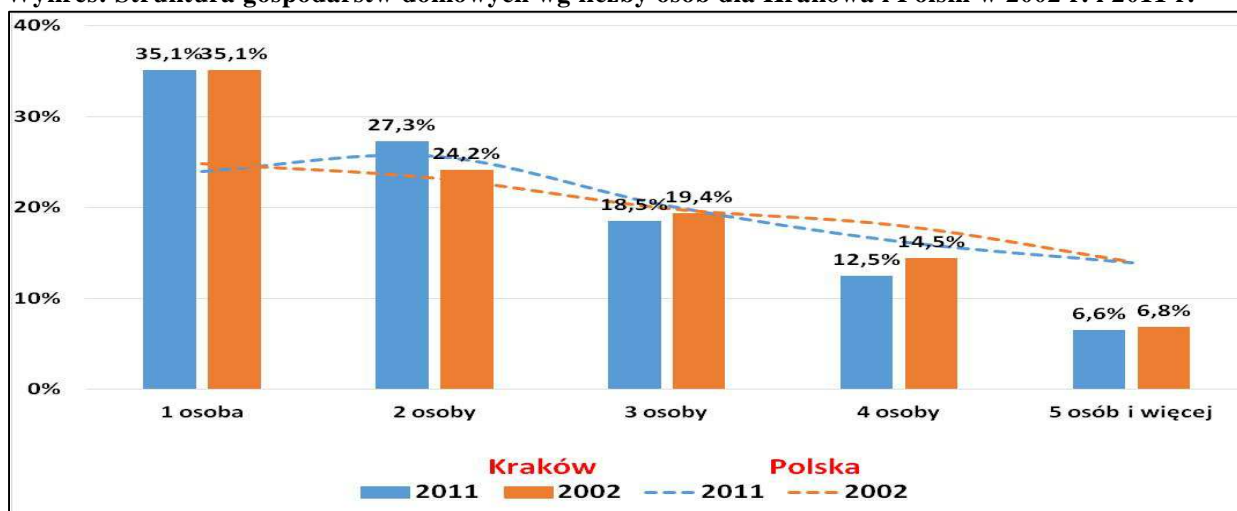
2.3 Struktura demograficzna krakowskich rodzin i gospodarstw domowych

Poniższe informacje opisują strukturę demograficzną krakowskich rodzin i gospodarstw domowych na podstawie dostępnych w tym zakresie danych.

Według Narodowego Spisu Ludności i Mieszkań 2011 w końcu marca 2011 r. w Polsce istniało 13 568 tys. gospodarstw domowych². W porównaniu do roku 2002 jest ich o 231 tys. więcej tj. blisko 2% więcej. Z kolei nieznacznie zmniejszeniu uległa średnia liczba osób w gospodarstwach domowych z 2,84 w roku 2002 do 2,82 w roku 2011.

Dostępne informacje wskazują, że w Krakowie liczba gospodarstw domowych, definiowanych jako zespół osób mieszkających razem i wspólnie utrzymujących się bez względu na stopień pokrewieństwa, wynosiła w roku 2011 ponad 320 tysięcy. W skład gospodarstw domowych wchodzi około 98% mieszkańców Krakowa³. Przeciętna liczba osób w gospodarstwie domowym wynosiła 2,32, przy średniej dla województwa małopolskiego wynoszącej 3,07 (dla kraju, jak wyżej wskazano, 2,82). Dominującą grupę stanowią gospodarstwa jednorodzinne, stanowiące 57,2% ogółu gospodarstw.

Wykres: Struktura gospodarstw domowych wg liczby osób dla Krakowa i Polski w 2002 r. i 2011 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Lokalnych)

Jak wskazuje powyższy wykres, w Krakowie dominują jednoosobowe gospodarstwa, które stanowią ponad 35% ogółu oraz gospodarstwa tworzone przez dwie osoby, których jest ponad 27%. W okresie międzyspisowym odnotowano dość wyraźny wzrost liczby gospodarstw dwuosobowych – w roku 2011 było ich o 13,5 tys. więcej niż w roku 2002 oraz jednoosobowych – było ich o ponad 5 tys. więcej. Zwraca również uwagę dużo niższa niż średnia krajowa liczba gospodarstw 4 i więcej osobowych – 19,1% w Krakowie (30,1% dla Polski). Wynika to między innymi z faktu, iż w Krakowie występuje duża liczba osób owdowiałych, w podeszłym wieku, mieszkających samotnie. Natomiast powstawaniu

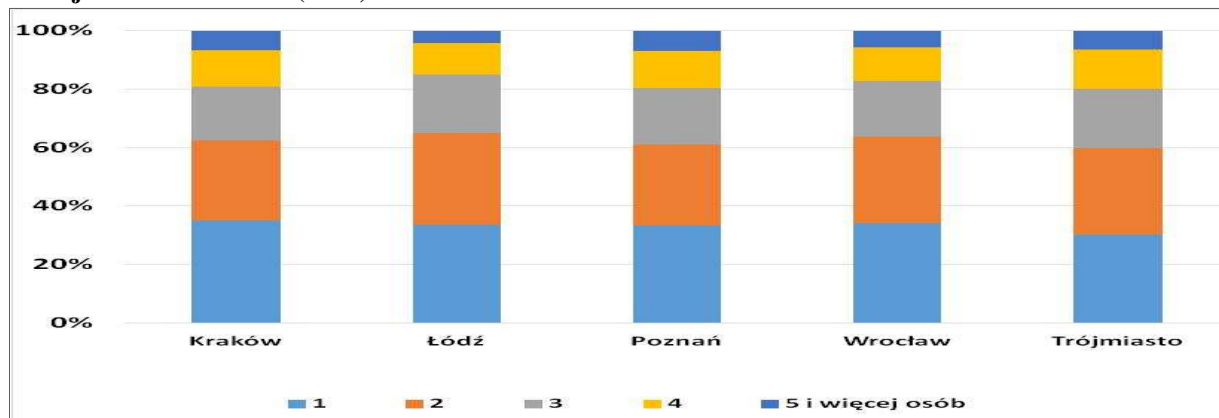
² Główny Urząd Statystyczny, *Gospodarstwa domowe i rodziny. Charakterystyka demograficzna. NSP Ludności i Mieszkań 2011*, Warszawa 2014 r.

³ Pozostali mieszkańcy Krakowa wchodzi w skład rodzin w gospodarstwach zbiorowych w obiektach zbiorowego zakwaterowania.

gospodarstw dwuosobowych sprzyja przede wszystkim odkładanie przez młodych ludzi decyzji o posiadaniu potomstwa.

Poniższy wykres obrazuje strukturę gospodarstw domowych wg liczby osób dla Krakowa, oraz miast: Łodzi, Poznania, Wrocławia i Trójmiasta.

Wykres: Struktura gospodarstw domowych wg liczby osób w Krakowie, Łodzi, Poznaniu, Wrocławiu i Trójmieście w 2011 r. (w %)

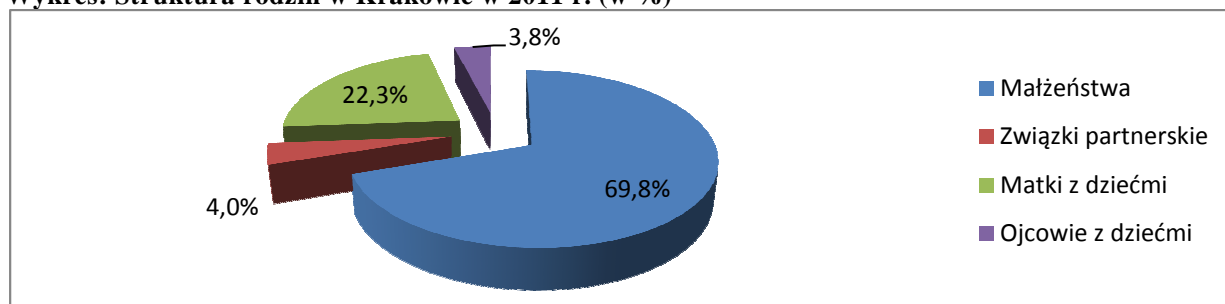
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wynika z niego, iż struktura gospodarstw domowych Krakowa nie odbiega znacząco od tej występującej w pozostałych poddanych analizie miastach. Trzeba jednak podkreślić, że to właśnie w Krakowie występuje najwięcej 1-osobowych gospodarstw domowych – 35,1%, najmniej jest ich natomiast w Trójmieście – 30,2%. Pod względem liczby gospodarstw 3 i więcej osobowych przoduje Trójmiasto, gdzie łącznie stanowią one 40,1% wszystkich gospodarstw domowych.

Wśród ponad 320 tysięcy krakowskich gospodarstw domowych 60,9% stanowią gospodarstwa tworzone przez co najmniej 1 rodzinę (dla Polski wskaźnik ten wynosi 72,9%). Liczba rodzin w Krakowie w roku 2011 r. wyniosła 208 tys. (nastąpił wzrost w porównaniu z rokiem 2002 o około 7 tys.). Za rodzinę uznaje się parę (małżeństwo lub partnerów) bez dzieci lub parę z jednym bądź większą liczbą dzieci, albo też samotnego rodzica z jednym bądź większą liczbą dzieci. Pod względem struktury dominują rodziny pełne, czyli mające obydwójce współmałżonków, jednak ponad 26% rodzin stanowią rodziny niepełne, przy czym na jednego samotnego ojca przypada 5 samotnych matek. W okresie międzyspisowym nastąpił wzrost rodzin niepełnych o 2,1 p. proc.

W opisywanej grupie odnotowano, obejmującą ponad 8 tysięcy rodzin, grupę rodzin opartych na związkach partnerskich (wśród których blisko 40% posiada na utrzymaniu co najmniej jedno dziecko). Należy zaznaczyć, iż w okresie międzyspisowym nastąpił dwukrotny wzrost liczby rodzin opartych na związkach partnerskich.

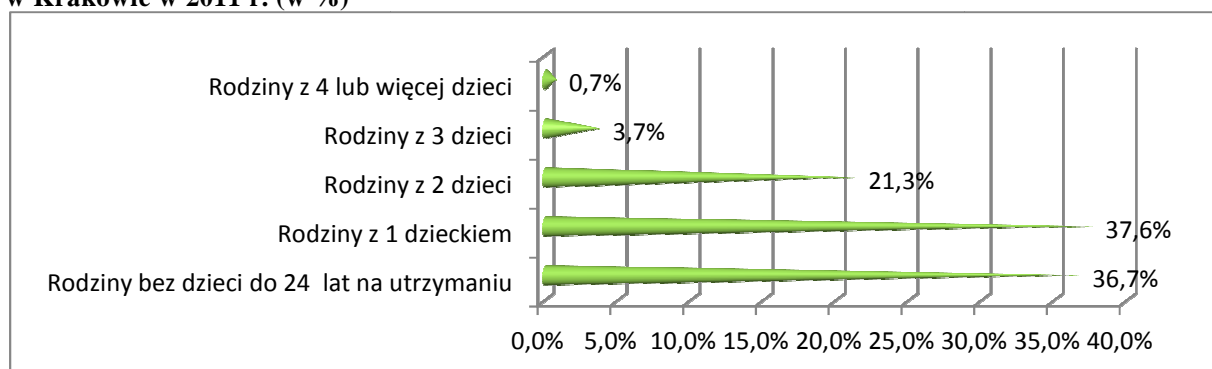
Wykres: Struktura rodzin w Krakowie w 2011 r. (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Informacje demograficzne wskazują⁴, że około 148 tysięcy rodzin w Krakowie (prawie 71% ogółu rodzin) to rodziny z dziećmi⁵, a około 94 tys. (45% ogółu rodzin) to rodziny z dziećmi do lat 24⁶ pozostającymi na utrzymaniu rodziny⁷.

Wykres: Struktura rodzin z dziećmi wg liczby dzieci do 24 lat pozostających na utrzymaniu w Krakowie w 2011 r. (w %)

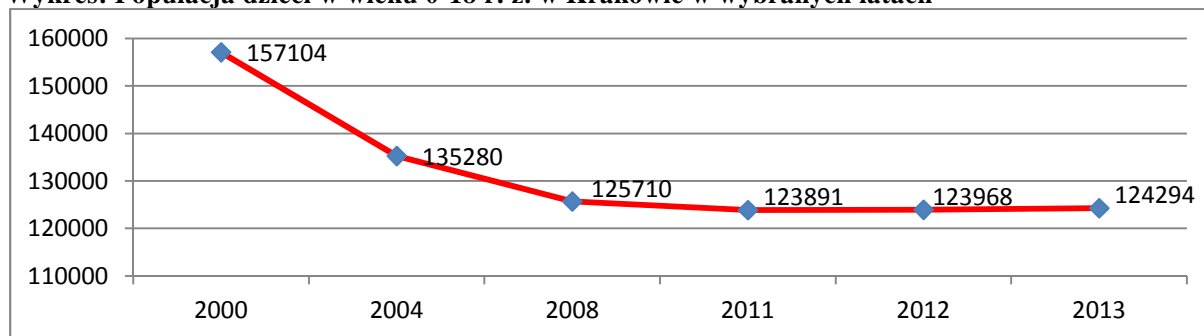
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

W Krakowie wśród grupy rodzin z dziećmi do lat 24 pozostającymi na utrzymaniu dominują rodziny z jednym dzieckiem, które stanowią 37,6%. Rodziny wielodzietne (3 i więcej dzieci) stanowią zaledwie 4,4% ogółu rodzin z dziećmi do 24 lat pozostającymi na utrzymaniu.

Łączna liczba dzieci w rodzinach to prawie 220 tys., dzieci do lat 24 pozostających na utrzymaniu jest blisko 140 tys. Przeciętna liczba dzieci do lat 24 pozostających na utrzymaniu w rodzinach to 1,49 osoby (w woj. małopolskim 1,72 osoby, w Polsce 1,62 osób).

Dane statystyczne udostępniane przez GUS wskazują, że w Krakowie populacja dzieci w przedziale wiekowym 0-18 lat systematycznie malała w okresie 2000-2011 (ubytek o ponad 33 tys. osób), począwszy jednak od 2012 roku nastąpiła zmiana trendu i lekki wzrost liczby dzieci. Związane jest to zapewne z częstszym podejmowaniem decyzji o posiadaniu potomstwa przez osoby z wyżu demograficznego z początku lat osiemdziesiątych.

Wykres: Populacja dzieci w wieku 0-18 r. ż. w Krakowie w wybranych latach

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Lokalnych)

⁴ Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych.

⁵ Jako dziecko określa się osobę w każdym wieku, która pozostaje w gospodarstwie domowym (lub przebywa w gospodarstwie zbiorowym) wraz z obojgiem lub jednym z rodziców. Do dzieci zalicza się również pasierbów oraz dzieci przysposobione.

⁶ Dziecko do lat 24 pozostające na utrzymaniu to osoba w wieku 0-24 lat, która nie posiada własnego źródła utrzymania i pozostaje na utrzymaniu innej osoby wchodzącej w skład gospodarstwa domowego.

⁷ Około 54 tys. rodzin to rodziny, w których albo nie ma dzieci w wieku 0-24 lat, albo dzieci w wieku poniżej 25 lat mają własne źródło utrzymania i nie pozostają na utrzymaniu rodzica.

Prognozowana przez GUS⁸ liczba dzieci w wieku 0-18 r. ż. będzie rosła do roku 2025, po czym zacznie spadać.

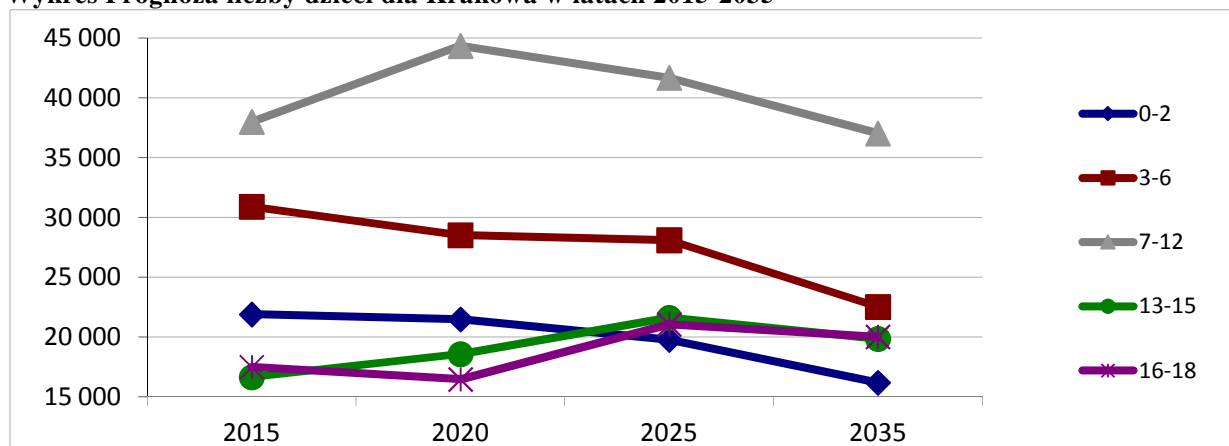
Tabela: Prognoza liczby dzieci dla Krakowa do 2035 roku

PROGNOZA dla miasta Krakowa							
wiek	2015	2016	2017	2020	2025	2030	2035
0-2	21 908	21 648	21 519	21 486	19 793	17 295	16 201
3-6	30 898	30 226	29 469	28 522	28 107	25 400	22 529
7-12	37 995	40 123	41 898	44 340	41 672	40 806	37 021
13-15	16 662	16 432	16 633	18 586	21 620	20 187	19 863
16-18	17 505	16 940	16 729	16 479	21 070	20 547	20 035
suma	124 968	125 369	126 248	129 413	132 262	124 235	115 715

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Najbardziej optymistyczne prognozy dotyczą populacji dzieci w wieku 7-12 lat gdzie będzie następował stały wzrost liczebności do 2020 roku, natomiast najgorzej przedstawia się prognoza dla grupy obejmującej dzieci w wieku 0-2 lat, oraz 3-6 lat gdzie prognozowany jest w zasadzie stały spadek populacji. W przypadku pozostałych przedziałów wiekowych ich liczebność będzie się wahać. W najbliższych trzech latach wzrośnie liczba dzieci w przedziałach wiekowych 7-12, zmaleje z kolei liczba dzieci we wszystkich pozostałych przedziałach wiekowych.

Wykres Prognoza liczby dzieci dla Krakowa w latach 2015-2035

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Prognoza dla powiatów i miast na prawie powiatu oraz podregionów na lata 2014-2050 (opracowana w 2014 r.)

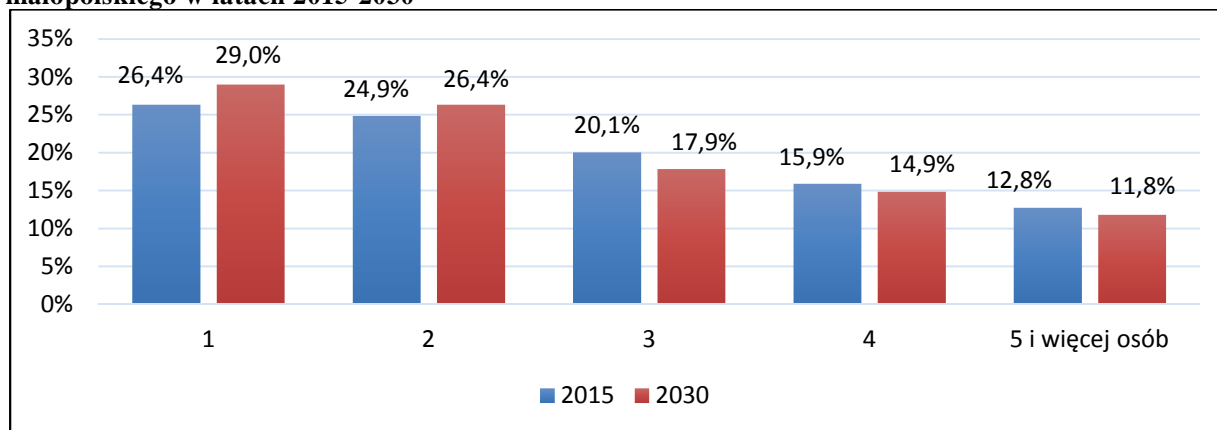
Wyniki opracowanej przez GUS długookresowej prognozy gospodarstw domowych na lata 2008-2035⁹ dla województwa małopolskiego wskazują, że w latach 2015 – 2030 ogólna liczba gospodarstw domowych wzrośnie. Tempo przyrostu będzie stosunkowo niskie – około 5%, a prognoza zakłada wzrost w całym omawianym okresie. Największy przewidywany wzrost będzie miał miejsce w latach 2015 – 2020.

⁸ Główny Urząd Statystyczny, *Prognoza dla powiatów i miast na prawie powiatu oraz podregionów na lata 2014-2050* (opracowana w 2014 r.).

⁹ Główny Urząd Statystyczny, *Prognoza gospodarstw domowych na lata 2008-2035* (opracowana w 2007 r.).

W perspektywie 2030 roku przewiduje się znaczące zmiany w strukturze gospodarstw domowych pod względem ich wielkości. Łącznie liczba gospodarstw 1- i 2- osobowych w 2030 r. wzrośnie w stosunku do 2015 r. o 4,1%, a ich udział w ogólnej liczbie gospodarstw wyniesie 55,4%, natomiast łączna liczba gospodarstw 3-osobowych i większych zmaleje w tym samym okresie o 4,2%. Gospodarstwa te będą stanowić 44,6% wszystkich gospodarstw domowych.

Wykres Prognozowana struktura gospodarstw domowych wg wielkości dla województwa małopolskiego w latach 2015-2030

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Gospodarstwa 1-osobowe pozostaną grupą najliczniejszą. Najmniej liczną grupę wciąż stanowią gospodarstwa 5-osobowe i większe. Udział gospodarstw 1- osobowych w strukturze ogółem wzrośnie z 26,4% w 2015 r. do 29% w 2030 r. Tendencję wzrostową będą wykazywać również gospodarstwa domowe bez dzieci. Ich liczba w latach 2015-2030 wzrośnie o ponad 93 tys., tj. o ponad 11%, a udział w ogólnej liczbie gospodarstw domowych zwiększy się z 67,7% w 2015 r. do 71,8% w 2030 r. Ponadto prognozowany jest spadek przeciętnej liczby dzieci w rodzinie z 0,52 w 2015 r. do 0,46 w 2030 r. W okresie do 2030 roku zmaleje także przeciętna liczba osób w gospodarstwie domowym – z 2,74 osób w 2015 r. do 2,63 w 2030 r.

2.4 Sytuacja ekonomiczna krakowskich rodzin i gospodarstw domowych

Istotne znaczenie dla analizy ekonomicznych aspektów funkcjonowania gospodarstw domowych ma określenie źródeł ich utrzymania. Źródła utrzymania gospodarstwa domowego wynikają z indywidualnych źródeł dochodów uzyskiwanych przez poszczególnych członków gospodarstwa domowego. Jako główne źródło utrzymania przyjmuje się to źródło, z którego pochodzi przeważająca część środków w budżecie domowym, przeznaczana na potrzeby wszystkich członków gospodarstwa.

Spośród wyodrębnionych ponad 320 tysięcy gospodarstw domowych (w 2002 – 307 tys.), najliczniejszą grupę, bo liczącą około 181 tysięcy, stanowią gospodarstwa, których głównym źródłem utrzymania są dochody uzyskiwane z tytułu pracy (bez względu na charakter zatrudnienia)¹⁰. W ich obrębie zdecydowana większość – aż 52,9% gospodarstw utrzymuje się z dochodów z pracy świadczonej w sektorze prywatnym. Mniejszą ilościowo jest zbiorowość gospodarstw utrzymujących się z pracy świadczonej w sektorze publicznym – około 31,7%. Dane dotyczące udziału poszczególnych typów gospodarstw w ogólnej liczbie gospodarstw w Krakowie przedstawia poniższa tabela.

¹⁰ Urząd Statystyczny w Krakowie, *Ludność i gospodarstwa domowe w województwie małopolskim. Stan i struktura społeczno-ekonomiczna. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011*, Kraków 2014, str. 210-211.

Tabela: Gospodarstwa domowe w Krakowie według głównego źródła utrzymania w 2011 r.

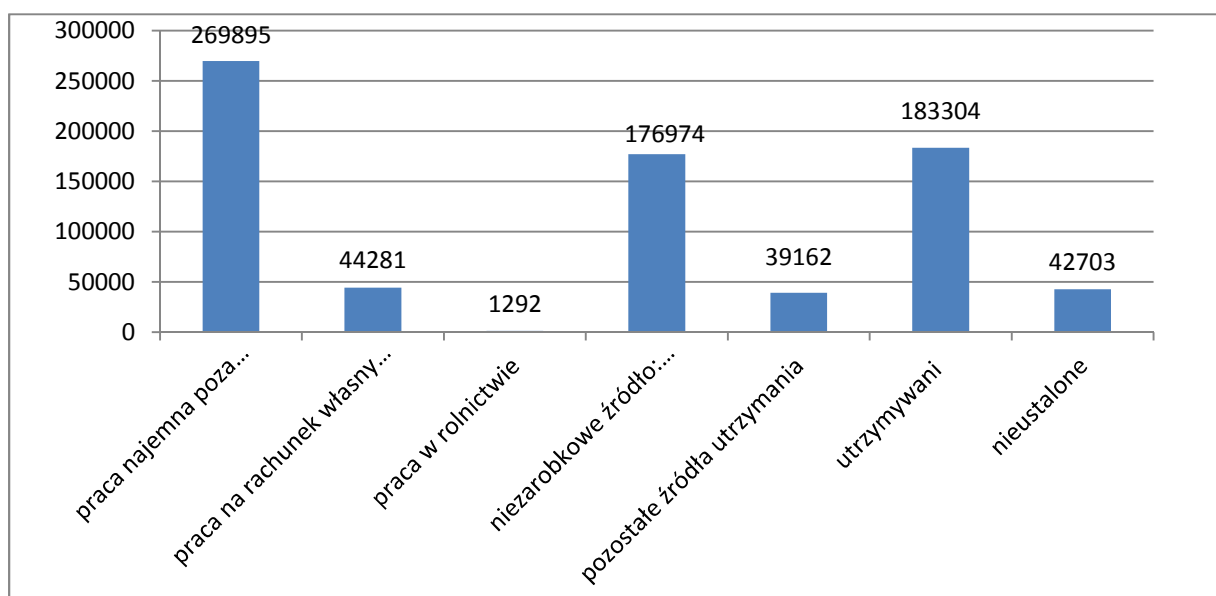
Praca				
	Najemna		Na rachunek własny	
	W sektorze publicznym	W sektorze prywatnym	Poza rolnictwem	W rolnictwie
Ogółem w tys.	57 348	95 763	27 529	508
% ogółu	17,9%	29,8%	8,6%	0,2%
Ogółem %	56,5%			

	Niezarobkowe źródło			Dochody z własności i inne	Na utrzymaniu	Nieustalone
	Emerytura	Renta	Pozostałe niezarobkowe źródło			
Ogółem w tysiącach	83 307	15 862	2 906	24 312	1 062	12 332
% ogółu	26,0%	4,9%	0,9%	7,6%	0,3%	3,8%
Ogółem %	31,8%			11,7%		

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Urząd Statystyczny w Krakowie

W oparciu o dostępne dane dotyczące sytuacji ekonomicznej krakowskich gospodarstw domowych można stwierdzić, że dla znaczącej większości gospodarstw domowych głównym źródłem utrzymania są dochody z pracy świadczonej poza rolnictwem – dotyczy to aż 56,3% gospodarstw domowych. Praca wykonywana w rolnictwie stanowi główne źródło utrzymania w znikomym odsetku gospodarstw domowych (0,2%). Liczną zbiorowość gospodarstw domowych stanowią gospodarstwa, których główne źródło utrzymania pochodzi z niezarobkowego źródła tj. emerytur, rent i pozostałych źródeł niezarobkowych (31,8%). Analiza niezarobkowych źródeł utrzymania wskazuje, że w Krakowie najliczniejszą pod tym względem grupę stanowią gospodarstwa emerytów i rencistów – w stosunku do ogółu gospodarstw domowych stanowią 30,9%.

Wykres: Mieszkańcy Krakowa ze względu na źródło utrzymania w 2011 roku

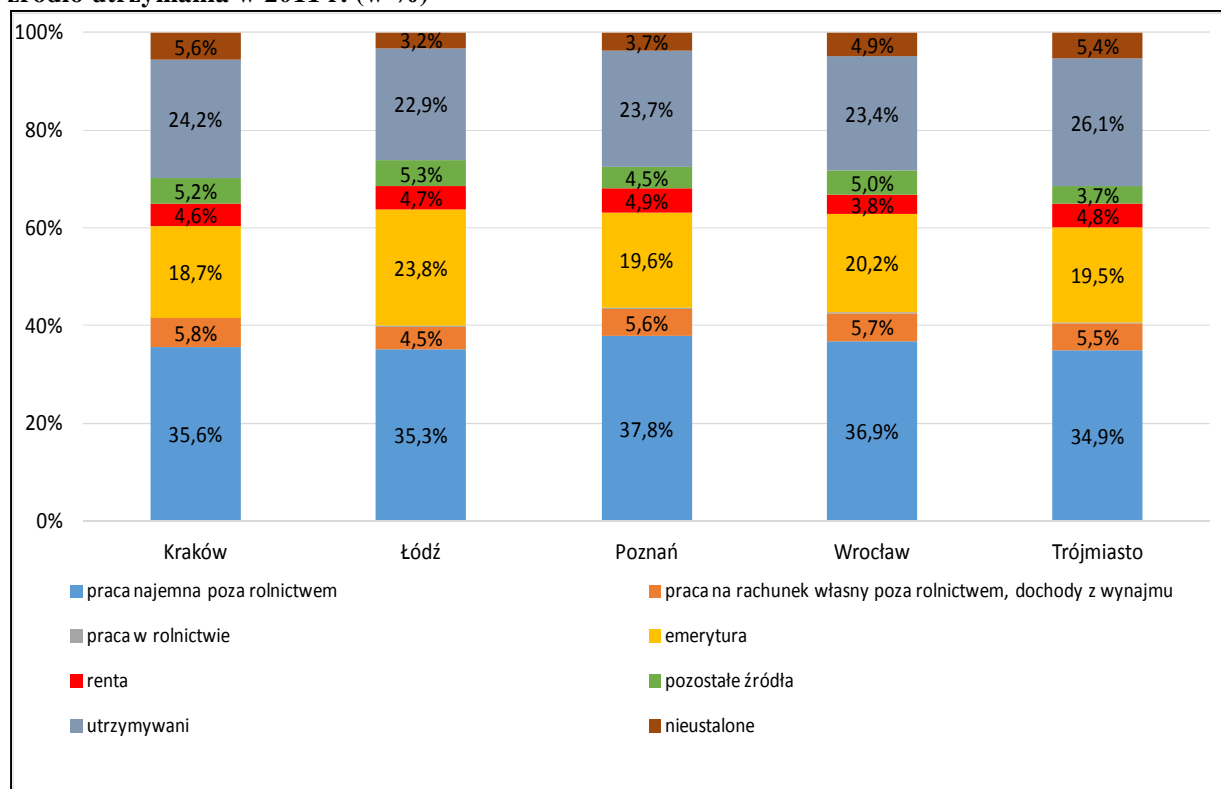

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Lokalnych)

W oparciu o dane z Narodowego Spisu Powszechnego w 2011 roku najwięcej mieszkańców Krakowa – 35,6 % utrzymywało się z pracy najemnej poza rolnictwem (przy średniej dla woj. małopolskiego wynoszącej 30,4%), 24,2% osób pozostawało na utrzymaniu innych osób (w woj. małopolskim średnio 31,6%), a dla 23,3% głównym źródłem utrzymania była renta lub emerytura (w woj. małopolskim średnio 22,5%).

Poniższy wykres prezentuje różnice dotyczące głównych źródeł utrzymania pomiędzy mieszkańcami Krakowa, oraz wybranych miast wojewódzkich. Struktura dochodów najbardziej zbliżona do krakowskiej występuje w Poznaniu i Trójmieście.

Wykres: Mieszkańcy Krakowa, Łodzi, Poznania, Wrocławia i Trójmiasta ze względu na główne źródło utrzymania w 2011 r. (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Z dostępnych badań budżetów gospodarstw domowych (w okresie trwania prac nad opracowaniem Oceny Zasobów Pomocy Społecznej), przeprowadzanych przez Główny Urząd Statystyczny¹¹ wynika, że w roku 2013 odnotowano zmianę trwającą 2 lata tendencji spadkowej dotyczącej realnej wartości dochodów – przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na osobę ukształtował się na poziomie 1 299 zł i był realnie wyższy o 0,7% od dochodu z roku 2012¹².

Poziom przeciętnych miesięcznych wydatków w gospodarstwach domowych na osobę wyniósł w 2013 roku 1 062 zł i pozostał realnie na tym samym poziomie jak w roku 2012¹³.

¹¹ Główny Urząd Statystyczny, *Sytuacja gospodarstw domowych w 2013 r. w świetle wyników badań budżetów gospodarstw domowych*, Warszawa, 26.05.2014 r.

¹² W celu zachowania relacji między strukturą badanej zbiorowości a strukturą społeczno-demograficzną zbiorowości generalnej, dane za lata 2010-2013 uzyskane z badania budżetów gospodarstw domowych zostały przeważone strukturą gospodarstw domowych według liczby osób i miejsca zamieszkania pochodzącą z *Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2011* (za lata 2003-2009 – z *Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2002*), co powoduje różnice w stosunku do danych za lata 2010-2012 publikowanych wcześniej a uogólnionych na podstawie wyników NSP 2002.

¹³ Ze względu na trwające przeliczenia dla lat ubiegłych wynikające z wprowadzenia od 2013 r. nowej klasyfikacji spożycia indywidualnego według celu, opartej na zharmonizowanej klasyfikacji COICOP dla

Wydatki na towary i usługi konsumpcyjne wyniosły średnio 1 018 zł i były realnie wyższe niż w 2012 r. o 3%.

Należy jednocześnie zaznaczyć, że w miastach powyżej 500 tys. mieszkańców przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na osobę był aż o 65,0% wyższy niż przeciętnie w kraju i było to o 7,6 p. proc. więcej niż przed rokiem. Natomiast wydatki były wyższe od przeciętnych krajowych o 56,8% i było to o 6,4 p. proc. więcej niż przed rokiem.

Podobnie jak w latach poprzednich, w roku 2013 ponad połowa badanych gospodarstw domowych oceniała swoją sytuację materialną jako przeciętną, prawie co czwarte gospodarstwo postrzegało ją jako raczej dobrą albo bardzo dobrą, a co piąte jako raczej złą albo złą.

Skala zmian zarówno dochodów jak i wydatków uzależniona była od grupy społeczno-ekonomicznej gospodarstw domowych. Znalazło to odzwierciedlenie w obliczanych na podstawie wyników badania budżetów gospodarstw domowych wskaźnikach zagrożenia ubóstwem ekonomicznym.

Pomimo generalnej poprawy warunków życia Polaków, poziom dochodów części polskich rodzin jest nadal niepokojąco niski. Podstawowe wskaźniki służące do opisywania poziomu ubóstwa w społeczeństwie to: ustawowa granica ubóstwa, relatywna granica ubóstwa oraz minimum egzystencji. Ustawowa granica ubóstwa to kwota, która zgodnie z obowiązującą ustawą o pomocy społecznej uprawnia do interwencji socjalnej. Od 1 października 2012 r. kwota kryteriów dochodowych uprawniających do ubiegania się o pomoc wynosi 456 zł na osobę w rodzinie i 542 zł dla osoby samotnie gospodarującej.

Wskaźnik relatywnej granicy ubóstwa określa się na poziomie 50% średnich miesięcznych wydatków ogółu gospodarstw domowych. Wskaźnik ten w roku 2013 wyniósł 706 zł dla gospodarstwa jednoosobowego oraz 1 906 zł dla gospodarstwa 4-osobowego (poziom granic w IV kwartale 2013 r.- 2 osoby dorosłe + dwoje dzieci do lat 14)¹⁴.

Z kolei minimum egzystencji nazywane też minimum biologicznym, stanowi dolne kryterium ubóstwa i uwzględnia jedynie te potrzeby, których zaspokojenie nie może być odłożone w czasie, a konsumpcja niższa od tego poziomu prowadzi do biologicznego wyniszczenia. Takie ubóstwo nie wynika jedynie z krótkotrwałego pogorszenia się sytuacji rodzin, ale nabiera cech trwałości, przyczyniając się do długotrwałego pozbawienia możliwości korzystania z dóbr i usług, a tym samym prowadzi do wykluczenia społecznego. Minimum egzystencji uznaje się za dolną granicę obszaru ubóstwa. Wysokość minimum egzystencji ustala corocznie Instytut Pracy i Spraw Socjalnych. Według opracowania IPiPS opublikowanego 16 kwietnia 2015 roku wysokość minimum egzystencji w 2014 roku wyniosła dla jednoosobowego gospodarstwa pracowniczego 544 zł, dla jednoosobowego gospodarstwa emeryckiego – 515 zł., a dla gospodarstwa pracowniczego 4-osobowego 1 855 zł.¹⁵.

W opracowaniu przygotowanym przez GUS¹⁶, w 2013 roku w gospodarstwach domowych o wydatkach poniżej granicy ubóstwa skrajnego (tzn. poniżej poziomu minimum egzystencji) żyło 7,4% osób, czyli nieznacznie (o 0,6 punktu procentowego) więcej niż w roku poprzednim. Zwiększenie odsetka osób zagrożonych ubóstwem skrajnym mogło być związane m.in. ze wzrostem poziomu minimum egzystencji.

Na prawie takim samym poziomie co przed rokiem kształtowała się wartość wskaźnika zagrożenia ubóstwem relatywnym. W 2013 r. w gospodarstwach domowych, w których wydatki wynosiły mniej niż 50% średnich wydatków ogółu gospodarstw domowych, żyło 16,2% osób (w 2012 r. – 16,3%).

wszystkich badań Europejskiego Systemu Statystycznego, wyniki dla lat wcześniejszych podano według klasyfikacji COICOP/HBS, obowiązującej do roku 2012.

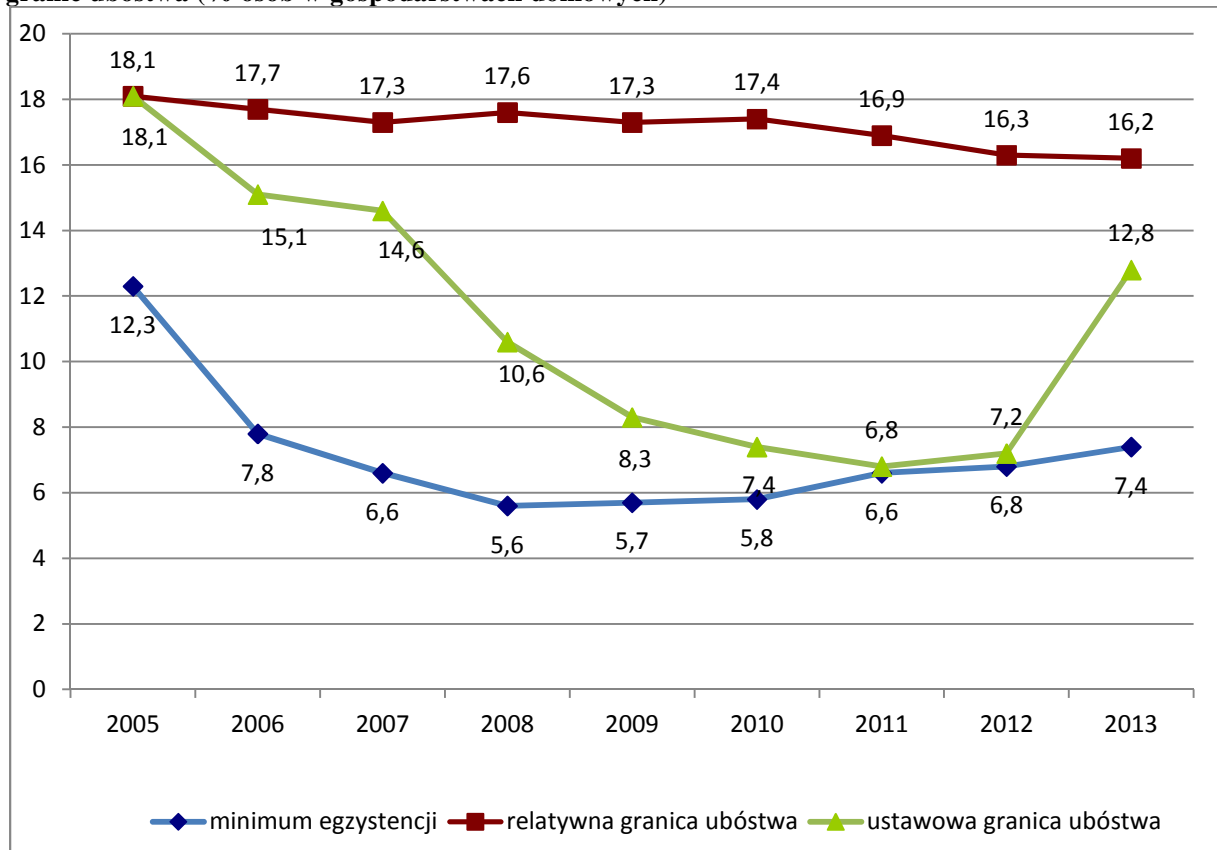
¹⁴ *Ubóstwo ekonomiczne w Polsce w 2013 r.*, GUS, Warszawa, 30.05.2014 r.

¹⁵ Instytut Pracy i Spraw Społecznych, *Poziom i struktura minimum egzystencji w 2014 r. (dane średnioroczne)*, Warszawa, 16 kwietnia 2015r.

¹⁶ *Ubóstwo ekonomiczne w Polsce w 2013 r.*, GUS, Warszawa, 30.05.2014 r.

Poniżej tzw. ustawowej granicy ubóstwa, czyli poniżej progu interwencji socjalnej żyło w 2013 r. 12,8% osób, czyli o 5,6 punktu procentowego więcej niż w 2012 r. Tak znaczny wzrost ubóstwa ustawowego wynika jednak głównie ze zmiany w październiku 2012 r. wartości progów interwencji socjalnej, a nie ze zmiany sytuacji bytowej gospodarstw domowych.

Wykres: Zagrożenie ubóstwem w Polsce w latach 2005 – 2013 według przyjętych w danym roku granic ubóstwa (% osób w gospodarstwach domowych)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Ubóstwo w różnym stopniu dotyka poszczególne grupy społeczne, jednak społeczna mapa zagrożenia ubóstwem w Polsce nie zmienia się istotnie od wielu lat. Według badań GUS ubóstwem skrajnym zagrożone są najczęściej gospodarstwa domowe z osobami bezrobotnymi (zwłaszcza wtedy, gdy głowa gospodarstwa ma niski poziom wykształcenia) i niepełnosprawnymi oraz rodziny wielodzietne. Czynnikiem, który silnie różnicuje zagrożenie ubóstwem jest poziom wykształcenia. Zasadniczo, im wyższe wykształcenie, tym mniejsze jest ryzyko życia poniżej minimum egzystencji. Wśród gospodarstw domowych, w których głowa gospodarstwa domowego uzyskała wykształcenie co najwyżej gimnazjalne, odsetek osób ubogich wyniósł ok. 17%. W gospodarstwach domowych, w których głowa gospodarstwa posiadała wykształcenie wyższe, odsetek ten wyniósł niecały jeden procent.

Grupą silnie zagrożoną ubóstwem pozostają cały czas dzieci i młodzież. W 2013 roku wskaźnik zagrożenia ubóstwem skrajnym wśród dzieci i młodzieży do lat 18 wyniósł ok. 10%, a osoby w tym wieku stanowiły prawie jedną trzecią populacji zagrożonej ubóstwem skrajnym (w populacji ogółem do tej grupy wiekowej należała mniej więcej co piąta osoba). Podobnie jak w latach poprzednich ubóstwo dotyka najczęściej mieszkańców wsi a najrzadziej mieszkańców największych miast.

W wymiarze terytorialnym zasięg ubóstwa skrajnego był największy w regionach północnym i wschodnim, a w szczególności w województwach warmińsko-mazurskim i podlaskim.

Na tle kraju mieszkańców województwa małopolskiego można uznać za średnio sytuowanych. Najnowsze dostępne badania budżetów gospodarstw domowych w województwie małopolskim przeprowadzone w 2013 roku objęły około 8,3% (w roku 2012-też - 8,3%) wszystkich gospodarstw zbadanych w kraju. Przeciętne gospodarstwo domowe w województwie małopolskim liczyło 2,91 osoby (w 2012 r. – 2,92)¹⁷.

W strukturze dochodu gospodarstwa domowego dominowały dochody z pracy najemnej.

W 2013 roku stanowiły 54,6% dochodu rozporządzalnego (w kraju 53,1%). Drugim, co do wielkości, źródłem dochodów gospodarstwa domowego, były dochody ze świadczeń z ubezpieczeń społecznych i pomocy społecznej.

Przeciętny miesięczny nominalny dochód rozporządzalny na osobę w gospodarstwach domowych ogółem w 2013 r. w Małopolsce wynosił 1 227,80 zł i był niższy od wartości dla kraju o 71 zł. W porównaniu z rokiem 2012 kwota dochodu rozporządzalnego na osobę w Małopolsce zwiększyła się o 3,2% (w kraju o 1,6%).

W 2013 roku poziom przeciętnych miesięcznych wydatków w gospodarstwach domowych ogółem wynosił 1 019,77 zł w przeliczeniu na 1 osobę. Wydatki miesięczne ponoszone przez 1 osobę w województwie małopolskim były o około 42 zł niższe niż ponoszone przez przeciętnego Polaka. W porównaniu z 2012 rokiem wydatki mieszkańca województwa małopolskiego wzrosły prawie o 24 zł.

Według badań *Diagnoza Społeczna 2013*¹⁸, pod względem ogólnego wskaźnika jakości życia województwa małopolskie, opolskie i pomorskie przodują na tle kraju. W przekroju większych miast najlepiej żyje się mieszkańcom Torunia, Warszawy, Poznania i Krakowa.

Sytuację finansową gospodarstw domowych, mieszkańców Krakowa obrazują raporty z badań zleczanych od 1999 roku przez Krakowski Holding Komunalny S.A. Badania są przeprowadzane wśród mieszkańców Krakowa i dotyczą oceny jakości wykonywanych usług komunalnych oraz stopnia obciążenia budżetów domowych wydatkami na te usługi, stąd dane dotyczące budżetów gospodarstw domowych krakowian nie są pełne.

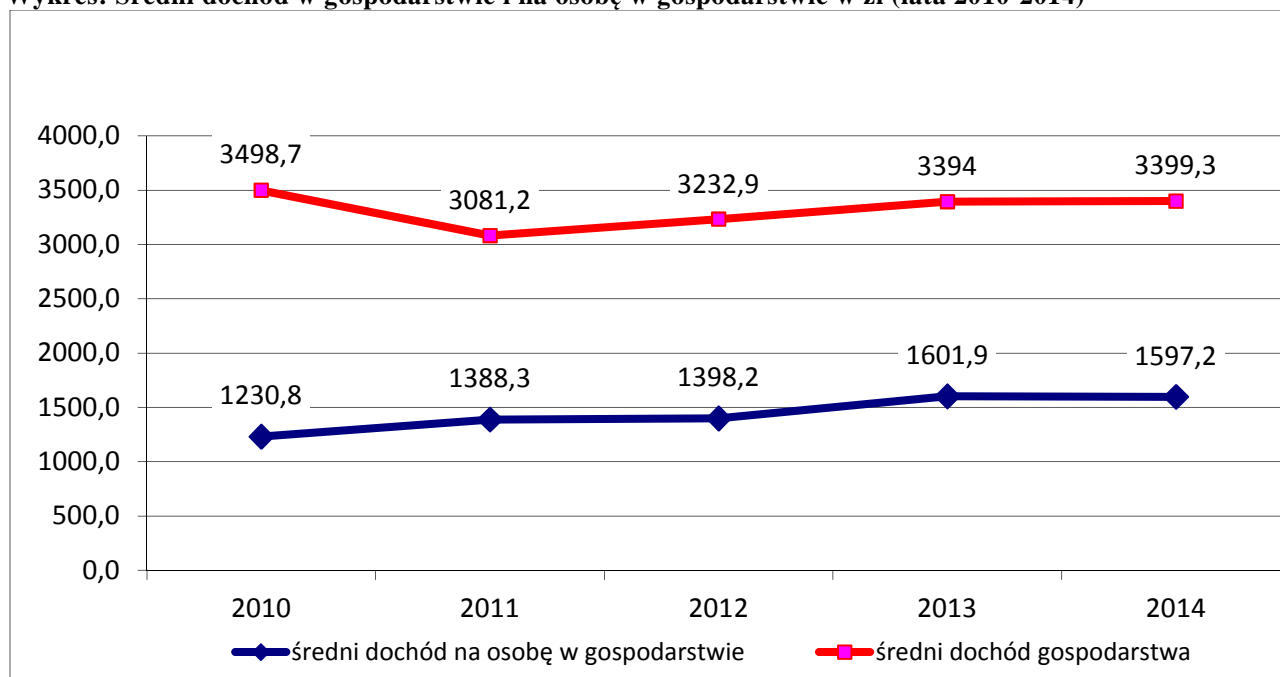
Ostatnie badania przeprowadzono w czerwcu 2014 r. Badaniem objęto 1 315 losowo wyłonionych gospodarstw domowych z obszaru Krakowa. Doboru respondentów dokonano warstwowo dla każdej z 18 dzielnic samorządowych, proporcjonalnie do liczby mieszkańców dzielnicy. Wywiady przeprowadzono z dorosłymi osobami reprezentującymi gospodarstwa domowe, mającymi kluczowy wpływ na decyzje finansowe. Podobnie jak w latach poprzednich w badaniu uczestniczył większy odsetek kobiet niż mężczyzn (67,6% kobiet i 32,4% mężczyzn). Średnia liczba osób w badanych gospodarstwach domowych wynosiła 2,55. Najliczniejszą grupę respondentów 65,9% stanowiły osoby nie mające na utrzymaniu dzieci, 18,6% stanowiły osoby posiadające - 1 dziecko, 13% - 2 dzieci, 2,5% - 3 dzieci i więcej.

Ankietowani zostali poproszeni m.in. o oszacowanie łącznych dochodów wszystkich członków ich gospodarstwa domowego. Średnia wartość dochodu miesięcznego na osobę, obliczona dla wszystkich gospodarstw domowych ogółem, wyniosła 1 597 zł. W badaniach z roku 2013 analogiczna średnia wyniosła 1 601 zł, zaś w roku 2012 – 1 398 zł. Można przypuszczać, że ta tendencja będzie utrzymywać się w najbliższych latach.

¹⁷ Urząd Statystyczny w Krakowie, *Budżety gospodarstw domowych w województwie małopolskim w 2013 r.*

¹⁸ J. Czapiński, T. Panek, *Diagnoza Społeczna 2013. Warunki i jakość życia Polaków. Raport*, Warszawa 2014, strona 23.

Wykres: Średni dochód w gospodarstwie i na osobę w gospodarstwie w zł (lata 2010-2014)

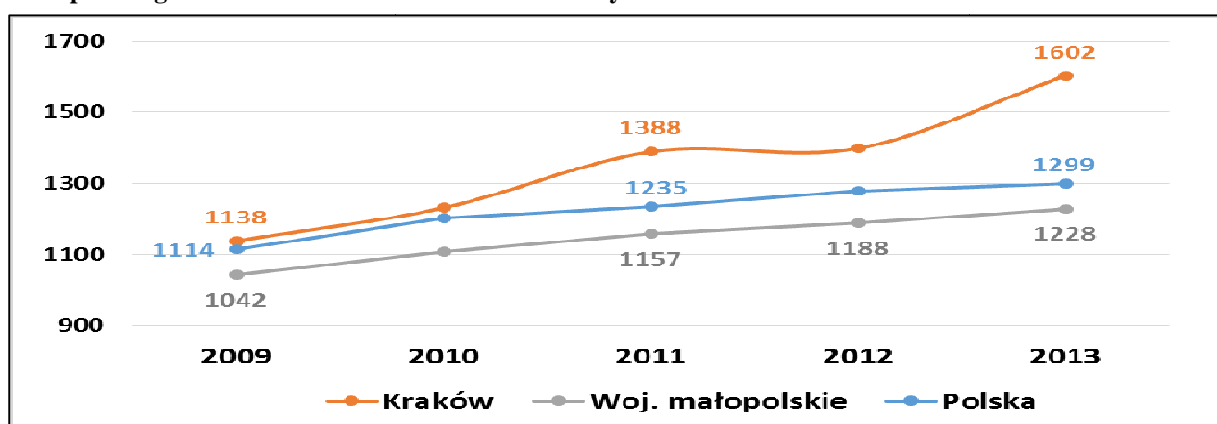

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Krakowskiego Holdingu Komunalnego S.A. 2014

Należy podkreślić, że w badaniach za dochód przyjęto miesięczne przychody gospodarstwa domowego, po odliczeniu należnego podatku i składek. Uzyskane wartości można jednak uznać za porównywalne z wartościami dochodu rozporządzalnego, którymi posługuje się Główny Urząd Statystyczny.

Zestawienie danych za rok 2013 wskazuje, że średnie miesięczne dochody krakowskich gospodarstw domowych przewyższają średnie miesięczne dochody gospodarstw domowych w Polsce i Małopolsce. Średnie miesięczne dochody 1 mieszkańca Krakowa (wg danych KHK) są o 303,00 zł (w 2012 roku o 128,00 zł) wyższe niż w Polsce i o 374,00 zł wyższe niż średnia wojewódzka (w 2012 roku o 210,00 zł).

Wykres: Średni miesięczny dochód na osobę w gospodarstwie dla Krakowa, dla województwa małopolskiego i Polski w latach 2009 - 2013 w złotych

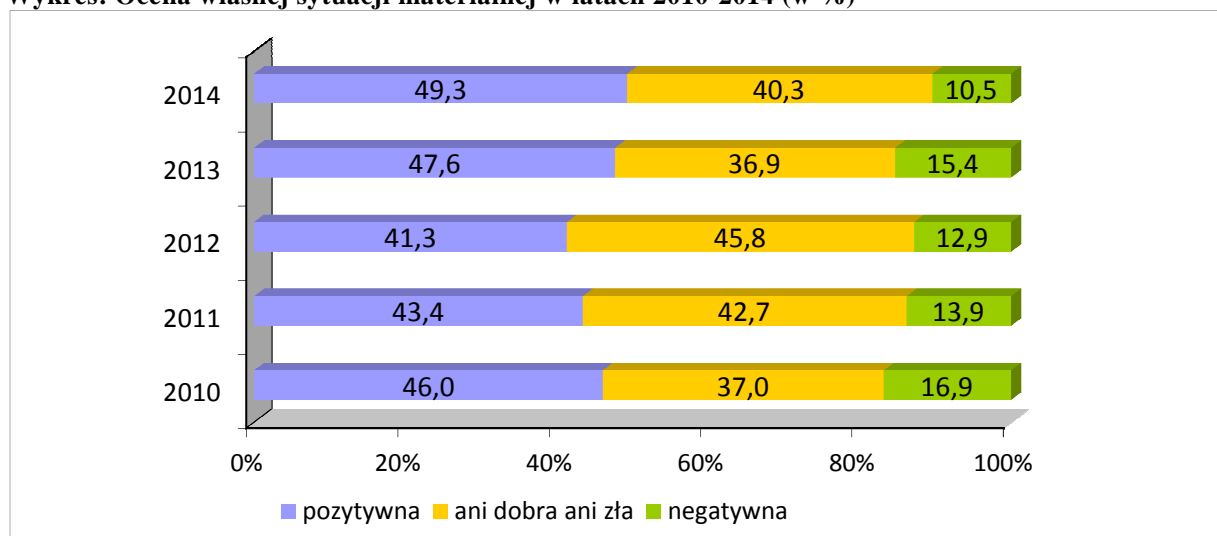

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Krakowskiego Holdingu Komunalnego S.A. 2013 (dane dla Krakowa), GUS (dane dla woj. małopolskiego i Polski).

Fakt, że większość krakowian nadal nieźle ocenia swoją sytuację ekonomiczną potwierdzają wyniki subiektywnej oceny sytuacji materialnej. Zebrane opinie wskazują na

zmianę tendencji z lat poprzednich. Prawie połowa ankietowanych gospodarstw 49,3% oceniło swoje warunki materialne pozytywnie. Także odsetek osób oceniających swoją sytuację finansową negatywnie zmniejszył się z 15,4% w roku 2013 do 10,5 % w 2014 roku.

Wykres: Ocena własnej sytuacji materialnej w latach 2010-2014 (w %)

Źródło: Krakowski Holding Komunalny S.A. 2014

Zgodnie z wynikami badań¹⁹ Kraków pozostaje atrakcyjnym miejscem do zamieszkania – w 2013 r. ponad 17% krakowian przyznało, że jest bardzo zadowolona ze swojego miejsca zamieszkania.

2.5 Beneficjenci świadczeń rodzinnych w Krakowie

Informacji na temat krakowskich rodzin, w tym również odnoszących się do ich sytuacji ekonomicznej, dostarczają także dane dotyczące świadczeniobiorców świadczeń rodzinnych. W 2014 r. świadczenia rodzinne w Krakowie otrzymało 25 994 rodzin. Ze świadczeń skorzystało 36 396 dzieci. Rodziny z dziećmi na utrzymaniu, w których dochód w przeliczeniu na członka rodziny nie przekracza kwoty 539 zł, od dnia 1 listopada 2014 r. – 574 zł, a w przypadku rodzin, w skład których wchodzi dziecko niepełnosprawne – kwoty 623 zł, od dnia 1 listopada 2014 r. – 664 zł²⁰, otrzymywały świadczenia rodzinne uzależnione od dochodu, czyli zasiłki rodzinne z dodatkami. Z zasiłku rodzinnego mogą korzystać wszystkie dzieci do ukończenia 18 lat oraz starsza młodzież ucząca się w szkole lub w szkole wyższej. Górna granica wieku określona jest na „nie dłużej niż do ukończenia 21 roku życia, a w przypadku osób posiadających orzeczenie o niepełnosprawności do ukończenia 24 roku życia”²¹. Według stanu na koniec grudnia 2014 r. zasiłek rodzinny wypłacono 10 948 rodzinom dla 19 088 dzieci. Rodziny te stanowiły 42% ogółu rodzin otrzymujących świadczenia. W przypadku dodatków do zasiłku rodzinnego, z tytułu wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej wypłacono świadczenie dla 1 745 rodzin (2 393 dzieci), z tytułu samotnego wychowywania dziecka dla 1 234 rodzin; (1 514 dzieci) oraz z tytułu kształcenia

¹⁹J. Czapiński, T. Panek, *Diagnoza społeczna 2013. Warunki i jakość życia Polaków. Raport*, Warszawa 2014, s. 188.

²⁰Dziennik Ustaw RP Warszawa, dnia 24 sierpnia 2012 r. poz. 959 Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 10 sierpnia 2012 r. w sprawie wysokości dochodu rodziny albo dochodu osoby uczącej się stanowiących podstawę ubiegania się o zasiłek rodzinny oraz wysokości świadczeń rodzinnych Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2006 r. Nr 139, poz. 992, z późn. zm.).

²¹Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2006 r. Nr 139, poz. 992, z późn. zm.).

i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego zarówno do jak i powyżej 5 lat dla 1 046 rodzin (1 113 dzieci).

Bardziej szczegółową analizę świadczeniobiorców świadczeń rodzinnych przeprowadzono na podstawie danych za miesiąc październik 2014 r. (jest to najbardziej reprezentatywny miesiąc w roku, jeżeli chodzi o liczbę świadczeniobiorców świadczeń rodzinnych).

Tabela: Rodziny pobierające świadczenia rodzinne wg stanu – październik 2014 r.

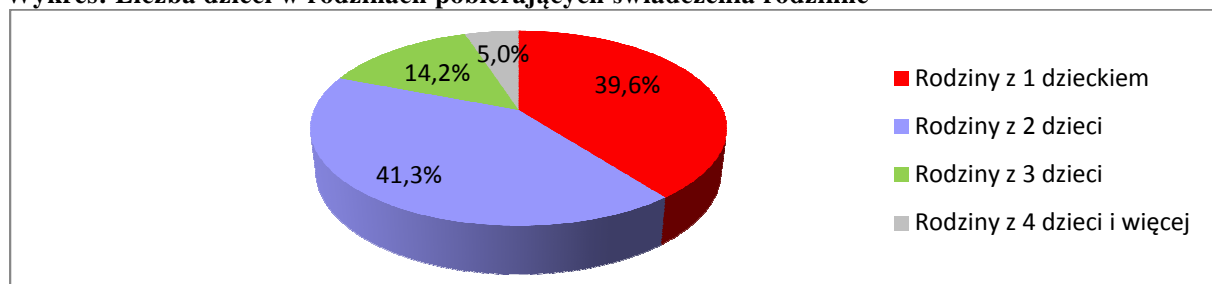
Rodziny	Liczba dzieci			
	z 1 dzieckiem	z 2 dziećmi	z 3 dziećmi	z 4 i więcej dziećmi
Liczba rodzin pełnych bez dziecka niepełnosprawnego, pobierających świadczenia rodzinne, w tym o dochodzie rodziny w przeliczeniu na osobę	2 079	2 799	973	318
bez dochodu	287	250	66	23
do 200 zł	350	519	216	106
od 200,01 do 400 zł	704	1 020	374	115
od 400,01 do 539 zł	489	684	216	60
od 539,01 do 574 zł	56	94	26	7
od 574,01 do 1 922 zł	193	232	75	7
Liczba rodzin pełnych z dzieckiem niepełnosprawnym, pobierających świadczenia rodzinne, w tym o dochodzie rodziny w przeliczeniu na osobę	159	294	132	63
bez dochodu	18	29	10	4
do 200 zł	25	57	26	15
od 200,01 do 400 zł	45	88	45	28
od 400,01 do 623 zł	45	82	35	13
od 623,01 do 664 zł	4	10	3	0
od 664,01 do 1 922 zł	22	28	13	3
Liczba rodzin niepełnych bez dziecka niepełnosprawnego, pobierających świadczenia rodzinne, w tym o dochodzie rodziny w przeliczeniu na osobę	1 574	940	278	102
bez dochodu	326	85	21	8
do 200 zł	390	215	54	27
od 200,01 do 400 zł	469	335	118	41
od 400,01 do 539 zł	269	214	56	21
od 539,01 do 574 zł	38	28	13	4
od 574,01 do 1 922 zł	82	63	16	1
Liczba rodzin niepełnych z dzieckiem niepełnosprawnym, pobierających świadczenia rodzinne, w tym o dochodzie rodziny w przeliczeniu na osobę	163	111	44	15

bez dochodu	22	8	3	0
do 200 zł	39	26	11	4
od 200,01 do 400 zł	46	33	17	6
od 400,01 do 623 zł	37	32	10	4
od 623,01 do 664 zł	2	4	0	0
od 664,01 do 1 922 zł	17	8	3	1

Źródło: Wydział Spraw Społecznych UMK

W rodzinach pobierających świadczenia rodzinne dominują rodziny pełne, które stanowią 68% ogółu. Wśród ogółu rodzin największy odsetek stanowią rodziny z jednym lub dwójką dzieci – odpowiednio po 39,6% i 41,3%. Rodziny z trojgiem dzieci stanowią 14,2%, a rodziny z czworgiem i więcej dzieci 5,0%. Ogółem rodzin wychowujących dziecko niepełnosprawne pobierających świadczenia rodzinne jest 9,8%. W zbiorowości rodzin pełnych, w kontekście liczby dzieci, najwyższy jest odsetek rodzin z dwójką dzieci, natomiast w przypadku rodzin niepełnych najwięcej jest rodziców wychowujących jedno dziecko.

Wykres: Liczba dzieci w rodzinach pobierających świadczenia rodzinne

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Spraw Społecznych UMK

Analiza sytuacji dochodowej rodzin otrzymujących świadczenia rodzinne wskazuje, że największy odsetek rodzin (prawie 35%) wykazuje dochód w przeliczeniu na osobę mieszczący się w przedziale od 200,01 zł do 400 zł. Rodzin w najtrudniejszej sytuacji finansowej tj. bez dochodu jest 11,5%. W porównaniu z rokiem 2013 widoczny jest spadek świadczeniobiorców świadczeń rodzinnych. O 9,9% zmniejszyła się liczba rodzin pobierających świadczenia rodzinne, natomiast o 8,3% zmniejszyła się liczba rodzin otrzymujących zasiłki rodzinny.

Biorąc pod uwagę prognozy demograficzne dotyczące dzieci dla Krakowa, zgodnie z którymi w najbliższych latach będzie się zwiększać ich liczba i mając jednocześnie na uwadze, poprawiającą się sytuację ekonomiczną mieszkańców Krakowa można przypuszczać, że liczba rodzin spełniających kryteria dochodowe uprawniające do pobierania świadczeń rodzinnych będzie się utrzymywać na zbliżonym poziomie.

2.6 Osoby pobierające świadczenia z funduszu alimentacyjnego

Świadczenia z funduszu alimentacyjnego przyznawane są na warunkach określonych w ustawie z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów²². Do świadczenia z funduszu alimentacyjnego ma prawo osoba uprawniona do alimentów od rodzica na podstawie tytułu wykonawczego pochodzącego lub zatwierdzonego przez sąd,

²² Dz. U. z 2009 r. Nr 1 poz. 7 z późn. zm.

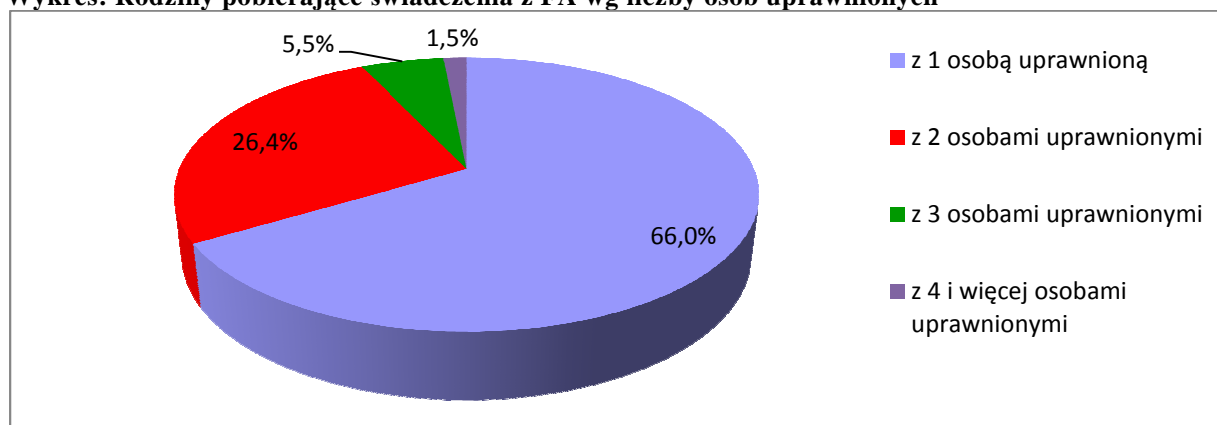
jeżeli egzekucja okazała się bezskuteczna. Świadczenia z funduszu alimentacyjnego przysługują osobie uprawnionej do ukończenia przez nią 18 roku życia albo w przypadku gdy uczy się w szkole lub szkole wyższej do ukończenia przez nią 25 roku życia, albo w przypadku posiadania orzeczenia o znacznym stopniu niepełnosprawności – bezterminowo. Świadczenia z funduszu alimentacyjnego przysługują, jeżeli dochód rodziny w przeliczeniu na osobę w rodzinie nie przekracza kwoty 725 zł.

W 2014 r. liczba rodzin otrzymujących świadczenia z funduszu alimentacyjnego (rozumianych jako osoba składająca wniosek) wyniosła 3 588, natomiast liczba uprawnionych 4 630.

Analizę świadczeniobiorców otrzymujących świadczenia z funduszu alimentacyjnego przeprowadzono na podstawie danych za miesiąc wrzesień 2014 r. (jest to najbardziej reprezentatywny miesiąc w roku, jeżeli chodzi o liczbę świadczeniobiorców pobierających świadczenia z funduszu alimentacyjnego).

Wśród rodzin, które pobierają świadczenia z funduszu alimentacyjnego największy odsetek stanowią rodziny z jedną osobą uprawnioną 66%. Rodzin wielodzietnych tj. z trojgiem i więcej dzieci jest 7%.

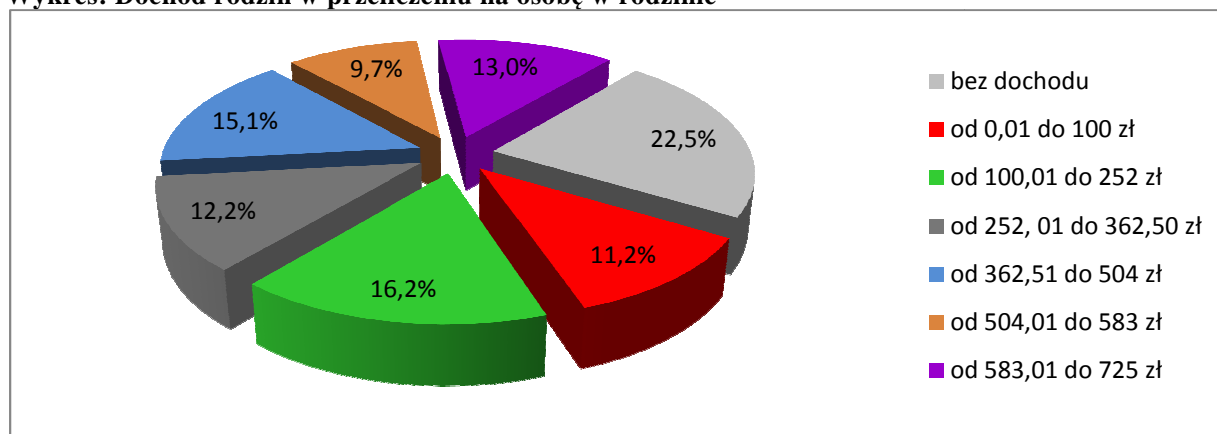
Wykres: Rodziny pobierające świadczenia z FA wg liczby osób uprawnionych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Spraw Społecznych UMK

W odniesieniu do sytuacji dochodowej rodzin widoczne jest, że dominują rodziny bez dochodu oraz o dochodzie w przeliczeniu na osobę w rodzinie mieszczącym się w przedziale pomiędzy 100,01 zł do 252,00 zł.

Wykres: Dochód rodzin w przeliczeniu na osobę w rodzinie

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Spraw Społecznych UMK

3 Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków – praca socjalna

Praca socjalna rozumiana jest jako działalność zawodowa mająca na celu pomoc osobom i rodzinom we wzmacnianiu lub odzyskiwaniu zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie poprzez pełnienie odpowiednich ról społecznych oraz tworzenie warunków sprzyjających temu celowi, promująca zmiany społeczne, rozwiązywanie problemów we wzajemnych ludzkich relacjach oraz upodmiotowienie²³.

Praca socjalna może być prowadzona w ramach pracy z indywidualnym przypadkiem (praca z osobą lub rodziną), pracy z grupą oraz metodą organizowania społeczności lokalnej (OSL). W praktyce główną metodą pracy, stosowaną w ramach pracy socjalnej, jest metoda pracy z indywidualnym przypadkiem. Praca z grupą oraz praca ze środowiskiem lokalnym realizowana jest głównie w ramach projektów socjalnych oraz programów aktywności lokalnej.

W 2014 roku Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie wprowadzał zmiany mające na celu jak najbardziej skuteczne pomaganie osobom i rodzinom wymagającym pomocy. Kluczowym rozwiązaniem, które przyjęto dla tak postawionego celu było rozpoczęcie wprowadzania nowego sposobu organizowania i prowadzenia pracy socjalnej tj. rozdzielenie pracy socjalnej od postępowania administracyjnego. Nowe rozwiązanie oparte jest na założeniu, że praca socjalna na rzeczna rzecz osób/rodzin świadczona jest wyłącznie przez pracowników socjalnych, do których obowiązków nie należy prowadzenie postępowań administracyjnych w sprawie świadczeń.

Efektom wprowadzanej zmiany będzie powstanie dwóch podstawowych ról zawodowych pracowników socjalnych:

- pracownika socjalnego ds. świadczeń,
- pracownika socjalnego ds. pracy socjalnej.

Szczegółowe informacje na powyższy temat znajdują się w rozdziale 13 pt.: *„Nowatorskie rozwiązania realizowane przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie w 2014 roku”* w podrozdziale: 13.3 *Zmiany organizacyjne w MOPS wdrażane w związku ze zmianą sposobu prowadzenia i organizowania pracy socjalnej.*

3.1 Praca socjalna prowadzona z osobami i rodzinami

Praca socjalna z osobą lub rodziną może być prowadzona w ramach różnych obszarów jej funkcjonowania lub obszarów problemowych. Pracownik prowadząc pracę socjalną podejmuje działania bezpośrednie czyli realizowane w obecności osoby lub rodziny oraz działania pośrednie, które mogą być realizowane bez udziału osoby lub rodziny, ale za jej wiedzą i zgodą.

W 2014 roku pracownicy socjalni najczęściej podejmowali działania w obszarze zdrowia, przemocy w rodzinie, pracy oraz zaspokajania podstawowych potrzeb przez osobę lub rodzinę.

Działania w pracy socjalnej podejmowane są w określonym celu – zmiany lub zapobieganiu pogorszenia się sytuacji, funkcjonowania osoby lub rodziny. Dokumentując pracę socjalną pracownik zobowiązany jest do oceny rezultatów podjętych działań. Poniższy wykres prezentuje najczęściej występujące w 2014 roku rezultaty działań w pracy socjalnej.

²³ Definicja wypracowana w ramach zadania 2 projektu „Tworzenie i rozwijanie standardów usług pomocy i integracji społecznej”, ujęta w rekomendacjach legislacyjnych do zmiany ustawy o pomocy społecznej.

Wykres: Rezultaty działań w pracy socjalnej prowadzonej z osobą lub rodziną

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

3.2 Organizowanie społeczności lokalnej i grupowe formy oddziaływania w pracy socjalnej

Obok pracy metodą indywidualnego przypadku rozwijana jest metoda grupowa oraz metoda OSŁ. Praca socjalna metodą grupową wykorzystywana jest zarówno jako uzupełnienie metody pracy z indywidualnym przypadkiem, jak i w ramach pracy ze społecznością lokalną. Przykładami grupowych form pracy socjalnej realizowanych w MOPS w Krakowie są:

- grupy wsparcia w ramach programu aktywności lokalnej „Znaczenie rodziny”;
- warsztaty edukacyjne dla rodziców;
- grupy wsparcia dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie;

- niektóre z realizowanych projektów socjalnych.
- Metoda OSL realizowana jest w ramach programów aktywności lokalnej.

3.2.1 Programy aktywności lokalnej

Celem programów aktywności lokalnej jest integracja i aktywizacja społeczności lokalnych albo grup osób o podobnych problemach, które do tej pory nie podejmowały skutecznych działań poprawiających wzajemne relacje i jakość życia.

Zmiana funkcjonowania małych społeczności dokonuje się poprzez rozmaite oddziaływania wspólne dla uczestników różnych PAL (np. prowadzenie grup wsparcia dla kobiet z problemami alkoholowymi i przemocą, dla rodziców z dziećmi, dla kobiet 45+, świadczenie poradnictwa psychologicznego oraz prawnego, treningów kompetencji i umiejętności społecznych, zajęć integracyjnych - międzypokoleniowych, warsztaty: funkcjonowanie w grupie, antydyskryminacyjne, profilaktyka uzależnień, warsztaty edukacyjno - rozwojowe dla dorosłych, zajęcia: sportowo - rekreacyjne, , zajęcia edukacyjno - rekreacyjne prowadzone przez wolontariuszy, pomoc w nauce, doradztwo zawodowe, kursy zawodowe) oraz dedykowane dla poszczególnych społeczności (np. regularnie odbywają się rozmowy mieszkańców z przedstawicielami lokalnej społeczności, przedstawicielami samorządu lokalnego, działają punkty informacji obywatelskiej i telefon informacyjny, organizowane są okolicznościowe spotkania, inicjatywy integrujące społeczności lokalne i inne wydarzenia lokalne m.in. turnieje sportowe, „Graffiti Jam”, „Święto Truskawki”, „Święto Dyni”, „Święto Ulicy”).

W 2014 r. w ramach projektu systemowego pn. „Pora na aktywność” (*szerzej zob. podrozdział 10.2.2*) kontynuowano działania w ramach 7 Programów Aktywności Lokalnej, oraz rozpoczęto działania w ramach kolejnych 7. PAL-e w których kontynuowano działania to:

- PAL „Sikorki” dla mieszkańców ul. Sikorki, Sołtysowskiej, Centralnej, Kamionka, Na Załężu, ze szczególnym uwzględnieniem bloków przy ul. Sikorki 15 oraz ul. Sołtysowska 10 c;
- PAL „Razem zmieniamy” dla mieszkańców osiedla Ruszcza, w szczególności dla mieszkańców bloku przy ul. Jezioro 42;
- PAL „Stworzyć miejsce do życia” dla mieszkańców wyodrębnionego fragmentu dzielnicy XIII Gminy Miejskiej Kraków – Stare Podgórze i Zabłocie;
- PAL „Ugorek” dla mieszkańców osiedla Ugorek;
- PAL „Na Olszy” dla mieszkańców ul. Celarowskiej oraz sąsiadujących z nią ulic: Żytnia, Fertnera, Czerwona, Sadowa, Wiśniowa, Duchacka, Prądyńskiego, al. 29 Listopada;
- PAL „Sami dla siebie” dla mieszkańców ul. Ks. Siemaszki;
- PAL „Streetwork – Odkryj potencjał osiedla” dla młodzieży w wieku 15-25 lat, zagrożonej wykluczeniem społecznym z terenu dzielnic IV, XIV, XVI oraz XVIII Gminy Miejskiej Kraków.

Nowouruchomione PAL-e to:

- PAL „Złota Jesień” dla mieszkańców os. Złota Jesień, ze szczególnym uwzględnieniem mieszkańców bloków na os. Złota Jesień;
- PAL „Zesławice i Kantorowice” dla mieszkańców osiedla Zesławice oraz osiedla Kantorowice (działania w ramach PAL prowadzone były na bazie przedsięwzięć podejmowanych w latach 2012-2013 w pilotażowym wdrażaniu metody OSL w ramach projektu „Tworzenie i rozwijanie standardów usług pomocy i integracji społecznej”);
- PAL „Na Skarpie” dla mieszkańców osiedla „Na Skarpie”;
- PAL „Azory” dla mieszkańców ul. Modrzejewskiej, Makowskiego, Chełmońskiego, Stachewicza, Palacha;

- PAL „Rybitwy” dla mieszkańców ul. Rybitwy, ze szczególnym uwzględnieniem mieszkańców bloków przy ul. Rybitwy 21;
- PAL „Dla rodzin zastępczych” dla osób z rodzin zastępczych, realizowany jako zadanie zlecone przez Fundację „Nowe Centrum”;
- PAL „Znaczenie Rodziny” dla osób chorych psychicznie oraz ich opiekunów.

Łącznie w ramach wszystkich Programów Aktywności Lokalnej zrealizowano 31 758 godzin wsparcia animatorów lokalnych oraz 12 840 godzin wsparcia streetworkerów. Łączna liczba uczestników wyniosła 1 031 osób. Działaniami i wsparciem objęto również 891 osób z otoczenia (OT) beneficjentów uczestniczących w projekcie „Pora na aktywność”.

W 2014 r. w ramach realizacji Programów Aktywności Lokalnej zrealizowano łącznie 249 godzin wsparcia specjalistycznego prawnego i psychologicznego, 380 zajęć warsztatowych, 12 064 godzin treningów kompetencji społecznych oraz 112 godzin wsparcia doradcy zawodowego.

Uczestnicy PAL włączali się wolontaryjnie w prace poszczególnych programów oraz podejmowali dialog z lokalnymi władzami i instytucjami w sprawach dotyczących całej społeczności.

W rezultacie pracy animatorów lokalnych zaobserwowano: zmianę w postawach uczestników PAL wobec siebie nawzajem i wobec miejsca zamieszkania, nawiązanie i wzmacnianie dobrych relacji sąsiedzkich oraz wzrost zaangażowania w prace nad poprawą wyglądu otoczenia.

3.3 Praca socjalna prowadzona w ramach projektów socjalnych

W ramach wsparcia osób i rodzin, obok pracy socjalnej prowadzonej metodą indywidualnego przypadku, realizowane są projekty socjalne oparte na oddziaływaniach grupowych.

Pracownicy socjalni MOPS na podstawie rozeznaczonych potrzeb osób objętych pomocą społeczną opracowują i wdrażają działania mające na celu reintegrację społeczną i aktywizację członków społeczności lokalnej. Projekty takie służą również przełamywaniu stereotypu osób i rodzin korzystających z pomocy społecznej oraz samego Ośrodka. Tworzone z myślą o poszczególnych grupach odbiorców projekty socjalne kierowane są do dzieci i młodzieży, osób starszych i niepełnosprawnych, rodzin (w tym niepełnych i wielodzietnych), rodzin przeżywających trudności w realizacji funkcji opiekuńczo - wychowawczej oraz w prowadzeniu gospodarstwa domowego. W ramach projektów socjalnych tworzone i prowadzone są grupy wsparcia oraz grupy samopomocowe. Projekty dotyczą również integracji społecznej – organizowane są imprezy o charakterze otwartym, dostępne dla wszystkich osób zainteresowanych i chętnych, które umożliwiają podejmowanie wspólnych działań. Celem powyższych działań jest zaktywizowanie osób i rodzin oraz zachęcanie ich do udziału w życiu społecznym, wyrażania się na forum publicznym i większego zaangażowania w działania na rzecz własnego środowiska lokalnego.

Projekty socjalne realizowane w celu reintegracji społecznej dotyczą w szczególności kształtowania i wzmacniania kompetencji społecznych, osobistych i komunikacyjnych osób korzystających z pomocy. Realizacja niektórych projektów odbywa się w formie spotkań okolicznościowych, wycieczek oraz udziału w wydarzeniach o charakterze kulturalnym lub społecznym.

W ramach projektów budowana jest sieć współpracy z podmiotami działającymi w środowisku lokalnym. Środki na realizację projektów socjalnych w większości są pozyskiwane przez Ośrodek z zewnętrznych źródeł. Sponsorzy wsparli projekty socjalne w 2014 r. kwotą 67 264 zł, Rady Dzielnic dofinansowały projekty w wysokości 35 328 zł. Wydatki MOPS wyniosły 4 984 zł.

W 2014 r. zrealizowano łącznie 52 projekty socjalne, w tym 36 doraźnych projektów socjalnych, w tym:

- 1 projekt związany z tworzeniem i prowadzeniem grup wsparcia oraz grup samopomocowych;
- 36 projektów, które miały na celu reintegrację społeczną klientów MOPS i ich rodzin;
- 4 projekty dotyczące tworzenia sieci współpracy z podmiotami działającymi w środowisku lokalnym, specjalistami innych instytucji;
- 11 projektów odnoszących się do integracji ze środowiskiem.

Łącznie, spośród osób objętych wsparciem Ośrodka, w projektach socjalnych uczestniczyło 1 754 osoby.

3.4 Zadanie polegające na świadczeniu, na terenie Dzielnicy I i II Gminy Miejskiej Kraków pracy socjalnej „na ulicy” w formule streetworkingu, w środowisku osób małoletnich zagrożonych lub dotkniętych marginalizacją i demoralizacją

W ramach zawartej z Gminą Miejską Kraków umowy nr W/I/580/SO/148/2014 Centrum Profilaktyki i Edukacji Społecznej PARASOL realizowało zadanie polegające na świadczeniu, na terenie Dzielnicy I i II Gminy Miejskiej Kraków, pracy socjalnej na ulicy, w formule streetworkingu, w środowisku osób małoletnich zagrożonych lub dotkniętych marginalizacją i demoralizacją w okresie od 1 stycznia 2014 r. do 30 czerwca 2014 r. Działania podejmowane przez organizację były kierowane do dzieci zagrożonych wykluczeniem społecznym w wieku poniżej 18 roku życia. W ramach zadania podmiot:

- prowadził pracę socjalną w formule streetworkingu w wymiarze co najmniej 12 godzin tygodniowo (3 razy w tygodniu po 4 godziny);
- prowadził 2 placówki stacjonarne dla beneficjentów przy ul. Rakowickiej 10 oraz Izaaka 5 w Krakowie, w wymiarze nie mniejszym niż 12 godzin tygodniowo (3 razy w tygodniu po 4 godziny);
- prowadził konsultacje psychologiczne dla beneficjentów w wymiarze nie mniejszym niż 3 godziny miesięcznie.

Centrum Profilaktyki i Edukacji Społecznej PARASOL otrzymało w 2014 r. na powyższy cel dotację z Gminy Miejskiej Kraków w wysokości 20 000 zł. Ponadto Stowarzyszenie wykorzystowało na realizację zadania środki własne, które pozyskało z innych źródeł w wysokości 10 930 zł.

4 Zasoby pomocy społecznej - poradnictwo specjalistyczne oraz interwencja kryzysowa

4.1 Poradnictwo specjalistyczne

Poradnictwo specjalistyczne, w szczególności prawne, psychologiczne i rodzinne, jest świadczone osobom i rodzinom, które mają trudności lub wykazują potrzebę wsparcia w rozwiązywaniu swoich problemów życiowych.

Gmina realizuje wszystkie rodzaje poradnictwa specjalistycznego. Ponadto dostępne jest także poradnictwo telefoniczne w ramach Telefonu Zaufania zorganizowanego również w strukturze Ośrodka.

Dla poszerzenia dostępu do poradnictwa prawnego podejmowana jest współpraca z innymi podmiotami świadczącymi taką pomoc. 10 stycznia 2014 r. zawarte zostało porozumienie pomiędzy Studencką Poradnią Prawną Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego a Miejskim Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Krakowie dotyczące udzielania indywidualnego poradnictwa prawnego osobom korzystającym z pomocy MOPS. Bezpłatna pomoc udzielana przez Studencką Poradnię Prawną była kierowana do osób znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej.

Zamierzeniem jest zwiększenie poczucia bezpieczeństwa u klientów i umożliwienie uzyskania fachowej, długotrwałej pomocy, dostosowanej do indywidualnych potrzeb. Poradnictwo jest ogólnodostępne, czyli świadczone bez względu na dochód oraz bez rejonizacji, co pozwala na uniknięcie poczucia stygmatyzacji w świadomości klientów oraz zwiększa poczucie anonimowości.

4.1.1 Infrastruktura

Zadanie w 2014 roku realizowane jest przez Gminę poprzez prawników i psychologów zatrudnionych w MOPS (poradnictwo prawne i psychologiczne) oraz przez 4 ośrodki terapii i poradnictwa prowadzone na zlecenie Gminy przez 2 organizacje pozarządowe (poradnictwo psychologiczne, rodzinne i terapia rodzin). Zakres usług świadczonych w ośrodkach obejmuje działania diagnostyczne, terapeutyczne oraz pomoc psychologiczną. Działania prowadzone przez ośrodki służą przede wszystkim wzmocnieniu samodzielności i kompetencji rodzin i osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, niewydolnych wychowawczo tak, aby były w stanie adekwatnie i skutecznie pełnić swoje role wychowawcze. Podmioty prowadzące ośrodki terapii i poradnictwa są zobowiązane do zapewnienia funkcjonowania ośrodka co najmniej 5 dni w tygodniu w wymiarze nie mniejszym niż 40 godzin tygodniowo, w godzinach pomiędzy 10.00, a 20.00.

Tabela: Wykaz jednostek realizujących zadanie poradnictwa rodzinnego i terapii rodzin

Nazwa jednostki i podmiot prowadzący	Adres jednostki
Ośrodki terapii i poradnictwa prowadzone przez Stowarzyszenie Siemacha	ul. Podbrzezie 6
	ul. Ptaszyckiego 6
	os. Krakowiaków 2
Ośrodek terapii i poradnictwa prowadzony przez Stowarzyszenie Dobrej Nadziei	ul. Batorego 5 i ul. Stoczniovców 7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W ramach poradnictwa telefonicznego dyżurni dostępni są przez 7 dni w tygodniu, w godzinach 16:00 - 21:00. W 2014 roku przeprowadzono 1 885 porad i rozmów

wspierających oraz udzieleno 43 pisemnych odpowiedzi na kierowane pytania za pośrednictwem poczty elektronicznej na „e-maila zaufania”.

4.1.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Ośrodki terapii i poradnictwa prowadzone są przez Stowarzyszenie Siemacha oraz Stowarzyszenie Dobrej Nadziei w ramach zlecenia realizacji zadań oraz partnerstwa realizowanego w projekcie systemowym „Pora na aktywność”.

4.1.3 Kadra

Poradnictwo specjalistyczne świadczone w ramach MOPS w 2014 r. realizowane było przez 10 pracowników. Dyżury w Telefonie Zaufania pełniło 18 osób. W realizację zadania w ramach zlecenia zadania publicznego oraz współpracy partnerskiej w 2014 r. było zaangażowanych łącznie 55 osób z organizacji pozarządowych.

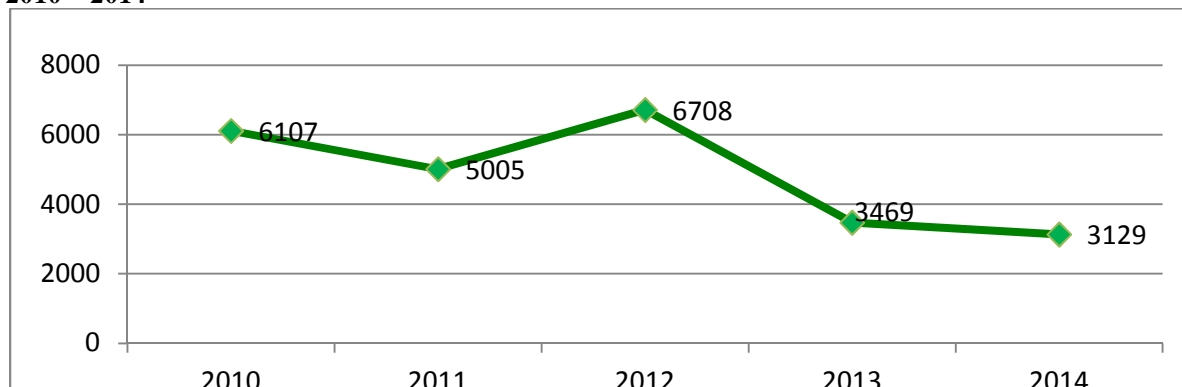
4.1.4 Osoby i rodziny korzystające ze świadczeń w formie poradnictwa specjalistycznego

Ze względu na wynikające z ustawy o pomocy społecznej kryteria dostępności do poradnictwa specjalistycznego, brak jest podstaw do gromadzenia danych dotyczących sytuacji społeczno-demograficznej świadczeniobiorców tego rodzaju wsparcia. Tym samym nie ma możliwości dokonania szczegółowej analizy tej grupy osób.

Jak wynika z poniższego wykresu w 2014 roku nastąpił spadek liczby osób korzystających z pomocy w formie poradnictwa specjalistycznego. Przyczyną zmniejszenia w 2014 r. liczby osób korzystających z pomocy w formie poradnictwa specjalistycznego jest mniejsza liczba pracowników MOPS świadczących poradnictwo prawne.

Ze wsparcia w ramach poradnictwa psychologicznego świadczonego przez pracowników MOPS skorzystały 404 osoby, w ramach poradnictwa prawnego 2 725 osób. Udzielono łącznie 11 010 porad, w tym 7 633 porad prawnych oraz 3 377 porad psychologicznych.

Wykres: Liczba osób objętych poradnictwem specjalistycznym świadczonym przez MOPS w latach 2010 – 2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W ramach porad prawnych pracownicy Ośrodka pomagali w wyjaśnieniu obowiązujących przepisów, sporządzaniu pism procesowych, a przede wszystkim, w oparciu o regulacje prawne, poszukiwaniu takiego rozwiązania, które będzie najkorzystniejsze dla osoby zgłaszającej się po pomoc. Najwięcej porad prawnych udzielonych zostało z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego oraz prawa lokalowego, w tym w kwestiach dotyczących

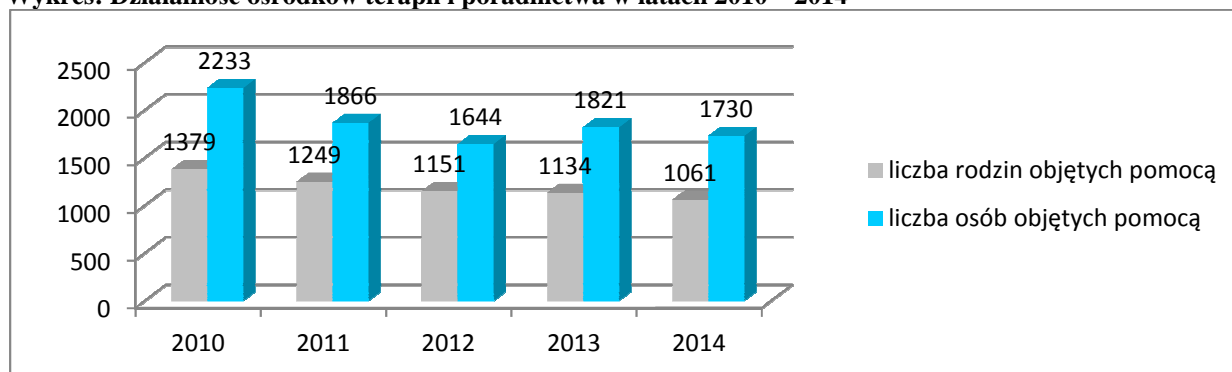
eksmisji, zadłużenia, utraty tytułu prawnego do lokalu. Ponadto prawnicy udzielali porad z zakresu zabezpieczenia społecznego czyli spraw związanych z bezpieczeństwem socjalnym, niezdolnością do pracy z przyczyn zdrowotnych, bezrobociem, orzekaniem o niepełnosprawności, świadczeniami rodzinnymi, dodatkami mieszkaniowymi, ubezpieczeniem społecznym w tym rentami, emeryturami oraz zasiłkami chorobowymi, macierzyńskim, a także świadczeniami rehabilitacyjnymi. We wskazanych powyżej sprawach, pomoc prawników Ośrodka polegała również na sporządzaniu, wspólnie z klientem, pism procesowych.

Porady psychologiczne natomiast udzielane były najczęściej z zakresu zdrowia psychicznego. Dotyczyły również rozwiązywania problemów rodzinnych i wychowawczych, funkcjonowania społecznego poza rodziną, problemów dotyczących przemocy w rodzinie, uzależnień.

Działania ośrodków poradnictwa i terapii obejmują rodziny i osoby zamieszkałe na terenie Gminy Miejskiej Kraków. Działalność ośrodków poradnictwa i terapii nastawiona jest na wsparcie rodzin, w których występują dysfunkcje rodzinne i objawowe, łącznie z tak poważnymi jak: przemoc, wykorzystywanie seksualne, żałoba, choroby psychiczne, alkoholizm w rodzinie, inne poważne traumy i kryzysy życiowe. Najczęstszą przyczyną korzystania ze wsparcia udzielanego przez ośrodki były zaburzenia osobowości i zachowania, różnorakie zaburzenia nerwicowe oraz uzależnienia. W ośrodkach znajdują wsparcie również osoby z zaburzeniami lękowymi, zaburzeniami depresyjnymi, stanami po próbach samobójczych, zaburzeniami psychotycznymi. Zakres świadczonych usług w ośrodkach poradnictwa i terapii obejmował: diagnozę psychologiczną rodziny lub osoby indywidualnej, świadczenie poradnictwa rodzinnego, psychologicznego w tym terapii rodzinnej, indywidualnej i grupowej. Działania te prowadziły do wzmocnienia samodzielności i kompetencji rodzin oraz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, tak, aby były w stanie adekwatnie i skutecznie pełnić swoje role społeczne.

W latach 2010 - 2013 z pomocy ośrodków skorzystało średniorocznie ponad 1 200 rodzin, w roku 2014 ośrodki terapii i poradnictwa udzieliły wsparcia 1 730 osobom (z 1 061 rodzin). W 2014 roku przeprowadzono 10 007 spotkań terapeutycznych (terapii poprzedzonych zdiagnozowaniem osoby/rodziny) i liczba ta pozostała na podobnym poziomie jak w roku ubiegłym. Liczba przeprowadzonych porad specjalistycznych zmniejszyła się w stosunku do roku 2013 o 334 i wyniosła 1 841.

Wykres: Działalność ośrodków terapii i poradnictwa w latach 2010 – 2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

4.1.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Na realizację zadania polegającego na prowadzeniu ośrodków poradnictwa i terapii rodzin przekazano dotację w wysokości:

- w 2010 r. – 1 290 700 zł;

- w 2011 r. – 1 290 700 zł;
- w 2012 r. – przekazano łącznie 1 482 139,63 zł, w tym ze środków Gminy Miejskiej Kraków dotację w wysokości 827 766,00 zł oraz zgodnie z zawartą umową partnerską na rzecz realizacji projektu „Pora na aktywność” w ramach POKL kwotę 654 373,63 zł;
- w 2013 r. – przekazano łącznie 1 440 159,04 zł, w tym ze środków Gminy Miejskiej Kraków dotację w wysokości 1 047 100,00 zł oraz zgodnie z zawartą umową partnerską na rzecz realizacji projektu „Pora na aktywność” w ramach POKL kwotę 393 059,04 zł;
- w 2014 r. – przekazano łącznie 1 556 931,34 zł, w tym ze środków Gminy Miejskiej Kraków dotację w wysokości 1 047 100,00 zł oraz zgodnie z zawartą umową partnerską na rzecz realizacji projektu „Pora na aktywność” w ramach POKL kwotę 509 831,34 zł.

4.1.6 Wnioski

Od 2011 roku liczba osób korzystających z poradnictwa specjalistycznego utrzymuje się na względnie stałym poziomie, co oznacza że wśród mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków istnieje zapotrzebowanie na tę formę pomocy. Konieczne jest stałe analizowanie potrzeb i dostępności.

4.2 Interwencja kryzysowa

W stosunku do osób i rodzin znajdujących się w sytuacji kryzysu konieczne jest podjęcie szeregu działań interdyscyplinarnych zwanych interwencją kryzysową. Jej celem jest przywrócenie równowagi psychicznej i umiejętności samodzielnego radzenia sobie, a dzięki temu zapobieganie przejściu reakcji kryzysowej w stan chronicznej niewydolności psychospołecznej. W ramach interwencji kryzysowej udziela się natychmiastowej specjalistycznej pomocy psychologicznej, a w zależności od potrzeb, poradnictwa socjalnego lub prawnego oraz, w szczególnych sytuacjach, schronienia do 3 miesięcy²⁴.

4.2.1 Infrastruktura

Zadanie interwencji kryzysowej w Krakowie realizowane jest przez Ośrodek Interwencji Kryzysowej oraz w zakresie pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie przez Ośrodek dla Osób Dotkniętych Przemocą. Szczegółowe informacje dotyczące OODP znajdują się w podrozdziale 9.2: „Działalność Ośrodka dla Osób Dotkniętych Przemocą”.

Ośrodek Interwencji Kryzysowej zapewnia kompleksową pomoc psychologiczną dla osób i rodzin w sytuacji kryzysu psychicznego, poprzez prowadzenie pomocy w ramach interwencji kryzysowej w siedzibie Ośrodka oraz w miejscu pobytu, prowadzenie interwencji telefonicznych, długoterminową pomoc psychologiczną w sytuacjach skrajnie urazowych, a także poradnictwo prawne i pomoc socjalną. Celem interdyscyplinarnych działań, podejmowanych przez specjalistów ośrodka jest przywrócenie równowagi psychicznej i umiejętności samodzielnego radzenia sobie. W sytuacjach zagrożenia bezpieczeństwa osoby z uwagi na doświadczany kryzys, Ośrodek zapewnia interwencyjne miejsca całodobowego pobytu. Ośrodek Interwencji Kryzysowej realizuje zadania interwencji również dla mieszkańców powiatu krakowskiego, na podstawie porozumienia Gminy Miejskiej Kraków z Powiatem krakowskim, z dnia 28 marca 2014 r. Dane przedstawione poniżej dotyczą działań OIK dla mieszkańców Krakowa.

4.2.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

²⁴ Art. 47 ust. 1 i ust. 3 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2015 r. poz. 163).

Zadanie jest realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi w zakresie prowadzenia Ośrodka dla Osób Dotkniętych Przemocą (zob. podrozdział 9.2).

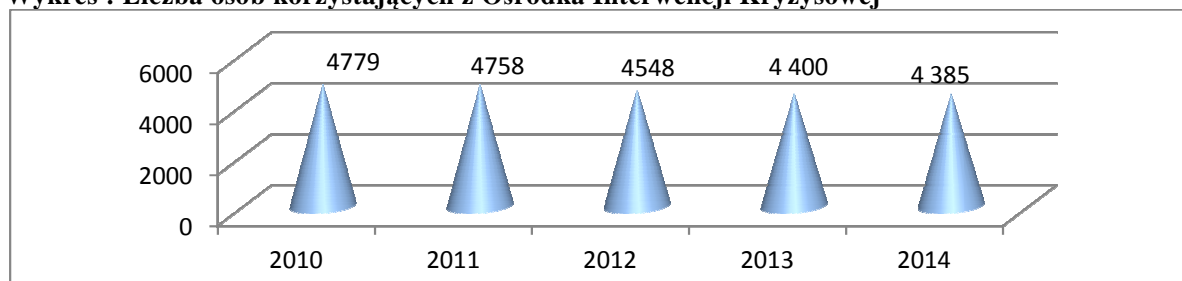
4.2.3 Kadra

Zadanie interwencji kryzysowej realizowane było w 2014 roku przez 30 pracowników Ośrodka Interwencji Kryzysowej w łącznym wymiarze 24,5 etatu. (pracownicy realizują też zadania na rzecz powiatu krakowskiego).

4.2.4 Osoby i rodziny objęte pomocą w ramach interwencji kryzysowej

W roku 2014 ze wsparcia świadczonego przez Ośrodek Interwencji Kryzysowej dla mieszkańców Krakowa skorzystało 4 154 osób, dla których była to pomoc świadczona po raz pierwszy w okresie sprawozdawczym. Ze względu na wynikające z ustawy o pomocy społecznej kryteria dostępności do pomocy w formie interwencji kryzysowej, brak jest podstaw do gromadzenia danych dotyczących sytuacji społeczno-demograficznej świadczeniobiorców tego rodzaju wsparcia. Tym samym nie ma możliwości dokonania szczegółowej analizy tej grupy osób.

Wykres : Liczba osób korzystających z Ośrodka Interwencji Kryzysowej²⁵

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

4.2.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Koszty realizacji zadania interwencji kryzysowej przez Ośrodek Interwencji Kryzysowej wyniosły:

w 2010 r. – 1 402 468 zł;

w 2011 r. – 1 409 421 zł;

w 2012 r. – 1 446 943 zł;

w 2013 r. – 1 428 322,89 zł, oraz 109 823,65 zł pochodzące ze środków POKL. (Środki na funkcjonowanie OIK w 2013 r. pochodziły z budżetu Gminy Miejskiej Kraków oraz ze środków POKL w związku z realizowanym pilotażowym wdrożeniem standardu interwencji kryzysowej).

w 2014 r. – 1 488 979 zł.

4.2.6 Wnioski

Analiza dostępnych danych wskazuje na stabilizację w obszarze realizacji zadania jakim jest interwencja kryzysowa, tym samym zasadne jest kontynuowanie działań w dotychczasowym wymiarze i formie.

²⁵ Osoby, które w danym roku po raz pierwszy skorzystały z pomocy w OIK..

5 Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy osobom starszym

5.1 Procesy demograficzne zachodzące w społeczności lokalnej Gminy Miejskiej Kraków

Ludność Krakowa, podobnie jak ludność Polski i Europy charakteryzuje wzrastający odsetek osób w wieku poprodukcyjnym przy jednoczesnej malejącej liczbie osób najmłodszych. Niski udział dzieci i młodzieży, a wysoki osób w wieku poprodukcyjnym ma bezpośredni wpływ na stan i strukturę rodzin i gospodarstw domowych zamieszkujących Kraków.

Miarą stopnia zaawansowania starości demograficznej jest procentowy udział ludzi starych w ogólnej liczbie ludności. W świetle opracowań ONZ za społeczeństwa młode pod względem demograficznym uznaje się te, które w swojej strukturze mają mniej niż 4% osób w wieku 65 lat i starszych. Jeśli odsetek tych osób wynosi od 4% do 7%, mamy do czynienia ze społeczeństwem dojrzałym, powyżej 7% – ze społeczeństwem starym, natomiast powyżej 10% – ze społeczeństwem, które przekroczyło próg starości zaawansowanej²⁶.

Odsetek osób w wieku poprodukcyjnym (powyżej 60 roku życia w przypadku kobiet i powyżej 65 lat dla mężczyzn) w ogólnej populacji mieszkańców Krakowa w 2013 roku²⁷ wyniósł 21,1 % (w roku 2011 odsetek ten wyniósł 19,9%, w roku 2012 – 20,5%).

Do 2013 r. formalną granicę wieku produkcyjnego stanowił wiek 59 lat dla kobiet oraz 64 lat dla mężczyzn. Wszystkie dotychczasowe analizy liczbowej relacji między potencjalnymi zasobami pracy, a ludnością w wieku przed – i poprodukcyjnym opierały się na tej klasyfikacji. Od 1 stycznia 2013 r. zgodnie z ustawą o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz innych ustaw (Dz. U. z 2012 r. poz.637) wprowadzająca stopniowe podwyższenie wieku emerytalnego do 67 roku życia, docelowy wiek emerytalny dla kobiet zostanie osiągnięty w 2040 r., zaś mężczyzn będzie obowiązywał od 2020 r.

Odsetek osób w wieku poprodukcyjnym – zgodnie z wprowadzoną reformą emerytalną²⁸ w ogólnej populacji mieszkańców Krakowa w 2013 roku wyniósł 20,7%.

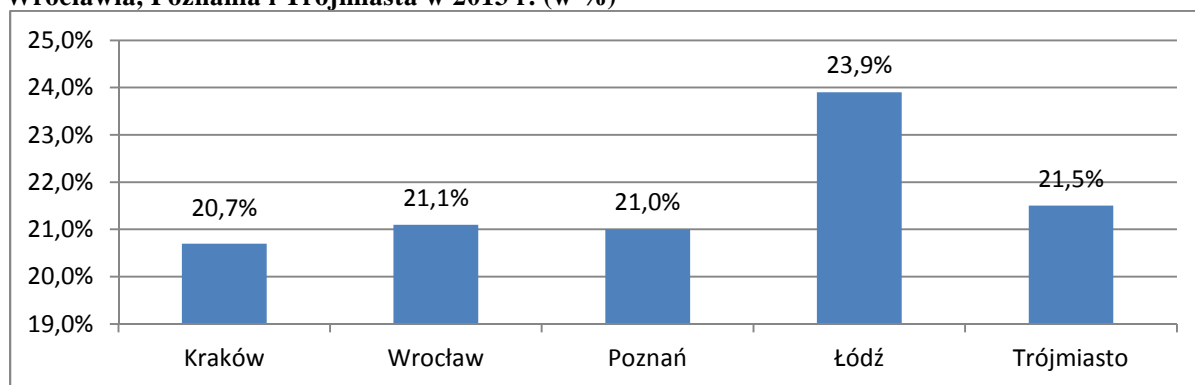
Wobec powyższego Kraków już obecnie jest miastem, które znacznie przekracza próg starości zaawansowanej, podobnie jak miasta ujęte na wykresie poniżej. Na tle większych miast Polski Kraków charakteryzuje się zbliżonym do Poznania i Wrocławia udziałem osób starszych w ogólnej liczbie mieszkańców.

²⁶ M. Pakuła, *Postawy osób starszych wobec edukacji. Studium teoretyczno - diagnostyczne*, Lublin, 2010, s. 39-40.

²⁷ *Raport o stanie miasta Kraków 2013* (Dane sporządzane przed zmianą progów wiekowych uprawniających do otrzymywania świadczeń emerytalnych).

²⁸ Wiek poprodukcyjny – w roku 2013 dla mężczyzn wyniósł 65,25 lat, dla kobiet 60,25 lat. W związku z wprowadzaniem reform emerytalnych mających na celu stopniowe podwyższanie wieku emerytalnego do osiągnięcia jednakowego poziomu 67 lat dla kobiet i mężczyzn, w każdym kolejnym roku granica wieku poprodukcyjnego podwyższana będzie o 0,25 roku – granica 67 lat zostanie osiągnięta dla mężczyzn w roku 2020, a dla kobiet w wieku 2040.

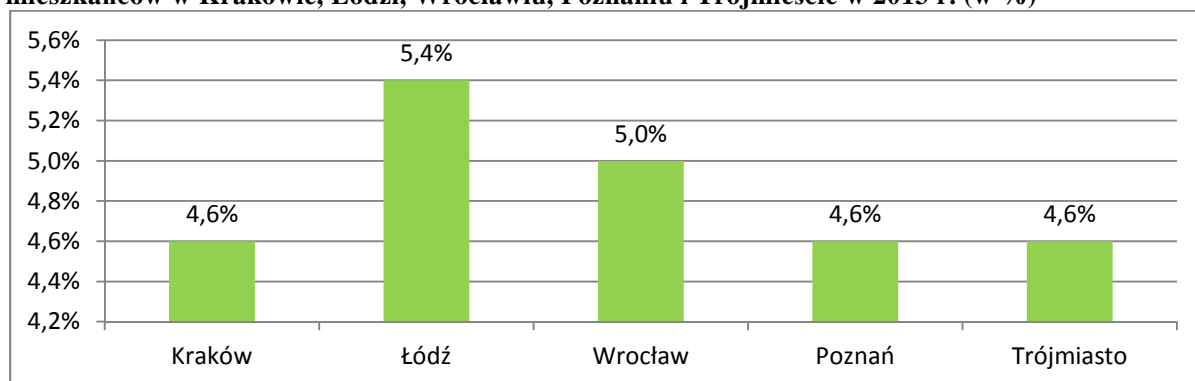
Wykres: Liczba osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców Krakowa, Łodzi, Wrocławia, Poznania i Trójmiasta w 2013 r. (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Kraków posiada taką samą jak Poznań i Trójmiasto liczbę seniorów powyżej 80 r. ż. w ogólnej liczbie mieszkańców. Największa ich liczba występuje w Łodzi – 5,4%. Warto zwrócić uwagę, iż w latach 2011 – 2013 największą dynamikę wzrostu analizowanego wskaźnika zanotowano w Krakowie, Poznaniu i we Wrocławiu.

Wykres: Liczba seniorów tzw. sędziwych starców (osoby powyżej 80 r. ż.) w ogólnej liczbie mieszkańców w Krakowie, Łodzi, Wrocławiu, Poznaniu i Trójmieście w 2013 r. (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Należy podkreślić, że w grupie mieszkańców Krakowa w wieku poprodukcyjnym prawie 69% stanowią kobiety. Przewagę liczebną kobiet odnotowuje się również we wszystkich rocznikach powyżej 22 roku życia. Piramida wieku dla Krakowa wskazuje ponadto na niski potencjał pielęgnacyjny społeczności, czyli proporcję liczby kobiet w wieku 45-64 do liczby osób w wieku 80 lat i więcej, co może stanowić zagrożenie dla osób wchodzących obecnie i w przyszłości w wiek poprodukcyjny oraz wyzwanie dla polityki społecznej.

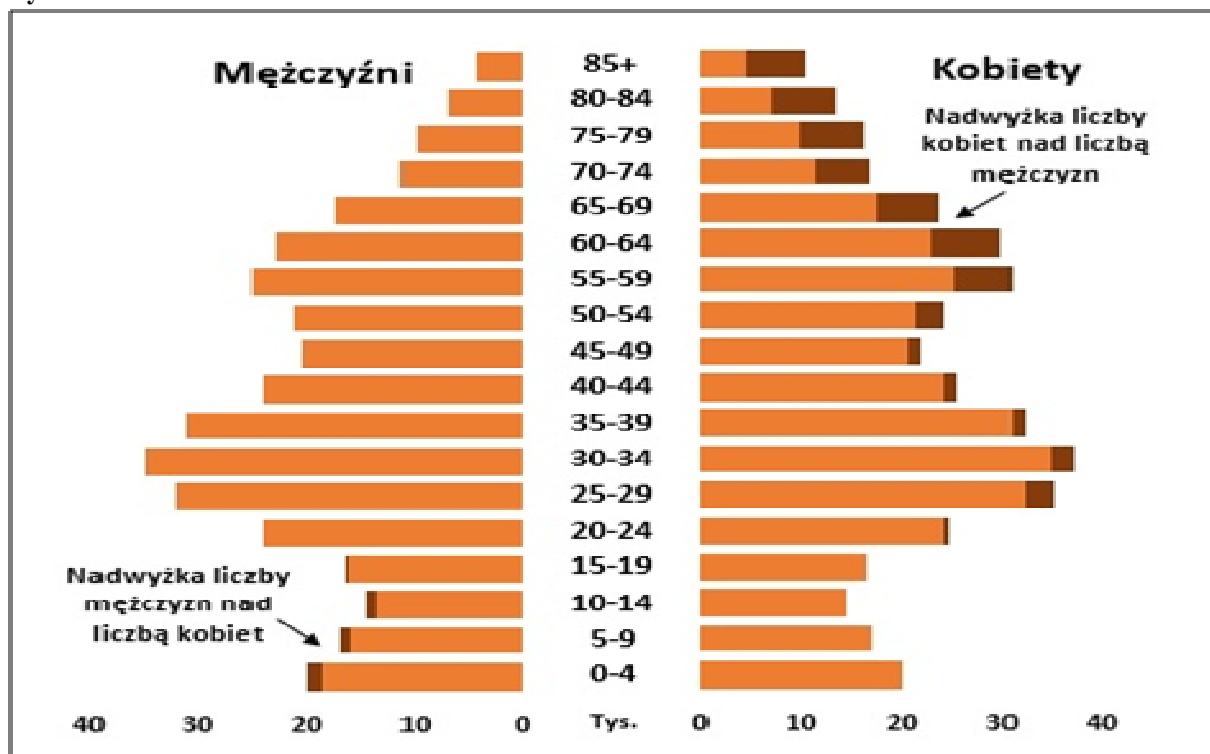
Współczynnik dzietności w Krakowie w roku 2013 wyniósł 1,09 przy średniej 1,29 dla Małopolski i 1,26 dla Polski – ponadto wyniki badań wskazują na tendencję spadkową współczynnika. W żadnym z małopolskich powiatów poziom wskaźnika nie przyjmuje minimalnej wartości od 2,10 do 2,15²⁹, która gwarantowałaby zastępowalność pokoleń. Coraz później podejmowane są również decyzje o posiadaniu pierwszego dziecka – średni wiek matek³⁰ wyniósł w Polsce i w Małopolsce w 2013 r. 27,2 lat (w 2005 r. było to 25,4 w Polsce

²⁹ Co oznacza, że na statystyczną kobietę w wieku 15-49 lat przypada średnio 2,1-2,15 dziecka w ciągu całego okresu rozrodczego.

³⁰ Wiek środkowy (mediana wieku) matek wyznacza granicę wieku, którą połowa matek już przekroczyła, a druga połowa jeszcze nie osiągnęła.

oraz 25,5 w Małopolsce). Związane jest to z wyborami jakich coraz częściej dokonują młodzi ludzie decydując się najpierw na osiągnięcie określonego poziomu wykształcenia oraz stabilizacji ekonomicznej, a dopiero potem (około 30-tych lat) na założenie rodziny oraz jej powiększenie.

Wykres: Piramida wieku dla Krakowa w 2013 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Dokonując analizy wskaźników dotyczących prognoz liczby ludności społeczności Miasta Krakowa warto odnotować pozytywne zjawisko jakim jest obserwowane od kilku lat dodatnie saldo migracji stałej (1,33%) – więcej osób przyjeżdża na pobyt stały do Krakowa z innych rejonów Polski niż się z niego wyprowadza. Dotyczy to głównie osób w wieku produkcyjnym. W obliczu prognoz demograficznych istotny jest również fakt, że od 2008 r. obserwujemy w Krakowie dodatni (choć stosunkowo niski) przyrost naturalny. W roku 2013 przyrost naturalny był dodatni (199 osób). W przeliczeniu na 1 000 ludności wyniósł 0,3 ‰ (w Małopolsce – 1,2‰, w kraju natomiast -0,46‰.) wobec 0,01‰ rok wcześniej.

Wśród miast wojewódzkich Kraków jest jednym z 6 miast, które zanotowały dodatni przyrost naturalny – obok Rzeszowa 3,06‰, Białegostoku 1,13‰, Olsztyna 0,81‰, Zielonej Góry 0,4‰ i Lublina 0,1‰.

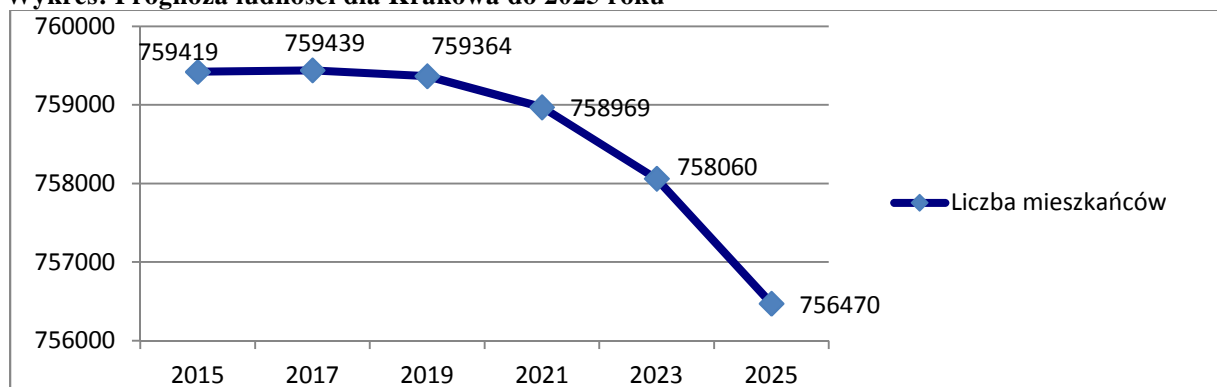
Dodatni przyrost naturalny oraz dodatnie saldo migracji na pobyt stały wpłynęły na to, iż liczba ludności mieszkańców Krakowa w latach 2007 – 2013 uległa zwiększeniu. Wzrost był jednak niewielki i wyniósł w całym analizowanym okresie ponad 2 tys. mieszkańców. Prognoza GUS sporządzona w 2007 r.³¹ mówiła o wzroście liczby mieszkańców Krakowa w roku 2013 do poziomu 762 964, podczas gdy rzeczywista liczba mieszkańców w 2013 r. okazała się o 3 972 mieszkańców niższa.

Prognoza GUS sporządzona w 2014³² mówi jeszcze o minimalnym wzroście liczby mieszkańców Krakowa do roku 2016 do poziomu 759 452 (tj. o 460 osób w stosunku do roku 2013), natomiast począwszy od roku 2017 prognozowany jest spadek.

³¹ Prognoza dla powiatów i miast na prawie powiatu oraz podregionów na lata 2011-2035, GUS.

³² Prognoza dla powiatów i miast na prawach powiatu oraz podregionów na lata 2014-2050 (opracowana w 2014 r.)

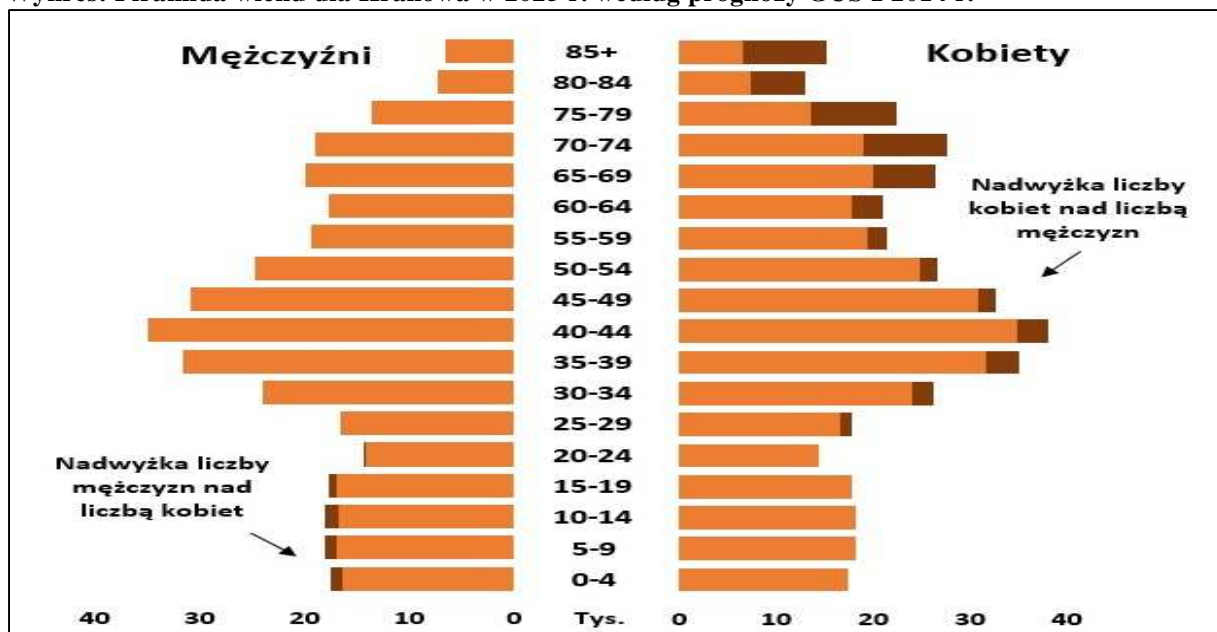
Wykres: Prognoza ludności dla Krakowa do 2025 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Według prognoz, liczebność populacji Krakowa do 2025 r. zmniejszy się do liczby 756 470 tys. tj. o ponad 2,5 tys. w stosunku do 2013, a do 2035 zmniejszy się do liczby 738 908 tj. ponad 20 tys. w stosunku do roku 2013. Postępować będzie proces starzenia się społeczeństwa miasta. W 2025 roku najliczniejszym rocznikiem (obecnie są to 30-latkowie) będzie grupa 42 - latków. W wiek produkcyjny niemobilny zaczną wchodzić pokolenie wyżu demograficznego lat 70/80 XX wieku. W 2025 roku 22,6% ludności będą stanowiły osoby w wieku poprodukcyjnym³³ (20,7% w 2013 r.). Spowoduje to dalsze zwiększenie liczby jednoosobowych gospodarstw domowych osób w starszym wieku – głównie kobiet, których udział w grupie osób w wieku poprodukcyjnym wyniesie 65,6%. Jednocześnie spadek liczby ludności w wieku produkcyjnym (z 63,7% w 2013 r. do 60,7% w roku 2025) może pociągnąć za sobą niedobór siły roboczej.

Wykres: Piramida wieku dla Krakowa w 2025 r. według prognozy GUS z 2014 r.

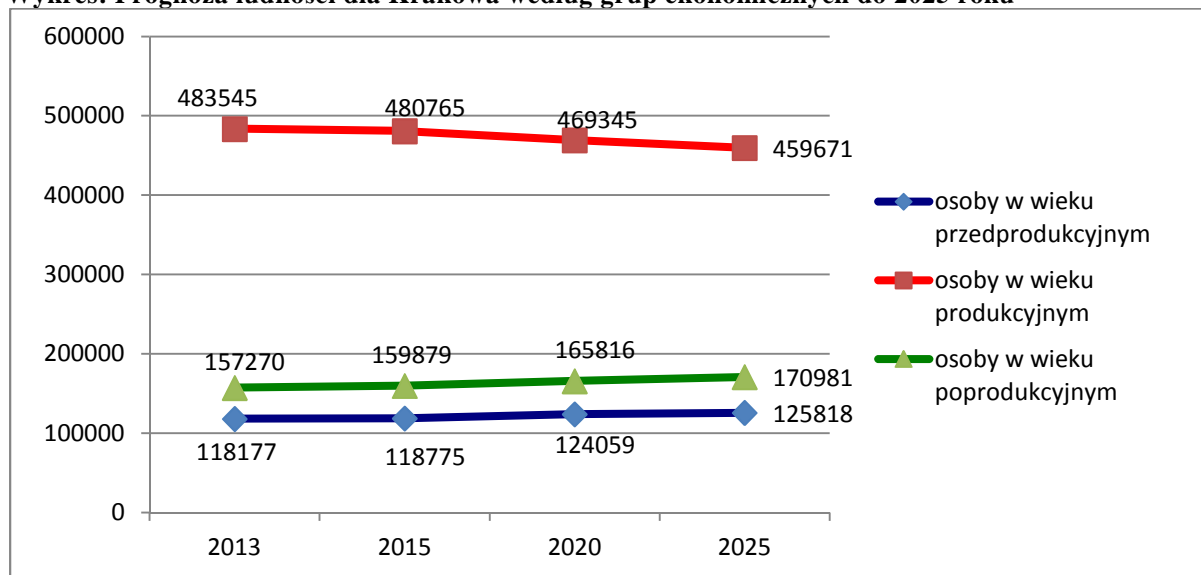
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

³³ Prognozy sporządzone po zmianie progów wiekowych uprawniających do otrzymywania świadczeń emerytalnych.

Współczynnik obciążenia demograficznego (ludność w wieku nieprodukcyjnym przypadająca na 100 osób w wieku produkcyjnym), który w 2013 r. wyniósł 57 (w 2011 roku – 54, w 2012 – 56) w roku 2025, wg szacunkowych danych, wzrośnie do 65³⁴.

Wykres poniżej obrazuje prognozę ludności dla Krakowa według grup ekonomicznych. Przez ludność w wieku produkcyjnym rozumie się ludność w wieku zdolności do pracy. Prognozy według ekonomicznych grup wieku zostały oszacowane zgodnie z nowymi obecnie obowiązującymi zasadami.

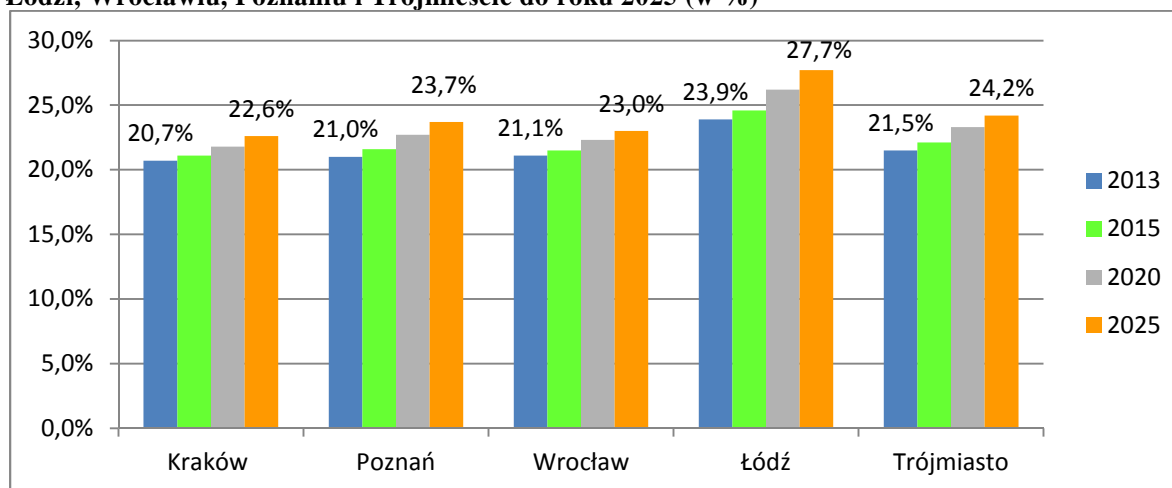
Wykres: Prognoza ludności dla Krakowa według grup ekonomicznych do 2025 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Według prognoz, podobnie jak w Krakowie, w najbliższych latach będzie wzrastać również liczba osób w wieku poprodukcyjnym w miastach Polski.

Wykres: Prognoza ludności w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców w Krakowie, Łodzi, Wrocławiu, Poznaniu i Trójmieście do roku 2025 (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wzrost odsetka ludzi starych w społeczeństwach jest nieuniknioną konsekwencją długookresowych przemian dwóch składowych ruchu naturalnego – rozrodności

³⁴ Dane sporządzone po zmianie progów wiekowych uprawniających do otrzymywania świadczeń emerytalnych.

i umieralności. Dla pełniejszego obrazu tego procesu należy dodać jeszcze zjawisko systematycznego wydłużania się przeciętnego dalszego trwania życia (tabela poniżej).

Tabela: Przeciętne dalsze trwanie życia mieszkańców Krakowa

Przeciętna liczba lat dalszego trwania życia dla osób w wieku lat					
	0	15	30	45	60
2003					
Kobiety	79,9	65,5	50,8	36,4	23,1
Mężczyźni	73,2	58,8	44,1	30,2	18,3
2005					
Kobiety	80,3	65,9	51,1	36,5	23,1
Mężczyźni	73,1	58,7	44,2	30,4	18,7
2010					
Kobiety	81,5	67,1	52,2	37,6	24,1
Mężczyźni	75,1	60,4	46,0	31,9	19,7
2011					
Kobiety	81,9	67,5	52,7	38,0	24,6
Mężczyźni	75,6	60,9	46,4	32,3	20,1
2012					
Kobiety	82,0	67,3	52,5	38,0	24,3
Mężczyźni	75,1	60,5	46,0	32,0	20,0
2013					
Kobiety	82,0	67,2	52,3	37,6	24,0
Mężczyźni	75,9	61,3	46,8	32,7	20,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Średnia długość życia w Polsce w 2013 roku dla mężczyzn wyniosła 73,1 lat, a dla kobiet 81,1³⁵. W stosunku do 2000 roku długość życia Polaków wydłużyła się o ponad 3 lata dla obu płci. W województwie małopolskim przeciętna długość życia mężczyzn wynosiła 74,8 lata, a kobiet 82 lata. Mieszkańcy województwa małopolskiego żyją dłużej niż ludność w większości województw, lepsza sytuacja występuje tylko w województwie podkarpackim, gdzie kobiety żyją – 82,4 lat oraz w województwie podlaskim gdzie kobiety żyją – 82,3 lat. Tak duża różnica pomiędzy długością trwania życia u mężczyzn i kobiet, jest skutkiem występującej zarówno w Polsce jak i województwie wysokiej nadumieralności mężczyzn. W Krakowie przeciętna długość życia dla mężczyzn wynosi 75,9 a dla kobiet 82 lata. Mimo pozytywnych zmian przeciętnego trwania życia, Polska nadal wypada niekorzystnie na tle czołówki krajów europejskich. Wiek dożywania Polaków jest krótszy o kilka lat: mężczyzn o ok. 8 lat, kobiet o nieco ponad 4 lata. Wśród 40 krajów nasz kraj zajmuje lokatę dopiero w trzeciej dziesiątce: mężczyźni 28, kobiety 24 miejsce³⁶.

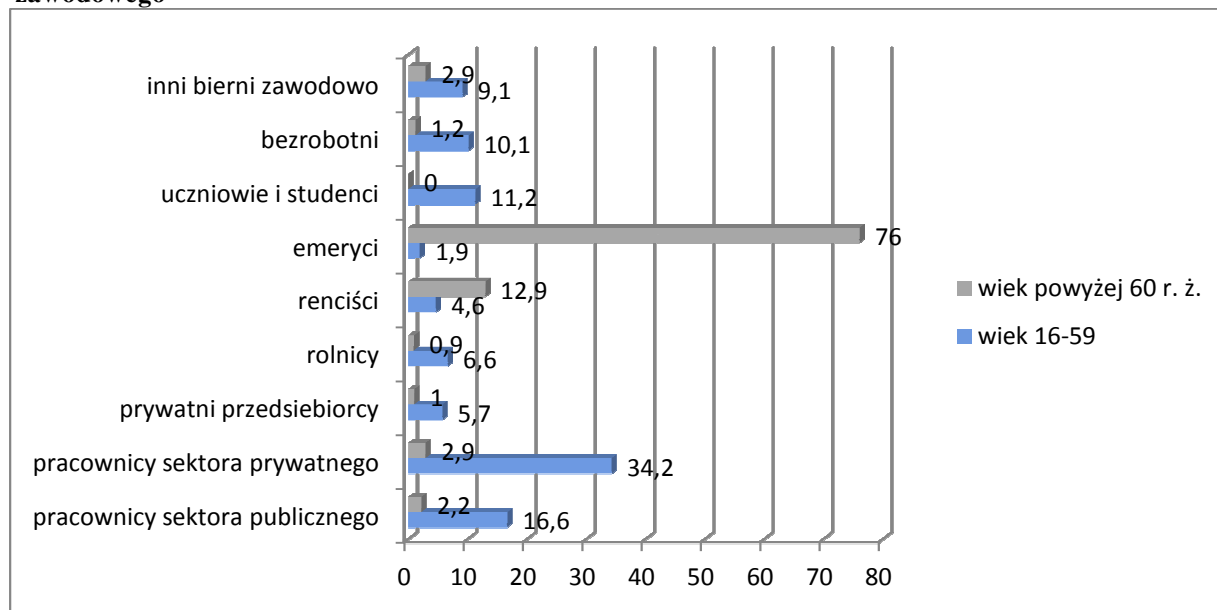
Charakterystyki społeczno-demograficznej osób w podeszłym wieku w Polsce dokonano w Diagnostyce Społecznej 2013³⁷. Jako kryterium podeszłego wieku w opracowaniu

³⁵ Trwanie życia w 2013 r. GUS, Warszawa 2014.

³⁶ Trwanie życia w 2013 r., GUS, Warszawa, 2014, strona 28.

przyjęto 60 lat. W całej próbie członków gospodarstw domowych, osoby starsze stanowiły 20,9%, a w próbie indywidualnych respondentów 25%, w tym 59,3% kobiet. Proporcja kobiet jest tym większa im bardziej zaawansowany wiek. W grupie powyżej 79 lat kobiet jest dwukrotnie więcej niż mężczyzn: 66,1% do 33,%. Większość – 52% osób w podeszłym wieku żyje w związku małżeńskim (lub w związku nieformalnym – 0,7%) w gospodarstwie jednorodzinnym, 27% prowadzi gospodarstwo jednoosobowe, 10% żyje w gospodarstwie wielorodzinnym. 74% mężczyzn i 42% kobiet w podeszłym wieku żyje w związku małżeńskim, po 6% jest rozwiedzionych lub w separacji. W grupie seniorów dominują emeryci (76%), a na drugim miejscu renciści (12,9%), wśród nich czynnych zawodowo jest 7%.

Wykres: Procentowy rozkład osób w wieku 16-59 lat oraz starszych w przekroju statusu społeczno-zawodowego

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Diagnozy Społecznej 2013. Warunki i jakość życia Polaków*, Warszawa 2014, strona 334

Co trzecia osoba w podeszłym wieku jest wdowcem (15%) lub wdową (47%), przy czym odsetek ten rośnie wraz z wiekiem. Powyżej 79 r. ż. jest już 35% wdowców i 79%. W porównaniu z młodszymi respondentami, w grupie seniorów jest dwukrotnie mniejszy odsetek osób z wyższym i pomaturalnym wykształceniem (14% do 26%) i niemal pięciokrotnie większy odsetek osób z podstawowym i niższym wykształceniem (35,6% do 7,5 %.). Co czwartą osobą w podeszłym wieku opiekują się domownicy, także co czwarta sama pełni rolę opiekuna wobec innego domownika w podeszłym wieku (najczęściej współmałżonka), a połowa (głównie osoby żyjące samotnie – 86 proc. wśród nich) nie pełni roli ani opiekuna, ani podopiecznego. Nie znaczy to, że osoby w podeszłym wieku żyjące samotnie nie wymagają opieki. 30% spośród nich ma orzeczenie o niepełnosprawności (stanowi to aż 1/3 wszystkich niepełnosprawnych), w tym co trzecia o znacznym stopniu niepełnosprawności.

Cechą charakterystyczną starzejącego się organizmu ludzkiego jest zmniejszająca się sprawność zarówno fizyczna, jak i psychiczna. Po przekroczeniu 75 roku życia, proces starzenia postępuje stosunkowo szybko, co jednocześnie wymusza zapotrzebowanie na świadczenia zdrowotne i usługi opiekuńcze. W przedziale wiekowym 80 - 85 lat znaczny odsetek osób potrzebuje już najczęściej stałej opieki.

³⁷ J. Czapiński, T. Panek, *Diagnoza Społeczna 2013. Warunki i jakość życia Polaków. Raport*, Warszawa 2014, strona 334.

„Wprawdzie założona po 1989 r. doktryna pomocy społecznej wyraźnie przewiduje podejmowanie takich działań, które umożliwiają pozostawienie seniora jak najdłużej w miejscu zamieszkania, to jednak nie można nie doceniać znaczenia stacjonarnych form opieki. Konieczność tworzenia placówek instytucjonalnych, to przede wszystkim wynik przemian demograficznych i kulturowych rodziny. Seniorzy coraz częściej nie mogą liczyć na pomoc najbliższych. Niemały procent wśród seniorów stanowią osoby, które nie mają żadnej rodziny, im również trzeba stworzyć takie warunki, aby starzenie przebiegało z godnością i jednocześnie z zachowaniem poczucia bezpieczeństwa”³⁸.

Głównym postulatem w zakresie opieki nad seniorami w Polsce zdaniem specjalistów „powinno być stworzenie holistycznego systemu opieki nad osobami niesamodzielnymi.(...) Zwiększenie efektywności opieki jest niezbędne w kontekście starzenia się ludności i konieczności zapewnienia wsparcia zwiększającej się liczbie osób starszych, które ze względu na wertykalizację sieci rodzinnej nie będą mogły uzyskać wsparcia ze strony krewnych. Opracowanie i wdrożenie kompleksowego programu wspierania nie tylko osoby starszej, lecz również rodziny i bliskich, którzy mogą być potencjalnym źródłem wsparcia wydaje się niezbędnym działaniem, zapobiegającym sytuacji, w której seniorzy nie będą mieli zapewnionej opieki i będą pozbawieni jakiegokolwiek wsparcia”³⁹.

5.2 Świadczenia na rzecz osób starszych

Podstawowym założeniem systemu wsparcia osób starszych i niepełnosprawnych w Krakowie jest umożliwienie im jak najpełniejszego i najdłuższego funkcjonowania w środowisku rodzinnym, sąsiedzim, w miejscu zamieszkania. Instytucjonalne, całodobowe formy opieki są formą pomocy, która powinna być stosowana tylko w przypadku niemożności rozwiązywania problemów innymi sposobami. Jednocześnie działania Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej zmierzają do tego, aby system wsparcia osób starszych i niepełnosprawnych był na tyle zróżnicowany, by zapewniał ofertę dostosowaną do stanu zdrowia oraz sytuacji rodzinnej i bytowej każdej osoby wymagającej wsparcia.

5.2.1 Praca socjalna z osobami starszymi

Pracownicy socjalni w ramach pracy socjalnej podejmują działania w tych obszarach funkcjonowania, w których osoba/rodzina napotyka trudności, których nie jest w stanie samodzielnie pokonać i wymaga wsparcia. Jednym z takich obszarów jest podeszły wiek. Podeszły wiek jest stanem, który nie wynika z zakłócenia funkcjonowania osobistego czy społecznego. Jego nadejście jest naturalne i obszar zmiany nie dotyczy „wyjścia z sytuacji podeszłego wieku”, jak w przypadku innych wyróżnionych obszarów problemowych. Zmiana polegać ma na zmianie podejścia do siebie, postrzeganiu siebie i swojej sytuacji. Praca socjalna w tym obszarze skupia się przede wszystkim na utrzymywaniu, wspieraniu i poszerzaniu niezależności osobistej oraz aktywności poprzez wzmacnianie jej zdolności sprawczej, a także rozwiązywaniu (lub pomocy w rozwiązywaniu) problemów w osobistych związkach z innymi osobami oraz szerszym otoczeniem.

Całościową informację na temat pracy socjalnej zawiera rozdział 3: „Zasoby Pomocy Społecznej Gminy Miejskiej Kraków – praca socjalna”.

³⁸ A. Zawada, *O zadaniach domów opieki społecznej raz jeszcze*. Praca Socjalna 5/2010, s. 63-64.

³⁹ Z. Szweida - Lewandowska, *Modele opieki nad osobami niesamodzielnymi*, [w:] W. Koczur, A. Rączaszek [red.], *Polityka społeczna wobec problemu bezpieczeństwa socjalnego w dobie przeobrażeń społeczno-gospodarczych*. Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, nr 179/14, str. 223.

5.2.2 Usługi opiekuńcze

Pomoc w formie usług przyznawana jest osobie samotnej, która z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn wymaga pomocy innych osób, a jest jej pozbawiona. Usługi opiekuńcze mogą być przyznane również osobie, która wymaga pomocy innych osób, a rodzina, a także wspólnie niezamieszkujący małżonek, wstępni, zstępni, nie mogą takiej pomocy zapewnić. Usługi opiekuńcze obejmują pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych, opiekę higieniczną, zaleconą przez lekarza pielęgnację oraz, w miarę możliwości, zapewnienie kontaktów z otoczeniem⁴⁰.

Kwestie dotyczące szczegółowych zasad przyznawania pomocy w formie usług opiekuńczych w Krakowie, zakresu czynności wchodzących w skład usług opiekuńczych oraz szczegółowych zasad ustalania wysokości odpłatności za usługi opiekuńcze reguluje Uchwała Nr XXI/272/07 Rady Miasta Krakowa z dnia 26 września 2007 roku (z późn. zm.). Realizacja zadania odbywa się w oparciu o umowy zlecenia zadania publicznego zawarte z podmiotami świadczącymi usługi.

Liczba godzin dziennie oraz liczba dni w tygodniu, w których świadczone są usługi, jest określana indywidualnie, w zależności od sytuacji i potrzeb danej osoby. Zakres przyznawanych usług wynika z indywidualnej sytuacji: stanu zdrowia, sytuacji rodzinnej, potrzeb zgłaszanych przez samą osobę objętą usługami bądź jej rodzinę. Usługi nie przysługują w sytuacji, gdy dochód osoby lub rodziny przekracza 450 % kryterium dochodowego (w przypadku osoby samotnie gospodarującej jest to 2052 zł.). Ograniczenie to nie dotyczy osób samotnych, czyli takich, które samotnie gospodarującą, nie pozostają w związku małżeńskim i nie posiadają wstępnych ani zstępnych.

W przypadku, gdy dochód osoby lub na osobę w rodzinie nie przekracza kryterium dochodowego określonego w ustawie o pomocy społecznej (542 zł „netto” dla osoby samotnie gospodarującej oraz 456 zł „netto” na osobę w rodzinie), świadczeniobiorcy korzystają z usług nieodpłatnie. W pozostałych przypadkach stosuje się tabele odpłatności zamieszczone w w/w uchwale. Odpłatność maksymalna (tj. 100%) wynosi aktualnie 12 zł za godzinę.

Usługi opiekuńcze mogą być świadczone przez 7 dni w tygodniu, w godzinach 6.00 – 21.00. Maksymalny czas świadczenia usług wynosi 8 godzin dziennie. W przypadku osób samotnych, w szczególnie uzasadnionych okolicznościach, w tym zwłaszcza w przypadku osób wymagających opieki w większym zakresie ze względu na stan zdrowia, czas świadczenia usług może zostać wydłużony maksymalnie do 10 godzin dziennie. Maksymalny czas świadczenia usług może przekroczyć 10 godzin dziennie tylko w przypadku osób, wobec których wydana została decyzja administracyjna o skierowaniu do domu pomocy społecznej, oczekujących na jej realizację.

5.2.2.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Usługi opiekuńcze świadczone są przez podmioty wyłonione w drodze otwartych konkursów ofert, którymi były w 2014 roku Fundacja na Rzecz Chorych na SM im. Bł. Anieli Salawy, Małopolski Zarząd Wojewódzki Polskiego Komitetu Pomocy Społecznej oraz Małopolski Zarząd Okręgowy Polskiego Czerwonego Krzyża.

⁴⁰ art. 17 ust.1 pkt 11, art. 50 ust. 1-3 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2015 r. poz. 163)

5.2.2.2 Kadra

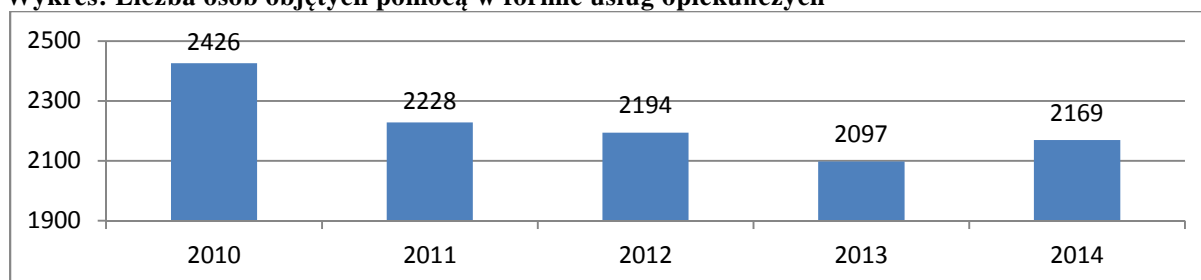
W realizację zadania polegającego na świadczeniu usług opiekuńczych w roku 2014 bezpośrednio zaangażowane były 673 osoby z organizacji pozarządowych wskazanych powyżej.

5.2.2.3 Osoby korzystające ze świadczeń w formie usług opiekuńczych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Liczba osób objętych pomocą w formie usług opiekuńczych w latach 2011 – 2013 spadała, natomiast w roku 2014 nieznacznie wzrosła (3,4%).

Świadczeniobiorcy usług opiekuńczych to przede wszystkim kobiety, które stanowią ponad 78% ogółu.

Wykres: Liczba osób objętych pomocą w formie usług opiekuńczych⁴¹

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania z działalności MOPS w Krakowie

Zdecydowana większość odbiorców usług opiekuńczych to osoby w starszym wieku tj. 65 lat i więcej. Zbiorowość ta obejmuje 83,5% ogółu świadczeniobiorców. W tej zbiorowości kobiety stanowią ponad 88 %, mężczyźni 66%. Kobiety korzystające z usług opiekuńczych to przede wszystkim wdowy (56,1%) oraz panny (prawie 23%), natomiast mężczyźni to głównie osoby pozostające w związku małżeńskim (prawie 30%), kawalerowie (29,7%) i wdowcy (ponad 23%). W populacji świadczeniobiorców usług opiekuńczych największą grupę stanowią osoby z wykształceniem średnim (ponad 38% ogółu). Drugą co do wielkości grupą są osoby legitymujące się wykształceniem gimnazjalnym lub niższym (26,7%). Odnosząc te dane do płci świadczeniobiorców można stwierdzić, że wykształceniem średnim legitymuje się więcej kobiet niż mężczyzn. Porównywalny, w obu grupach, jest odsetek osób z wykształceniem policealnym i wyższym. W porównaniu z rokiem 2013 cechy demograficzno-społeczne świadczeniobiorców usług opiekuńczych pozostają na podobnym poziomie.

Tabela: Cechy demograficzno-społeczne świadczeniobiorców usług opiekuńczych

Cechy demograficzno-społeczne uczestników ośrodków wsparcia dla osób starszych	kobiety	mężczyźni	ogółem
wiek			
0-24	0,2%	0,4%	0,2%
25-34	0,4%	0,8%	0,5%
35-44	0,9%	3,2%	1,4%
45-59	6,2%	17,8%	8,7%
60-64	4,0%	11,7%	5,7%

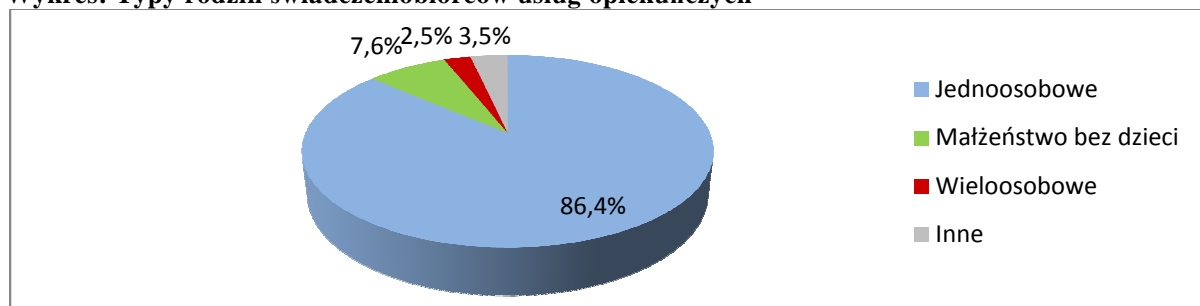
⁴¹ Źródło: Pomost Std.

65 i więcej	88,3%	66,0%	83,5%
stan cywilny			
panna/kawaler	22,9%	29,7%	24,4%
rozwidziona/rozwidziony	9,1%	15,9%	10,6%
separowana/separowany	0,5%	1,1%	0,6%
wdowa/wdowiec	56,1%	23,4%	49,0%
zamężna/zonaty	11,1%	29,9%	15,2%
wykształcenie			
gimnazjalne i poniżej	28,2%	21,4%	26,7%
zasadnicze zawodowe	10,1%	28,0%	14,0%
średnie ogólne i zawodowe	41,0%	28,0%	38,2%
policealne	0,6%	0,4%	0,6%
wyższe	11,2%	12,1%	11,4%
nieustalony poziom wykształcenia	8,9%	10,0%	9,1%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Świadczeniobiorcy usług opiekuńczych to przede wszystkim osoby prowadzące jednoosobowe gospodarstwa domowe (ponad 86%). Procent tych gospodarstw w stosunku do roku 2013 nieznacznie uległ zmniejszeniu.

Wykres: Typy rodzin świadczeniobiorców usług opiekuńczych

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Osoby korzystające z pomocy w formie usług opiekuńczych żyją w większości w gospodarstwach domowych, w których głównym źródłem utrzymania jest emerytura lub renta - ponad 91% ogółu. Generalnie wysokość dochodu na osobę w rodzinie świadczeniobiorców usług opiekuńczych kształtuje się w przedziale pomiędzy 1 000 – 1 999 zł miesięcznie (ponad 72%), z tego prawie 41% rodzin osiąga dochód w przedziale 1 000 – 1 499 zł miesięcznie, 31,8% osiąga dochód w przedziale 1 500 – 1 999 zł miesięcznie, natomiast 12,6% osiąga dochód w przedziale 500 – 999 zł miesięcznie.

Tabela: Wysokość dochodu w rodzinie

0	3,2%
1-499	4,4%
500-999	12,6%
1000-1499	40,7%
1500-1999	31,8%
2000-2499	6,8%
2500-2999	0,4%
3000 i powyżej	0,3%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Do najczęstszych problemów występujących w rodzinach świadczeniobiorców usług opiekuńczych należy długotrwała lub ciężka choroba oraz niepełnosprawność.

5.2.2.4 *Nakłady finansowe na realizację zadania*

Nakłady finansowe na świadczenie usług opiekuńczych wyniosły:

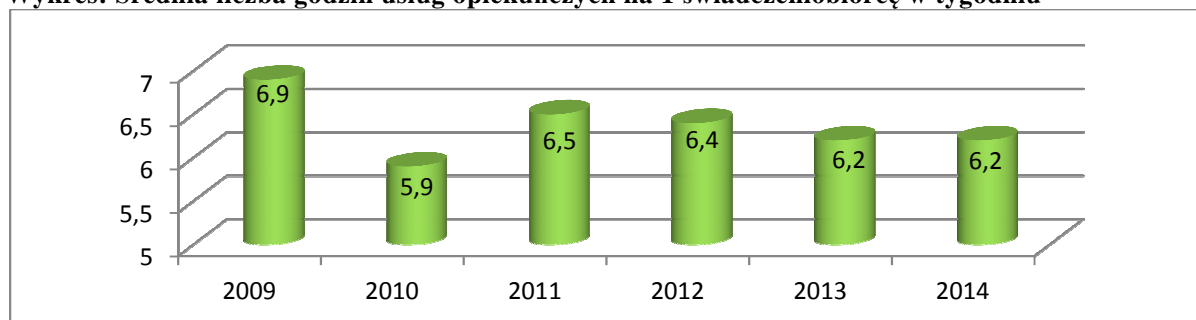
- w roku 2010: 8 023 078 zł;
- w roku 2011: 8 043 188 zł;
- w roku 2012: 8 057 367 zł;
- w roku 2013: 8 215 775 zł;
- w roku 2014: 8 425 500 zł.

5.2.2.5 *Wnioski*

Między rokiem 2009 a 2010 nastąpił znaczny spadek liczby godzin zrealizowanych usług opiekuńczych, związany ze koniecznością wzrostu bardzo niskich wynagrodzeń opiekunek, aby zapewnić dalszą możliwość realizacji zadania. Efektem był wzrost 3kosztu realizacji 1 godziny usług, przy utrzymaniu dotacji na świadczenie tej formy pomocy na dotychczasowym poziomie. Zgodnie z zawartymi umowami, od 2010 roku realizatorzy zobowiązani byli do zapewnienia pracownikom minimalnego wynagrodzenia w wysokości 7 zł brutto za godzinę pracy. W latach 2007 – 2009 minimalne wynagrodzenie osób bezpośrednio realizujących usługi opiekuńcze wynosiło 5,10 zł brutto za godzinę pracy (dla porównania w roku 2006 wynagrodzenie opiekunów wynosiło 3,50 – 4,00 zł za jedną godzinę). Powyższe działania stanowiły istotny krok w kierunku ustabilizowania systemu realizacji usług opiekuńczych na rzecz mieszkańców Gminy, jak również poprawy jakości świadczonych usług poprzez stworzenie warunków do zatrudniania opiekunów o wyższych kwalifikacjach. Od 2013 r. wprowadzono dalsze zmiany w zakresie zasad realizacji zadania. Przyjęto wyższą i jednolitą stawkę za godzinę usług opiekuńczych wynoszącą 12 zł oraz, biorąc pod uwagę, że świadczenie pomocy pielęgnacyjnej wymaga wyższych umiejętności i jest bardziej obciążające dla pracownika, zróżnicowano minimalną wysokość wynagrodzeń za świadczenie usług gospodarczych i pielęgnacyjnych. Zgodnie z zawartymi umowami, w latach 2013 – 2015 realizatorzy zobowiązani są do zapewnienia pracownikom minimalnego wynagrodzenia w wysokości 7,15 zł brutto za godzinę usług gospodarczych oraz 8,32 zł brutto za godzinę usług pielęgnacyjnych.

W roku 2014 liczba godzin tygodniowo na jednego biorcę utrzymała się na poziomie poprzedniego roku.

Wykres: Średnia liczba godzin usług opiekuńczych na 1 świadczeniobiorcę w tygodniu

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z działalności MOPS w Krakowie

Biorąc pod uwagę aktualną średnią tygodniową liczbę godzin usług opiekuńczych na 1 świadczeniobiorcę w kontekście cech charakteryzujących grupę adresatów świadczenia

(osoby starsze o ograniczonej możliwości funkcjonowania), można postawić tezę, że ogólna liczba godzin usług powinna zostać zwiększona, zwłaszcza uwzględniając ogólnie przyjęty kierunek działań polegający na podejmowaniu działań, mających na celu jak najdłuższe utrzymanie osób w środowisku i zapobieganie instytucjonalizacji.

Jak wskazano w podrozdziale 5.1 *Procesy demograficzne zachodzące w społeczności lokalnej Gminy Miejskiej Kraków*, prognoza ludności dla Krakowa opracowana przez GUS wskazuje na trwałość tendencji związanej ze wzrostem liczebności populacji w wieku poprodukcyjnym, co w konsekwencji spowoduje dalsze zwiększanie się liczby jednoosobowych gospodarstw domowych osób w starszym wieku, głównie kobiet. Już teraz znajduje to odzwierciedlenie w populacji świadczeniobiorców usług opiekuńczych, którymi w zdecydowanej większości są kobiety prowadzące jednoosobowe gospodarstwa domowe. Starzenie się przynosi również pogorszenie stanu zdrowia, a w konsekwencji potencjalny wzrost liczby osób wymagających ze względu na wiek zintensyfikowanej opieki. Ze względu na obniżający się potencjał pielęgnacyjny rodziny, w przyszłości można spodziewać się, znacznego zwiększenia liczby osób wymagających przyznania i dofinansowania pomocy w tej formie.

5.2.3 Ośrodki Wsparcia dla Osób Starszych

Podstawową formą pomocy, dzięki której osoby w wieku podeszłym mogą zaspokajać bardzo ważną potrzebę kontaktu i integracji społecznej, bez ostatecznego zerwania więzi z rodziną i środowiskiem lokalnym są ośrodki wsparcia dziennego pobytu. Ich uczestnikami mogą być osoby, które ze względu na wiek, chorobę lub niepełnosprawność wymagają częściowej opieki i pomocy w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych⁴².

Celem działania ośrodków jest podtrzymywanie sprawności psychofizycznej osób starszych dla umożliwienia im jak najdłuższego funkcjonowania w środowisku rodzinnym, sąsiedzkim, w miejscu zamieszkania. Dzięki pomocy w tej formie, osoby starsze mogą zaspokoić potrzebę kontaktu i integracji społecznej bez ostatecznego zerwania więzi z rodziną i środowiskiem lokalnym. Placówki te świadczą osobom starszym określone usługi, pomoc, porady i zapewniają rozrywkę. Wszystkie zajęcia odbywają się pod opieką doświadczonych specjalistów – pracowników socjalnych, terapeutów zajęciowych, fizykoterapeutów.

5.2.3.1 Infrastruktura

Na terenie Krakowa w roku 2014 funkcjonował Miejski Dzienny Dom Pomocy Społecznej będący jednostką budżetową, w skład którego wchodziło 6 Klubów Seniora oraz 4 ośrodki wsparcia prowadzone na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez organizacje pozarządowe, w tym: 3 Ośrodki Wsparcia dla Osób Starszych oraz 1 Ośrodek Wsparcia – Klub Samopomocy, którego zadaniem było prowadzenie działań o charakterze samopomocy z akcentem na integrację pomiędzy osobami starszymi, młodzieżą i dziećmi w wieku szkolnym. Należy zaznaczyć, że infrastruktura Miejskiego Dziennego Domu Pomocy Społecznej wykorzystywana jest dla przygotowywania posiłków dla Domu Pomocy Społecznej na os. Szkolnym 28 oraz klientów Filii nr 4 MOPS, korzystających z pomocy w formie gorącego posiłku.

⁴² Art. 51 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2015 r. poz. 163)

Tabela: Wykaz ośrodków wsparcia dla osób starszych, funkcjonujących na terenie Gminy Miejskiej Kraków w latach 2010-2014 wraz z liczbą miejsc*

	Nazwa i adres jednostki	Dzielnica	Liczba miejsc 2010	Liczba miejsc 2011	Liczba miejsc 2012	Liczba miejsc 2013	Liczba miejsc 2014
1	Miejski Dzienny Dom Pomocy Społecznej	II, III, IV, XI i XVIII	385	385	385	385	385
2	Niepubliczne Ośrodki Wsparcia dla Osób Starszych	I, V, VIII, XVIII	130	130	120	160	150
3	Kluby Seniora znajdujące się w strukturze MDDPS**	IV, VI, VII i XII	155	175	175	175	175
Łączna liczba miejsc			670	690	680	720	710

*wg danych na 31 grudnia danego roku

**funkcjonują w wybrane dni tygodnia

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

5.2.3.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Podmiotami realizującymi zadanie polegające na prowadzeniu niepublicznych ośrodków wsparcia dla osób starszych na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków są: Caritas Archidiecezji Krakowskiej, Zgromadzenie Służebnic Najświętszego Serca Jezusowego, Stowarzyszenie Pomocy Socjalnej Gaudium et Spes oraz Stowarzyszenie Miłosierdzia Św. Wincentego A. Paulo w Krakowie.

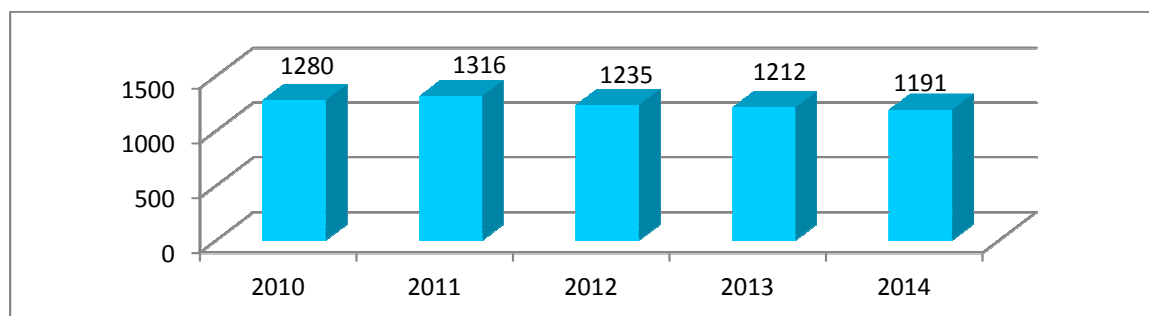
5.2.3.3 Kadra

W bezpośrednią realizację zadania w roku 2014 zaangażowanych było 8 osób z organizacji pozarządowych. Ponadto zadanie realizowało 87 pracowników Miejskiego Dziennego Domu Pomocy Społecznej (wg stanu na dzień 31.12.2014 r.).

5.2.3.4 Osoby korzystające ze świadczeń w formie uczestnictwa w ośrodku wsparcia dla osób starszych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Ze świadczeń oferowanych przez ośrodki w latach 2010 – 2014 średniorocznie korzystało około 1 247 osób starszych.

Wykres: Liczba uczestników krakowskich ośrodków wsparcia dla osób starszych w latach 2010 – 2014 (MDDPS, OW, Klub Samopomocy)

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z działalności MOPS w Krakowie

Do opisu charakterystyki uczestników ośrodków wsparcia dla osób starszych w Krakowie wykorzystano informacje z próby 796 osób⁴³, które korzystały z tej formy pomocy w roku 2014. Większość (ponad 70%) uczestników ośrodków wsparcia dla osób starszych stanowią kobiety. Wśród najczęstszych przyczyn wystąpienia z wnioskiem o przyznanie pomocy wymienić można niepełnosprawność i długotrwałą lub ciężką chorobę – odpowiednio 57% i 40%.

W analizowanej grupie ponad 75% osób prowadzi jednoosobowe gospodarstwo domowe. W grupie kobiet najwięcej jest panien i wdów (76,6%). Wśród mężczyzn korzystających z tej formy pomocy 32,8% pozostaje w związkach małżeńskich, 31,1% jest kawalerami. Niemal jedna trzecia uczestników ośrodków wsparcia dla osób starszych legitymuje się wykształceniem średnim – w grupie tej obserwuje się nieznaczną przewagę kobiet (32,6%). W przypadku mężczyzn największa grupa (22,1%) obejmuje osoby posiadające wykształcenie zasadnicze zawodowe.

Głównym źródłem utrzymania ponad 95% osób jest świadczenie emerytalno-rentowe. Prawie 35% uczestników ośrodka wsparcia dla osób starszych jest w wieku między 70 a 79 rokiem życia, przy czym mężczyźni korzystają z tej formy pomocy najczęściej w wieku 80-89 lat. 3,4% uczestników ma 90 i więcej lat. W porównaniu z rokiem 2013 cechy demograficzno-społeczne uczestników ośrodków wsparcia dla osób starszych pozostają na podobnym poziomie.

Tabela: Uczestnicy ośrodków wsparcia dla osób starszych według cech demograficzno-społecznych

Cechy demograficzno-społeczne uczestników ośrodków wsparcia dla osób starszych	kobiety	mężczyźni	ogółem
wiek			
poniżej 60 r.ż.	7,5%	15,3%	9,8%
60-69	22,1%	18,3%	21,0%
70-79	36,0%	31,5%	34,7%
80-89	30,7%	32,3%	31,2%
90 i więcej	3,7%	2,6%	3,4%
wykształcenie			
gimnazjalne i poniżej	13,7%	8,9%	12,3%
zasadnicze zawodowe	11,9%	22,1%	14,9%
średnie ogólne i zawodowe	32,6%	20,9%	29,1%
policealne	0,4%	0,0%	0,3%
wyższe	10,3%	13,2%	11,2%
nieustalony poziom wykształcenia	31,0%	34,9%	32,2%
liczba osób w gospodarstwie domowym			
1	80,5%	65,8%	75,5%
2	14,8%	25,2%	18,3%
3	2,5%	6,0%	3,7%
4	1,4%	1,3%	1,4%
5	0,8%	1,7%	1,1%
stan cywilny			
panna/kawaler	26,2%	31,1%	27,6%
rozwidziona/rozwidziony	8,6%	7,2%	8,2%
separowana/separowany	0,7%	0,9%	0,8%

⁴³ Źródło: Pomost Std.

wdowa/wdowiec	50,4%	28,1%	43,8%
zamężna/zonaty	14,1%	32,8%	19,6%
główne źródło utrzymania			
brak dochodu	1,1%	1,7%	1,3%
inne, niezarobkowe źródło utrzymania:	2,5%	4,7%	3,1%
emerytura lub renta	96,3%	93,2%	95,4%
praca najemna dorywcza	0,0%	0,4%	0,1%
praca najemna stała	0,2%	0,0%	0,1%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Wysokość dochodu na osobę w rodzinach uczestników ośrodków wsparcia dla osób starszych zawiera się głównie w przedziale pomiędzy 500,01 zł - 2 000 zł miesięcznie (ponad 77%). Najwięcej osób żyje w rodzinach, których dochód na osobę wynosi od 1 000,01 zł - 1 500 zł miesięcznie. Dochód 8,2% osób przekracza 2 500,01 zł.

Tabela: Miesięczny dochód na osobę w rodzinach uczestników ośrodków wsparcia dla osób starszych

0-500	1,8%
500,01-1000	14,5%
1000,01-1500	35,2%
1500,01-2000	27,6%
2000,01-2500	12,6%
2500,01 i powyżej	8,2%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

5.2.3.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wydatki na bieżącą działalność dziennych ośrodków wsparcia dla osób starszych w ostatnich latach wyniosły:

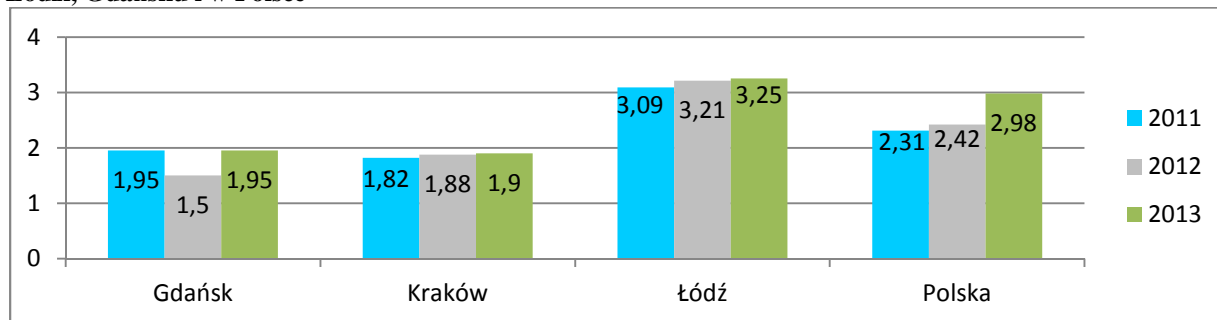
- w 2010 r.: 4 643 977 zł, w tym 4 101 858 zł to wydatki jednostki budżetowej;
- w 2011 r.: 4 692 007 zł, w tym 4 191 847 zł to wydatki Miejskiego Dziennego Domu Pomocy Społecznej;
- w 2012 r.: 5 084 992 zł, w tym 4 236 672 zł stanowiły wydatki Miejskiego Dziennego Domu Pomocy Społecznej;
- w 2013 r.: 3 774 040 zł, w tym 3 193 280 zł stanowiły wydatki Miejskiego Dziennego Domu Pomocy Społecznej;
- w 2014 r.: 4 204 935,00 zł, w tym 3 736 446 stanowiły wydatki Miejskiego Dziennego Domu Pomocy Społecznej⁴⁴.

5.2.3.6 Wnioski

Oferta ośrodków pobytu dziennego dla osób w wieku podeszłym od 2013 r. nie uległa istotnym zmianom. Wskaźnik liczby miejsc w ośrodkach wsparcia w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w Krakowie wynosił w 2013 roku 1,9 i był znacznie niższy od wskaźnika dla Polski, który wynosił 2,98. Należy jednocześnie podkreślić, że na terenie Krakowa funkcjonuje dodatkowo kilkanaście klubów seniora, finansowanych ze źródeł innych niż budżet Gminy, które stanowią istotne uzupełnienie oferty ośrodków wsparcia, działających w ramach systemu pomocy społecznej.

⁴⁴ Wskazane kwoty wydatków jednostki budżetowej uwzględniają wyłącznie wydatki związane z funkcjonowaniem MDDPS jako ośrodka wsparcia – odliczono koszty związane z obsługą i realizacją cateringu dla DPS i klientów Filii nr 4, bez darowizn.

Wykres: Liczba miejsc w ośrodkach wsparcia w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w Krakowie, Łodzi, Gdańsku i w Polsce

Źródło: opracowanie własne na podstawie Internetowego Systemu Analiz Samorządowych

5.2.4 Domy Pomocy Społecznej dla osób w podeszłym wieku i osób przewlekle somatycznie chorych

Jedną z podstawowych form instytucji zapewniających całodobową opiekę są domy pomocy społecznej. Prawo do uzyskania pomocy w tej formie przysługuje osobie wymagającej całodobowej opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności, niemogącej samodzielnie funkcjonować w środowisku, której nie można zapewnić takiej opieki w miejscu zamieszkania⁴⁵.

Głównym zadaniem domów pomocy społecznej jest świadczenie usług bytowych, opiekuńczych, wspomagających i edukacyjnych, na poziomie obowiązującego standardu, w zakresie i formach wynikających z indywidualnych potrzeb mieszkańców. Organizacja domu oraz świadczonego zakresu usług musi uwzględniać w szczególności wolność, intymność, godność i poczucie bezpieczeństwa mieszkańców domu oraz stopień ich fizycznej i psychicznej sprawności⁴⁶.

Kierowanie do domów pomocy społecznej osób tego wymagających i ponoszenie odpłatności za pobyt należy do zadań własnych gminy, natomiast do zadań własnych powiatu należy prowadzenie i rozwój infrastruktury domów pomocy społecznej o zasięgu ponadgminnym oraz umieszczanie w nich skierowanych osób⁴⁷. Pobyt w domu pomocy społecznej jest odpłatny, a obowiązek opłaty za pobyt ciąży w kolejności na mieszkańcu domu, małżonku, zstępnych i wstępnych mieszkańca, gminie, kierującej do domu pomocy społecznej, która wnosi opłatę w wysokości różnicy między średnim miesięcznym kosztem utrzymania, a opłatą wnoszoną przez mieszkańca i jego rodzinę⁴⁸. W praktyce największe obciążenia finansowe, związane z pobytem osób w domach pomocy społecznej, ciążą na gminach, co sprawia, że przyznanie pomocy w formie pobytu w DPS jest jednym z najbardziej kosztownych świadczeń z pomocy społecznej.

Domy Pomocy Społecznej, w zależności od tego, dla kogo są przeznaczone dzielą się na następujące typy:

- dla osób w podeszłym wieku,
- dla osób przewlekle somatycznie chorych,
- dla osób przewlekle psychicznie chorych,
- dla dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie,
- dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie,

⁴⁵ Art. 54 ust. 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2015 r. poz. 163).

⁴⁶ Art. 55 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2015 r. poz. 163).

⁴⁷ Art. 17 ust. 1 pkt 16 i art. 19 pkt 10 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2015 r. poz. 163)

⁴⁸ Art. 60 i art. 61 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2015 r. poz. 163).

-dla osób niepełnosprawnych fizycznie⁴⁹.

Na terenie Gminy Miejskiej Kraków funkcjonują wszystkie wymienione typy placówek poza jednostkami przeznaczonymi dla osób niepełnosprawnych fizycznie.

Osoby starsze zamieszkują praktycznie we wszystkich wymienionych typach domów, z wyjątkiem przedostatniego⁵⁰. Z założenia najwięcej mieszkańców w wieku senioralnym zamieszkuje w domach przeznaczonych dla osób w podeszłym wieku oraz osób przewlekle somatycznie chorych.

W roku 2012 został uruchomiony Dom Pomocy Społecznej przy ul. Rozrywka 1 przeznaczony dla osób przewlekle psychicznie chorych (w związku z problemem uzależnienia od alkoholu). Placówka jest jednostką gminną, prowadzoną przez Miejskie Centrum Profilaktyki Uzależnień w Krakowie. Decyzje administracyjne kierujące do tego DPS wydawane są zgodnie z ustawą o pomocy społecznej.

W roku 2014 w domach pomocy społecznej umieszczono w sumie 335 nowych osób, z czego 326 w domach zlokalizowanych na terenie Gminy Miejskiej Kraków, a 9 osób w domach znajdujących się na terenie innych powiatów. W 2014 r. poniesiona została odpłatność za 136 osób umieszczonych w domach pomocy społecznej poza Gminą Miejską Kraków, a wydatki związane z pobytem tych osób wyniosły 2 908 170,24 zł.

5.2.4.1 Infrastruktura

Na terenie Krakowa funkcjonowało w 2014 r. 10 domów pomocy społecznej przeznaczonych dla osób w podeszłym wieku i przewlekle somatycznie chorych.

W drugim półroczu 2014 r. Gmina Miejska Kraków zleciła prowadzenie dwóch nowych domów pomocy społecznej przeznaczonych łącznie dla 57 osób przewlekle somatycznie chorych. Wszystkie jednostki dla osób w podeszłym wieku i osób przewlekle somatycznie chorych spełniają wymagany przepisami standard usług.

Tabela: Wykaz domów pomocy społecznej przeznaczonych dla osób w podeszłym wieku i osób przewlekle somatycznie chorych prowadzonych przez Gminę Miejską Kraków w latach 2010 – 2014 wraz z liczbą miejsc*

	nazwa i adres jednostki	typ Domu	liczba miejsc 2010	liczba miejsc 2011	liczba miejsc 2012	liczba miejsc 2013	liczba miejsc 2014
1	DPS ul. Łanowa 39	dla osób przewlekle somatycznie chorych	155	140	140	140	140
2	DPS ul. Radziwiłłowska 8		50	50	55	55	55
3	DPS ul. Helclów 2		332	332	332	332	332
4	DPS ul. Nowaczyńskiego 1		175	175	175	175	175
5	DPS os. Sportowe 9**		37	40	40	45	45
6	DPS ul. Ułanów 25***		50	x	x	x	20
7	DPS ul. Łanowa 1B***		x	x	x	x	37
8	DPS ul. Podgórk Tynieckie 96***		x	50	50	50	50
			799	787	792	797	854
9	DPS ul. Praska 25	dla osób	76	76	76	81	81

⁴⁹ Art. 56 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2015 r. poz. 163).

⁵⁰ Z. Szweđa - Lewandowska, *Prognoza zapotrzebowania na miejsca w domach pomocy społecznej dla osób w wieku 75 lat i więcej*. [w:] J. T. Kowaleski, P. Szukalski [red.], *Starzenie się ludności Polski. Między demografią a gerontologią społeczną*, Łódź, 2008, s. 137.

10	DPS ul. Kluzeka 6	w podeszłym wieku	90	90	90	90	90
11	DPS ul. Sołtysowska 13d***		67	67	67	67	67
			233	233	233	238	238
Łączna liczba miejsc			1032	1 020	1 025	1035	1092

*wg danych na 31 grudnia danego roku

** DPS os. Sportowe 9 – w strukturze DPS os. Szkolne

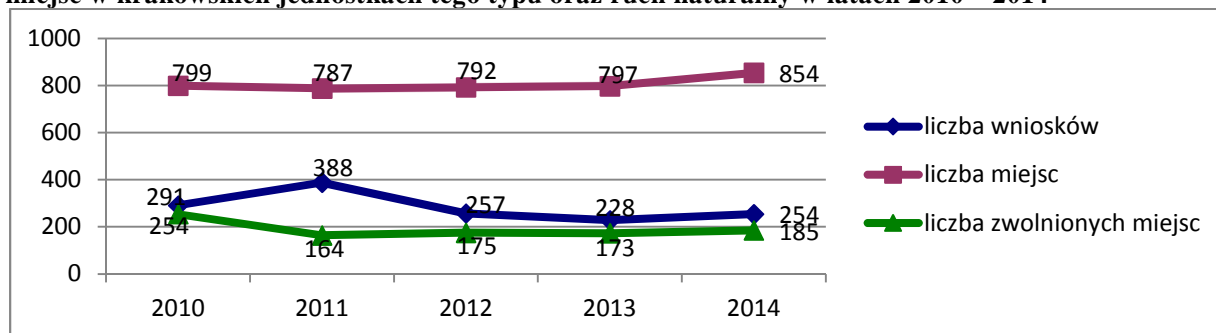
***jednostki prowadzone na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W ogólnej liczbie wniosków o skierowanie do domu pomocy społecznej, zdecydowana większość dotyczy przyznania pomocy w formie pobytu w DPS dla osób przewlekle somatycznie chorych. Jest to tendencja utrzymująca się od kilku lat. W roku 2013 wnioski te stanowiły 58% ogólnej liczby wniosków o skierowanie do domu pomocy społecznej, a w 2014 odsetek ten wynosił 61%. Jednocześnie ruch naturalny w domach pomocy społecznej dla osób przewlekle somatycznie chorych utrzymywał się na zbliżonym poziomie, jak w roku 2013.

W roku 2014 na jedno zwolnione miejsce w krakowskich placówkach dla osób przewlekle somatycznie chorych przypadało 1,37 (w 2013 – 1,31) nowych wniosków o przyznanie pomocy w tej formie.

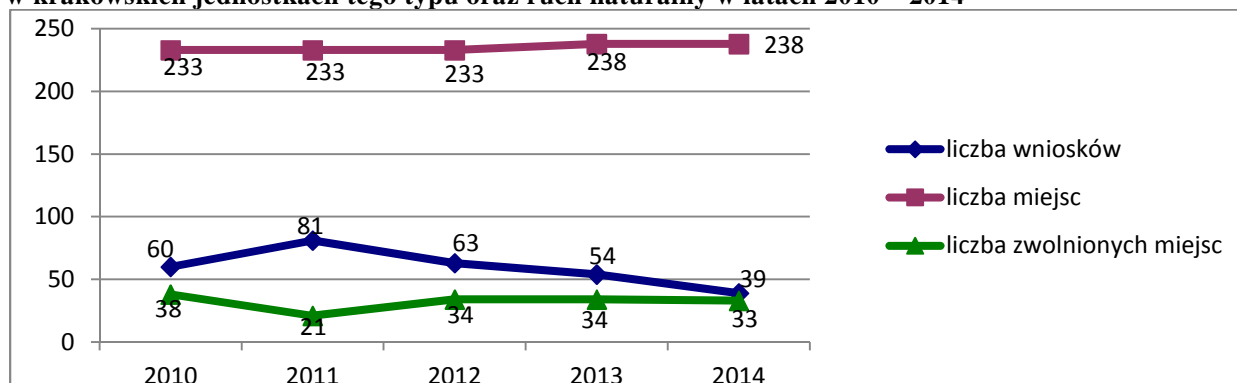
Wykres: Liczba wniosków o umieszczenie w DPS dla osób przewlekle somatycznie chorych, liczba miejsc w krakowskich jednostkach tego typu oraz ruch naturalny w latach 2010 – 2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Wnioski osób skierowanych do domów pomocy społecznej przeznaczonych dla osób w podeszłym wieku stanowiły 9% ogółu złożonych wniosków w roku 2014. W roku 2014 ruch naturalny w domach pomocy społecznej przeznaczonych dla osób w podeszłym wieku utrzymał się na podobnym poziomie jak w 2013 roku. Zmniejszyła się ilość wpływających wniosków z 54 w roku 2013 do 39 w roku 2014. Na jedno wolne miejsce w domach pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku przypada 1,18 nowych wniosków. W 2013 ta liczba wynosiła 1,58.

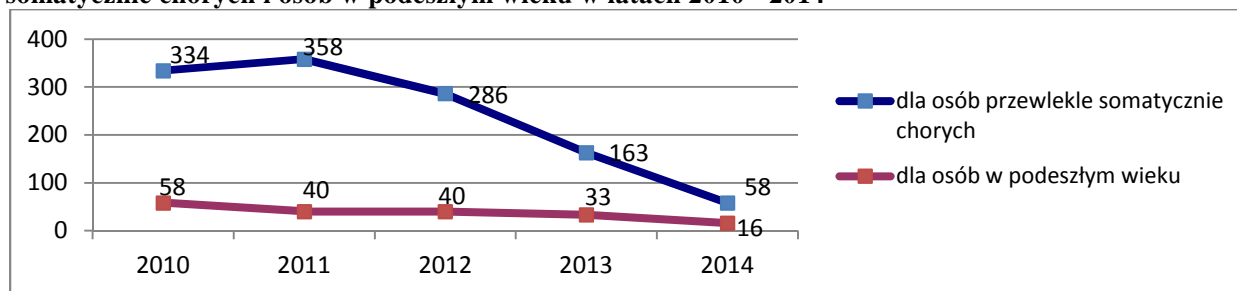
Wykres: Liczba wniosków o umieszczenie w DPS dla osób w podeszłym wieku, liczba miejsc w krakowskich jednostkach tego typu oraz ruch naturalny w latach 2010 – 2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Od roku 2011 obserwuje się wyraźny spadek liczby osób oczekujących na umieszczenie w domach pomocy społecznej dla osób przewlekle somatycznie chorych (z 358 w 2011 roku do 58 w 2014 roku). Liczba osób oczekujących na miejsce w placówkach dla osób w podeszłym wieku ulega również spadkowi z 40 osób w 2011 do 16 w 2014 r.

Wykres: Liczba osób oczekujących na miejsce w Domach Pomocy Społecznej dla osób przewlekle somatycznie chorych i osób w podeszłym wieku w latach 2010 - 2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Tabela: Średni okres oczekiwania na miejsce w Domach Pomocy Społecznej dla osób przewlekle somatycznie chorych i osób w podeszłym wieku w latach 2010 – 2014

Typ placówki	Średni okres oczekiwania na miejsce w danym roku									
	2010		2011		2012		2013		2014	
	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni
dla osób w podeszłym wieku	12 miesięcy	12 miesięcy	6 miesięcy	6 miesięcy	12 miesięcy	8 miesięcy	11 miesięcy	8 miesięcy	3 miesiące	3 miesiące
dla osób przewlekle somatycznie chorych	24 miesiące	24 miesiące	24 miesiące	30 miesięcy	20 miesięcy	28 miesięcy	16 miesięcy	20 miesięcy	3 miesiące	3 miesiące

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

5.2.4.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Podmiotami realizującymi zadanie polegające na prowadzeniu niepublicznych domów pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku i osób przewlekle somatycznie chorych, na

zlecenie Gminy Miejskiej Kraków są: Zgromadzenie Sióstr Służebniczek NMP NP Prowincja Krakowska, Fundacja Zdrowie dla Budowlanych, Fundacja dla Dzieci, Młodzieży i Dorosłych Niepełnosprawnych Intelktualnie oraz Zakon Przenajświętszej Trójcy OO. Trynitarzy.

5.2.4.3 Kadra

W bezpośrednią realizację zadania w roku 2014 zaangażowanych było 123 osób z organizacji pozarządowych. Ponadto zadanie realizowało 785 pracowników jednostek budżetowych (wg stanu na dzień 31.12.2014 r.). Wszystkie jednostki spełniają wymagany standardem wskaźnik zatrudnienia pracowników zespołu opiekuńczo - terapeutycznego, który dla DPS przeznaczonych dla osób w podeszłym wieku wynosi nie mniej niż 0,4 na jednego mieszkańca, a w przypadku DPS dla osób przewlekle somatycznie chorych – 0,6 na jednego mieszkańca domu.

5.2.4.4 Osoby skierowane do domów pomocy społecznej przeznaczonych dla osób przewlekle somatycznie chorych oraz osób w podeszłym wieku, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Dla scharakteryzowania osób przewlekle somatycznie chorych, którym przyznano pomoc w formie skierowania do domu pomocy społecznej tego typu, posłużono się danymi z próby 275 osób⁵¹, które zostały skierowane do tego typu jednostek w 2014 r.

W grupie osób, które zostały skierowane do domu pomocy społecznej dla osób przewlekle somatycznie chorych, kobiety stanowią 65% ogółu. Wśród najczęstszych przyczyn wystąpienia z wnioskiem o przyznanie pomocy wymienić można, długotrwałą lub ciężką chorobę i niepełnosprawność.

W analizowanej grupie 54% kobiet i 42% mężczyzn prowadzi jednoosobowe gospodarstwo domowe. Zarówno wśród kobiet i mężczyzn największy odsetek stanowią osoby owdowiałe – ponad 41%. Drugą pod względem wielkości grupę wśród kobiet stanowią – panny 32% a wśród mężczyzn osoby rozwiedzione – 24,7%. Najwięcej osób posiada wykształcenie gimnazjalne i poniżej – ponad 28%. Wykształceniem co najmniej średnim legitymuje się 40% osób.

Najwięcej osób, które zostały skierowane do DPS dla osób przewlekle somatycznie chorych znajduje się w przedziale wiekowym od 80 do 89 lat – 35,3%. Kobiety w tym przedziale wiekowym jest najwięcej – 43,8%. Najwięcej mężczyzn znajduje się w przedziale wiekowym 60 - 69 lat. Blisko 60% mężczyzn w chwili złożenia wniosku nie miało ukończonego 70 roku życia. U kobiet analogiczny odsetek wynosi 18,5%. Ponad 11% osób ma 90 i więcej lat. W grupie tej ponad 90% stanowią kobiety.

Tabela: Osoby skierowane do domu pomocy społecznej dla osób przewlekle somatycznie chorych według cech demograficzno-społecznych

Cechy demograficzno-społeczne osób przewlekle somatycznie chorych skierowanych do domu pomocy społecznej	kobiety	mężczyźni	ogółem
wiek			
poniżej 60 r. ż.	7,9%	22,7%	13,1%
60-69	10,7%	35,1%	19,3%
70-79	20,2%	20,6%	20,4%
80-89	43,8%	19,6%	35,3%

⁵¹ Źródło: Pomost Std.

90-99	16,9%	2,1%	11,6%
100 i więcej	0,6%	0,0%	0,4%
wykształcenie			
gimnazjalne i poniżej	32,0%	21,6%	28,4%
zasadnicze zawodowe	10,7%	32,0%	18,2%
średnie ogólne i zawodowe	30,3%	18,6%	26,2%
wyższe	12,4%	16,5%	13,8%
nieustalony poziom wykształcenia	12,4%	10,3%	11,6%
brak danych	2,2%	1,0%	1,8%
liczba osób w gospodarstwie domowym			
1	54,1%	42,2%	49,2%
2	20,1%	25,9%	22,5%
3 i więcej	25,7%	31,9%	28,3%
stan cywilny			
panna/kawaler	32,0%	23,7%	29,1%
konkubina/konkubent	1,1%	0,0%	0,7%
rozwidziona/rozwidziony	9,6%	24,7%	14,9%
separowana/separowany	0,6%	1,0%	0,7%
wdowa/wdowiec	49,4%	25,8%	41,1%
zamężna/żonaty	4,5%	22,7%	10,9%
brak danych	2,8%	2,1%	2,5%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Na tle innych świadczeniobiorców pomocy społecznej, osoby przewlekle somatycznie chore skierowane do DPS, są grupą stosunkowo dobrze sytuowaną – prawie 56% dysponuje miesięcznym dochodem na osobę w rodzinie w wysokości od 1 000 zł do 1 999 zł. W przypadku 14,5% dochód przekracza 2 000 zł.

Tabela: Miesięczny dochód na osobę w rodzinach osób skierowanych do domów pomocy społecznej dla osób przewlekle somatycznie chorych

0-499	17,1%
500-999	12,7%
1000-1499	32,7%
1500-1999	22,9%
2000-2499	7,6%
2500 i powyżej	6,9%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Dla scharakteryzowania grupy osób skierowanych do DPS dla osób w podeszłym wieku wykorzystano dane z próby 35 osób⁵², które otrzymały decyzję o skierowaniu do tego typu jednostek.

Niemal 54,3% osób skierowanych do domu pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku stanowią kobiety. Najczęstsze przyczyny wystąpienia z wnioskiem o przyznanie pomocy to: niepełnosprawność i długotrwała lub ciężka choroba. Prawie połowa – 48% analizowanej grupy prowadzi jednoosobowe gospodarstwo domowe. Największą grupę stanowią osoby owdowiałe ponad 51%. Wśród mężczyzn największy odsetek stanowią osoby żonate – 43, 8%, a w wśród kobiet – wdowy – 73,7%. Największy odsetek badanych to osoby

⁵² Źródło: Pomost Std.

posiadające wykształcenie gimnazjalne lub poniżej – 31,4% oraz wykształcenie średnie ogólne i zawodowe – 28,6%. Ponad 65% skierowanych do DPS dla osób w podeszłym wieku to osoby znajdujące się w wieku powyżej 70 roku życia. Najwięcej kobiet znajduje się w przedziale 80-89 lat, najwięcej mężczyzn jest w wieku poniżej 70 r. ż.

Tabela: Osoby skierowane do domu pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku według cech demograficzno-społecznych

Cechy demograficzno-społeczne osób w podeszłym wieku skierowanych do domu pomocy społecznej	kobiety	mężczyźni	ogółem
wiek			
poniżej 70 r. ż.	21,1%	50,0%	34,3%
70-79	26,3%	18,8%	22,9%
80-89	42,1%	25,0%	34,3%
90 i więcej	10,5%	6,3%	8,6%
wykształcenie			
gimnazjalne i poniżej	36,8%	25,0%	31,4%
zasadnicze zawodowe	10,5%	31,3%	20,0%
średnie ogólne i zawodowe	31,6%	25,0%	28,6%
wyższe	5,3%	0,0%	2,9%
nieustalony poziom wykształcenia	10,5%	18,8%	14,3%
brak	5,3%	0,0%	2,9%
liczba osób w gospodarstwie domowym			
1	57,7%	37,5%	48,0%
2	34,6%	54,2%	44,0%
4	7,7%	8,3%	8,0%
stan cywilny			
panna/kawaler	15,8%	12,5%	14,3%
rozwidziona/rozwidziony	0,0%	6,3%	2,9%
wdowa/wdowiec	73,7%	25,0%	51,4%
zamężna/zonaty	10,5%	43,8%	25,7%
separowana/separowany	0,0%	6,3%	2,9%
brak	0,0%	6,3%	2,9%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Ponad 51% osób dysponuje miesięcznym dochodem w wysokości od 1 000 zł do 1 999 zł. W porównaniu do roku 2013, w 2014 roku nie występują rodziny, w których dochód na osobę przekraczałby 2 500 zł (w 2013 r. – 10,2%).

Tabela: Miesięczny dochód na osobę w rodzinach osób skierowanych do domów pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku

0-499	17,1%
500-999	20,0%
1000-1499	34,3%
1500-1999	17,1%
2000-2499	11,4%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

5.2.4.5 *Nakłady finansowe na realizację zadania*

Pobyt w domu pomocy społecznej jest najbardziej kosztownym świadczeniem z pomocy społecznej. Wydatki na bieżącą działalność domów pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku i osób przewlekle somatycznie chorych wynoszą ponad 40 mln rocznie i w ostatnich 4 latach kształtowały się na poziomie:

- 41 166 912 zł w roku 2011, w tym 38 028 360 zł to wydatki jednostek budżetowych;
- 42 500 868 zł w roku 2012, w tym 38 899 978 zł to wydatki jednostek budżetowych;
- 44 523 375 zł w roku 2013, w tym 40 551 228 zł to wydatki jednostek budżetowych;
- 46 335 641 zł w roku 2014, w tym 41 698 195 zł to wydatki jednostek budżetowych.

5.2.4.6 *Wnioski*

W 2014 r. w związku ze zwiększeniem w II połowie roku liczby miejsc w domach pomocy społecznej dla osób przewlekle somatycznie chorych, czas oczekiwania na umieszczenie uległ skróceniu do średnio 3 miesięcy. Mając na uwadze stałą tendencję w zakresie ruchu naturalnego w domach pomocy społecznej, przy uwzględnieniu większej liczby miejsc w tych placówkach okres oczekiwania na miejsce powinien utrzymać się na poziomie z 2014 r.

Wskazaniem byłoby podjęcie działań mających na celu doprowadzenie do sytuacji, w której osoba wymagająca pomocy byłaby umieszczana w domu pomocy społecznej, bez konieczności oczekiwania na miejsce. Efekty mogłyby zostać osiągnięte poprzez rozszerzenie własnej infrastruktury lub zwiększenie liczby osób kierowanych do domów pomocy społecznej prowadzonych przez inne powiaty.

W *Raporcie na temat sytuacji osób starszych w Polsce* przygotowanym przez Instytut Pracy i Spraw Socjalnych wynika, że w związku z postępującym procesem starzenia społeczeństwa „(...) w dziedzinie instytucjonalnej pomocy społecznej potrzebna będzie rozbudowa sieci domów pomocy społecznej. Zarówno domy dla osób w podeszłym wieku, jak i domy dla osób somatycznie chorych będą musiały przygotować się na przyjęcie większej liczby mieszkańców”⁵³.

Główne wyzwania w zakresie pomocy instytucjonalnej wynikają z wzrostu populacji seniorów, a w szczególności osób w najstarszych grupach wiekowych. Czynniki demograficzne przyczyniają się z jednej strony do większego zaawansowania procesu starzenia się, a z drugiej strony do zmniejszenia potencjału pielęgnacyjnego rodziny. „Występująca wśród seniorów niepełnosprawność, a w konsekwencji niesamodzielność powoduje, że osoby te wymagają pomocy i wsparcia przy wykonywaniu codziennych czynności. Zmniejszająca się ilość opiekunów powoduje, że rodzina nie zapewnia dostatecznego wsparcia seniorom. Przemiany rodziny, jej struktury i funkcji powodują, że zwiększa się grupa osób oczekujących wsparcia ze strony osób niespokrewnionych, organizacji wyznaniowych, organizacji pozarządowych oraz państwa. Zwiększenie się grupy osób niemogących uzyskać wsparcia ze strony rodziny powoduje, że jednym z najczęściej dyskutowanych zagadnień w najbliższych dekadach będzie kwestia finansowania opieki instytucjonalnej”⁵⁴.

⁵³ Z. Szweida - Lewandowska, [w:] *Raport na temat sytuacji osób starszych w Polsce*, Instytut Pracy i Spraw Społecznych, Warszawa 2012, strona 29.

⁵⁴ Z. Szweida - Lewandowska, *Pomoc instytucjonalna w perspektywie starzenia się populacji*, [w:] A. Rączaszek [red.], *Demograficzne uwarunkowania Rozwoju społecznego*. Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, nr 103/12, str. 30.

5.2.5 Rodzinne Domy Pomocy

Szczególnym przykładem placówki zapewniającej pomoc całodobową, są rodzinne domy pomocy. Z usług opiekuńczych i bytowych świadczonych w tych jednostkach mogą korzystać osoby wymagające z powodu wieku lub niepełnosprawności pomocy innych osób, w przypadku braku możliwości zapewnienia opieki w miejscu zamieszkania. Cechą różnicującą rodzinne domy pomocy i pozostałe placówki opieki jest to, że są one przeznaczone dla bardzo małej liczby mieszkańców – co najmniej 3 i maksymalnie 8 osób⁵⁵.

Na terenie Gminy Miejskiej Kraków aktualnie funkcjonuje rodzinny dom pomocy przeznaczony wyłącznie dla osób starszych.

Zadania tego typu jednostek są zbliżone do zadań realizowanych przez domy pomocy społecznej. Mieszkańcy rodzinnych domów pomocy, w efekcie prowadzonej działalności mają zapewnioną całodobową opiekę, w warunkach zbliżonych do domowych. Wszystkim umożliwia się dostęp do lekarza podstawowej opieki zdrowotnej oraz zapewnia pomoc w zakupie leków i załatwianiu spraw osobistych. Seniorzy mają również zorganizowany czas wolny. Ważnym aspektem różnicującym rodzinny dom pomocy i dom pomocy społecznej, poza poziomem sprawności psychofizycznej osób skierowanych, jest podejmowanie przez mieszkańców placówek rodzinnych aktywności na rzecz domu i jego użytkowników. Seniorzy przebywający w rodzinnych domach pomocy uczestniczą w przygotowaniu posiłków, pomagają w utrzymaniu czystości, prowadzą przydomowe ogródki. Formy aktywności dostosowane są do indywidualnych możliwości.

5.2.5.1 Infrastruktura

W 2014 r. na terenie Gminy Miejskiej Kraków funkcjonował 1 rodzinny dom pomocy przeznaczony dla 8 osób .

5.2.5.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Funkcjonujący w Krakowie Rodzinny Dom Pomoc prowadzony był na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez Caritas Archidiecezji Krakowskiej.

5.2.5.3 Kadra

W bezpośrednią realizację zadania w roku 2014 zaangażowane były 3 osoby z podmiotów niepublicznych.

5.2.5.4 Osoby korzystające ze świadczeń w formie pobytu w rodzinnym domu pomocy dla osób starszych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Ze względu na małą liczbę osób, które korzystają ze świadczenia w formie pobytu w rodzinnym domu pomocy, biorąc pod uwagę fakt, że do domów pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku i funkcjonujących na terenie Krakowa rodzinnych domów pomocy, kierowane są osoby o podobnym stanie zdrowia i potrzebach można przyjąć, że charakterystyki seniorów, kwalifikujących się do przyznania pomocy w formie pobytu w rodzinnym domu pomocy i domu pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku są zbliżone. Z całodobowych usług opiekuńczych w rodzinnych domach pomocy w 2014 roku skorzystało 8 osób.

⁵⁵ Art. 52 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2015 r. poz. 163).

5.2.5.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

- w roku 2010: 303 680 zł;
- w roku 2011: 303 360 zł;
- w roku 2012: 303 360 zł;
- w roku 2013: 299 772 zł;
- w roku 2014: 211 200 zł.

5.2.5.6 Wnioski

Wsparcie w formie skierowania do tego rodzaju placówki jest formą pośrednią pomiędzy świadczeniem pomocy w postaci usług opiekuńczych realizowanych w miejscu zamieszkania, a skierowaniem do domu pomocy społecznej, przy czym miesięczny koszt utrzymania osoby w rodzinnym domu pomocy jest niższy niż wysokość nakładów finansowych niezbędnych na zapewnienie pomocy usługowej w wymaganym wymiarze godzinowym. Zasadnym jest zatem dążenie do rozwoju sieci rodzinnych domów pomocy, jednakże należy mieć na uwadze, że iż jest to w dużej mierze uzależnione od posiadania przez podmioty niepubliczne odpowiedniej infrastruktury lokalowej niezbędnej do realizacji zadania.

5.2.6 Dofinansowanie zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze

Każda osoba opłacająca składki na ubezpieczenie zdrowotne, w razie potrzeby ma prawo do otrzymania, bezpłatnie lub za częściową odpłatnością, określonego rodzaju zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze ze środków Narodowego Funduszu Zdrowia. Dodatkowo osoby niepełnosprawne, które otrzymały dofinansowanie z Narodowego Funduszu Zdrowia mogą starać się również o dofinansowanie z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, w przypadku, gdy otrzymane z NFZ dofinansowanie nie pokryło całkowitego kosztu zakupu. Wysokość dofinansowania dla osób niepełnosprawnych wynosi do 150% kwoty limitu przyznanej w ramach NFZ oraz udziału własnego osoby niepełnosprawnej, jeżeli taki udział był wymagany⁵⁶.

5.2.6.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie może być realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

5.2.6.2 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

5.2.6.3 Osoby korzystające z dofinansowania zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

W 2014 roku łącznie złożonych zostało 2 404 wnioski z czego pozytywnie rozpatrzono 1924. Brak przyznania dofinansowania pozostałym osobom wynikał z uwagi na wyczerpanie środków finansowych pod koniec 2014 roku. Dodatkowo ważnym aspektem w kontekście wskazanych ilości jest fakt, że 1 osoba może złożyć tyle wniosków do ilu otrzymała

⁵⁶ art. 35a ust. 1 pkt. 7 lit. c ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (j.t.: Dz. U. z 2011 r. Nr 127, poz. 721 z późn. zm.)

dofinansowanie ze środków NFZ oraz obowiązujące w tym zadaniu kryterium dochodowe wpływające na odmowę dofinansowania.

Najczęściej w ramach zadania przyznawane jest dofinansowanie do zakupu: aparatów słuchowych, pieluchomajtek, cewników, wózków inwalidzkich, protez kończyn, protez powietrznych, obuwia ortopedycznego oraz parapodium.

5.2.6.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość dofinansowania zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze w odniesieniu do ogółu środków przyznanych przez PFRON w danym roku wyniosła:

- w roku 2010: 812 512 zł co stanowi 6,03 % z kwoty 13 466 296 zł;
- w roku 2011: 736 631 zł co stanowi 5,40 % z kwoty 13 646 170 zł;
- w roku 2012: 1 494 691 zł co stanowi 7,70 % z kwoty 19 415 849 zł;
- w roku 2013: 1 572 960 zł co stanowi 10,95 % z kwoty 14 363 118 zł;
- w roku 2014: 1 848 279 zł co stanowi 12,03 % z kwoty 15 353 985 zł.

5.2.6.5 Wnioski

W roku 2009 przyznano dofinansowanie ponad 96% osób, które złożyły wniosek, w roku 2010 ten odsetek wyniósł tylko niewiele ponad 60%, w roku 2011 dofinansowanie otrzymali prawie wszyscy wnioskodawcy (ponad 97% pozytywnie rozpatrzonych wniosków). W roku 2012 podobnie jak w roku 2011 dofinansowanie otrzymało 97,4% osób, które złożyły wnioski, w roku 2013 dofinansowanie otrzymało ponad 93% zainteresowanych, a w roku 2014 r. 80% osób, ubiegających się o dofinansowanie.

Powyższe rozbieżności wynikają z faktu, że na przyznane dofinansowanie mają wpływ z jednej strony limity środków finansowych Narodowego Funduszu Zdrowia na dany rok, z drugiej zaś wysokość przyznanych na dany rok środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Z kolei w ramach przyznanych przez PFRON środków finansowych na realizację wszystkich zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych ustalana jest, w drodze uchwały Rady Miasta Krakowa, wysokość limitu do zakupu przedmiotów ortopedycznych i środków pomocniczych oraz szczegółowe zasady przyznawania dofinansowania na ten cel, w danym roku.

Z uwagi na powyższe nie ma możliwości dokonania oceny, w oparciu o obiektywne wskaźniki, czy i w jakim stopniu realizacja zadania jest adekwatna do aktualnych potrzeb społeczności Krakowa. Z uwagi na analizę procesów demograficznych można jedynie wnioskować, że grupa osób starszych, wymagających przyznania pomocy w formie dofinansowania zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze będzie systematycznie wzrastać.

Począwszy od 2012 roku Ośrodek zwiększa roczną kwotę dofinansowania do zakupu przedmiotów ortopedycznych i środków pomocniczych i planuje, że w przyszłych latach zadanie to będzie również priorytetem, tj. aby zapewnić jak największej liczbie osób niepełnosprawnych pomoc finansową przy zakupie podstawowych środków ułatwiających codzienne funkcjonowanie.

6 Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy osobom z zaburzeniami psychicznymi

6.1 Osoby cierpiące na zaburzenia psychiczne w społeczności Krakowa

Zgodnie z ustawą z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego, pojęcie „osoba z zaburzeniami psychicznymi” odnosi się do osób, które są:

- chore psychiczne (wykazujące zaburzenia psychotyczne);
- upośledzone umysłowo;
- wykazujące inne zakłócenia czynności psychicznych, które zgodnie ze stanem wiedzy medycznej zaliczane są do zaburzeń psychicznych, a osoby te wymagają świadczeń zdrowotnych lub innych form pomocy i opieki niezbędnych do życia w środowisku rodzinnym lub społecznym⁵⁷.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami ochronę tę winny zapewnić organy administracji rządowej i samorządowej oraz instytucje do tego powołane, w szczególności poprzez działania polegające na:

- promocji zdrowia psychicznego i zapobieganiu zaburzeniom psychicznym,
- zapewnieniu osobom z zaburzeniami psychicznymi wielostronnej i powszechnie dostępnej opieki zdrowotnej oraz innych form opieki i pomocy niezbędnych do życia w środowisku rodzinnym i społecznym,
- kształtowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi, właściwych postaw społecznych, a zwłaszcza zrozumienia, tolerancji, życzliwości, a także przeciwdziałaniu ich dyskryminacji.

Opieka nad osobami z zaburzeniami psychicznymi jest sprawowana głównie w ramach podstawowej i specjalistycznej opieki zdrowotnej, zwłaszcza psychiatrycznej opieki zdrowotnej – w formie opieki doraźnej, ambulatoryjnej, dziennej, szpitalnej oraz w ramach świadczeń pomocy społecznej poprzez: m.in.: pracę socjalną, specjalistyczne usługi opiekuńcze, uczestnictwo w środowiskowych domach samopomocy, pobyt w mieszkaniach chronionych czy, w ostateczności, domach pomocy społecznej.

Brak aktualnych, wyczerpujących danych statystycznych dotyczących liczby osób chorujących psychicznie będących mieszkańcami Krakowa wynika z faktu, iż w zakresie leczenia psychiatrycznego Kraków nie jest poddawany odrębnym, pełnym analizom – najszersze dane zagregowane są do poziomu województwa małopolskiego.

Dane dotyczące liczby osób leczonych psychiatrycznie pochodzą z różnych źródeł, wśród głównych można wymienić dane GUS (dane za 2012 r.⁵⁸, dane Instytutu Psychiatrii i Neurologii w Warszawie⁵⁹ (dane za 2009 r.) oraz dane Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego (dane za 2012 r.⁶⁰).

Według danych GUS w 2012 roku w Polsce 1,8 miliona osób leczyło się w szpitalach i oddziałach psychiatrycznych, poradniach dla osób z zaburzeniami psychicznymi lub w poradniach leczenia uzależnień. Stanowili oni 4,68% ludności Polski. Nieco wyższy udział osób leczonych w wymienionych wyżej placówkach w ogólnej liczbie ludności odnotowano w Małopolsce (4,71%).

W 2012 r. łączna liczba osób leczonych psychiatrycznie w województwie małopolskim wyniosła 158 tys. osób (153,5 tys. osób w 2009 r.), w tym 141,1 tys. osób leczonych było

⁵⁷ Art. 3 pkt 1 ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (j.t.: Dz. U. z 2011 r. Nr 231 poz. 1375 z późn. zm.).

⁵⁸ *Zdrowie i ochrona zdrowia w 2012 r.*, Bank Danych Lokalnych, GUS.

⁵⁹ *Zakłady Psychiatrycznej Opieki Zdrowotnej. Rocznik statystyczny 2009*, Instytut Psychiatrii i Neurologii, Zakład Organizacji Ochrony Zdrowia.

⁶⁰ *Zabezpieczenie opieki zdrowotnej na terenie województwa małopolskiego w 2012 roku*, Małopolski Urząd Wojewódzki w Krakowie, Wydział Polityki Społecznej, Kraków 2014 r.

w poradniach dla osób z zaburzeniami psychicznymi, uzależnionych od alkoholu i innych substancji, a 16,9 tys. osób leczonych było w szpitalach i oddziałach psychiatrycznych⁶¹.

Pełne dane na temat osób objętych każdą z form leczenia psychiatrycznego prezentuje Instytut Psychiatrii i Neurologii w Warszawie. Według danych IPIŃ zawartych w opracowaniu pn. *Wykluczenie Społeczne w Małopolsce – Strategie Przeciwdziałania. Osoby Chorujące Psychiczenie*⁶². Liczba wszystkich leczonych osób z zaburzeniami psychicznymi w województwie małopolskim w roku 2009 wyniosła 166,6 tys.⁶³. Należy zwrócić uwagę, iż wynik ten przekracza liczbę prezentowaną przez GUS (dane GUS za 2009 rok wymieniają 153,5 tys. osób leczonych psychiatrycznie w Małopolsce), co może wynikać z nie uwzględniania w statystykach GUS danych dotyczących opieki środowiskowej. W 2009 roku Małopolska była jednym z województw o najwyższym udziale osób z zaburzeniami psychicznymi objętych leczeniem całodobowym, ambulatoryjnym, środowiskowym lub dziennym w ogólnej liczbie ludności – udział ten wyniósł 5%. Niemal jedna dziesiąta Polaków leczonych psychiatrycznie w 2009 roku mieszkała w województwie Małopolskim.

W roku 2009 miastami na prawach powiatu o najwyższym udziale osób z zaburzeniami psychicznymi leczonych stacjonarnie i ambulatoryjnie na ich terenie, w porównaniu do ogólnej liczby mieszkańców, były: Nowy Sącz (10,31%), Kraków (9,23%) i Tarnów (7,48%)⁶⁴. Należy także dodać, iż liczba osób leczonych psychiatrycznie przypadająca na jednego lekarza psychiatrę w 2009 r. w Krakowie wyniosła 524 (przy średniej dla województwa wynoszącej 699).

Dane Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego⁶⁵ wskazują, iż łączna liczba osób leczonych psychiatrycznie w województwie małopolskim w roku 2012 wyniosła 158,1 tys. osób (151 tys. osób w 2009 r., wzrost o 4,7 %), z czego 91% ogółu osób leczonych było z powodu zaburzeń psychicznych (bez uzależnień), 7,5% leczonych było z powodu zaburzeń spowodowanych używaniem alkoholu, a 1,5% leczonych było z powodu zaburzeń spowodowanych używaniem środków psychoaktywnych.

Wśród leczonych ogółem 12% pacjentów stanowiły osoby w wieku 0-18 lat. Liczba leczonych po raz pierwszy wynosiła ponad 35 tys. co stanowi 23% ogółu leczonych (11% – 2009 r.). Mężczyźni stanowili 44% leczonych psychiatrycznie (46% – 2009 r.). Wśród leczonych z zaburzeniami spowodowanymi używaniem alkoholu mężczyźni stanowili 78% (81% – w 2009 r.). Według danych w 2012 roku w zespołach (oddziałach) leczenia środowiskowego w Małopolsce leczono 2 892 osoby. W porównaniu do roku 2009 wzrost o 1 485 osób (w 2009 – 1407 osób, wzrost o 105,5%).

W 2012 r. 76,1 tys. osób (69,7 tys. osób w 2009 r. – wzrost o 9,2%) leczonych było w Krakowie – co stanowiło 48% ogółu leczonych w Małopolsce (w 2009 r. leczeni w Krakowie stanowili 46% ogółu leczonych w Małopolsce). Wśród osób leczonych z powodu zaburzeń psychicznych w Krakowie ponad 91% stanowili pacjenci leczeni z powodu zaburzeń psychicznych (bez uzależnień), 6,5% leczonych było z powodu zaburzeń spowodowanych używaniem alkoholu, a prawie 2,5% leczonych było z powodu zaburzeń spowodowanych używaniem środków psychoaktywnych.

Wśród osób leczonych z powodu zaburzeń psychicznych w 2012 r. w Krakowie najczęstszymi rozpoznaniem zasadniczymi były: zaburzenia nerwicowe związane ze stresem

⁶¹ Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych.

⁶² Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej, Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej, *Wykluczenie społeczne w Małopolsce – strategie przeciwdziałania. Osoby Chorujące Psychiczenie*, Kraków 2013, str. 18, za: Bank Danych Lokalnych oraz Zakłady Psychiatrycznej Opieki Zdrowotnej..., op. cit.

⁶³ Osoby z zaburzeniami psychicznymi leczone całodobowo, w poradniach zdrowia psychicznego, poradniach terapii uzależnienia od alkoholu, poradniach terapii uzależnienia od substancji psychoaktywnych, poradniach psychologicznych, placówkach opieki dziennej oraz objęte leczeniem środowiskowym.

⁶⁴ *Wykluczenie Społeczne...*, op. cit.

⁶⁵ Leczeni z: zaburzeniami psychicznymi (bez uzależnień), z zaburzeniami spowodowanymi używaniem środków psychoaktywnych, z zaburzeniami spowodowanymi używaniem alkoholu.

i somatoformiczne – 26%, zaburzenia afektywne – 19%, zaburzenia organiczne – 13%, schizofrenia – 10% oraz zaburzenia psychotyczne i urojeniowe – 3%.

Jak wskazuje powyższa analiza, w latach 2009 – 2012 liczba osób z zaburzeniami psychicznymi leczonych psychiatrycznie wzrosła zarówno w Krakowie jak i w województwie małopolskim. Należy jednak dodać, iż według danych GUS, liczba osób leczonych psychiatrycznie w roku 2005 wyniosła 165,5 tys. (158 tys. osób w 2012 r.) – wynika z tego, iż liczba osób z zaburzeniami psychicznymi leczonych psychiatrycznie w województwie małopolskim ulega okresowym wahaniom, w dłuższym horyzoncie czasowym utrzymując się w granicach 146 – 167 tys. osób rocznie.

Należy przyjąć, że u części chorych głębokość zaburzenia wymaga trwałego bądź okresowego wsparcia, nie tylko służb psychiatrycznych, ale również zróżnicowanych służb społecznych. Ta grupa osób powinna zostać objęta świadczeniami pomocy społecznej ze względu na narastające zagrożenie trwałym społecznym wykluczeniem.

Ponadto na uwagę zasługuje fakt, iż w problem niepełnej sprawności psychicznej jednej osoby, niejednokrotnie uwikłana jest cała rodzina, którą choroba dotyka, zniekształcając podstawowe jej funkcje we wszystkich wymiarach egzystencji. W związku z powyższym, wsparciem w postaci pracy socjalnej, ułatwiającej radzenie sobie z trudnościami, powinny zostać objęte całe rodziny, dotknięte problemem choroby psychicznej jednego z członków.

6.2 Świadczenia skierowane do osób z zaburzeniami psychicznymi

6.2.1 Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi

Do zadań zleconych z zakresu administracji rządowej realizowanych przez gminę należy organizowanie i świadczenie specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Są to usługi dostosowane do szczególnych potrzeb wynikających z rodzaju schorzenia lub niepełnosprawności, świadczone przez osoby ze specjalistycznym przygotowaniem zawodowym⁶⁶. Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi, świadczone na rzecz mieszkańców GMK obejmują następujące czynności:

- 1) uczenie i rozwijanie umiejętności niezbędnych do samodzielnego życia, w tym:
 - a) kształtowanie umiejętności zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych i umiejętności społecznego funkcjonowania, motywowanie do aktywności, leczenia i rehabilitacji, prowadzenie treningów umiejętności samoobsługi i umiejętności społecznych oraz wspieranie, także w formie asystowania w codziennych czynnościach życiowych,
 - b) interwencje i pomoc w życiu w rodzinie,
 - c) pomoc w załatwianiu spraw urzędowych,
 - d) pomoc w gospodarowaniu pieniędzmi,
- 2) pielęgnację – jako wspieranie procesu leczenia.

Specjalistyczne usługi opiekuńcze mogą być świadczone przez 7 dni w tygodniu, w godzinach 6.00 – 21.00. Liczba godzin dziennie oraz liczba dni w tygodniu, w których świadczone są usługi, jest określona indywidualnie, zależnie od sytuacji i potrzeb danej osoby.

Szczegółowe zasady realizacji specjalistycznych usług opiekuńczych, w tym również zasady ustalania wysokości odpłatności za usługi, określa rozporządzenie Ministra Polityki Społecznej z dnia 22 września 2005 r. (z późn. zm.) w sprawie specjalistycznych usług opiekuńczych⁶⁷. Realizacja zadania odbywa się w oparciu o umowy zawarte z podmiotami świadczącymi usługi.

⁶⁶ Art. 18 ust.1 pkt 3, art. 50 ust. 4 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2015 r. poz. 163).

⁶⁷ Dz. U. Nr 189 poz. 1598 z późn. zm.

W przypadku, gdy dochód osoby lub na osobę w rodzinie nie przekracza kryterium dochodowego, o którym mowa w art. 8 ust. 1 pkt 1 ustawy o pomocy społecznej, specjalistyczne usługi opiekuńcze świadczone są nieodpłatnie. W pozostałych przypadkach wysokość odpłatności ustalana jest na podstawie wywiadu środowiskowego zgodnie z zasadami, określonymi w rozporządzeniu. Odpłatność maksymalna (tj. 100%) wynosiła w 2014 r. 18 zł za godzinę.

6.2.1.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi świadczone są przez podmiot wyłoniony w drodze otwartego konkursu ofert tj. przez Fundację na Rzecz Chorych na SM im. Bł. Anieli Salawy.

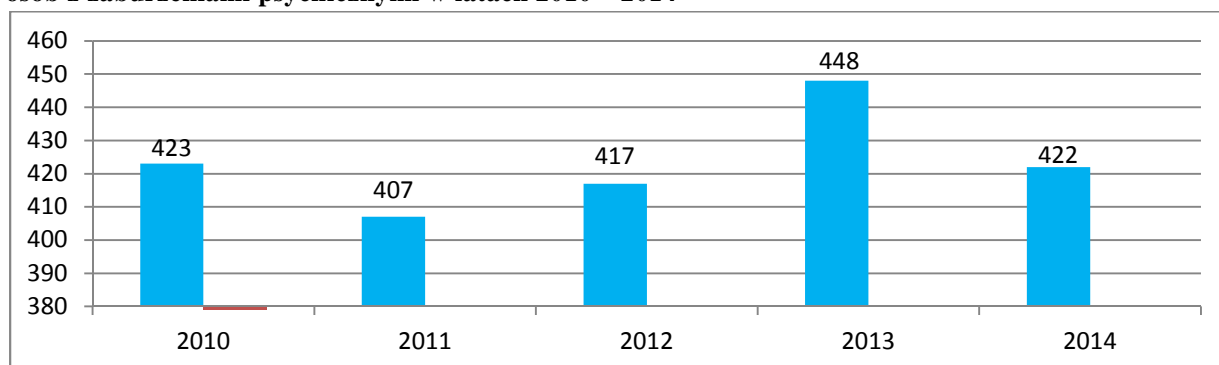
6.2.1.2 Kadra

W bezpośrednią realizację zadania polegającego na świadczeniu specjalistycznych usług opiekuńczych w roku 2014 zaangażowanych było 185 osób z organizacji pozarządowych wskazanych powyżej.

6.2.1.3 Osoby korzystające ze świadczeń w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Liczba osób objętych pomocą w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi w prezentowanym przedziale czasu kształtowała się na względnie stałym poziomie ponad 400 osób w skali roku.

Wykres: Liczba świadczeniobiorców pomocy w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi w latach 2010 – 2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania z działalności MOPS w Krakowie

Do opisu charakterystyki osób korzystających ze świadczeń w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi w Krakowie wykorzystano informacje z próby 422 osób⁶⁸, które korzystały z tej formy pomocy w roku 2014. Wśród świadczeniobiorców 60% stanowią kobiety.

⁶⁸ Źródło: Pomost Std.

Tabela: Cechy demograficzno-społeczne świadczeniobiorców specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi

Cechy demograficzno-społeczne świadczeniobiorców specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi	kobiety	mężczyźni	ogółem
wiek			
0-24	1,6%	4,7%	2,8%
25-34	7,5%	13,0%	9,7%
35-44	6,7%	18,9%	11,6%
45-59	23,3%	34,9%	28,0%
60-64	13,8%	9,5%	12,1%
65 i więcej	47,0%	18,9%	35,8%
Wykształcenie			
gimnazjalne i poniżej	25,3%	27,8%	26,3%
zasadnicze zawodowe	15,0%	23,1%	18,2%
średnie ogólne i zawodowe	34,4%	25,4%	30,8%
policealne	1,2%	0,6%	0,9%
wyższe	9,1%	10,7%	9,7%
nieustalony poziom wykształcenia	15,0%	12,4%	14,0%
stan cywilny			
konkubinat	0,0%	0,6%	0,2%
panna/kawaler	40,3%	69,2%	51,9%
rozwidziona/rozwidziony	13,4%	13,0%	13,3%
separowana/ separowany	2,0%	0,6%	1,4%
wdowa/ wdowiec	28,5%	5,9%	19,4%
zamężna/zonaty	15,8%	10,7%	13,7%
pozycja na rynku pracy			
bezrobotny	0,4%	3,6%	1,7%
bierny zawodowo	99,2%	95,3%	97,6%
pracujący	0,4%	1,2%	0,7%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Do największej grupy odbiorców specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi należą osoby w starszym wieku tj. 65 lat i więcej (35,8%). Analizując zmienną jaką jest wiek w odniesieniu do płci w przypadku kobiet największa jest grupa osób w wieku 65 lat i więcej (47%), natomiast w przypadku mężczyzn najliczniejsza jest grupa osób w przedziale wiekowym pomiędzy 45, a 59 lat (34,9%). W porównaniu z kobietami, w populacji mężczyzn większy jest odsetek osób w wieku do 44 lat (ponad 36%). Kobiety korzystające ze specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi to przede wszystkim panny (40,3%) oraz wdowy (28,5%), natomiast mężczyźni to głównie kawalerowie (69,2%) oraz osoby rozwiedzione (13%). W populacji świadczeniobiorców specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi najbardziej liczebną grupę tworzą osoby z wykształceniem średnim ogólnym i zawodowym (30,8%). Wśród kobiet osoby z tym wykształceniem stanowiły 34,4%, natomiast wśród mężczyzn 25,4%. Najwięcej mężczyzn legitymowało się wykształceniem gimnazjalnym i niższym 27,8%. Większość osób korzystających z pomocy w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi prowadzi jednoosobowe gospodarstwa domowe (ponad 77%).

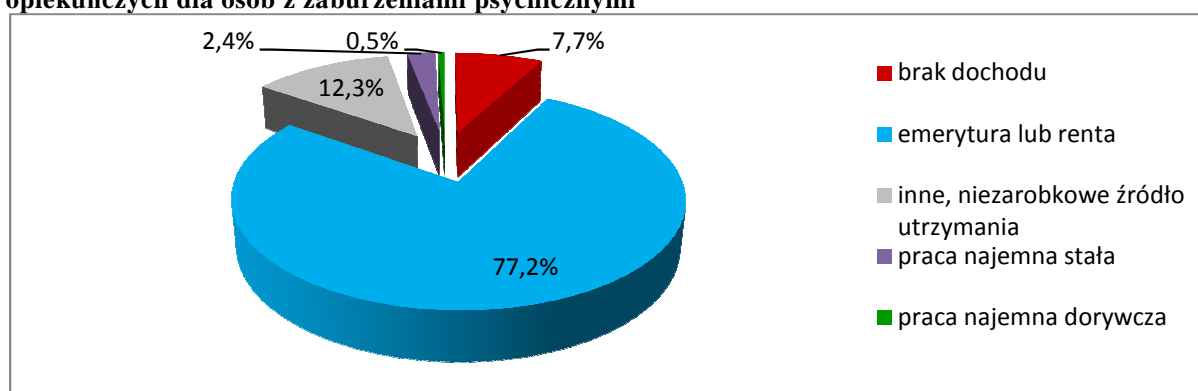
Tabela: Typy rodzin świadczeniobiorców specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi

Jednoosobowe	77,2%
Wieloosobowe	7,5%
Małżeństwo bez dzieci	5,8%
Matka z jednym dzieckiem	3,6%
Małżeństwo z jednym dzieckiem	1,9%
Inne	4%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Świadczeniobiorcy specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi żyją w większości w gospodarstwach domowych, w których głównym źródłem utrzymania jest emerytura lub renta – 77,2% ogółu.

Wykres: Główne źródło utrzymania rodzin świadczeniobiorców specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Około 67% rodzin świadczeniobiorców specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi osiąga dochód w przedziale pomiędzy 500 – 1 499 zł miesięcznie.

Tabela: Wysokość dochodu w rodzinie

0	7,7%
1-499	11,3%
500-999	29,8%
1000-1499	37,3%
1500-1999	11,5%
2000-2499	1,4%
2500-2999	0,7%
3000 i powyżej	0,2%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Do najczęstszych problemów występujących w rodzinach świadczeniobiorców specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi należy długotrwała lub ciężka choroba oraz niepełnosprawność.

6.2.1.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość dotacji przekazanej podmiotom świadczącym specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi w ostatnich trzech latach kształtuje się następująco:

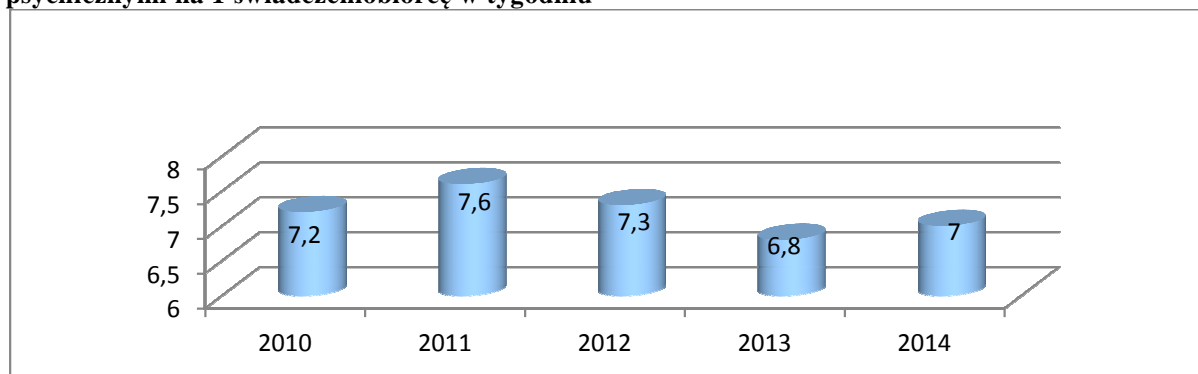
- w roku 2011: 2 617 600 zł;
- w roku 2012: 2 536 000 zł;
- w roku 2013: 2 833 668 zł ;
- w roku 2014: 2 851 596 zł.

6.2.1.5 Wnioski

Liczba osób objętych pomocą w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi w ostatnich latach utrzymuje się na względnie stałym poziomie (średnia liczba osób z ostatnich 5 lat – 423).

Podobnie jak w przypadku usług opiekuńczych, przy ustalaniu wartości wynagrodzenia za 1 godzinę specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi założono, że powinno być ono adekwatne do poziomu wynagrodzeń oczekiwanych przez osoby wykwalifikowane, stosownie do specyfiki usług. W związku z powyższym od 2013 r. podwyższono stawkę do kwoty 18 zł za godzinę w celu ustabilizowania stanu zatrudnienia osób świadczących specjalistyczne usługi opiekuńcze, a przede wszystkim aby zagwarantować zatrudnienie osób z odpowiednim doświadczeniem i kwalifikacjami, z uwagi na fakt, że zgodnie z zawartą umową realizator zobowiązany jest zapewnić pracownikom minimalne wynagrodzenie w wysokości 11,81 zł brutto za godzinę. Wymóg zapewnienia określonej stawki minimalnego i średniego wynagrodzenia opiekunów ma na celu zapewnienie odpowiedniej jakości świadczonych specjalistycznych usług opiekuńczych. Zwiększenie środków finansowych na realizację zadania w 2014 roku umożliwiło nieznaczny wzrost zakresu oferowanego wsparcia, tj. liczby godzin usług przyznanych danej rodzinie w stosunku do 2013 roku (w którym w wyniku zwiększenia kwoty stawki za 1 godzinę, zakres udzielanej pomocy uległ zmniejszeniu).

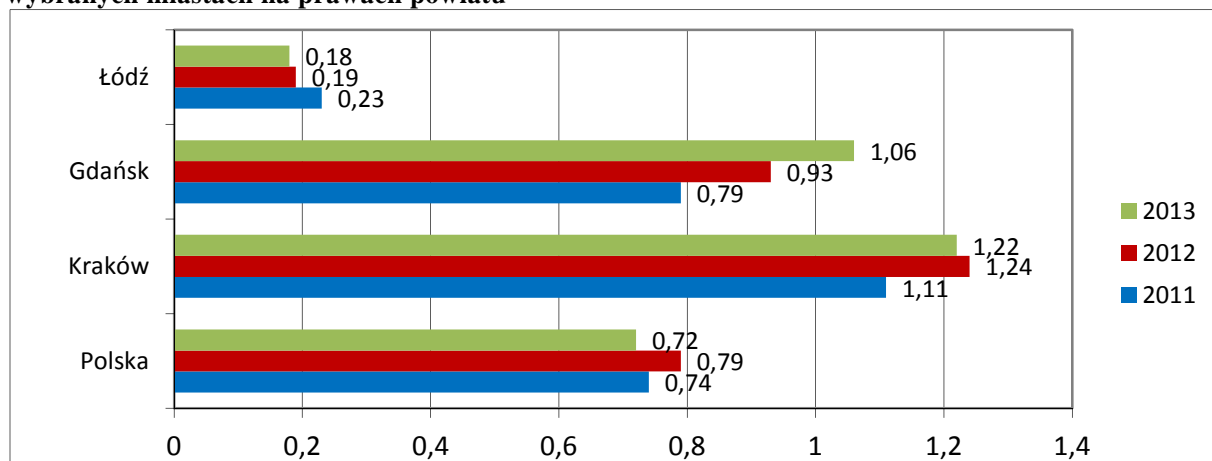
Wykres: Średnia liczba godzin specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi na 1 świadczeniobiorcę w tygodniu

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z działalności MOPS w Krakowie

Na podstawie dostępnych danych wynika, że odsetek osób w Krakowie z zaburzeniami psychicznymi, którym udzielane są specjalistyczne usługi opiekuńcze w ogólnej liczbie osób objętych pomocą utrzymuje się na dość wysokim poziomie w stosunku do wskaźnika krajowego. Wskaźnik ten jest wysoki również na tle innych dużych ośrodków miejskich.

Wykres: Udział osób, którym udzielane są specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi w ogólnej liczbie osób objętych pomocą w Krakowie, Polsce i wybranych miastach na prawach powiatu

Źródło: opracowanie własne na podstawie Internetowego Systemu Analiz Samorządowych

Biorąc pod uwagę prognozy demograficzne, można spodziewać się wzrostu zapotrzebowania na wsparcie środowiskowe, zwłaszcza w przypadku osób w podeszłym wieku, cierpiących na różnego typu zaburzenia o charakterze demencyjnym.

6.2.2 Mieszkania chronione dla osób z zaburzeniami psychicznymi

Pobyt w mieszkaniu chronionym może być przyznany osobie, która ze względu na trudną sytuację życiową, wiek, niepełnosprawność lub chorobę potrzebuje wsparcia w funkcjonowaniu w codziennym życiu, ale nie wymaga usług w zakresie świadczonego przez jednostkę całodobowej opieki. Pobyt w mieszkaniu chronionym może zastępować pobyt w placówce zapewniającej całodobową opiekę⁶⁹. Mieszkania chronione dla osób z zaburzeniami psychicznymi są uzupełnieniem form wsparcia skierowanych do tej grupy osób, których celem nadrzędnym jest zapobieganie utrwalaniu zależności klientów od instytucji pomocowych. W trakcie pobytu w mieszkaniu chronionym osobom z zaburzeniami psychicznymi udziela się wsparcia w zakresie poprawy kontaktów społecznych, przywrócenia możliwości pełnienia satysfakcjonujących ról społecznych, zapewnienia bezpiecznego, całodobowego zakwaterowania. Wsparcie w wykonywaniu codziennych obowiązków połączone z treningiem umiejętności społecznych może pozwolić na częściowe lub całkowite usamodzielnienie.

6.2.2.1 Infrastruktura

W Krakowie w roku 2014 r. funkcjonowało 8 mieszkań chronionych tego typu, z czego trzy mieszkania funkcjonowały w strukturze jednostki budżetowej i były prowadzone przez Dom Pomocy Społecznej przy ul. Babińskiego 25 i Dom Pomocy Społecznej przy ul. Łanowej 41. Łączna liczba miejsc w mieszkaniach chronionych wyniosła w 2014 roku – 42.

6.2.2.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Pięć z ośmiu funkcjonujących w roku 2014 mieszkań chronionych dla osób z zaburzeniami psychicznymi prowadzonych było na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez podmioty niepubliczne: Stowarzyszenie Pomocy Socjalnej „Gaudium et Spes”,

⁶⁹ Art. 53 ust. 1 i ust. 2 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2015 r. poz. 163).

Stowarzyszenie Rodzin „Zdrowie Psychiczne” oraz Fundację Pomocy Chorym Psychiczenie im. Tomasza Deca.

6.2.2.3 Kadra

W bezpośrednią realizację zadania w roku 2014 zaangażowanych było 12 osób, w tym 5 z organizacji pozarządowych.

6.2.2.4 Osoby korzystające ze świadczeń w formie pobytu w mieszkaniu chronionym dla osób z zaburzeniami psychicznymi, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Z pomocy w formie pobytu w mieszkaniu chronionym korzystało w latach 2011 – 2014 średniorocznie 38 osób z zaburzeniami psychicznymi.

Tabela: Liczba osób objętych pomocą w formie pobytu w mieszkaniach chronionych dla osób z zaburzeniami psychicznymi w latach 2010 – 2014 w zestawieniu z liczbą miejsc

	2010		2011		2012		2013		2014	
	liczba miejsc	Liczba mieszkań-ców	liczba miejsc	liczba mieszkań-ców	liczba miejsc	liczba mieszkań-ców	liczba miejsc	liczba mieszkań-ców	liczba miejsc	liczba mieszkań-ców
mieszkania chronione dla osób z zaburzeniami psychicznymi	17	25	27	34	29	35	29	35	42	48

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MOPS

Większa niż wynika z liczby miejsc liczba osób przebywających w mieszkaniach chronionych wiąże się z charakterystyką grupy, do której kierowana jest ta forma pomocy. Podstawową cechą tej grupy jest trudność w funkcjonowaniu w wymiarze społecznym i osobistym, przy zachowaniu obowiązujących norm i wartości. Pobyt w tego typu jednostkach ma za zadanie wyposażenie osoby objętej pomocą w narzędzia służące do samodzielnego życia, w stopniu adekwatnym do stanu zdrowia. Należy podkreślić, że pomoc w formie pobytu w mieszkaniu chronionym nie jest odpowiedzią na problemy mieszkaniowe klienta.

6.2.2.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

- w roku 2011: 178 275 zł w tym 30 624 zł wydatkowano na działalność mieszkania chronionego prowadzonego w strukturze jednostki budżetowej;
- w roku 2012: 119 994 zł, w tym 28 179 zł to wydatki jednostek budżetowych;
- w roku 2013: 110 329 zł, w tym 25 849 zł to wydatki jednostek budżetowych;
- w roku 2014: 213 533 zł, w tym 117 533 zł to wydatki jednostek budżetowych.

Miesięczny koszt utrzymania jednego miejsca w jednostkach tego typu w ostatnim roku wyniósł dla mieszkań chronionych niepublicznych 320 zł, dla mieszkań chronionych publicznych wyniósł około 833 zł (z uwzględnieniem poniesionych w II połowie 2014 r. wydatków związanych z przeniesieniem i adaptacją dotychczas prowadzanego mieszkania w nowym lokalu i uruchomieniem nowego mieszkania – remont i doposażenie).

6.2.2.6 Wnioski

W ciągu ostatniego roku liczba miejsc w mieszkaniach chronionych wzrosła ogółem o 13, przy czym wzrost dotyczy mieszkań, w których mieszkają osoby przewlekle psychicznie chore. Liczba miejsc w mieszkaniach dla osób niepełnosprawnych intelektualnie pozostała na niezmiennym poziomie.

W przypadku mieszkań dla osób niepełnosprawnych intelektualnie występuje bardzo mała rotacja miejsc, a osoby tam mieszkające przebywają tam przez dłuższy okres czasu. W związku z powyższym wskazany jest rozwój mieszkań tego typu, w szczególności ze względu na brak możliwości objęcia pomocą nowych osób.

Wskazany jest również rozwój tej formy pomocy, ze względu na możliwość umieszczania w mieszkaniach chronionych mieszkańców domów pomocy społecznej, rokujących poprawę swojej sytuacji, a w dalszej kolejności możliwość usamodzielnienia.

6.2.3 Środowiskowe Domy Samopomocy

Środowiskowe domy samopomocy to ośrodki wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi różnego typu, w tym przewlekle psychicznie chorych oraz niepełnosprawnych intelektualnie, działające w ramach zleconych gminie zadań z zakresu administracji rządowej⁷⁰. Wysokość miesięcznej kwoty dotacji na jednego uczestnika środowiskowego domu samopomocy ustala Małopolski Urząd Wojewódzki. Wysokość dotacji uzależniona jest od osiągnięcia standardów określonych w rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej w sprawie środowiskowych domów samopomocy oraz specyfiki osób objętych wsparciem – dotacja może być podwyższona w przypadku objęcia wsparciem uczestników, z których ponad połowa posiada schorzenia wymagające wzmożonej opieki. W 2014 r. wysokość dotacji wynosiła od 913 zł do 980 zł. Wysokość dotacji jest identyczna dla placówek prowadzonych w formie jednostki budżetowej jak i placówek prowadzonych przez organizacje pozarządowe. Środowiskowe domy samopomocy to jednostki organizacyjne pomocy społecznej zapewniające w systemie dziennym różnorodne formy pomocy, do których należą:

- trening umiejętności życia codziennego (np. pranie i higiena, przygotowywanie posiłków, gospodarowanie pieniędzmi),
- trening umiejętności społecznych i interpersonalnych (kontakty społeczne, aktywność, odpowiedzialność),
- terapia zajęciowa (rzeźbienie, malowanie, itp.),
- poradnictwo psychologiczne i socjalne, psychoedukacja.

Pomoc ta ma na celu utrzymanie osoby w jej naturalnym środowisku i przeciwdziałanie instytucjonalizacji, czyli umieszczaniu osoby w placówce całodobowej opieki. Specyfika środowiskowych domów samopomocy polega m.in. na tym, że uczestnictwo w oferowanych zajęciach może stanowić oparcie dla rehabilitacji psychiatrycznej w środowisku poprzez konkretne programy rehabilitacyjne. Usługi w środowiskowym domu samopomocy mogą też pomagać w utrzymaniu się osób w środowisku poprzez kształtowanie akceptowanych przez otoczenie zachowań, wyrabianie nawyków celowej aktywności, treningu w samodzielnym funkcjonowaniu, itp.

Szczególnym przykładem placówek tego typu są funkcjonujące w Krakowie dwa środowiskowe domy samopomocy dla osób z „zespołem otępiennym typu Alzheimera”. Obie jednostki są prowadzone przez organizacje pozarządowe, na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków.

⁷⁰ Art. 18 ust. 5 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2015 r. poz. 163).

6.2.3.1 Infrastruktura

W Krakowie w roku 2014 funkcjonowało 13 środowiskowych domów samopomocy: jeden działający w formie jednostki budżetowej oraz 12 prowadzonych przez podmioty niepubliczne na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków. Wśród środowiskowych domów samopomocy, 6 dysponuje 172 miejscami dla osób z niepełnosprawnością intelektualną, 3 dysponuje 109 miejscami dla osób przewlekle chorujących psychicznie, a 2 dysponują miejscami dla 46 osób z innymi rodzajami zaburzeń psychicznych. Ponadto 2 domy obejmują różnego rodzaju zaburzenia dysponują 90 miejscami.

Standard wymagany przepisami rozporządzenia w sprawie środowiskowych domów samopomocy w 2014 r. spełniało pięć placówek⁷¹. Kolejnych 6 środowiskowych domów samopomocy zrealizowało program naprawczy, pozwalający na osiągnięcie standardu.

Tabela: Wykaz środowiskowych domów samopomocy, funkcjonujących na terenie Gminy Miejskiej Kraków w latach 2010 – 2014 wraz z liczbą miejsc*

lp	nazwa i adres jednostki	typ ŚDS	liczba miejsc 2010	liczba miejsc 2011	liczba miejsc 2012	liczba miejsc 2013	liczba miejsc 2014
1	ŚDS "Vita", os. Młodości 8**	dla osób przewlekle psychicznie chorych	57	57	57	57	57
2	ŚDS, ul. Józefa 1	dla osób przewlekle psychicznie chorych	27	27	27	27	27
3	ŚDS, ul. Czarnowiejska 13/8-9***	dla osób przewlekle psychicznie chorych	25	25	25	25	25
4	ŚDS, ul. Komandosów 18	dla osób upośledzonych umysłowo i przewlekle psychicznie chorych	60	60	60	60	60
5	ŚDS, ul. Piekarska 3	dla osób upośledzonych umysłowo	47	47	47	47	47
6	ŚDS, os. Szkolne 30	dla osób upośledzonych umysłowo oraz dla osób wykazujących inne przewlekle zaburzenia czynności psychicznych	30	30	30	30	30
7	ŚDS, os. Tysiąclecia 86	dla osób upośledzonych umysłowo	16	16	17	27	27
8	ŚDS, ul. Aleksandry 1	dla osób upośledzonych umysłowo	40	40	42	42	42
9	ŚDS, ul. Prądnicka 10****	dla osób upośledzonych umysłowo	15	15	15	15	21
10	ŚDS, ul. Ułanów 25	dla osób upośledzonych umysłowo	23	20	20	20	20
11	ŚDS, ul. Grottgera 3	dla osób upośledzonych umysłowo, w tym cierpiących na autyzm	15	15	15	15	15

⁷¹ Termin dostosowania placówek do standardu mija 31 grudnia 2018 r.

1 2	ŚDS, ul. Dobrego Pasterza 110/21-22*****	dla osób wykazujących inne przewlekłe zaburzenia czynności psychicznych (choroba Alzheimera)	19	19	19	24	24
1 3	ŚDS, ul. Kurczaba 5	dla osób wykazujących inne przewlekłe zaburzenia czynności psychicznych (choroba Alzheimera)	22	22	22	22	22
Łączna liczba miejsc			396	393	396	411	417

*wg danych na 31 grudnia danego roku

**jednostka budżetowa Gminy Miejskiej Kraków

*** w 2014 r. jednostka zmieniła adres na ul. Olszańską 5

**** w 2013 r. jednostka zmieniła adres na al. Pokoju 7

***** w 2014 r. jednostka zmieniła adres na os. Słoneczne 15

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

6.2.3.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Podmiotami realizującymi zadanie polegające na prowadzeniu niepublicznych ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków są: Krakowska Fundacja „Hamlet”, Fundacja dla Dzieci, Młodzieży i Dorosłych Niepełnosprawnych Intelktualnie, Małopolska Fundacja Pomocy Ludziom Dotkniętym Chorobą Alzheimera, Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Psychiatrii i Opieki Środowiskowej, Chrześcijańskie Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych, ich Rodzin i Przyjaciół „Ognisko”, Stowarzyszenie Pomocy Socjalnej „Gaudium et Spes”, Stowarzyszenie Pomocy Osobom Niepełnosprawnym „Przystanek Betlejem”, Krajowe Towarzystwo Autyzmu – Oddział Kraków, Caritas Archidiecezji Krakowskiej oraz Fundacja Wspierania Rozwoju Społecznego „Leonardo”.

6.2.3.3 Kadra

W bezpośrednią realizację zadania w roku 2014 zaangażowanych było 112 osób z organizacji pozarządowych. Ponadto zadanie realizowało 13 pracowników jednostki budżetowej – ŚDS „VITA”.

6.2.3.4 Osoby korzystające ze świadczeń w formie uczestnictwa w środowiskowym domu samopomocy, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Ze świadczeń oferowanych przez ŚDS w okresie ostatnich trzech lat korzystało średniorocznie 459 osób.

Do omówienia charakterystyki uczestników środowiskowych domów samopomocy w Krakowie wykorzystano informacje z próby 437 osób⁷², które korzystały z tej formy pomocy w roku 2014.

Wśród uczestników środowiskowych domów samopomocy przeważają mężczyźni, którzy stanowią 54,5% ogółu. Najczęstszą przyczyną przyznania pomocy jest niepełnosprawność oraz długotrwała lub ciężka choroba.

Większość uczestników środowiskowych domów samopomocy żyje w rodzinach, niespełna 17% osób prowadzi jednoosobowe gospodarstwo domowe. Przeważają osoby, które nie założyły własnej rodziny, prawdopodobnie ze względu na występującą chorobę psychiczną lub upośledzenie umysłowe – ponad 76,4% kobiet korzystających z tej formy pomocy to

⁷² Źródło: Pomost Std.

panny, ponad 87% mężczyzn to kawalerowie. Głównym źródłem utrzymania ponad 87% osób jest świadczenie emerytalno-rentowe. Uczestnicy środowiskowych domów samopomocy to w większości osoby młode – prawie 53% ma od 18 do 39 lat. W porównaniu z rokiem 2013 cechy demograficzno-społeczne uczestników środowiskowych domów samopomocy pozostają na podobnym poziomie.

Tabela: Uczestnicy środowiskowych domów samopomocy według cech demograficzno-społecznych

Cechy demograficzno-społeczne uczestników środowiskowych domów samopomocy	kobiety	mężczyźni	ogółem
wiek			
poniżej 18 roku życia	1,0%	2,9%	2,1%
18-29	19,1%	22,7%	21,1%
30-39	29,6%	29,8%	29,7%
40-49	16,1%	15,5%	15,8%
50-59	8,5%	13,9%	11,4%
60-69	8,5%	5,0%	6,6%
70-79	9,0%	5,9%	7,3%
80 i więcej	8,0%	4,2%	5,9%
poziom niepełnosprawności ⁷³			
brak danych	23,1%	17,2%	19,9%
znaczny	53,3%	49,6%	51,3%
umiarkowany	22,1%	29,0%	25,9%
lekki	1,0%	1,7%	1,4%
dziecko niepełnosprawne	0,5%	2,5%	1,6%
liczba osób w gospodarstwie domowym			
1	14,7%	18,9%	16,6%
2	36,0%	25,1%	31,0%
3	32,8%	35,3%	34,0%
4	12,6%	16,7%	14,5%
5	3,3%	3,3%	3,3%
6	0,6%	0,7%	0,7%
stan cywilny			
kawaler/panna	76,4%	87,0%	82,2%
rozwódzony/rozwódzona	1,5%	0,4%	0,9%
wdowiec/wdowa	11,6%	2,5%	6,6%
żonaty/zamężna	10,1%	10,1%	10,1%
konkubinaty	0,5%	0,0%	0,2%
główne źródło utrzymania			
brak dochodu	0,5%	3,4%	2,1%
inne, niezarobkowe źródło utrzymania:	6,5%	10,5%	8,7%

⁷³ Przyjęto jako znaczny poziom niepełnosprawności: „orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności”, inny grupa I (niepełnosprawność w stopniu znacznym), „I grupa inwalidzka (znaczny stopień niepełnosprawności) z prawem do zasiłku pielęgnacyjnego” oraz „całkowita niezdolność do pracy i samodzielnej egzystencji”; jako umiarkowany poziom niepełnosprawności: „orzeczenie o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności”, „inny grupa II (niepełnosprawność w stopniu umiarkowanym)” oraz „całkowita niezdolność do pracy”; jako lekki poziom niepełnosprawności: „orzeczenie o lekkim stopniu niepełnosprawności” oraz „częściowa niezdolność do pracy”.

emerytura lub renta	91,0%	84,0%	87,2%
dochód z pracy zarobkowej	2%	2,1%	2,1%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Wśród świadczeniobiorców tej formy pomocy przeważają osoby posiadające pełną zdolność do czynności prawnych, jednak ponad 22% osób jest ubezwłasnowolnionych częściowo lub całkowicie.

Prawie 61% gospodarstw domowych uczestników środowiskowych domów samopomocy osiąga dochód na osobę w przedziale pomiędzy 500,01 a 1 500 zł miesięcznie.

Tabela: Wysokość dochodu na osobę w rodzinach uczestników środowiskowych domów samopomocy

0-500	2,5%
500,01-1000	28,3%
1000,01-1500	32,6%
1500,01-2000	23,2%
2000,01-2500	8,5%
2500,01 i powyżej	4,8%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

6.2.3.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Na działalność środowiskowych domów samopomocy prowadzonych przez podmioty niepubliczne Gmina Miejska Kraków przeznaczyła:

- w roku 2011: 4 318 186 zł, w tym 609 764 zł wydatkowano na działalność środowiskowego domu samopomocy będącego jednostką budżetową;
- w roku 2012: 4 533 799 zł, w tym 648 427 zł to wydatki jednostki budżetowej;
- w roku 2013: 4 426 309 zł, w tym 647 686 zł to wydatki jednostki budżetowej;
- w roku 2014: 4 824 498 zł, w tym 680 542 zł to wydatki jednostki budżetowej.

6.2.3.6 Wnioski

W Krakowie wskaźnik liczby miejsc w środowiskowych domach samopomocy w przeliczeniu na tysiąc mieszkańców wynosi 0,5. Dla porównania, w innych miastach tj.: w Poznaniu 0,7, w Lublinie 1,2 czy w Kielcach 0,84. Jednocześnie należy mieć na uwadze stwierdzony wzrost liczby osób z zaburzeniami psychicznymi w populacji mieszkańców Krakowa. Według danych Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Krakowie liczba osób z przyczyną niepełnosprawności sklasyfikowaną jako choroba psychiczna wzrosła z 905 w 2013 r. do 1 253 w 2014 r., natomiast liczba osób z rozpoznaniem z obszaru upośledzenia umysłowego w skali roku wzrosła trzykrotnie tj. z 18 do 54. Dane te jednoznacznie wskazują, że koniecznym staje się rozszerzenie infrastruktury ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi, w szczególności gdy priorytetowym działaniem jest jak najdłuższe utrzymanie tych osób w środowisku.

6.2.4 Domy Pomocy Społecznej dla osób z zaburzeniami psychicznymi

Szczegółową charakterystykę domu pomocy społecznej jako instytucjonalnej formy pomocy dla osób wymagających całodobowej opieki osób drugich, przedstawiono w rozdziale 5 „Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy osobom starszym”, w podrozdziale 5.2.3 „Domy Pomocy Społecznej dla osób w podeszłym wieku i osób przewlekle somatycznie chorych”. W niniejszym rozdziale skupiono się na placówkach przeznaczonych dla osób z zaburzeniami psychicznymi: przewlekle psychicznie chorych,

dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie oraz dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie.

6.2.4.1 Infrastruktura

Krakowski system domów pomocy społecznej dla osób z zaburzeniami psychicznymi w roku 2014 tworzyło 7 domów pomocy społecznej, z których dwa prowadzone są przez podmioty niepubliczne, na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków.

W ramach Szwajcarsko - Polskiego Programu Współpracy „Pomocna dłoń pod bezpiecznym dachem” w 2014 roku zostały zakończone dwa projekty – „Modernizacja DPS ul. Łanowa 41 – budynek 41b” oraz „Modernizacja DPS w Krakowie ul. Krakowska 55”. Efektem modernizacji DPS ul. Krakowska 55 (57 miejsc)* i DPS ul. Łanowa 41 (56 miejsc) jest zwiększenie łącznej liczby miejsc w DPS dla osób przewlekle psychicznie chorych o 113 (stan na 31 grudnia 2014 r.).

Tabela: Wykaz domów pomocy społecznej dla osób z zaburzeniami psychicznymi prowadzonych przez Gminę Miejską Kraków w latach 2010 - 2014 wraz z liczbą miejsc**

	nazwa i adres jednostki	typ Domu	liczba miejsc 2010	liczba miejsc 2011	liczba miejsc 2012	liczba miejsc 2013	liczba miejsc 2014
1	DPS ul. Łanowa 43	dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie oraz dla dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie	169	169	169	165	165
			169	169	169	165	165
2	DPS ul. Krakowska 55*	dla osób przewlekle psychicznie chorych	222	208	208	208	265
3	DPS ul. Łanowa 41		318	318	318	318	374
4	DPS os. Szkolne 28***		50	50	50	50	50
			590	576	576	576	689
5	DPS ul. Babińskiego 25***	dla dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie	88	88	87	87	87
6	DPS os. Hutnicze 5****		40	40	40	40	40
			128	128	127	127	127
7	DPS ul. Ułanów 25****	dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie	23	25	25	25	25
			23	25	25	25	25
Łączna liczba miejsc			910	898	897	893	1006

*w styczniu 2015 r. liczba miejsc w DPS Krakowska 55 uległa zmniejszeniu o 30 i wynosi 235

**wg danych na 31 grudnia danego roku

***wyłącznie dla kobiet

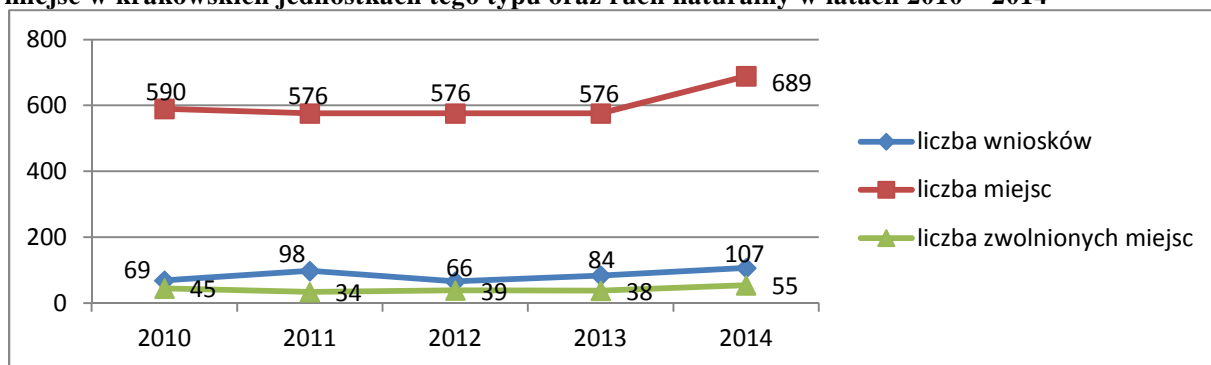
****jednostka prowadzona na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Na podstawie analizy rozpatrzonych pozytywnie wniosków o przyznanie pomocy w formie umieszczenia w DPS należy stwierdzić, że osoby przewlekle psychicznie chore nadal stanowią drugą co do wielkości grupę wymagającą zapewnienia całodobowej opieki

w warunkach domu pomocy społecznej. W roku 2014 stanowiły średnio 26% ogółu wniosków. Na jedno zwolnione miejsce w domach pomocy społecznej dla osób przewlekle psychicznie chorych w roku 2014 przypadało 1,95 nowych wniosków (w 2013 roku – 2,21).

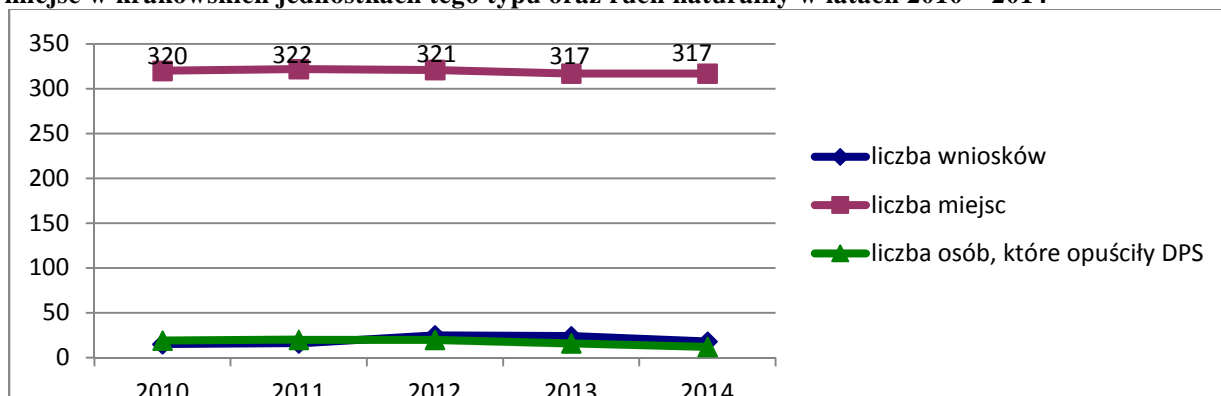
Wykres: Liczba wniosków o umieszczenie w DPS dla osób przewlekle psychicznie chorych, liczba miejsc w krakowskich jednostkach tego typu oraz ruch naturalny w latach 2010 – 2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Osoby przyjęte do domów pomocy społecznej dla osób niepełnosprawnych intelektualnie (dzieci, młodzieży i dorosłych) stanowiły w 2014 roku 3% ogółu osób przyjętych do domów pomocy społecznej.

Wykres: Liczba wniosków o umieszczenie w DPS dla osób niepełnosprawnych intelektualnie, liczba miejsc w krakowskich jednostkach tego typu oraz ruch naturalny w latach 2010 – 2014

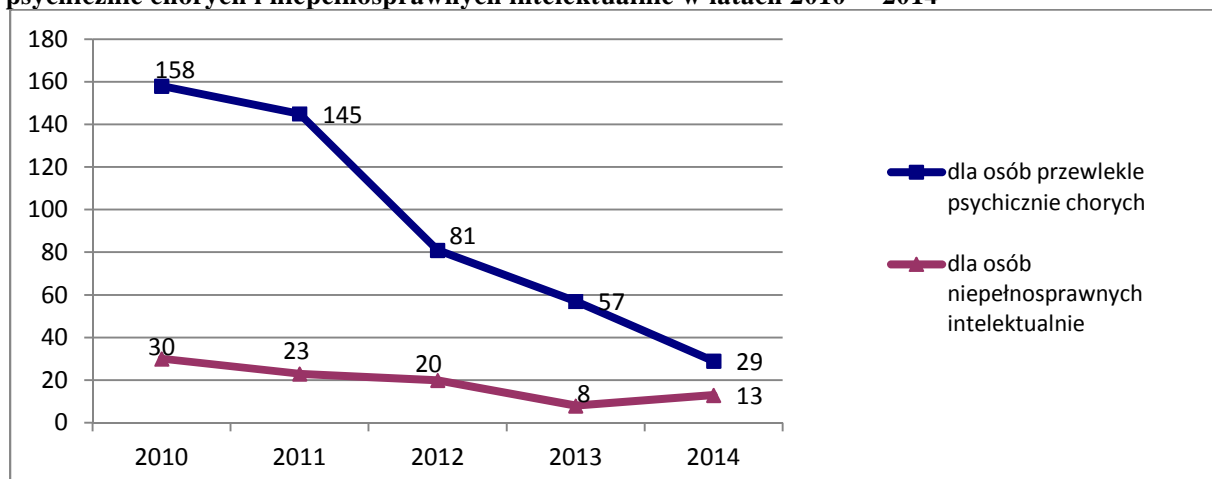

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Od kilku lat obserwuje się zmniejszającą się liczbę osób oczekujących na miejsce w domach pomocy społecznej przeznaczonych dla osób przewlekle psychicznie chorych.

Liczba osób niepełnosprawnych intelektualnie, po okresie względnej stałości w poprzednich latach, w 2013 roku obniżyła się do 8 osób, a w 2014 wyniosła 13 osób.

Wykres: Liczba osób oczekujących na miejsce w Domach Pomocy Społecznej dla osób przewlekle psychicznie chorych i niepełnosprawnych intelektualnie w latach 2010 – 2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W roku 2014 r. osoby przewlekle psychicznie chore umieszczane były w Domach Pomocy Społecznej w przeciągu 12 miesięcy. Średni czas oczekiwania do Domów Pomocy Społecznej dla osób dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie wyniósł dla kobiet 12 miesięcy, a dla mężczyzn 18 miesięcy. Dzieci i młodzież niepełnosprawna intelektualnie nadal umieszczana jest w DPS w sposób płynny.

Tabela: Średni okres oczekiwania na miejsce w Domach Pomocy Społecznej dla osób z zaburzeniami psychicznymi w latach 2011 – 2014 wg typów

Typ placówki	Średni okres oczekiwania na miejsce w danym roku							
	2011		2012		2013		2014	
	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni
dla osób przewlekle psychicznie chorych	30 miesiące	36 miesiące	30 miesiące	30 miesiące	15 miesiące	15 miesiące	12 miesiące	12 miesiące
dla dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie	12 miesiące	18 miesiące	5 miesiące	18 miesiące	2 miesiące	12 miesiące	12 miesiące	18 miesiące

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

6.2.4.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie realizowane jest przez dwie organizacje pozarządowe: Fundację dla Dzieci, Młodzieży i Dorosłych Niepełnosprawnych Intelektualnie oraz Stowarzyszenie Pomocy Socjalnej „Gaudium et Spes”.

6.2.4.3 Kadra

W bezpośrednią realizację zadania w roku 2014 zaangażowanych było 42 osoby z organizacji pozarządowych. Ponadto zadanie realizowało 709 pracowników jednostek budżetowych (wg stanu na dzień 31.12.2014 r.). Wszystkie jednostki spełniają wymagany standardem wskaźnik zatrudnienia pracowników zespołu opiekuńczo - terapeutycznego, który dla DPS przeznaczonych dla osób przewlekle psychicznie chorych oraz dla osób dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie wynosi nie mniej niż 0,5 na jednego mieszkańca,

a w przypadku DPS dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej intelektualnie – 0,6 na jednego mieszkańca domu.

6.2.4.4 Osoby skierowane do domów pomocy społecznej dla osób przewlekle psychicznie chorych, dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie oraz dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Dla scharakteryzowania osób przewlekle psychicznie chorych, którym przyznano pomoc w formie skierowania do domu pomocy społecznej posłużono się danymi z próby 69 osób⁷⁴, które zostały skierowane do tego typu jednostek w 2014 r.

W grupie osób, które zostały skierowane do domu pomocy społecznej dla osób przewlekle psychicznie chorych mężczyźni stanowili 57%. Najczęstszą przyczyną wystąpienia z wnioskiem o przyznanie pomocy jest tu niepełnosprawność oraz długotrwała lub ciężka choroba.

Ponad 48% analizowanej grupy prowadzi jednoosobowe gospodarstwo domowe, ponad 31% żyje w gospodarstwie domowym, którego liczba osób wynosi przynajmniej 3 osoby. W porównaniu do roku 2013, zwiększyła się liczba jednoosobowych gospodarstw domowych (w 2013 r. – 36%), a zmalała liczba gospodarstw, w których liczba osób wynosi przynajmniej 3 (w 2013 r. – 47%). Istotnych informacji dostarcza charakterystyka osób skierowanych do domu pomocy społecznej dla przewlekle psychicznie chorych ze względu na stan cywilny. Prawie połowa osób nigdy nie założyła własnej rodziny. Brak rodziny oznacza, że główny ciężar opieki nad osobami przewlekle psychicznie chorymi, zwłaszcza w poprodukcyjnej fazie życia, spoczywa na Gminie.

W ogólnym rozkładzie kobiet i mężczyzn wg poziomu wykształcenia największą grupę stanowią osoby z wykształceniem średnim ogólnym i zawodowym (ponad 24% ogółu). Ponad 23% stanowią osoby, które posiadają zasadnicze zawodowe wykształcenie, a ponad 21% zakończyło edukację na etapie gimnazjalnym lub poniżej. Wśród mężczyzn największą zbiorowość stanowią osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym (35,9%), wśród kobiet osoby z wykształceniem średnim (30%). U ponad 36% kobiet nie ustalono poziomu wykształcenia.

Najbardziej liczna grupa osób skierowanych do DPS dla osób przewlekle psychicznie chorych ma 60-69 lat. Należy jednak podkreślić, że kobiety wymagają pomocy w większości po 50 roku życia – 90%, u mężczyzn odsetek ten wynosi 61,5%. 38,5% mężczyzn jest w wieku poniżej 60 roku życia. Głównym źródłem utrzymania dla prawie 60% osób jest emerytura lub renta.

Tabela: Osoby skierowane do domu pomocy społecznej dla osób przewlekle psychicznie chorych według cech demograficzno-społecznych

Cechy demograficzno-społeczne osób przewlekle psychicznie chorych skierowanych do domu pomocy społecznej	kobiety	mężczyźni	ogółem
wiek			
poniżej 30 r. ż.	3,3%	10,3%	7,2%
30-39	0,0%	5,1%	2,9%
40-49	6,7%	23,1%	15,9%
50-59	23,3%	17,9%	20,3%
60-69	30,0%	35,9%	33,3%
70-79	26,7%	5,1%	14,5%
80 i więcej	10,0%	2,6%	5,8%

⁷⁴ Źródło: Pomost Std.

wykształcenie			
gimnazjalne i poniżej	20,0%	23,1%	21,7%
zasadnicze zawodowe	6,7%	35,9%	23,2%
średnie ogólne i zawodowe	30,0%	20,5%	24,6%
policealne	0,0%	2,6%	1,4%
wyższe	6,7%	7,7%	7,2%
nieustalony poziom wykształcenia	36,7%	7,7%	20,3%
brak danych	0,0%	2,6%	1,4%
liczba osób w gospodarstwie domowym			
1	46,9%	50,0%	48,6%
2	16,3%	23,3%	20,2%
3 i więcej	36,7%	26,7%	31,2%
stan cywilny			
panna/kawaler	36,7%	56,4%	47,8%
rozwidziona/rozwidziony	13,3%	20,5%	17,4%
wdowa/wdowiec	26,7%	10,3%	17,4%
zamężna/żonaty	16,7%	10,3%	13,0%
brak danych	6,7%	2,6%	4,3%
główne źródło utrzymania			
brak dochodu	10,0%	33,3%	23,2%
inne, niezarobkowe źródło utrzymania:	76,7%	59,0%	66,7%
w tym emerytura lub renta	66,7%	53,8%	59,4%
brak danych	13,3%	7,7%	10,1%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Na tle osób starszych skierowanych do DPS, analizowana grupa jest gorzej sytuowana. Miesięczny dochód na osobę w przypadku ponad 66% badanych nie przekracza 1 000 zł.

Tabela: Miesięczny dochód na osobę w rodzinach osób skierowanych do domów pomocy społecznej dla osób przewlekle psychicznie chorych

0	27,5%
1-499	8,7%
500-999	30,4%
1000-1499	14,5%
1500 i powyżej	18,8%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Z uwagi na małą liczebność próby nie dokonano szczegółowej charakterystyki dzieci, młodzieży i dorosłych skierowanych do domów pomocy społecznej przeznaczonych dla osób niepełnosprawnych intelektualnie, ustalono jedynie najbardziej charakterystyczne cechy tej grupy świadczeniobiorców.

W grupie osób niepełnosprawnych intelektualnie, które zostały skierowane do domu pomocy społecznej wśród dzieci i młodzieży większość stanowią dziewczęta, a wśród dorosłych jest tyle samo kobiet i mężczyzn. Wśród dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie 94% stanowią osoby stanu wolnego. Liczba małoletnich skierowanych do DPS nie przekroczyła 9 w skali roku.

6.2.4.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wydatki na bieżącą działalność domów pomocy społecznej dla osób z zaburzeniami psychicznymi wyniosły:

- w 2011 r.: 37 220 235 zł, w tym 36 401 866 zł stanowiły wydatki jednostek budżetowych;
- w 2012 r.: 37 307 721 zł, w tym 36 447 991 zł to wydatki jednostek budżetowych;
- w 2013 r.: 38 261 621 zł, w tym 35 848 201 zł to wydatki jednostek budżetowych;
- w 2014 r.: 39 007 290 zł, w tym 36 753 099 zł to wydatki jednostek budżetowych.

6.2.4.6 Wnioski

W związku z poszerzeniem się oferty w zakresie liczby miejsc dla osób przewlekle psychicznie chorych, prognozuje się, że w 2015 r. zlikwidowana zostanie kolejka osób oczekujących, a nowe osoby będą umieszczane na bieżąco.

Mając na uwadze dostępne dane, a w szczególności fakt, że do ww. placówek trafiają osoby coraz młodsze tendencja tak nie będzie trwała i możliwe jest ponowne pojawienie się w następnych latach kolejki osób oczekujących.

W przypadku osób niepełnosprawnych intelektualnie liczba nowych wniosków jest od wielu lat na podobnym poziomie jak liczba osób, które opuściły dps. W związku z powyższym ograniczenie czasu oczekiwania na miejsce w tego typu domach możliwe jest tylko

i wyłącznie poprzez równoczesne umieszczenie osób aktualnie oczekujących. Taki efekt możliwy jest do osiągnięcia poprzez skierowanie osób oczekujących do domów pomocy społecznej prowadzonych przez inne powiaty lub poszerzenie własnej oferty.

6.2.5 Warsztaty terapii zajęciowej

Zgodnie z ustawą o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych jedną z podstawowych form aktywności wspomagającej proces rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych jest uczestnictwo tych osób w warsztatach terapii zajęciowej. Dofinansowanie kosztów tworzenia i działania warsztatów terapii zajęciowej należy do zadań powiatu. Warsztat terapii zajęciowej oznacza wyodrębnioną organizacyjnie i finansowo placówkę stwarzającą osobom niepełnosprawnym niezdolnym do podjęcia pracy możliwość rehabilitacji społecznej i zawodowej w zakresie pozyskiwania lub przywracania umiejętności niezbędnych do podjęcia zatrudnienia⁷⁵. Uczestnikami warsztatów mogą być osoby niepełnosprawne, które posiadają wskazanie do uczestniczenia w warsztatach terapii zajęciowej, przy zastosowaniu technik terapii zajęciowej realizowanych w ramach pracowni m.in. gospodarstwa domowego, stolarskich, krawieckich, edukacyjnych, plastycznych, komputerowych, ogrodniczych. Omówienie grupy korzystającej z tej formy pomocy ujęto w części dotyczącej osób z zaburzeniami psychicznymi gdyż ponad 90% osób korzystających z WTZ należy do tej grupy.

6.2.5.1 Infrastruktura

W 2014 r. na terenie Gminy Miejskiej Kraków funkcjonowało 14 warsztatów terapii zajęciowej.

⁷⁵ Art. 10a ust. 1, art. 35a ust. 1 pkt 8 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (j.t.: Dz. U. z 2010 r, Nr 214, poz. 1407, z późn. zm.)

Tabela: Wykaz warsztatów terapii zajęciowej funkcjonujących w Gminie Miejskiej Kraków

Lp.	Nazwa i adres warsztatu terapii zajęciowej	Liczba miejsc w poszczególnych latach				
		2010	2011	2012	2013	2014
Warsztaty terapii zajęciowej dla osób chorujących psychicznie						
1	WTZ ul. Miodowa 9 ul. Czarnowiejska 13*	75	75	75	75	75
2	WTZ os. Górali 19	70	70	70	70	70
3	WTZ ul. Babińskiego 29**	40	40	40	40	40
4	WTZ ul. Królowej Jadwigi 81	30	30	30	30	35
suma		215	215	215	215	220
Warsztaty terapii zajęciowej dla osób ze schorzeniami narządu ruchu						
5	WTZ ul. Estery 3	20	20	20	20	20
6	WTZ os. Złotej Jesieni 9	25	25	25	25	25
suma		45	45	45	45	45
Warsztaty terapii zajęciowej dla osób z upośledzeniem umysłowym						
7	WTZ ul. Rondo Mogiłskie 1	35	35	35	35	35
8	WTZ os. Dywizjonu 303 nr 65	35	35	35	35	35
9	WTZ os. Wandy 18	35	35	35	35	38
10	WTZ ul. Truskawkowa 4	25	25	25	25	25
11	WTZ ul. Łanowa 43***	24	24	24	24	24
12	WTZ os. Centrum C 7	35	35	35	35	35
13	WTZ ul. Prądnicka 10	30	30	40	40	40
14	WTZ ul. Za Torem 22	28	28	28	28	28
suma		247	247	257	257	260
Łączna liczba miejsc		507	507	517	517	525

*jedna placówka w dwóch lokalizacjach

**WTZ przy Szpitalu Specjalistycznym im. dr Józefa Babińskiego

***WTZ przy Domu Pomocy Społecznej ul. Łanowa 43

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

6.2.5.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

W 2014 r. Gmina Miejska Kraków finansowała prowadzenie warsztatów terapii zajęciowej przez następujące organizacje pozarządowe: Fundacja Artes, Katolickie Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych i Ich Przyjaciół „KLIKA”, Stowarzyszenie

Integracji oraz Aktywizacji Zawodowej i Społecznej Osób Niepełnosprawnych „EMAUS”, Fundacje im. Brata Alberta Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Oddział Kraków Nowa Huta, Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Oddział Miejski Krakowski, Duszpasterskie Stowarzyszenie Osób z Upośledzeniem Umysłowym, Chrześcijańskie Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych, Ich Rodzin i Przyjaciół „Ognisko”, Stowarzyszenie „Dobrej Nadziei”, Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Psychiatrii i Opieki Środowiskowej, Stowarzyszenie Pomocy Socjalnej „Gaudium et Spes”.

6.2.5.3 Kadra

W realizację zadania zaangażowanych było łącznie 198 osób, w tym 177 osób, w ramach placówek prowadzonych na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez organizacje pozarządowe.

W zależności od profilu warsztatu bezpośrednią opiekę nad uczestnikami sprawuje kadra, której rodzaj kwalifikacji zawodowych jest zgodny z danym profilem.

W umowach z warsztatami zawarte są zapisy mające gwarantować minimalne wymagania odnośnie wykształcenia terapeutów, instruktorów terapii. tj. zgodnie z przyjętymi zasadami każdy z nich ma co najmniej wykształcenie średnie wraz z kursem terapeutycznym.

Ponadto w warsztatach zatrudnieni są psychologowie, rehabilitanci, którzy posiadają również kwalifikacje zgodne z wykonywanym zawodem co również jest weryfikowane podczas corocznych kontroli.

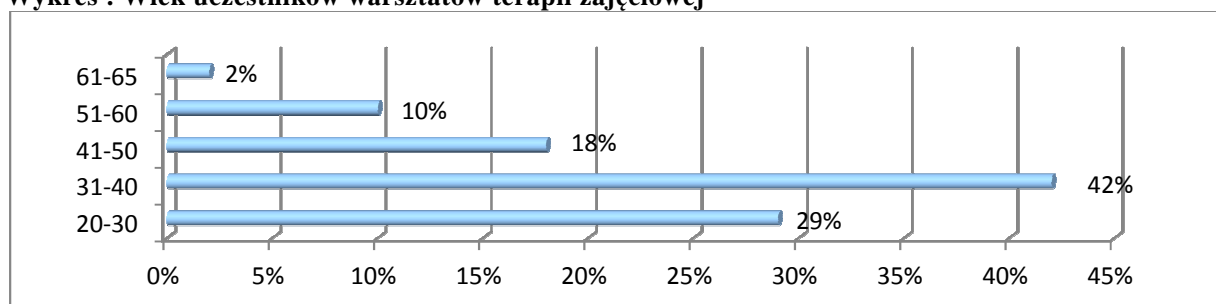
6.2.5.4 Osoby korzystające z uczestnictwa w warsztatach terapii zajęciowej

W 2014 r. na terenie Gminy Miejskiej Kraków działało 14 warsztatów terapii zajęciowej, przeznaczonych dla osób ze schorzeniami narządu ruchu, schorzeniami psychicznymi oraz umysłowymi, w zajęciach których uczestniczyło 609 osób niepełnosprawnych.

Największą liczbę uczestników warsztatów terapii zajęciowej w Krakowie (wśród próby wynoszącej 525 osób) stanowią osoby ze „schorzeniami umysłowymi”. Drugą pod względem liczebności grupę stanowią osoby ze schorzeniami psychicznymi. Pozostali uczestnicy to osoby ze schorzeniami narządu ruchu.

Największy odsetek uczestników warsztatów terapii zajęciowej (42%) stanowią osoby w wieku 31 – 40 lat. Drugą co do wielkości grupę (29%) stanowią osoby w wieku 20-30 lat. Najmniej liczną grupą, poza liczącą 10 osób grupą uczestników w wieku 60-65 lat, jest grupa osób w wieku przedemerytalnym, czyli w przedziale 51-60 lat. Obejmuje ona blisko 10% wszystkich uczestników warsztatów. Największe zainteresowanie udziałem w zajęciach warsztatów występuje u osób młodych. U osób po czterdziestym roku życia to zainteresowanie spada.

Wykres : Wiek uczestników warsztatów terapii zajęciowej

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Biorąc pod uwagę czas uczestnictwa liczony w latach największą grupę stanowią osoby, które przebywają w warsztatach terapii zajęciowej do 3 lata – 36%. Najmniejszą grupę stanowią uczestnicy przebywający w wtz- ach od 16 lat – 11% i od 13 do 15 lat – 5%.

6.2.5.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Środki finansowe wydatkowane na działalność warsztatów w odniesieniu do ogółu środków przyznanych przez PFRON w danym roku wynosiły:

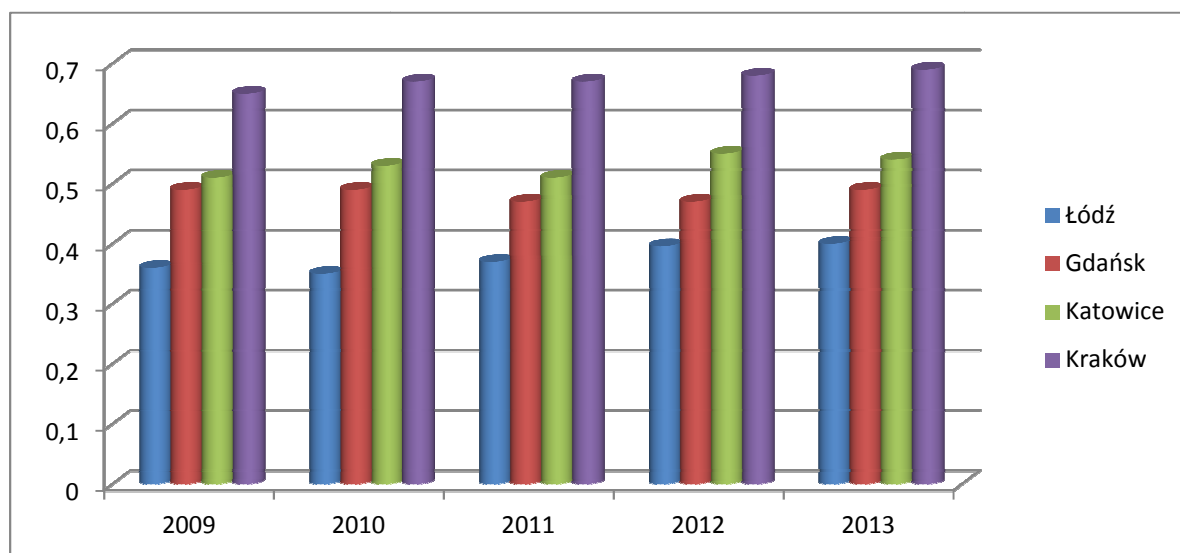
w 2010 r. – 8 289 870 zł, co stanowi 61,56 % z kwoty 13 466 296 zł;
w 2011 r. – 8 389 870 zł, co stanowi 61,48 % z kwoty 13 646 170 zł;
w 2012 r. – 8 739 847 zł, co stanowi 45,01 % z kwoty 19 415 849 zł;
w 2013 r. – 8 454 270 zł, co stanowi 58,86 % z kwoty 14 363 118 zł;
w 2014 r. – 8 454 270 zł, co stanowi 55,06 % z kwoty 15 353 985 zł.

Kwota kosztów działania warsztatów terapii zajęciowej jest wyliczana jako iloczyn liczby uczestników wtz wynikającej z podpisanych umów przez powiat do dnia 31 grudnia roku poprzedzającego rok, na który jest obliczany algorytm, i kwoty środków na dofinansowanie kosztów rocznego pobytu jednego uczestnika w warsztacie terapii zajęciowej w wysokości 16 440 zł. Z kwoty tej PFRON finansuje 90% (kwota w 2014 r. - 7 608 843 zł), a GMK 10 % (kwota w 2014 r. - 845 427zł).

6.2.5.6 Wnioski

W porównaniu z innymi wybranymi ośrodkami miejskimi, Kraków charakteryzuje wysoki wskaźnik liczby miejsc w warsztatach terapii zajęciowej w przeliczeniu na 1000 mieszkańców.

Wykres: Liczba miejsc w warsztatach terapii zajęciowej w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w Krakowie i wybranych miastach na prawach powiatu

Źródło: opracowanie własne na podstawie Internetowego Systemu Analiz Samorządowych

W wykresie należałoby uwzględnić procent osób niepełnosprawnych w poszczególnych miastach oraz informację o ilości osób, które otrzymują wskazanie do uczestnictwa w warsztatach terapii zajęciowej. Jednak takie dane dotychczas nie były gromadzone toteż nie można się do nich odnieść.

W roku 2014 w związku z prowadzoną rehabilitacją warsztaty opuściło celem podjęcia pracy 17 osób niepełnosprawnych. Spośród nich znaczącą grupę stanowią osoby ze schorzeniami psychicznymi (12 osób), pozostałe 5 mają różne spektra niepełnosprawności. Należy zaznaczyć, że osoby korzystające z warsztatów muszą posiadać umiarkowany lub znaczny stopień niepełnosprawności - co w poważnym stopniu utrudnia im znalezienie zatrudnienia na rynku pracy.

Z uwagi na stałą kolejkę osób oczekujących do WTZ - ów (kilkadziesiąt osób), należy rozważyć możliwość utworzenia jeszcze jednego warsztatu. Dodatkowym argumentem przemawiającym za takim rozwiązaniem jest co roku opuszczanie przez kilkadziesiąt osób, szkół specjalnych przysposabiających do zawodu.

Warto zwrócić uwagę na potrzebę zmian legislacyjnych umożliwiających beznakładowe zwiększenie dostępności do warsztatów terapii zajęciowej, poprzez kierowanie nowych osób w przypadku dłuższych nieobecności uczestników. Podobne rozwiązanie zastosowane jest w odniesieniu do środowiskowych domów samopomocy, gdzie w razie częstych nieobecności uczestników, trwających powyżej 10 dni, do domu mogą być kierowane kolejne osoby, przy czym ich liczba nie może przekroczyć liczby uczestników o częstych nieobecnościach.

7 Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy osobom niepełnosprawnym

7.1 Osoby niepełnosprawne w społeczności Miasta Krakowa

Osoba niepełnosprawna, zgodnie z definicją Światowej Organizacji Zdrowia, to osoba, u której istotne uszkodzenia i obniżenie sprawności funkcjonowania organizmu powodują uniemożliwienie, utrudnienie lub ograniczenie sprawnego funkcjonowania w społeczeństwie, biorąc pod uwagę takie czynniki jak płeć, wiek, oraz czynniki zewnętrzne.

Dane uzyskane w trakcie Narodowego Spisu Powszechnego w 2011 roku⁷⁶ wykazały, że osoby niepełnosprawne stanowiły 12,2% ludności kraju (4 697,0 tys. osób niepełnosprawnych). W porównaniu do przeprowadzonego w 2002 roku spisu – liczba osób niepełnosprawnych zmniejszyła się o 759,7 tys., tj. o 13,9%.

Należy jednak podkreślić, iż w związku z dobrowolnym charakterem pytań dotyczących niepełnosprawności ponad 1,3 mln respondentów odmówiło udzielenia odpowiedzi na wszystkie pytania z tego obszaru. Można przypuszczać, że w tej zbiorowości znajdują się osoby niepełnosprawne. Odmowy odpowiedzi, jak i braki danych mogą rzutować na uzyskaną w spisie strukturę osób niepełnosprawnych. Bardzo liczną grupą ludności, o której nie zebrano bardziej szczegółowych danych są przede wszystkim osoby przebywające za granicą 12 miesięcy lub dłużej.

Według wyników spisu w 2011 roku wśród ogółu osób niepełnosprawnych nadal przeważały kobiety (53,9% wobec 46,1% mężczyzn), natomiast w 2002 roku udział kobiet niepełnosprawnych był nieco niższy (52,9%).

Istotne zmiany można zauważyć analizując poszczególne kategorie osób niepełnosprawnych. Liczba osób niepełnosprawnych prawnie w 2011 r. wyniosła 3 131,5 tys. i zmniejszyła się w stosunku do 2002 r. o blisko 30%. Tak znaczne zmniejszenie się udziału osób posiadających potwierdzenie prawne niepełnosprawności świadczyć może o zaostrzeniu kryteriów przez organy uprawnione do przyznawania świadczeń rentowych i pozarentowych dla osób starających się o nie, jak również o rezygnacji ze starania się o uprawnienia po ukończeniu aktywności zawodowej. Z kolei należy zwrócić uwagę na fakt, że zwiększyła się istotnie (o ponad 55,5%) – w stosunku do wyników spisu 2002 – liczba osób niepełnosprawnych wyłącznie biologicznie, tj. takich, które nie posiadają orzeczenia prawnego, natomiast odczuwają ograniczenia sprawności (1 565,6 tys.).

W 2011 r. niepełnosprawni w województwie małopolskim stanowili 11,8% z ogółu Małopolan z czego 55,1% stanowiły niepełnosprawne kobiety⁷⁷.

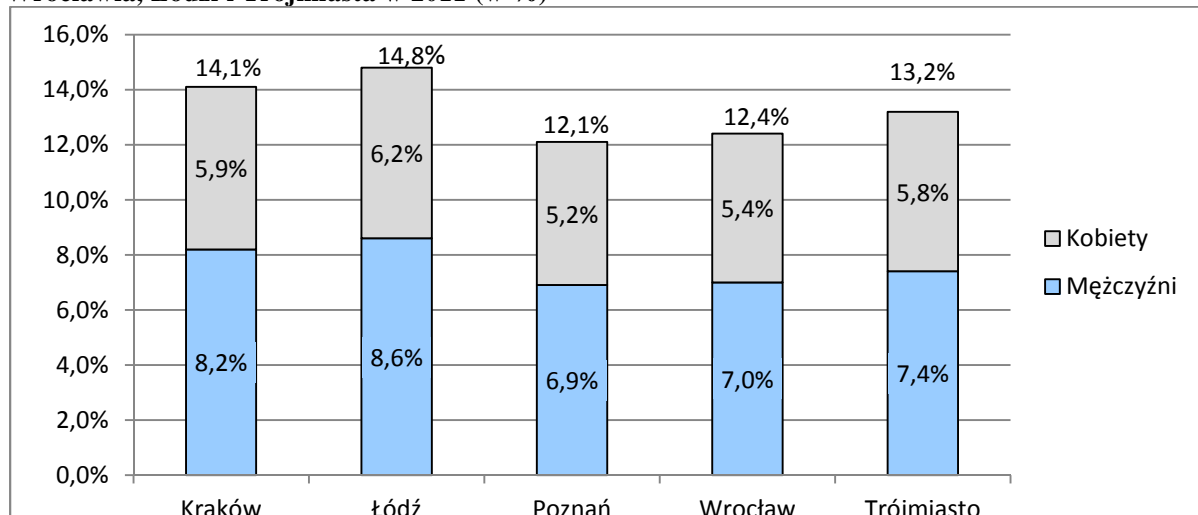
Według danych pochodzących z Narodowego Spisu Powszechnego w 2011 roku populacja osób niepełnosprawnych w Krakowie liczyła 107 460 osób tj. 14% ogólnej liczby mieszkańców Krakowa. Na 100 mieszkańców Krakowa przypadało więc 14 mieszkańców niepełnosprawnych. W porównaniu z wynikami z Narodowego Spisu Powszechnego z roku 2002, liczba osób niepełnosprawnych w Krakowie zmalała. W 2002 roku populacja osób niepełnosprawnych stanowiła około 19% ogólnej liczby mieszkańców Krakowa. Sytuacja ta, może mieć wpływ na wysokość środków przeznaczonych przez PFRON na realizację zadań z zakresu rehabilitacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych. Środki te wyliczane są na podstawie algorytmu, który obejmuje między innymi liczebność populacji osób niepełnosprawnych w powiecie.

⁷⁶ GUS, *Ludność i gospodarstwa domowe. Stan i Struktura społeczno-ekonomiczna, Cześć I. Ludność NSP Ludności i Mieszkań 2011*, Warszawa 2013.

⁷⁷ Urząd Statystyczny w Krakowie, *Ludność i gospodarstwa domowe w województwie małopolskim. Stan i struktura społeczno-ekonomiczna NSP Ludności i mieszkań 2011*, Kraków 2014.

Biorąc pod uwagę wskaźnik liczby osób z niepełnosprawnością w stosunku do ogólnej liczby ludności, Kraków plasuje się na drugim miejscu (po Łodzi) na tle miast o liczbie ludności powyżej 500 tys. mieszkańców. Biorąc pod uwagę ogólną liczbę oraz strukturę osób z niepełnosprawnością wg płci, najbardziej zbliżona do krakowskiej charakterystyka populacji niepełnosprawnych występuje w Łodzi.

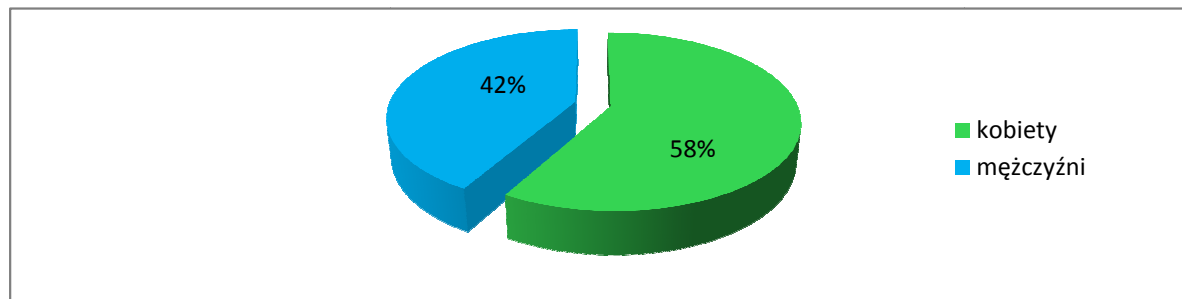
Wykres: Liczba osób z niepełnosprawnością w populacji mieszkańców Krakowa, Poznania, Wrocławia, Łodzi i Trójmiasta w 2011 (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Większość wśród niepełnosprawnych mieszkańców Krakowa stanowiły kobiety.

Wykres: Niepełnosprawni mieszkańcy Krakowa wg płci

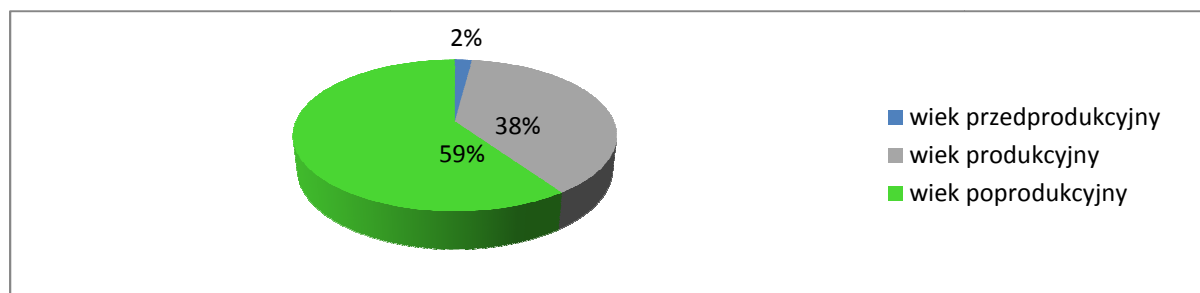
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

U około 76% niepełnosprawność została potwierdzona przez uprawniony organ, pozostała grupa obejmuje osoby niepełnosprawne biologicznie tj. nie posiadające orzeczenia o niepełnosprawności, odczuwające ograniczenie sprawności w wykonywaniu podstawowych dla swojego wieku czynności.

Osób niepełnosprawnych prawnie w wieku 0 - 15 lat z orzeczeniem o niepełnosprawności było 1 557 co stanowi – 1% ogółu osób niepełnosprawnych w Krakowie.

Wśród niepełnosprawnych mieszkańców Krakowa 59% stanowią osoby w wieku poprodukcyjnym.

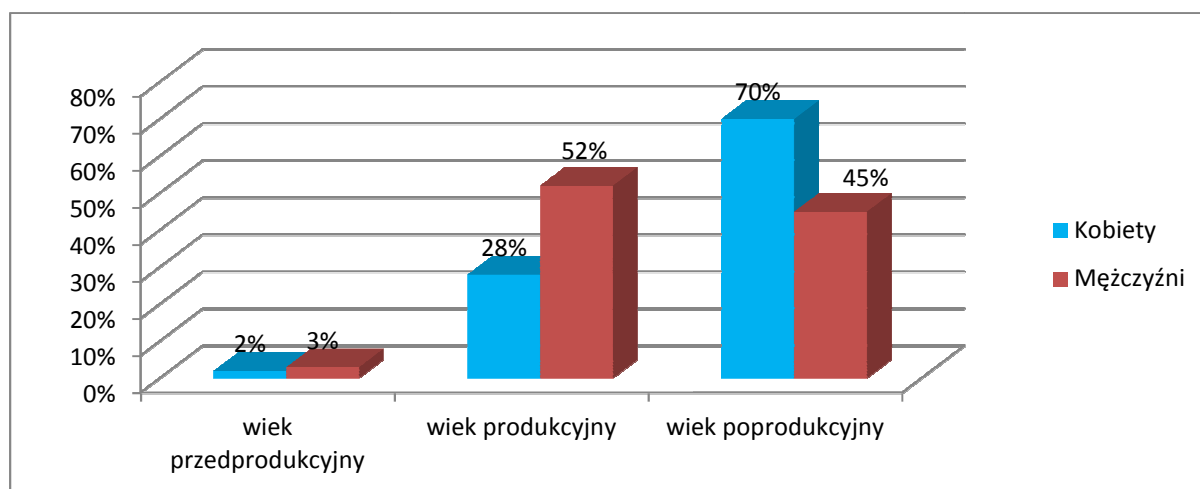
Wykres: Niepełnosprawni mieszkańcy Krakowa wg wieku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wśród niepełnosprawnych mężczyzn dominują osoby w wieku produkcyjnym 52%, a wśród kobiet w wieku poprodukcyjnym – 70%.

Wykres: Niepełnosprawni mieszkańcy Krakowa wg wieku i płci

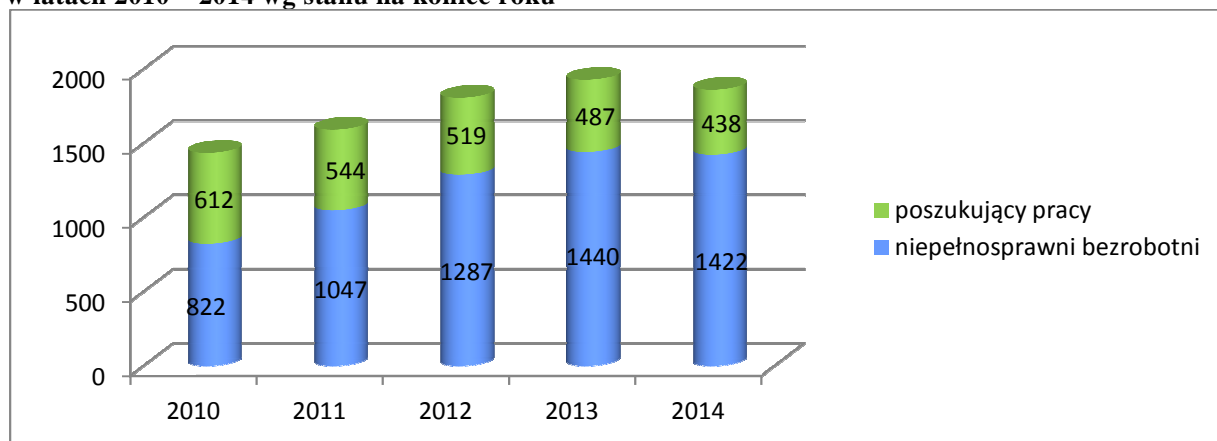
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Według danych znajdujących się w Systemie Analiz Samorządowych, liczba osób niepełnosprawnych zamieszkujących na terenie gminy w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w 2013 roku wynosiła 10,15. W roku 2012 liczba ta wynosiła 10,57.

Na podstawie sprawozdań Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności można natomiast stwierdzić, że systematycznie wzrastała do roku 2012 liczba wydawanych orzeczeń z określonym stopniem niepełnosprawności: z niespełna 7 000 w roku 2005 do ponad 9 000 na koniec dekady. W 2012 roku wydano 10 379 takich orzeczeń. W 2013 roku odnotowano spadek do 9 379 wydanych orzeczeń.

Znaczącym problemem osób niepełnosprawnych jest pozostawanie bez pracy. W Grodzkim Urzędzie Pracy na dzień 31 grudnia 2014 roku zarejestrowanych było 1 860 osób niepełnosprawnych, w tym 1 422 osób posiadało status bezrobotnego, a 438 osób to osoby poszukujące pracy nie pozostające w zatrudnieniu. Oznacza to, że w stosunku do końca 2013 r. liczba osób niepełnosprawnych pozostających w rejestrach Grodzkiego Urzędu Pracy uległa niewielkiemu obniżeniu o blisko 3,5% tj. o 67 osób.

Wykres: Liczebność osób niepełnosprawnych pozostających w rejestrach Grodzkiego Urzędu Pracy w latach 2010 – 2014 wg stanu na koniec roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUP

Postępujący proces starzenia się społeczności Krakowa przy uwzględnieniu towarzyszących tej fazie życia deficytów różnego typu, pozwala postawić tezę, że odsetek niepełnosprawnych mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków w najbliższych latach będzie wzrastał.

7.2 Świadczenia na rzecz osób niepełnosprawnych

7.2.1 Praca socjalna z osobami niepełnosprawnymi

Pracownicy socjalni w ramach pracy socjalnej podejmują działania w tych obszarach funkcjonowania, w których osoba/rodzina napotyka trudności, których nie jest w stanie samodzielnie pokonać i wymaga wsparcia. Jednym z takich obszarów jest niepełnosprawność. Celem działań w tym obszarze jest dążenie do stanu, w którym osoba z niepełnosprawnością jest zdolna do samodzielnej egzystencji. Dotyczy to funkcjonowania w warunkach domowych, społecznych i w dziedzinach składających się na całokształt ludzkiego działania.

Informację na temat pracy socjalnej zawiera rozdział 3: „Zasoby Pomocy Społecznej Gminy Miejskiej Kraków – praca socjalna”.

7.2.2 Zasiłek stały

Wypłacanie zasiłków stałych należy do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym. Zasiłek stały przysługuje:

- pełnoletniej osobie samotnie gospodarującej, niezdolnej do pracy z powodu wieku lub całkowicie niezdolnej do pracy, jeżeli jej dochód jest niższy od kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej;
- pełnoletniej osobie pozostającej w rodzinie, niezdolnej do pracy z powodu wieku lub całkowicie niezdolnej do pracy, jeżeli jej dochód, jak również dochód na osobę w rodzinie są niższe od kryterium dochodowego na osobę w rodzinie.

Zasiłek stały ustala się w wysokości:

- w przypadku osoby samotnie gospodarującej — różnicy między kryterium dochodowym osoby samotnie gospodarującej a dochodem tej osoby, z tym że kwota zasiłku nie może być wyższa niż 529 zł miesięcznie;
- w przypadku osoby w rodzinie — różnicy między kryterium dochodowym na osobę w rodzinie a dochodem na osobę w rodzinie.

Kwota zasiłku stałego nie może być niższa niż 30 zł miesięcznie. W przypadku zbiegu uprawnień do zasiłku stałego i renty socjalnej, świadczenia pielęgnacyjnego lub dodatku z tytułu samotnego wychowywania dziecka i utraty prawa do zasiłku dla bezrobotnych na skutek upływu ustawowego okresu jego pobierania, zasiłek stały nie przysługuje⁷⁸.

7.2.2.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie może być realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

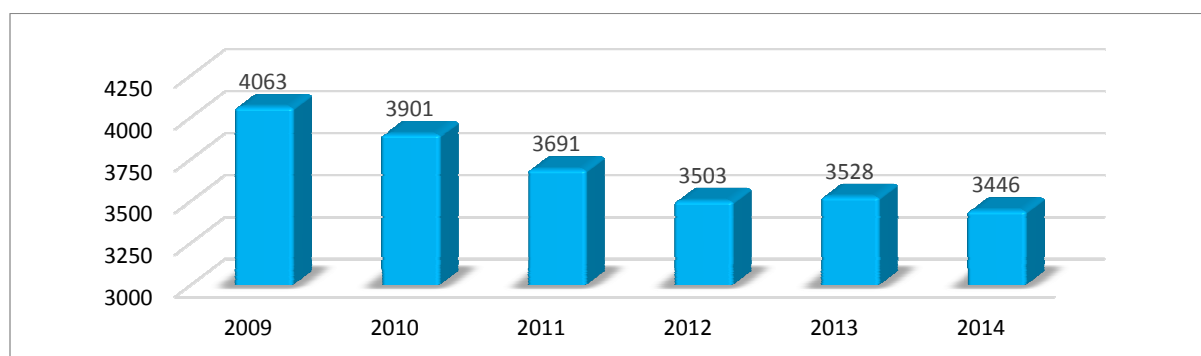
7.2.2.2 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

7.2.2.3 Osoby i rodziny korzystające ze świadczenia w formie zasiłku stałego, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Liczbę świadczeniobiorców zasiłku stałego w latach 2009 – 2014 cechuje stała tendencja spadkowa. W roku 2013 zanotowano, co prawda, niewielki wzrost liczby osób, ale był on wynikiem zmiany kryteriów dochodowych uprawniających do tego świadczenia. W roku 2014 liczba osób, którym przyznano zasiłek stały była najniższa w badanym okresie.

Wykres: Liczba osób, którym przyznano zasiłek stały w danym roku według sprawozdania MPiPS⁷⁹

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W 2014 roku pomoc w formie zasiłku stałego przyznano prawie 3,5 tys. osób. Cechy demograficzno-społeczne tej grupy biorców rok do roku nie ulegają znaczącym zmianom, co wynika bezpośrednio ze specyfiki świadczenia (długi okres korzystania).

Świadczeniobiorcy zasiłków stałych to przede wszystkim mężczyźni stanowiący 65,5% ogółu osób.

Tabela: Cechy demograficzno-społeczne świadczeniobiorców zasiłków stałych

Cechy demograficzno-społeczne świadczeniobiorców zasiłków stałych	kobiety	mężczyźni	ogółem
wiek			
18-24	1,3%	0,9%	1,0%

⁷⁸ Art. 17 ust. 1 pkt 19, art. 37 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2015 r. poz. 163).

⁷⁹ Dane pozyskano ze sprawozdania MPiPS, wygenerowanego dnia 14.01.2015 r.

25-34	5,9%	6,1%	6,0%
35-44	9,7%	10,4%	10,1%
45-59	49,9%	42,0%	44,8%
60-64	17,5%	23,2%	21,2%
65 i więcej	15,7%	17,4%	16,8%
wykształcenie			
nieustalony poziom wykształcenia	18,4%	13,8%	15,4%
gimnazjalne i poniżej	28,6%	28,4%	28,5%
zasadnicze zawodowe	20,9%	34,8%	30,0%
średnie ogólne i zawodowe	24,8%	18,3%	20,5%
policealne	1,4%	0,7%	0,9%
wyższe	5,8%	4,1%	4,7%
stan cywilny			
panna/kawaler	29,7%	43,3%	38,6%
konkubina/konkubent	0,6%	0,4%	0,5%
rozwidziona/rozwidziony	27,7%	31,5%	30,2%
separowana/separowany	3,9%	3,4%	3,6%
wdowa/wdowiec	14,0%	4,2%	7,6%
zamężna/zonaty	24,1%	17,1%	19,5%
pozycja na rynku pracy			
bezrobotny	11,7%	10,5%	10,9%
bierny zawodowo	86,7%	88,5%	87,9%
pracujący	1,7%	1,0%	1,2%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

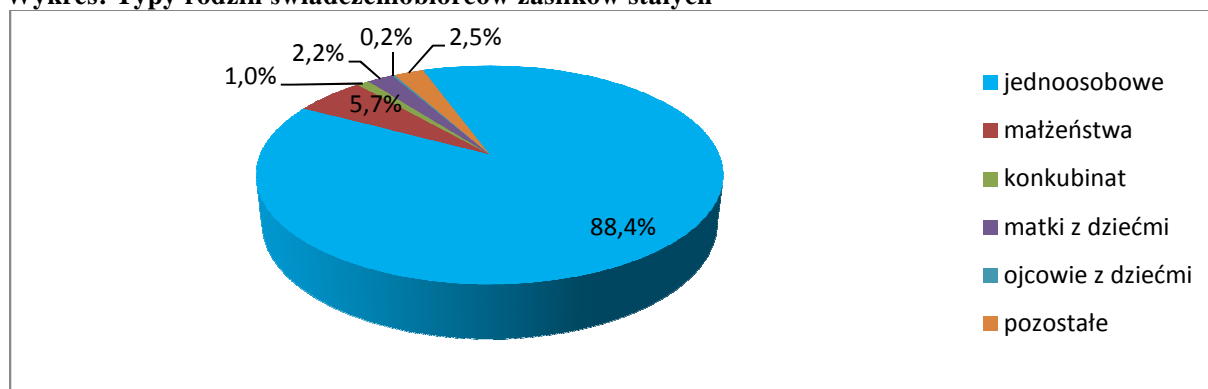
Największą grupę odbiorców 44,8%, zarówno wśród kobiet jak i wśród mężczyzn, stanowią osoby w wieku między 45 a 59 lat. W stosunku do roku 2013 udział procentowy tej grupy wiekowej zmniejszył się o 4,7%, głównie na korzyść grupy osób w wieku 60 - 64 lata (wzrost 3,7%). Kobiety w wieku 45 - 59 lat stanowią 49,9%, natomiast mężczyźni ponad 42,0%.

Wśród ogółu świadczeniobiorców 30,0% posiada wykształcenie zasadnicze zawodowe, 28,5% gimnazjalne lub niższe. Odsetek osób z wykształceniem średnim ogólnym i zawodowym wynosi 20,5%, a łącznie policealnym i wyższym 5,6%.

Pod względem stanu cywilnego wśród kobiet dominują: panny – 29,7%, osoby po rozwodzie – 27,7%, osoby w związkach małżeńskich – 24,1%. W przypadku mężczyzn: kawalerowie 43,3%, osoby po rozwodzie 30,2%, osoby w związkach małżeńskich 19,5%. 98,8% to osoby nieaktywne na rynku pracy: 87,9% – bierne zawodowo, 10,9% – bezrobotne. Nie zachodzą tu rozbieżności jeżeli chodzi o płeć. Zaledwie 1,7% kobiet i 1,0% mężczyzn to osoby pracujące.

Wśród świadczeniobiorców zasiłków stałych dominują osoby z orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, które stanowią 78% ogółu (w 2013 r. – 75%). Mniejszą zbiorowość stanowią osoby, którym orzeczono znaczny stopień niepełnosprawności – 14%). Orzeczenie wydane na czas nieokreślony posiada 40% świadczeniobiorców, a na czas określony 53%.

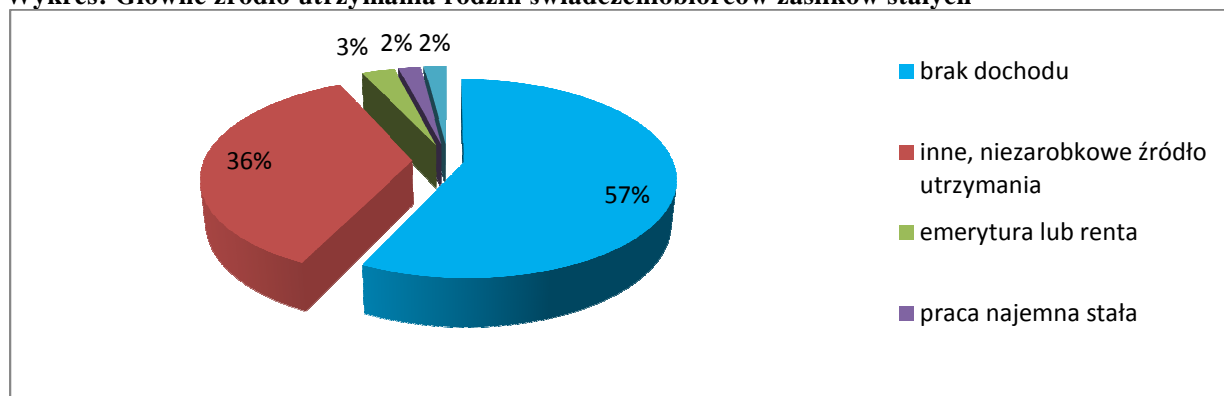
Wykres: Typy rodzin świadczeniobiorców zasiłków stałych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Świadczeniobiorcy zasiłków stałych to przede wszystkim osoby prowadzące samodzielne, jednoosobowe gospodarstwa domowe – 88,4% ogółu świadczeniobiorców (w 2013 r. – 87,8%, 2012 r. – 89%, w 2011 r. – 86%). Osoby pozostające w rodzinach stanowią 11,6% ogółu świadczeniobiorców, w tym małżeństwa – 5,7% (wśród nich najwięcej jest małżeństw bez dzieci) oraz rodziny niepełne 2,4% (w tej grupie najliczniej występują matki samotnie wychowujące jedno dziecko).

Wykres: Główne źródło utrzymania rodzin świadczeniobiorców zasiłków stałych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Świadczeniobiorcy zasiłków stałych należą przede wszystkim do rodzin nie posiadających żadnego własnego dochodu 57,4% (w 2013 r. 56,7%, w 2012 r. – 57% w 2011 r. – 52%) oraz takich, których dochody pochodzą z niezarobkowych źródeł utrzymania – 35,5%, przy czym świadczenia emerytalno-rentowe to główne źródło utrzymania w przypadku 3,4% rodzin.

Tabela: Wysokość łącznego dochodu w rodzinach świadczeniobiorców zasiłków stałych

bez dochodu	58,7%
1 - 499	40,9%
500 i powyżej	0,4%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Największy odsetek świadczeniobiorców zasiłków stałych rekrutuje się z rodzin nie wykazujących żadnych dochodów. Stanowią oni 58,7% ogółu świadczeniobiorców oraz

rodzin osiągających dochód w granicach 500 zł – 40,9%. Poza ubóstwem głównymi problemami występującymi w rodzinach świadczeniobiorców zasiłków stałych są kolejno: niepełnosprawność – 91,3%, długotrwała lub ciężka choroba – 78,5%, bezrobocie – 11,8%, alkoholizm – 7,2% i bezdomność – 6,8%.

7.2.2.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Na realizację zadania wydatkowano następujące środki:

w 2010 r. - 13 851 767 zł;

w 2011 r. - 12 919 649 zł (dotacja MUW: 10 335 719 zł, środki własne gminy: 2 583 930 zł);

w 2012 r. – 12 383 214 zł;

w 2013 r. – 14 735 190 zł;

w 2014 r. – 15 021 071 zł (dotacja MUW: 14 849 469 zł, środki własne gminy: 171 602 zł);

Średnia miesięczna wysokość świadczenia na osobę w 2014 r. wyniosła 440,93 zł. (2013 r. – 427,65 zł.).

7.2.2.5 Wnioski

W Gminie Miejskiej Kraków notowana jest tendencja spadkowa liczby osób objętych pomocą w formie zasiłku stałego. W wyniku podwyższenia w IV kwartale 2012 roku kryterium dochodowego uprawniającego do tej formy pomocy, w roku 2013 wystąpił jednorazowy wzrost liczby osób, którym przyznano świadczenie, nie miał on natomiast wpływu na ogólną tendencję.

Szacuje się, że na liczbę świadczeniobiorców zasiłków stałych w kolejnych latach będą wpływać następujące czynniki:

- skala uzyskiwania przez świadczeniobiorców kontynuacji posiadanych orzeczeń o niepełnosprawności w zakresie stopnia niepełnosprawności. Tylko około 40% świadczeniobiorców w roku 2014 legitymowało się orzeczeniem o niepełnosprawności wydanym na czas nieokreślony;
- sytuacja demograficzna Gminy Miejskiej Kraków, głównie znaczący wzrost odsetka gospodarstw jednoosobowych w skali zbiorowości oraz wydłużanie się średniej długości życia. Prognoza ludności dla Krakowa opracowana przez GUS wskazuje na trwałość tendencji związanej ze wzrostem liczebności populacji w wieku poprodukcyjnym, co w konsekwencji spowoduje dalsze zwiększanie się liczby jednoosobowych gospodarstw domowych osób w starszym wieku. Znajduje to odzwierciedlenie w populacji świadczeniobiorców zasiłków stałych, którymi w zdecydowanej większości są osoby prowadzące jednoosobowe gospodarstwa domowe. Ponadto wydłuża się przeciętne dalsze trwanie życia w związku z czym liczba osób starszych, niepełnosprawnych w populacji będzie wzrastać;
- skala aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych, rozumiana jako odpływ świadczeniobiorców, zaktywizowanych zawodowo z powodu uzyskania własnego źródła dochodu z tytułu pracy zarobkowej.

Przewiduje się również okresowe ustabilizowanie poziomu kosztów udzielania świadczeń w formie zasiłków stałych. W latach 2010 – 2012 łączny koszt tych świadczeń notował spadek rok do roku. Od roku 2013 w wyniku waloryzacji kryteriów dochodowych wzrósł w stosunku do lat ubiegłych jednostkowy koszt świadczenia i w konsekwencji łączna kwota udzielanych świadczeń. Szacuje się, że w roku 2015 nakłady finansowe na realizację zadania będą oscylować blisko 15 milionów złotych, natomiast w latach kolejnych ulegną zwiększeniu w przypadku podniesienia kryteriów dochodowych.

7.2.3 Turnusy rehabilitacyjne

Formą wsparcia adresowaną do osób niepełnosprawnych jest udział w turnusie rehabilitacyjnym. Turnus oznacza zorganizowaną formę aktywnej rehabilitacji połączonej z elementami wypoczynku, której celem jest ogólna poprawa psychofizycznej sprawności oraz rozwijanie umiejętności społecznych uczestników, między innymi przez nawiązywanie i rozwijanie kontaktów społecznych, realizację i rozwijanie zainteresowań, a także poprzez udział w innych zajęciach przewidzianych programem turnusu. Czas trwania turnusów wynosi co najmniej 14 dni. Osoba niepełnosprawna, której przyznano dofinansowanie, dokonuje wyboru turnusu sama, zgodnie z zaleceniami i przeciwwskazaniami lekarza zawartymi we wniosku lekarskim.

7.2.3.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie może być realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

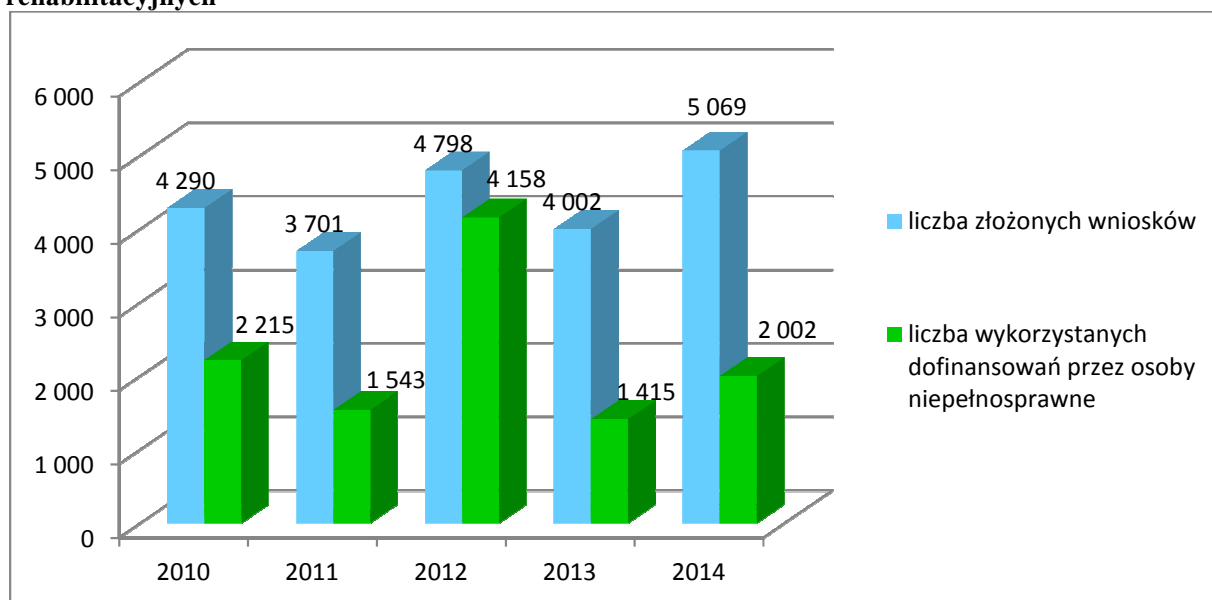
7.2.3.2 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

7.2.3.3 Osoby korzystające z dofinansowania uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych

Analiza danych z lat 2010 - 2014 pokazuje zróżnicowaną liczbą osób zainteresowanych ubieganiem się o dofinansowanie uczestnictwa w turnusie rehabilitacyjnym. W roku 2014 zanotowano wyraźny wzrost liczby złożonych wniosków w stosunku do roku 2013, tj. o ponad 26%. W roku 2014 wpłynęło 5 069 wniosków o dofinansowanie do wyjazdu na turnus rehabilitacyjny, z turnusów skorzystało 2 849 osób, w tym 2 002 osób niepełnosprawnych oraz 847 opiekunów.

Wykres: Wnioski osób niepełnosprawnych o dofinansowanie uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

7.2.3.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość dofinansowania uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych w odniesieniu do ogółu środków przyznanych przez PFRON w danym roku wyniosła:

w 2010 r. – 2 047 801 zł, co stanowi 15,21% z kwoty 13 466 296 zł;
w 2011 r. – 1 763 388 zł, co stanowi 12,92% z kwoty 13 646 170 zł;
w 2012 r. – 4 285 175 zł, co stanowi 22,07% z kwoty 19 415 849 zł;
w 2013 r. – 1 698 299 zł, co stanowi 11,82% z kwoty 14 363 118 zł;
w 2014 r. – 2 524 186 zł, co stanowi 16,44% z kwoty 15 353 985 zł.

7.2.3.5 Wnioski

Liczba przyznanych dofinansowań do uczestnictwa w turnusie rehabilitacyjnym uzależniona jest od wysokości środków przekazanych na realizację zadania przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. W ostatnich latach liczba osób zainteresowanych tą formą wsparcia ulegała wahanom, jednak odsetek pozytywnie rozpatrzonych wniosków oscylował w granicach 40-50%. W roku 2012 w wyniku dużo większej puli środków przeznaczonych na realizację tego zadania z turnusów rehabilitacyjnych skorzystało 86,7% osób, które złożyły wnioski. W 2013 roku odsetek ten wyniósł 35,4%, a w 2014 roku 39,49%.

Aby zapewnić możliwość skorzystania z udziału w turnusie jak największej liczbie osób Ośrodek stosuje określone w przepisach szczegółowych zasady dotyczące kolejności przyznawania dofinansowania wg hierarchii:

- 1) dzieci i młodzież w wieku do 16 lat;
- 2) osoby w wieku do 24 lat uczące się i nie pracujące bez względu na stopień niepełnosprawności;
- 3) osoby z orzeczoną znaczną stopniem niepełnosprawności lub równoważnym, które w ciągu 10 lat nie korzystały z takiego dofinansowania;
- 4) osoby ze znaczną stopniem lub równoważnym korzystające już wcześniej z takiego dofinansowania tej samej dorosłej osobie raz na dwa lata;
- 5) osoby z orzeczoną umiarkowaną stopniem niepełnosprawności lub równoważnym, zaczynając od osób, które w ciągu 10 lat z tej formy pomocy nie korzystały, tej samej dorosłej osobie raz na dwa lata;
- 6) osoby z orzeczoną umiarkowaną stopniem niepełnosprawności lub równoważnym korzystające już wcześniej z takiego dofinansowania tej samej dorosłej osobie raz na dwa lata;
- 7) pozostałe osoby dorosłe raz na dwa lata.

Kwota dofinansowania nie może być wyższa od faktycznego kosztu uczestnictwa w turnusie osoby niepełnosprawnej lub opiekuna.

7.2.4 Likwidacja barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych

Bariera architektoniczna to wszelkie utrudnienia występujące w budynku i jego elementach zewnętrznych, które ze względu na rozwiązania techniczne, konstrukcyjne lub warunki użytkowania uniemożliwiają lub zmniejszają swobodę ruchu osobom niepełnosprawnym. Likwidacja barier w miejscu zamieszkania osoby niepełnosprawnej ma na celu umożliwienie jej lub w znacznym stopniu ułatwienie, wykonywania podstawowych, codziennych czynności, a przede wszystkim poruszania się w miejscu zamieszkania. W ramach tego zadania najczęściej Ośrodek przyznaje dofinansowanie do budowy pochylni

dla osób niepełnosprawnych ruchowo umożliwiającą samodzielne poruszanie się, w przypadku gdy zastosowanie innych rozwiązań z uwagi na warunki techniczne jest niemożliwe, zakupu i montażu podnośników, platform schodowych, transporterów schodowych, wind przyściennych i innych urządzeń do transportu pionowego, w przypadku, gdy zastosowanie urządzeń alternatywnych ze względu na wysokie koszty lub warunki techniczne nie jest możliwe. Dostosowania łazienki i innych pomieszczeń pod indywidualne potrzeby osób niepełnosprawnych z uwzględnieniem m.in. wolnego miejsca kąpielowego, uchwytów, krzeselka, dostosowanej umywalki oraz wc., a także wyrównanie powierzchni podłogowej w celu polepszenia warunków samodzielnego funkcjonowania osoby niepełnosprawnej.

Bariery w komunikowaniu się to ograniczenia uniemożliwiające lub utrudniające osobie niepełnosprawnej swobodne porozumiewanie się lub przekazywanie informacji.

Bariery techniczne to przeszkody wynikające z braku zastosowania lub niedostosowania odpowiednich do rodzaju niepełnosprawności przedmiotów lub urządzeń.

Likwidacja barier w komunikowaniu się i technicznych ma na celu umożliwienie lub w znacznym stopniu ułatwienie, osobie niepełnosprawnej wykonywania podstawowych, codziennych czynności lub kontaktów z otoczeniem. W ramach tych zadań najczęściej Ośrodek przyznaje dofinansowanie do: sprzętu elektronicznego, oprogramowania, zestawów głośnomówiących, telefonów ze specjalistycznym oprogramowaniem dla osób niewidomych, programów udźwiękawiających, zakupu oporęczowania do mieszkania, podnośników wannowych i transportowo - kąpielowych, schodolazów, wózków toaletowych, czytników, słuchawek do odbioru TV, siedzisk prysznicowych, szyn najazdowych.

7.2.4.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie może być realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

7.2.4.2 Kadra

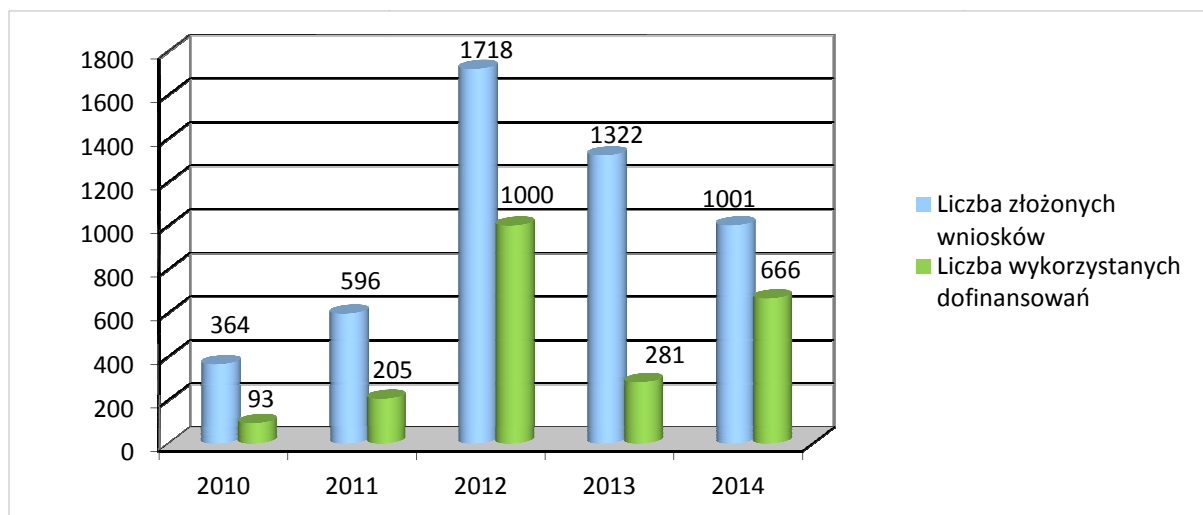
Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

7.2.4.3 Osoby korzystające z dofinansowania likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych

W roku 2014 liczba złożonych wniosków w ramach dofinansowania likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych wyniosła 1 344, z czego liczba wykorzystanych dofinansowań wyniosła 902.

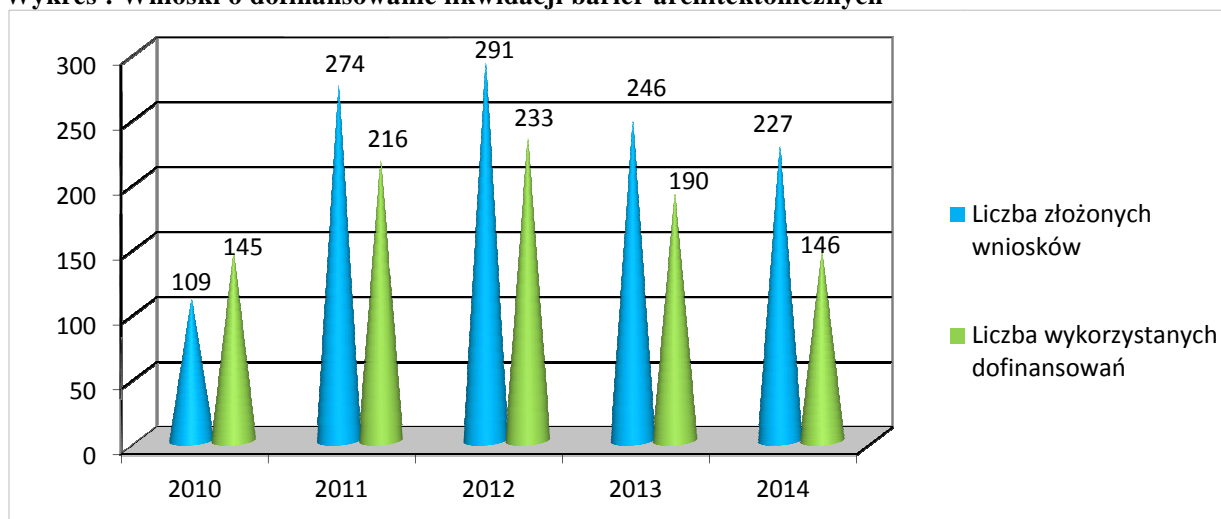
Najwięcej składanych wniosków z zakresu likwidacji barier dotyczy barier w komunikowaniu się. Analizując stosunek liczby złożonych wniosków do liczby przyznanych dofinansowań w latach 2011 – 2014 można stwierdzić, że najwyższy wskaźnik procentowy dotyczy likwidacji barier technicznych 79,8% oraz barier architektonicznych 75,1%. W 2014 roku najwięcej rozpatrzonych wniosków pozytywnie, w stosunku do złożonych wniosków, dotyczyło dofinansowania likwidacji barier technicznych – 77,6%, barier w komunikowaniu się – 66,5%, a najmniej dofinansowania do likwidacji barier architektonicznych – 64,3%.

Wykres : Wnioski o dofinansowanie likwidacji barier w komunikowaniu się

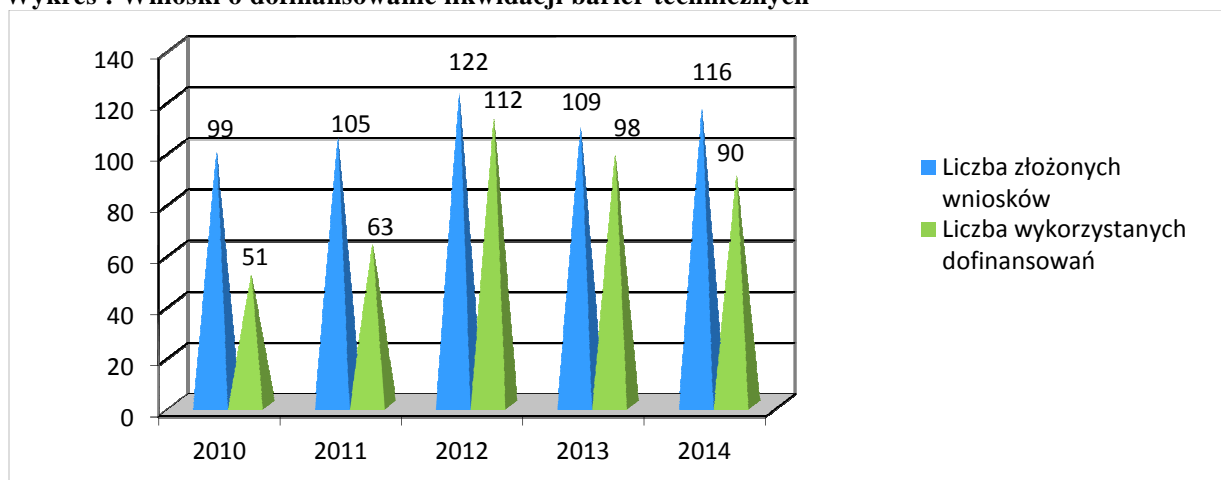
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Wykres : Wnioski o dofinansowanie likwidacji barier architektonicznych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Wykres : Wnioski o dofinansowanie likwidacji barier technicznych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

7.2.4.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Nakłady finansowe na realizację zadania w odniesieniu do ogółu środków przyznanych przez PFRON w danym roku wyniosły:

w 2010 r. – 1 591 117 zł, co stanowi 11,82 % z kwoty 13 466 296 zł,

w tym na:

likwidację barier architektonicznych 1 325 803 zł,

likwidację barier technicznych 63 428 zł,

likwidację barier w komunikowaniu się 201 886 zł.

w 2011 r. - 2 344 589,71 zł, co stanowi 17,18 % z kwoty 13 646 170 zł,

w tym na:

likwidację barier architektonicznych 1 915 257,69 zł,

likwidację barier technicznych 77 518,70 zł,

likwidację barier w komunikowaniu się 351 813,32 zł.

w 2012 r. – 4 062 597,06 zł, co stanowi 20,92 % z kwoty 19 415 849 zł,

w tym na:

likwidację barier architektonicznych 1 913 073,61 zł,

likwidację barier technicznych 312 320,83 zł,

likwidację barier w komunikowaniu się 1 837 202,62 zł.

w 2013 r. – 2 342 838,33 zł, co stanowi 16,31 % z kwoty 14 363 118 zł,

w tym na:

likwidację barier architektonicznych 1 620 412 zł,

likwidację barier technicznych 315 964,54 zł,

likwidację barier w komunikowaniu się 406 461,79 zł.

w 2014 r. – 2 068 569,73 zł, co stanowi 13,47 % z kwoty 15 353 985 zł,

w tym na:

likwidację barier architektonicznych 1 082 777,01 zł,

likwidację barier technicznych 315 951,01 zł,

likwidację barier w komunikowaniu się 669 841,71 zł.

7.2.4.5 Wnioski

Dofinansowanie w zakresie likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych realizowane jest na wniosek osób zainteresowanych tą formą pomocy. Z uwagi na analizę procesów demograficznych można wnioskować, że grupa osób niepełnosprawnych i starszych, wymagających przyznania tej formy pomocy będzie systematycznie wzrastać.

7.2.5 Pozostałe formy pomocy osobom niepełnosprawnym

7.2.5.1 Dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny

Osoba niepełnosprawna może ubiegać się o dofinansowanie zakupu sprzętu rehabilitacyjnego, stosownie do potrzeb wynikających z jej niepełnosprawności, jeżeli przeciętny miesięczny dochód rodziny, w rozumieniu przepisów o świadczeniach rodzinnych,

podzielony przez liczbę osób we wspólnym gospodarstwie domowym, obliczony za kwartał poprzedzający miesiąc złożenia wniosku, nie przekracza kwoty:

- 65% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia - w przypadku osoby samotnej
- 50% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia na osobę we wspólnym gospodarstwie domowym oraz zachodzi potrzeba prowadzenia rehabilitacji w warunkach domowych przy użyciu danego sprzętu.

Wysokość dofinansowania wynosiła do 60% kosztów zakupu sprzętu (od 01.01.2015 r. dofinansowanie może wynosić do 80%), nie więcej jednak niż do wysokości pięciokrotnego przeciętnego wynagrodzenia. Minimum 40% kosztów ponosił sam zainteresowany.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej proponując wnioskodawcy kwotę dofinansowania, odnosi się do ustalonej, średniej ceny sprzętu, będącego w powszechnej sprzedaży. Dofinansowanie nie może obejmować kosztów zakupu sprzętu poniesionych przed przyznaniem środków finansowych i zawarciem umowy o dofinansowanie ze środków PFRON.

7.2.5.1.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie może być realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

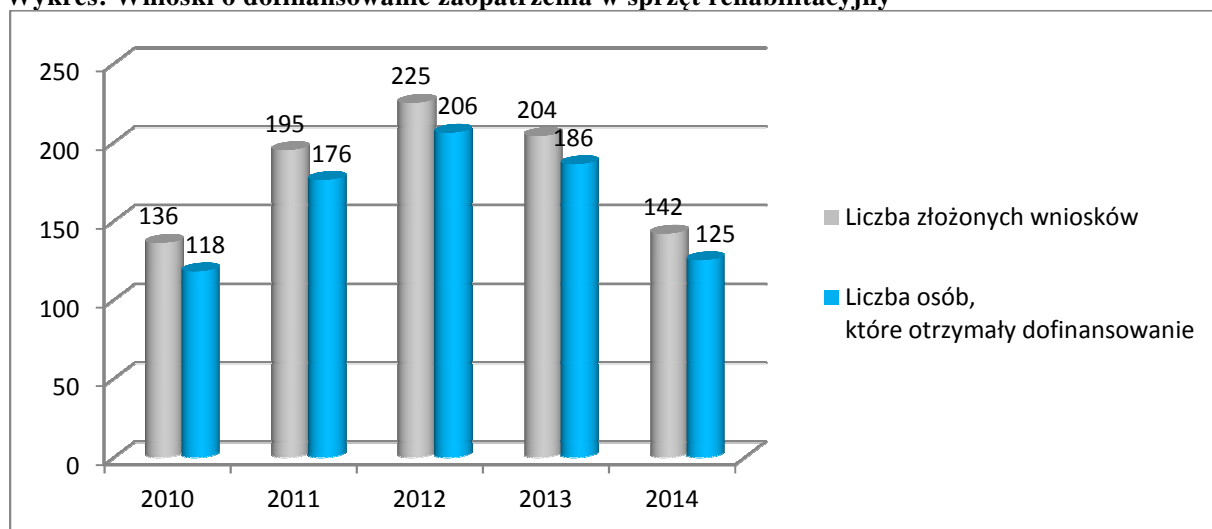
7.2.5.1.2 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej

7.2.5.1.3 Osoby korzystające z dofinansowania zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny

W 2014 r. złożonych zostało 142 wnioski. W związku z limitem środków na realizację zadania dofinansowanie otrzymało 125 osób, w tym 115 dorosłych osób niepełnosprawnych i 10 dzieci. Spośród osób, które otrzymały dofinansowanie 18 posiada znaczny stopień niepełnosprawności, a 60 osób umiarkowany stopień niepełnosprawności. Osoby niepełnosprawne otrzymały między innymi dofinansowanie do zakupu: rowerów rehabilitacyjnych, rotorów, łóżek i materacy rehabilitacyjnych, drobnego sprzętu do wykonywania ćwiczeń (linki, taśmy, kliny, piłki rehabilitacyjne itp.).

Wykres: Wnioski o dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

7.2.5.1.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Nakłady finansowe na realizację zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny w odniesieniu do ogółu środków przyznanych przez PFRON w danym roku wyniosły:

w roku 2010: 107 109 zł co stanowi 0,79 % z kwoty 13 466 296 zł;
w roku 2011: 233 403 zł co stanowi 1,71 % z kwoty 13 646 170 zł;
w roku 2012: 235 987 zł co stanowi 1,22 % z kwoty 19 415 849 zł;
w roku 2013: 226 828 zł co stanowi 1,58 % z kwoty 14 363 118 zł;
w roku 2014: 149 875 zł co stanowi 0,97 % z kwoty 15 353 985 zł.

7.2.5.1.5 Wnioski

Dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny realizowane jest na wniosek osób zainteresowanych tą formą pomocy. Z uwagi na analizę procesów demograficznych można wnioskować, że grupa osób niepełnosprawnych i starszych, wymagających przyznania pomocy w formie dofinansowania zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny będzie systematycznie wzrastać.

7.2.5.2 Dofinansowanie usług tłumacza języka migowego – tłumacza przewodnika

Zadanie realizowane jest od kwietnia 2012 roku. W roku 2014 dofinansowanie otrzymały trzy osoby (podobnie jak w latach 2012 i 2013). W 2014 roku dofinansowanie dotyczyło 887 godzin usług tłumacza języka migowego (w 2013 – 307 godzin) w ramach zajęć dydaktycznych w szkole policealnej, w Liceum Ogólnokształcącym oraz Akademii Fotografii. Usługi były świadczone przez cały rok szkolny, tj. w pierwszym i drugim półroczu 2014 r. przez tłumaczy posiadających wpis do rejestru wojewody, stawka godzinowa za usługę wyniosła 65 zł.

7.2.5.2.1 Nakłady finansowe

w roku 2012 dofinansowanie wynosiło 18 276 zł;
w roku 2013 dofinansowanie wynosiło 19 955 zł;
w roku 2014 dofinansowanie wynosiło 57 629 zł.

7.2.5.2.2 Wnioski

Analiza danych wskazuje na stabilizację w obszarze realizacji zadania jakim jest dofinansowanie usług tłumacza języka migowego – tłumacza przewodnika, tym samym zasadne jest kontynuowanie działań w dotychczasowym wymiarze i formie.

8 Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy rodzinom z dziećmi

8.1 Praca socjalna z rodzinami z dziećmi

Pracownicy socjalni w ramach pracy socjalnej podejmują działania w tych obszarach funkcjonowania, w których osoba/rodzina napotyka trudności, których nie jest w stanie samodzielnie pokonać i wymaga wsparcia. Jednym z takich obszarów są trudności w pełnym wykonywaniu funkcji przez rodziny z dziećmi. Zadaniem pracowników socjalnych jest wspieranie rodziny dla wzmocnienia lub odzyskania jej zdolności prawidłowego realizowania funkcji rodziny zapewniających prawidłowy rozwój jej członków, w szczególności dzieci oraz tworzenie sprzyjających ku temu warunków.

Informację na temat pracy socjalnej zawiera rozdział 3: „*Zasoby Pomocy Społecznej Gminy Miejskiej Kraków – praca socjalna*”.

8.2 Usługa asystenta rodziny

Zgodnie z ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, celem pracy asystenta rodziny jest wspieranie rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo - wychowawczych. Zgodnie z art. 11 ustawy, z wnioskiem o przydzielenie rodzinie asystenta rodziny występuje pracownik socjalny w oparciu o przeprowadzony wywiad.

W 2014 roku usługa asystenta rodziny realizowana była w ramach trzech projektów:

- projektu systemowego „Pora na aktywność”,
- resortowego programu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej na rok 2014, finansowanego ze środków MPiPS,
- projektu „Parasol Praca Przyszłość”, który jest realizowany przez Stowarzyszenie Centrum Profilaktyki i Edukacji Społecznej PARASOL w partnerstwie z Miejskim Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Krakowie.

Wsparciem asystenta rodziny było objętych 169 rodzin. Usługę asystenta rodziny świadczyło 19 osób.

Zadania realizowane przez asystentów rodziny w 2014 roku objęły wszystkie obszary ujęte w ustawie o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, tak aby wsparcie asystenta rodziny mogło mieć charakter kompleksowy – analogiczny do obejmowania rodziny pracą socjalną w sytuacji rozdzielenia pracy socjalnej od postępowań administracyjnych.

Usługa asystenta rodziny stanowi uzupełnienie działań realizowanych w ramach pracy socjalnej. Szczegółowe informacje dotyczące pracy socjalnej znajdują się w rozdziale 3: „*Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków – praca socjalna*”.

8.2.1.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie jest realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

8.2.1.2 Kadra

Usługa realizowana jest przez pracowników MOPS.

8.2.1.3 Nakłady finansowe na realizację zadania

Łącznie na realizację usługi w 2014 roku wydatkowano kwotę 394 625,66 zł.

8.2.1.4 Wnioski

Liczba rodzin objętych usługą w najbliższych latach powinna wzrosnąć – w sytuacji stwierdzenia trudności opiekuńczo - wychowawczych pracę z rodziną prowadzi będzie w pierwszej kolejności asystent rodziny. Rola pracownika socjalnego w tych rodzinach związana będzie głównie z prowadzeniem postępowań administracyjnych w sprawie świadczeń pomocy społecznej. Ponadto planowane jest zintensyfikowanie oddziaływań wobec rodzin biologicznych dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej.

Mając na uwadze, iż wsparcie asystenta rodziny adresowane jest do rodzin przeżywających trudności w prawidłowym realizowaniu funkcji opiekuńczo - wychowawczych, ważne jest aby usługa ta została uruchomiona zanim pojawiające się trudności będą wpływały na dobro i bezpieczeństwo dzieci w rodzinie. Celem podejmowanych działań będzie zatem określenie wskaźników determinujących objęcie rodziny wsparciem asystenta rodziny.

W odniesieniu do rodzin przeżywających trudności opiekuńczo - wychowawcze, w których realizowana będzie usługa, asystent podejmować będzie działania we wszystkich obszarach funkcjonowania rodziny, których dotyczą dysfunkcje. Planowane jest również wzmocnienie działań umożliwiających podnoszenie kwalifikacji zawodowych przez asystentów rodziny poprzez prowadzenie szkoleń i superwizji.

8.3 Placówki wsparcia dziennego

Zgodnie z ustawą z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, w celu wsparcia rodziny dziecko może zostać objęte nieodpłatną opieką i wychowaniem w placówce wsparcia dziennego, prowadzonej w formie: wsparcia dziennego, prowadzonej w formie:

- opiekuńczej, w tym kół zainteresowań, świetlic, klubów i ognisk wychowawczych;
- specjalistycznej;
- pracy podwórkowej, realizowanej przez wychowawcę.

Placówka wsparcia dziennego prowadzona w formie opiekuńczej zapewnia dziecku: opiekę i wychowanie, pomoc w nauce i organizację czasu wolnego.

Do zadań placówek wsparcia dziennego prowadzonych w formie specjalistycznej należy w szczególności: organizacja zajęć socjoterapeutycznych, terapeutycznych, korekcyjnych, kompensacyjnych i logopedycznych oraz realizacja indywidualnych planów korekcyjnych, programów psychoedukacyjnych lub psychoprophylaktycznych, w tym terapia pedagogiczna, psychologiczna i socjoterapia.

Placówka wsparcia dziennego prowadzona w formie pracy podwórkowej realizuje natomiast działania animacyjne i socjoterapeutyczne.

Wszystkie placówki wsparcia dziennego, są zobowiązane współpracować z rodzicami lub opiekunami dziecka oraz placówkami oświatowymi i podmiotami leczniczymi. Pobyt jest dobrowolny, chyba, że do placówki skieruje sąd⁸⁰.

Podstawowym zadaniem realizowanym przez placówki wsparcia dziennego było zapewnienie wsparcia rodzinom przeżywającym trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo - wychowawczych poprzez pomoc w opiece i wychowaniu dziecka.

Placówki wsparcia dziennego zaspokajają niezbędne potrzeby dziecka: bytowe, rozwojowe, emocjonalne, społeczne i religijne. Proponując i ukazując właściwe postawy i wartości, których niejednokrotnie brakuje w rodzinie biologicznej dziecka, placówka zapobiega powielaniu negatywnych wzorców i tworzeniu pokoleniowej patologii. Zadaniem placówek jest nie tylko bezpośrednia praca z dzieckiem, ale również praca z rodzinami wychowanków. Dzieci uczestniczą w zajęciach edukacyjnych, specjalistycznych

⁸⁰ Art. 18 ust. 1, art. 23, art. 24 ust. 1-4 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. Nr 149 poz. 887 z późn. zm.).

i rekreacyjnych; mają również zapewniony posiłek. Placówki funkcjonują przez cały rok, we wszystkie dni robocze.

8.3.1 Infrastruktura

Na terenie Gminy Miejskiej Kraków w 2014 r. – według stanu na 31.12.2014 r. funkcjonowały 33 placówki wsparcia dziennego: 28 w formie opiekuńczej oraz 5 w formie specjalistycznej, prowadzone przez 18 organizacji pozarządowych na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków. Największa liczba placówek znajduje się w Dzielnicach I i XII – 4, natomiast w dwóch Dzielnicach nie funkcjonuje żadna placówka wsparcia dziennego.

8.3.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Podmiotami realizującymi zadanie polegające na prowadzeniu niepublicznych placówek wsparcia dziennego na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków były: Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Oddział Miejski Krakowski, Terenowy Komitet Ochrony Praw Dziecka, Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Oddział Kraków Śródmieście, Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Oddział Kraków Nowa Huta, Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Oddział Kraków Krowodrza, Stowarzyszenie Rozwoju Dzieci i Młodzieży Alf, Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Nowej Huty, Stowarzyszenie Na Rzecz Integracji, Zgromadzenie SS św. Michała, Salezjański Ruch Troski o Młodzież, Caritas Archidiecezji Krakowskiej, Parafia M.B. Częstochowskiej, Stowarzyszenie Siemacha, Kolegium Pijarów Kraków, Parafia pod wezwaniem św. Maksymiliana Kolbe, Fundacja Pomocy Rodzinie w Wychowaniu „Dom dla Dziecka”, Fundacja im. Św. Scholastyki oraz Fundacja „Mała Przystań”.

8.3.3 Kadra

W bezpośrednią realizację zadania w roku 2014 zaangażowanych było 305 osób z organizacji pozarządowych (wg stanu na dzień 31.12.2014 r.).

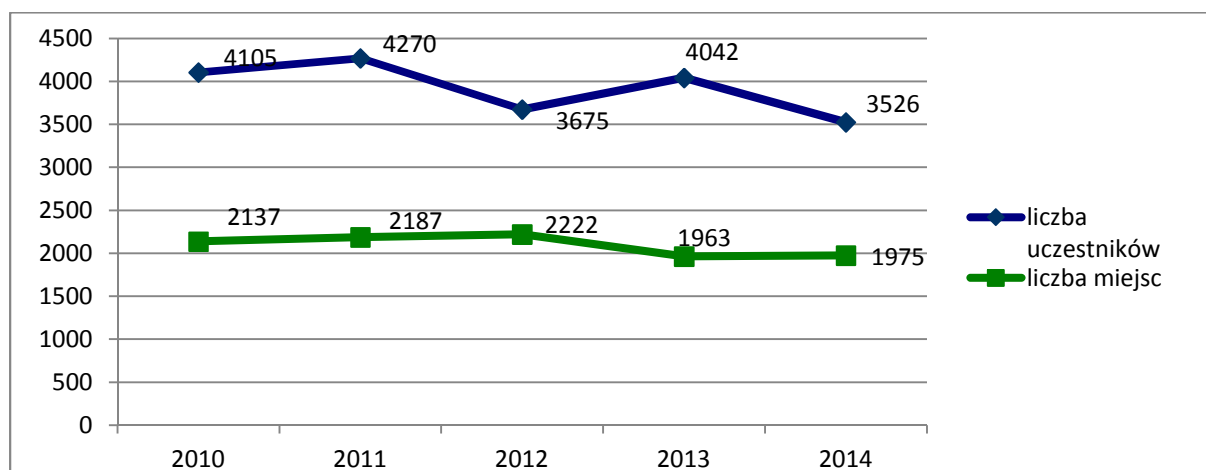
8.3.4 Dzieci i młodzież korzystająca ze świadczeń w formie pobytu w placówkach wsparcia dziennego, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Liczba dzieci i młodzieży, które w latach 2010 – 2014 korzystały ze świadczeń oferowanych przez jednostki tego typu średniorocznie wynosiła około 4 000.

Około 20% uczestników placówek wsparcia dziennego prowadzonych w formie specjalistycznej to dzieci i młodzież z rodzin z problemem alkoholowym. Analogiczny odsetek dla placówek prowadzonych w formie opiekuńczej wynosi około 14%⁸¹.

⁸¹ Wg danych z rocznych sprawozdań PARPA-G1 za lata 2009 – 2014

Wykres: Liczba uczestników i liczba miejsc w krakowskich placówkach wsparcia dziennego w latach 2010 – 2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

8.3.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wydatki na bieżącą działalność placówek wsparcia dziennego wyniosły:

- w 2010 r.: 7 773 236 zł;
- w 2011 r.: 8 103 858 zł;
- w 2012 r.: 8 110 078 zł;
- w 2013 r.: 7 257 890 zł;
- w 2014 r.: 7 147 760 zł.

8.3.6 Wnioski

Prognozy demograficzne wskazują w najbliższych latach na wzrost ogólnej liczby dzieci i młodzieży (0-18 lat) w Krakowie z 124 294 w roku 2013 do 129 413 w roku 2020 r. Według szacunków liczebności grupy w przedziale wiekowym od 7 do 18 lat: zwiększy się z 71 174 w 2013 roku do 79 405 w 2020 roku. Biorąc pod uwagę populację dzieci w wieku między 6 a 18 rokiem życia w poszczególnych dzielnicach Krakowa, na 1 miejsce w placówce wsparcia dziennego przypada średnio 41 dzieci.

Istniejąca infrastruktura w zakresie jednostek wspierających rodzinę powinna być sukcesywnie rozbudowywana z uwzględnieniem potrzeb wynikających między innymi z faktu powstawania nowych osiedli, w rejonie których nie funkcjonują placówki wsparcia dziennego. Szczególnie istotne jest zwiększanie liczby miejsc w placówkach wsparcia dziennego prowadzonych w formie specjalistycznej. Mogą one stanowić istotny czynnik ograniczający występowanie wśród krakowskiej młodzieży postaw negatywnych, społecznie nieakceptowanych. Ponadto czynnikiem ograniczającym występowanie tego typu postaw mogą być działania prowadzone przez utworzone placówki w formie pracy podwórkowej. Takie formy placówek nie funkcjonują na terenie Krakowa, działania o podobnym charakterze podejmowane są w ramach pracy socjalnej w formule streetworkingu, a Uruchomienie takich placówek może spowodować, iż zwiększy się grupa odbiorców prowadzonych działań profilaktycznych.

8.4 Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi

Do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym należy organizowanie i świadczenie usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych, w miejscu zamieszkania z wyłączeniem specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi⁸². Pomoc w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi przeznaczona jest dla tych rodzin zamieszkałych na terenie Gminy Miejskiej Kraków, w których wychowywane jest przynajmniej jedno dziecko niepełnosprawne i które w związku z niepełnosprawnością dziecka wymagają specjalistycznego wsparcia ze strony osób drugich.

Szczegółowe warunki przyznawania tej formy pomocy oraz ustalania odpłatności określa uchwała Nr LXXIV/941/09 Rady Miasta Krakowa z dnia 3 czerwca 2009 r. W przypadku, gdy dochód na osobę w rodzinie nie przekracza kryterium dochodowego określonego w art. 8 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej, czyli aktualnie 456 zł, specjalistyczne usługi opiekuńcze świadczone są nieodpłatnie. W pozostałych przypadkach stosuje się tabele odpłatności określone w uchwale.

Celem przyznania pomocy w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi jest wsparcie rodziny w sposób umożliwiający ograniczenie negatywnego wpływu niepełnosprawności dziecka na kształtowanie wzajemnych relacji pomiędzy członkami rodziny oraz na funkcjonowanie rodziny w otoczeniu społecznym.

Adresatami pomocy są niepełnosprawne dzieci, które mają zdiagnozowane różnego rodzaju dysfunkcje, między innymi autyzm i inne zaburzenia zachowania i rozwoju, dziecięce porażenie mózgowe, epilepsję, choroby nowotworowe, obniżenie poziomu rozwoju intelektualnego, achondroplazję oraz inne choroby uwarunkowane genetycznie.

Specyfika opisywanej formy pomocy polega na tym, że usługi skierowane są ni tylko do dziecka niepełnosprawnego, ale przede wszystkim – do całej jego rodziny (rodzice, rodzeństwo, także dziadkowie). Usługi świadczą osoby ze specjalistycznym przygotowaniem zawodowym, w tym psycholog, pedagog, logopeda, asystent osoby niepełnosprawnej oraz pielęgniarka.

Dobór opiekuna o określonych kwalifikacjach podyktowany jest zdiagnozowanymi potrzebami rodziny. Niejednokrotnie u jednej rodziny usługi świadczy więcej niż jedna osoba (np. psycholog oraz dodatkowo logopeda).

Zakres działań wykonywanych w ramach usług obejmuje:

1. Wspieranie rodziny w uczeniu i rozwijaniu umiejętności dziecka niepełnosprawnego niezbędnych do samodzielnego życia, w tym:
 - a) kształtowanie umiejętności zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych i umiejętności społecznego funkcjonowania,
 - b) motywowanie do aktywności, leczenia i rehabilitacji,
 - c) prowadzenie treningów umiejętności samoobsługi i umiejętności społecznych,
 - d) wspieranie w codziennych czynnościach życiowych.
2. Interwencje i pomoc w życiu w rodzinie, w tym:
 - a) pomoc w radzeniu sobie w sytuacjach kryzysowych: wsparcie psychologiczne, rozmowy terapeutyczne, pomoc w zakresie ułatwienia dostępu do poradnictwa specjalistycznego oraz interwencji kryzysowej,
 - b) ułatwienie rodzinie dostępu do edukacji i kultury, jako uzupełnienie oferty podmiotów odpowiedzialnych za realizację tego typu zadań,
 - c) doradztwo w zakresie możliwości uzyskania pomocy ze strony innych instytucji świadczących pomoc rodzinom z dziećmi niepełnosprawnymi,
 - d) pomoc w załatwianiu spraw urzędowych związanych z niepełnosprawnością dziecka,

⁸² Art. 17 ust.1 pkt 11 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2015 r. poz. 163).

- e) kształtowanie pozytywnych relacji w rodzinie oraz odpowiednich postaw wobec dziecka niepełnosprawnego.
- 3. Wspieranie i trening rodziny w zakresie wspomagania procesu leczenia dziecka niepełnosprawnego, w tym:
 - a) wsparcie i trening umiejętności pielęgnacji dziecka niepełnosprawnego, w szczególności: utrzymania higieny, zmiany opatrunków, użycia środków pomocniczych, materiałów medycznych i przedmiotów ortopedycznych,
 - b) wsparcie i trening w zakresie uzgadniania i pilnowania terminów badań, zabiegów, wizyt u lekarza,
 - c) wsparcie i trening w zakresie podawania leków oraz obserwowania ewentualnych skutków ubocznych ich stosowania,
 - d) pomoc w dotarciu do placówek służby zdrowia oraz placówek rehabilitacyjnych.

Zakres usług uzależniony jest od sytuacji rodziny, która ma zostać objęta pomocą, w tym w szczególności: liczby osób niepełnosprawnych w rodzinie, stanu zdrowia osób niepełnosprawnych oraz pozostałych członków rodziny, sytuacji zawodowej członków rodziny, a także innych czynników mogących mieć wpływ na zakres koniecznego wsparcia ze strony osób drugich. Maksymalny czas świadczenia usług wynosi 20 godzin tygodniowo, w szczególnie uzasadnionych przypadkach może zostać wydłużony do 30 godzin.

8.4.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi świadczone są przez Małopolski Zarząd Okręgowy Polskiego Czerwonego Krzyża.

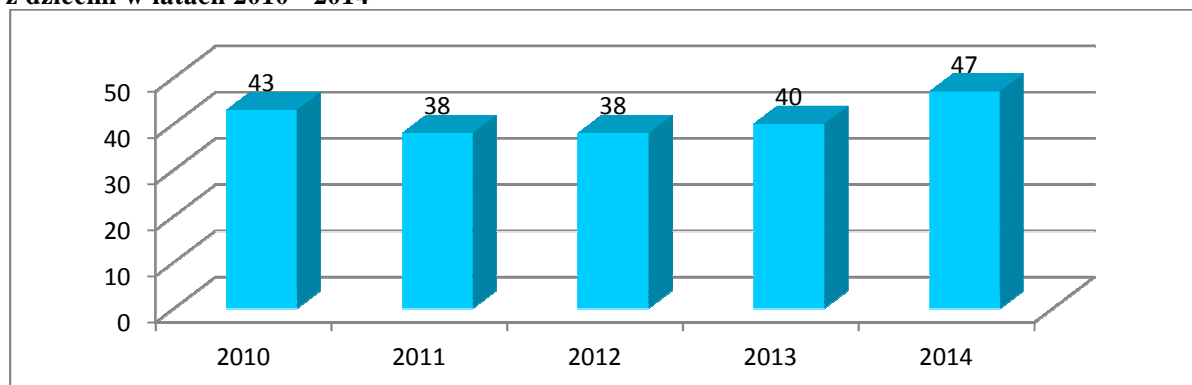
8.4.2 Kadra

W bezpośrednią realizację zadania polegającego na świadczeniu specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi zaangażowanych w organizacjach pozarządowych było 35 pracowników oraz 40 wolontariuszy.

8.4.3 Rodziny korzystające ze świadczeń w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Pomoc w powyższej formie adresowana jest do rodzin. Pierwszym pełnym rokiem realizacji usług był rok 2010. Objęto wtedy pomocą 43 rodziny. W roku 2011 i 2012 z pomocy korzystało 38 rodzin. W 2013 r. usługami objęto 40 rodzin, a w roku 2014 – 47 rodzin.

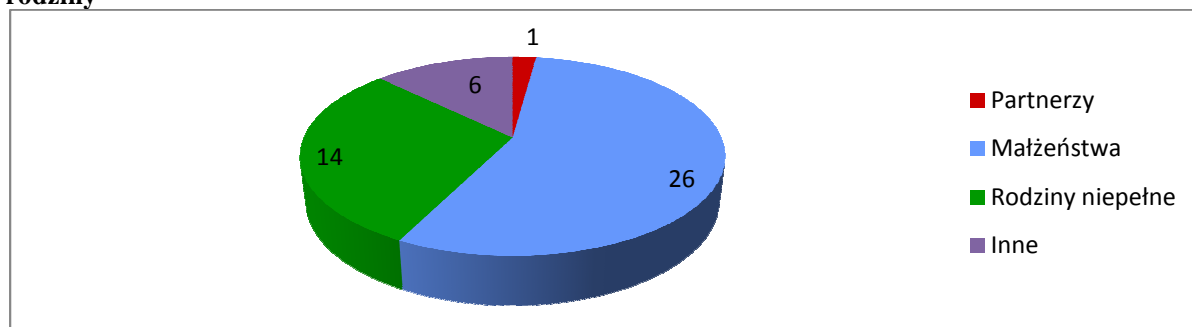
Wykres: Liczba rodzin objętych pomocą w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi w latach 2010 - 2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Z pomocy w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi korzystają przede wszystkim rodziny pełne, wśród których dominują małżeństwa. W grupie małżeństw najczęściej występują małżeństwa z dwojgiem dzieci (9). Rodziny niepełne to matki z jednym dzieckiem lub więcej dziećmi. Rodziny wielodzietne stanowią 25,5% wszystkich rodzin, rodziny niepełne – 30%. W porównaniu z rokiem 2013 cechy demograficzno-społeczne rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi objętych pomocą w formie specjalistycznych usług opiekuńczych pozostają na podobnym poziomie.

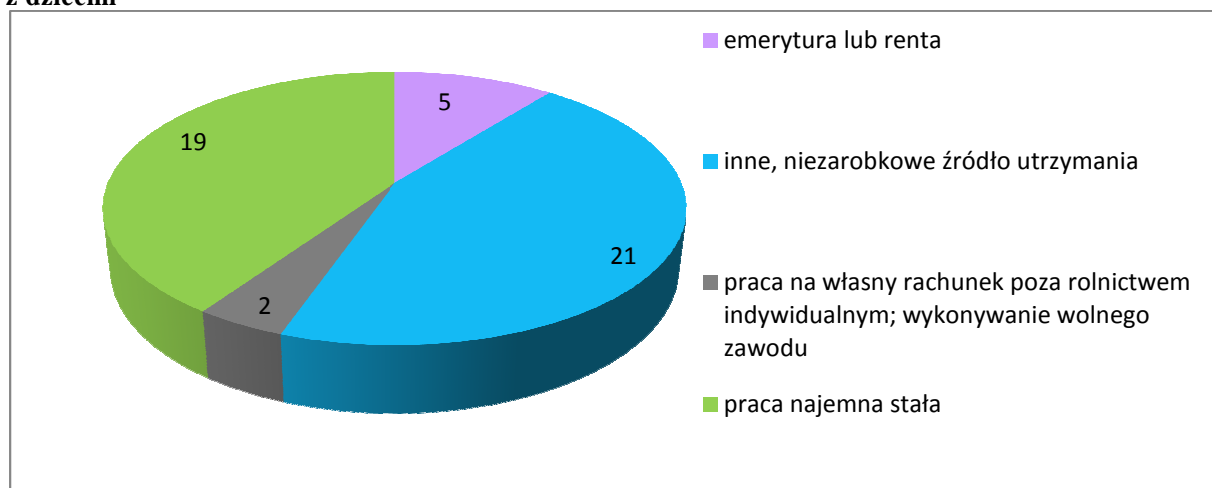
Wykres: Liczba rodzin objętych specjalistycznymi usługami dla rodzin z dziećmi według typu rodziny

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Ponad 42% świadczeniobiorców pomocy (w rozumieniu osób będących podmiotami decyzji przyznającej pomoc) ma wykształcenie gimnazjalne lub poniżej, a ponad 40% legitymuje się wykształceniem co najmniej średnim. Rodziny korzystające z pomocy uzyskują dochody pochodzące przede wszystkim z niezarobkowych źródeł utrzymania co stanowi ponad 44%. Dla 19 rodzin głównym źródłem utrzymania jest dochód ze stałej pracy najemnej.

Wykres: Główne źródło utrzymania rodzin objętych specjalistycznymi usługami dla rodzin z dziećmi

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Najwięcej rodzin uzyskuje dochód na osobę w rodzinie do 1 499 zł, natomiast 7 rodzin posiada dochód w wysokości powyżej 1 500 zł na osobę w rodzinie.

Tabela: Dochód na osobę w rodzinach objętych pomocą w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi

Wysokość dochodu na osobę w rodzinach korzystających ze specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi	liczba rodzin
0-1499	40
1500-2999	6
3000 i powyżej	1

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

8.4.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość dotacji przekazanej na realizację zadania wynosiła:

- w 2010 r. – 197 894 zł;
- w 2011 r. – 241 196 zł;
- w 2012 r. – 258 954 zł;
- w 2013 r. – 261 766 zł;
- w 2014 r. – 261 765 zł.

8.4.5 Wnioski

Z danych Wydziału Spraw Społecznych UMK w Krakowie wynika, że w 2014 r. 1 046 rodzin otrzymywało dodatek z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego. Dodatek ten, mogą uzyskać rodziny, których dochód nie przekracza kryterium dochodowego określonego w ustawie o świadczeniach rodzinnych.

Według danych Systemu Informacji Oświatowej⁸³ 704 niepełnosprawne dzieci objęto w Krakowie pomocą w formie Wczesnego Wspomagania Rozwoju Dziecka.

Tym samym można uznać, że znacznie więcej rodzin mogłoby się ubiegać o pomoc w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi.

⁸³ Stan na dzień 30 września 2014 r.

Mając świadomość wielkości grupy osób w Krakowie potencjalnie uprawnionych do otrzymania tej formy pomocy można wnioskować, że w perspektywie czasu będzie zachodzić konieczność znaczącego zwiększania zakresu w jakim realizowana jest pomoc.

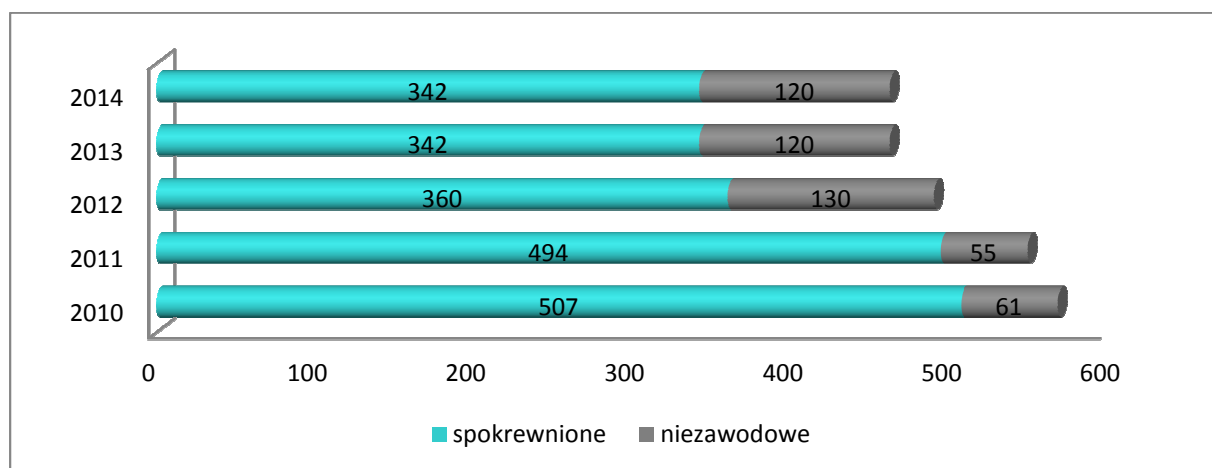
8.5 Rodziny zastępcze niezawodowe i spokrewnione z dzieckiem

Zasady i formy sprawowania pieczy zastępczej określa ustawa z dnia 9 czerwca 2011r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Zgodnie z zapisami tej ustawy, piecza zastępcza dzieli się na pieczę rodzinną i instytucjonalną.

Rodzinną pieczę zastępczą to system pieczy zastępczej, w skład którego wchodzi rodziny zawodowe, spokrewnione i niezawodowe rodziny zastępcze oraz rodzinne domy dziecka.

Rodziny zastępcze spokrewnione, tworzą wyłącznie wstępni lub rodzeństwo dziecka natomiast w rodzinach zastępczych niezawodowych opiekunami są dalsi krewni lub osoby niespokrewnione z dzieckiem⁸⁴.

Wykres: Spokrewnione i niezawodowe rodziny zastępcze objęte pomocą Ośrodka w latach 2010 – 2014

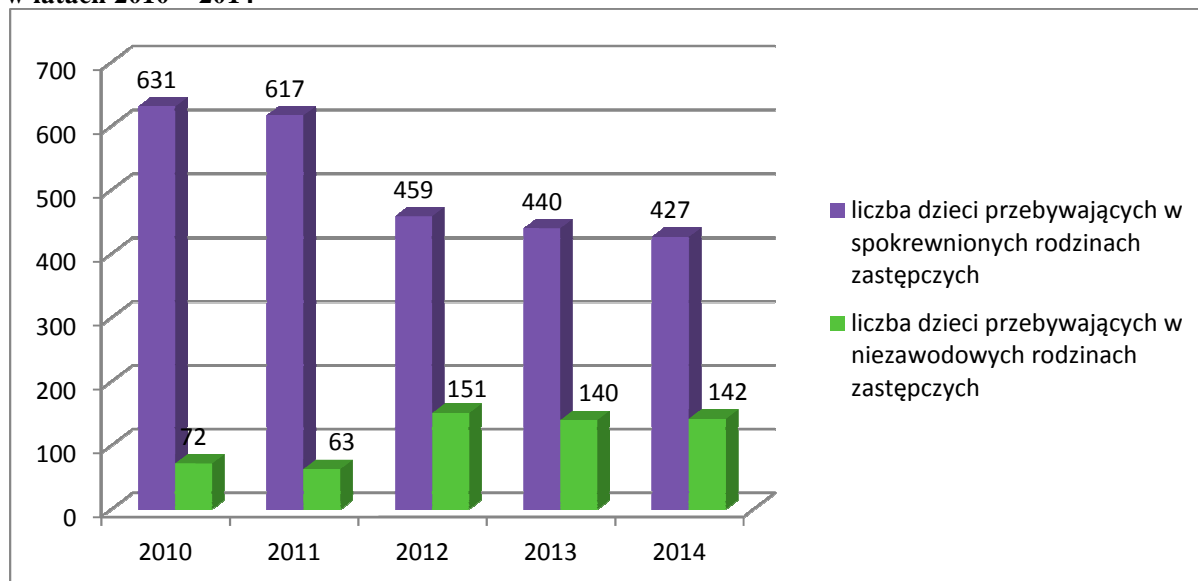

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W 2014 roku 569 małoletnich przebywało pod opieką spokrewnionych i niezawodowych rodzin zastępczych zamieszkujących na terenie Gminy Miejskiej Kraków. W 2014 roku zostało umieszczonych w rodzinach zastępczych spokrewnionych 60 dzieci, a w rodzinach zastępczych niezawodowych 18. Na mocy obowiązujących przepisów dziecko może pozostawać w rodzinie zastępczej do 18 roku życia lub do zakończenia nauki – nie dłużej niż do 25 roku życia. Powody opuszczenia przez dziecko rodziny zastępczej przed osiągnięciem pełnoletności to: powrót do rodziny biologicznej, umieszczenie w rodzinie adopcyjnej lub w instytucjonalnej pieczy zastępczej. Corocznie kilka rodzin zastępczych wyprowadza się z Krakowa do powiatów ościennych. W okresie od 2010 r. do 2014 r. było to łącznie 24 rodziny. Decyzje o wyprowadzeniu się z Krakowa zazwyczaj podyktowane są poprawą warunków mieszkaniowych.

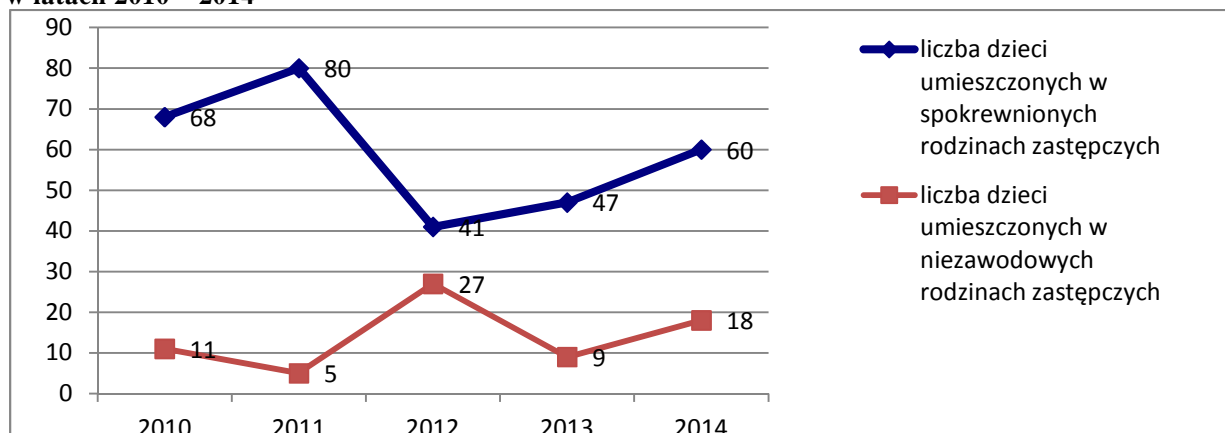
⁸⁴ Art. 41 ust. 3 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2013 r. poz. 135 z późn. zm.)

Wykres: Liczba dzieci przebywających w spokrewnionych i niezawodowych rodzinach zastępczych w latach 2010 – 2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Wykres: Liczba dzieci umieszczanych w spokrewnionych i niezawodowych rodzinach zastępczych w latach 2010 – 2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Wszystkie rodziny zastępcze objęte są wsparciem Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, który został wyznaczony, na mocy Zarządzenia z dnia 6.12.2011 NR 2918/2011 Prezydenta Miasta Krakowa na organizatora rodzinnej pieczy zastępczej.

Tabela: Zadania organizatora rodzinnej pieczy zastępczej realizowane przez MOPS w latach 2012 – 2014

Zadania organizatora rodzinnej pieczy zastępczej Działania		2012 r.	2013 r.	2014 r.
Szkolenia dla kandydatów do sprawowania rodzinnej pieczy zastępczej	Liczba zrealizowanych godzin szkoleniowych w roku	50	155	250
Kwalifikowanie kandydatów na niezawodowe i spokrewnione rodziny zastępcze	Liczba przeprowadzonych procedur kwalifikacyjnych	90	97	70
Zapewnianie rodzinom zastępczym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka szkoleń mających na celu podnoszenie ich kwalifikacji.	Liczba zrealizowanych godzin szkoleniowych w roku	108	144	120
Organizowanie grup wsparcia dla rodzin zastępczych	Liczba spotkań grup wsparcia	21	30	36
	Liczba osób uczestniczących w grupach wsparcia	56	54	56
Organizowanie dla rodzin zastępczych oraz prowadzących rodzinne domy dziecka pomocy wolontariuszy.	Liczba dzieci objętych pomocą wolontariuszy	37	49	94
Prowadzenie poradnictwa dla osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą i ich dzieci oraz dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej.	Liczba osób objętych indywidualnym poradnictwem psychologicznym	253	267	231
	Liczba porad	759	1171	1191
	Liczba uczestników grupy socjoterapeutycznej dla dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych	0	17	11
Zapewnienie pomocy prawnej osobom sprawującym rodzinną pieczę zastępczą, w szczególności w zakresie prawa rodzinnego.	Liczba osób, które skorzystały z pomocy prawnej w MOPS	41	51	59
Opracowanie planu pomocy dziecku	Liczba opracowanych planów	454	709	678
Opinia o sytuacji opiekuńczo-wychowawczej dziecka	Liczba sporządzonych opinii	781	804	793

8.5.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej zawarł porozumienie o współpracy z Fundacją Ruperta Mayera Dzieło Pomocy Dzieciom w sprawie realizacji pomocy wolontaryjnej na rzecz dzieci przebywających w rodzinach zastępczych.

Zawarta została także umowa z Fundacją Nowe Centrum z siedzibą w Krakowie o wsparcie realizacji zadania publicznego w zakresie działalności na rzecz integracji i reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym pt. „Prowadzenie Programu Aktywności Lokalnej dla rodzin zastępczych spokrewnionych i niezawodowych z terenu Gminy Miejskiej Kraków w szczególności z Dzielnicy XVIII Nowa Huta oraz Dzielnicy III Prądnik Czerwony”.

8.5.2 Kadra

Zadania organizatora rodzinnej pieczy zastępczej realizują zatrudnieni w MOPS koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej oraz specjaliści – psychologowie. W latach 2012 – 2014 wszystkie rodziny zastępcze niezawodowe i spokrewnione z dzieckiem zostały objęte wsparciem koordynatorów. W 2014 roku rodziny zastępcze wspierało 16 koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej oraz 4 specjalistów – psychologów.

8.5.3 Rodziny korzystające ze świadczeń dla spokrewnionych i niezawodowych rodzin zastępczych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

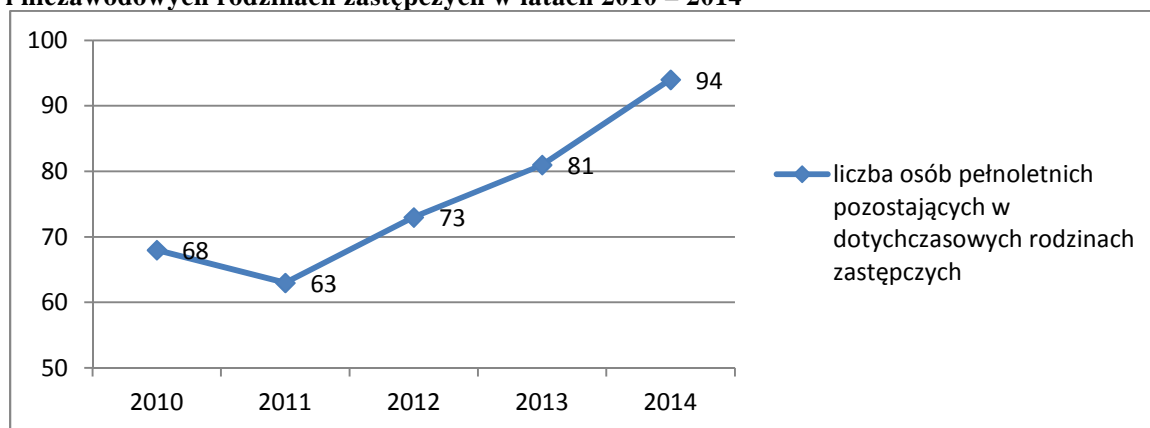
Z opracowań własnych MOPS wynika, że prawie 90% rodzin zastępczych spokrewnionych tworzą dziadkowie. Niemalże połowa z opiekunów jest w wieku pomiędzy 56 a 64 rokiem życia, aż 32 % ma więcej niż 66 lat, a 8 % przekroczyło 75 rok życia. Wobec takiej struktury wieku opiekunów wiek wychowanków przedstawia się następująco: 40% dzieci z rodzin spokrewnionych ma mniej niż 12 lat, dzieci w wieku 13-15 i 16-18 stanowią odpowiednio po 30%. Głównym źródłem dochodu w przypadku rodzin zastępczych spokrewnionych są świadczenia emerytalno-rentowe.

Osoby niespokrewnione z dziećmi stanowią 40% ogółu rodzin zastępczych niezawodowych, pozostałe osoby to wujostwo i dalsza rodzina dzieci. Opiekunowie w tej grupie rodzin zastępczych są znacznie młodsi niż w rodzinach spokrewnionych: 62% stanowią osoby w wieku 36 - 55 lat, a powyżej 66 roku jest tylko 2% osób. Średnia wieku dzieci umieszczonych w tych rodzinach jest nieco wyższa – dzieci do 12 roku życia jest 44%, dzieci w wieku 13 - 15 lat – 32% a 16 - 18 – 34%.

Z analizy danych będących w zasobach MOPS wynika, że 18% dzieci umieszczonych w spokrewnionych rodzinach zastępczych ma zdiagnozowane zaburzenia zachowania i emocji, 27% ma trudności w nauce, a prawie 20% trudności wychowawcze w szkole. 8% dzieci umieszczonych w tych rodzinach jest leczonych psychiatrycznie, u 2% odnotowano informację o spożywaniu alkoholu lub innych środków psychoaktywnych, 7% podopiecznych jest zagrożonych demoralizacją. Nasilenie występowania problemów rozwojowych i opiekuńczo - wychowawczych w rodzinach zastępczych niezawodowych występuje na podobnym poziomie.

Zapisy ustawy o wspieraniu rodziny umożliwiły pełnoletnim wychowankom rodzin zastępczych na dłuższe niż zakładały to zapisy ustawy o pomocy społecznej pozostawanie w dotychczasowej rodzinie zastępczej (do 25 roku życia, pod warunkiem kontynuowania nauki). W 2014 r. zwiększeniu uległ roczny koszt świadczeń wypłaconych na utrzymanie osób pełnoletnich pozostających w rodzinach zastępczych o 115 022 zł w stosunku do 2013 r., co wynika ze zwiększenia liczby osób pozostających po osiągnięciu pełnoletności w dotychczasowych rodzinach zastępczych. Wartość miesięcznego świadczenia dla osób pozostających w rodzinie zastępczej niezawodowej jest znacznie wyższa od kwoty pomocy przysługującej wychowankowi pieczy zastępczej na kontynuowanie nauki (o 500 zł miesięcznie w niezawodowej rodzinie zastępczej). Od wejścia w życie powyższych przepisów liczba osób pełnoletnich pozostających w dotychczasowych rodzinach zastępczych wzrasta.

Wykres: Liczba osób pełnoletnich pozostających w dotychczasowych spokrewnionych i niezawodowych rodzinach zastępczych w latach 2010 – 2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

8.5.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Całkowity koszt świadczeń przyznanych spokrewnionym i niezawodowym rodzinom zastępczym wyniósł:

- w 2010 r.: 4 929 516 zł;
- w 2011 r.: 4 581 572 zł;
- w 2012 r.: 4 639 514 zł;
- w 2013 r.: 4 496 038 zł;
- w 2014 r.: 4 545 262 zł.

8.5.5 Wnioski

Z uwagi na rozwiązania ustawowe zachęcające osoby pełnoletnie do rezygnacji z usamodzielniania się na rzecz pozostawania w dotychczasowych rodzinach zastępczych do czasu zakończenia nauki, można prognozować utrwalenie się tendencji do dłuższego pozostawania osób pełnoletnich w dotychczasowych rodzinach zastępczych.

Mając na uwadze nasilenie problemów rozwojowych zdiagnozowanych u dzieci przebywających w rodzinach zastępczych oraz związanych z tym trudności opiekuńczo-wychowawczych w tych rodzinach należy zapewnić rodzicom zastępczym możliwość rozwoju kompetencji rodzicielskich oraz realizować usługi mające na celu poprawę funkcjonowania społecznego dzieci i młodzieży z rodzin zastępczych.

8.6 Rodziny zastępcze zawodowe i rodzinne domy dziecka

Rodziny zastępcze zawodowe są formą rodzinnej pieczy zastępczej, wśród której wyróżniamy:

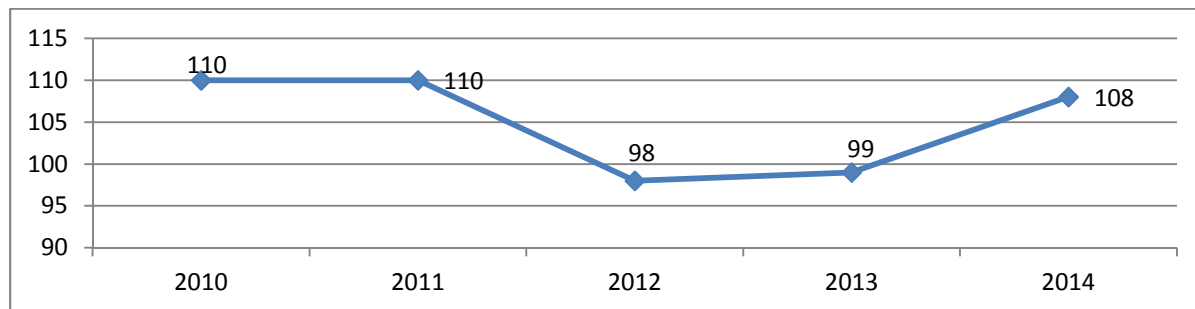
- rodziny zastępcze pełniące funkcję pogotowia rodzinnego,
- zawodowe specjalistyczne rodziny zastępcze.

Zawodowa rodzina zastępcza pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego jest interwencyjną, krótkoterminową formą opieki nad dzieckiem, sprawowaną przez odpowiednio przeszkolone rodziny do czasu uregulowania sytuacji prawnej dziecka. W rodzinach tego typu umieszcza się dziecko na maksymalny okres do 8 miesięcy lub do

zakończenia postępowania sądowego i powrotu do rodziny, przysposobienia albo skierowania dziecka do stałej formy rodzinnej pieczy zastępczej⁸⁵.

Na dzień 31 grudnia 2014 r. w Krakowie funkcjonowało 26 zawodowych rodzin zastępczych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego, dysponujących 50 miejscami, z tego 9 rodzin zapewniało miejsce dla 1 dziecka, 12 rodzin - dla 2 dzieci, oraz 5 rodzin 3 i więcej dzieci. W roku 2014 w tej formie rodzinnej pieczy zastępczej przebywało łącznie 108 dzieci. Dla porównania, liczba dzieci przebywających w pogotowiach rodzinnych, w latach 2009 – 2011 wyniosła średniorocznie 110 małoletnich, w roku 2012 – 98 dzieci, w roku 2013 – 99 dzieci.

Wykres: Liczba dzieci przebywających w zawodowych rodzinach zastępczych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego w latach 2010 – 2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Zawodowa specjalistyczna rodzina zastępcza to forma rodzinnej pieczy zastępczej, której zadaniem jest zapewnienie opieki szczególnej grupie dzieci. Umieszcza się w nich dzieci z różnego typu problemami, w tym:

- dzieci legitymujące się orzeczeniem o niepełnosprawności lub orzeczeniem o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności;
- dzieci na podstawie ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich;
- małoletnie matki z dziećmi⁸⁶.

W roku 2014 funkcjonowało 10 zawodowych specjalistycznych rodzin zastępczych, zapewniających 10 miejsc. Pod ich opieką przebywały dzieci z problemami zdrowotnymi, wymagające szczególnej opieki i pielęgnacji (dzieci z zespołem Downa, zespołem McCarthy’ego oraz Zespołem Alkoholowym Płodu).

Rodzinny Dom Dziecka jest formą rodzinnej pieczy zastępczej, którą tworzą małżonkowie lub osoba nie pozostająca w związku małżeńskim. W powyższej formie sprawowana jest opieka nad łącznie nie więcej niż 8 dzieci oraz osobami, które osiągnęły pełnoletność przebywając w pieczy zastępczej. W roku 2014 funkcjonował 1 rodzinny dom dziecka z którego skorzystało 6 dzieci.

8.6.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie jest realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

⁸⁵ art. 58 ust. 4 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2013r. poz. 135 z późn. zm.)

⁸⁶ Art. 59 ust. 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2013 r. poz. 135 z późn. zm.).

8.6.2 Kadra

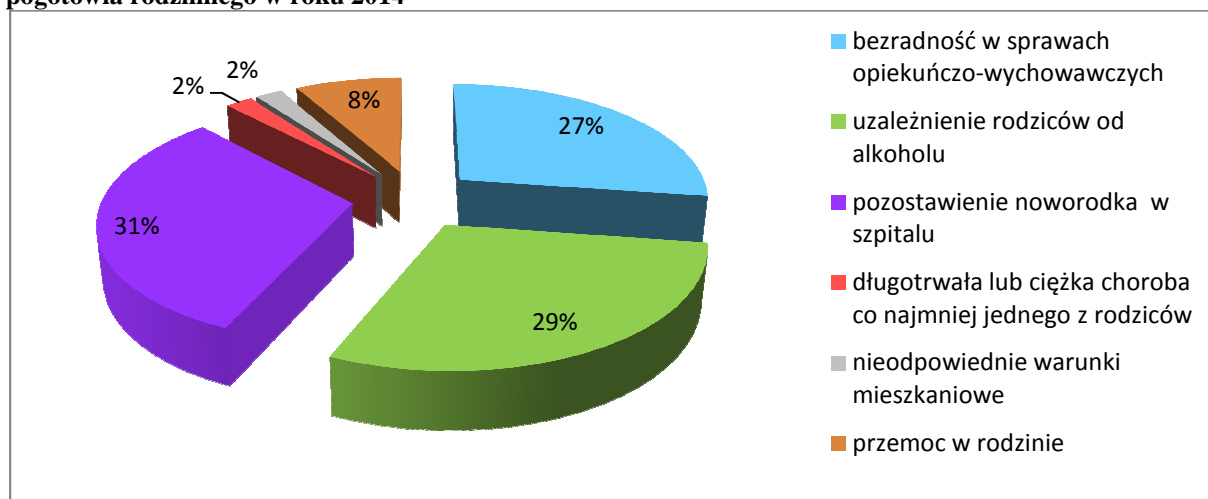
Zadania organizatora rodzinnej pieczy zastępczej realizują zatrudnieni w MOPS koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej. W roku 2014 rodziny zastępcze zawodowe i placówka rodzinna były objęte wsparciem 2 koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej oraz psychologa.

8.6.3 Dzieci umieszczone w zawodowych rodzinach zastępczych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Według stanu na dzień 31.12.2014r. 80% dzieci przebywających w pogotowia rodzinnych miało od 0 do 3 lat, natomiast wiek 18 % dzieci zawiera się w przedziale pomiędzy 4 – 6 lat.

Umieszczenie dziecka w zawodowej rodzinie zastępczej, pełniącej funkcję pogotowia rodzinnego spowodowane jest głównie: pozostawieniem noworodka przez matkę w szpitalu, uzależnieniem rodziców od alkoholu lub bezradnością w sprawach opiekuńczo - wychowawczych skutkująca zaistnieniem sytuacji zagrażających zdrowiu i życiu dziecka.

Wykres: Przyczyny umieszczenia dzieci w zawodowych rodzinach zastępczych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego w roku 2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy skierowań wydanych w roku 2014

Wśród dzieci przebywających w dniu 31.12.2014 r. w zawodowych specjalistycznych rodzinach zastępczych 50% było w wieku od 4 do 6 lat, 30% stanowiły dzieci w wieku 7 - 13 lat, 1 dziecko znajduje się w przedziale wiekowym 14 - 17 lat i jedno dziecko w przedziale 18 - 24 lata. Wszystkie rodziny przyjęły na wychowanie jedno dziecko.

8.6.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość środków wydatkowanych na funkcjonowanie zawodowych rodzin zastępczych oraz rodzinnego domu dziecka wyniosła łącznie:

- w roku 2010: 572 642 zł;
- w roku 2011: 598 821 zł;
- w roku 2012: 1 112 494 zł;
- w roku 2013: 1 262 147 zł;
- w roku 2014: 859 334 zł.

8.6.5 Wnioski

Zgodnie z założeniami ustawy z dnia 9 czerwca 2011r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (t.j.: Dz. U. 2015 r. poz. 332), dzieci poniżej 7 roku obowiązkowo muszą być umieszczane w pieczy rodzinnej. Do zawodowych rodzin zastępczych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego, średniorocznie kierowanych jest około 65 dzieci w wieku od 0 do 8 lat. Jednocześnie w instytucjonalnych formach pieczy zastępczej z uwagi na brak wystarczającej liczby miejsc w formach pieczy rodzinnej, w dalszym ciągu umieszczane są dzieci poniżej 7 roku życia. Według stanu na dzień 31.12.2014 r. w placówkach typu socjalizacyjnego przebywało 45 dzieci poniżej 7 roku życia. Konieczne jest zatem prowadzenie ciągłych działań motywacyjnych oraz propagujących ideę rodzicielstwa zastępczego w celu pozyskania kandydatów do prowadzenia rodzin zastępczych i tym samym zwiększenia ich liczby. Przy utrzymującej się tendencji dotyczącej wieku dzieci przebywających w instytucjonalnej pieczy zastępczej, konieczne będzie utworzenie co najmniej: 8 rodzin specjalistycznych, 15 rodzin pełniących funkcję pogotowia rodzinnych oraz 1 rodzinnego domu dziecka.

Działania Gminy powinny również obejmować wsparcie funkcjonujących rodzin zastępczych poprzez organizowanie grup wsparcia, superwizję oraz podnoszenie kwalifikacji opiekunów. Konieczne jest także tworzenie systemu motywacyjnego z wykorzystaniem możliwych narzędzi finansowania tego zadania (podwyższanie wynagrodzeń, realizacja dostępnych fakultatywnych form wsparcia finansowego zawodowych rodzin zastępczych).

8.7 Placówki opiekuńczo-wychowawcze

Dziecko pozbawione częściowo lub całkowicie opieki rodzicielskiej, po wyczerpaniu możliwości udzielenia pomocy w rodzinie naturalnej lub umieszczenia w rodzinie zastępczej, mogło zostać umieszczone w placówce opiekuńczo - wychowawczej typu:

- interwencyjnego,
- rodzinnego,
- socjalizacyjnego.

Placówki opiekuńczo - wychowawcze zobowiązane były do zapewnienia dziecku całodobowej opieki i wychowania oraz zaspokajania niezbędnych potrzeb rozwojowych i bytowych⁸⁷.

8.7.1 Infrastruktura

Od roku 2009, w którym funkcjonowało 28 placówek z liczbą miejsc 576 w związku ze standaryzacją instytucjonalnych form pieczy, zwiększono liczbę placówek do 39 przy zmniejszeniu liczby miejsc do 499.

Według stanu na dzień 31.12.2014r. spośród 39 placówek, 27 prowadzonych było na zlecenie GMK przez organizacje pozarządowe, a 12 funkcjonowało jako jednostki publiczne (w ramach 5 jednostek organizacyjnych). Na liczbę 39 placówek składają się:

- 3 placówki typu interwencyjnego, zapewniające doraźną opiekę nad dzieckiem w czasie trwania sytuacji kryzysowej, w szczególności w przypadkach wymagających natychmiastowego zapewnienia opieki – do czasu wydania przez sąd postanowienia o umieszczeniu dziecka w placówce, rodzinie zastępczej, adopcyjnej lub powrocie do rodziny biologicznej. W placówkach tego typu w roku 2014 przebywało łącznie 157 dzieci;

⁸⁷ Art. 93 ust. 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2013 r. poz. 135 z późn. zm.).

- 27 placówek typu socjalizacyjnego, zapewniających opiekę łącznie 414 dzieciom;
- 6 placówek typu rodzinnego, w których w 2014 roku przebywało łącznie 55 dzieci,
- 3 placówki typu specjalistyczno - terapeutycznego – zapewniające opiekę nad dziećmi powyżej 10 roku życia o indywidualnych potrzebach w tym: legitymujących się orzeczeniem o niepełnosprawności lub umiarkowanym i znacznym stopniem niepełnosprawności; wymagających stosowania specjalnych metod wychowawczych i specjalistycznej terapii oraz wymagających wyrównywania opóźnień rozwojowych i edukacyjnych. W placówkach tego typu w roku 2014 przebywało łącznie 41 dzieci.

W placówkach opiekuńczo - wychowawczych przebywało łącznie 667 dzieci.

Zgodnie z założeniami ustawy z dnia 9 czerwca 2011r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (t.j.: Dz. U. 2015 r. poz. 332), w placówce opiekuńczo – wychowawczej nie powinno przebywać więcej niż 14 dzieci. Na dzień 31.12.2014 r. standard liczby miejsc został osiągnięty w 35 placówkach na 39 funkcjonujących.

8.7.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Podmiotami realizującymi w 2014 roku zadanie polegające na prowadzeniu niepublicznych placówek opiekuńczo - wychowawczych na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków były: Zgromadzenie Sióstr Służebniczek NMP, Prowincja Krakowska, Zgromadzenie Sióstr Miłosierdzia św. W. a Paulo, Zgromadzenie Zakonne Sług Jezusa, Towarzystwo „Nasz Dom”, Zgromadzenie Sióstr św. Jana Chrzyciciela, Stowarzyszenie Na Rzecz Młodzieży „Nowa Droga”, Stowarzyszenie „SIEMACHA”, Caritas Archidiecezji Krakowskiej, Stowarzyszenie Rodzin Adopcyjnych i Zastępczych „Pro Familia”, Prowincja Polski Południowej Towarzystwa Jezusowego, Fundacja im. Św. Scholastyki, Stowarzyszenie Przyjaciół Osób Niepełnosprawnych „Wspólna Radość”.

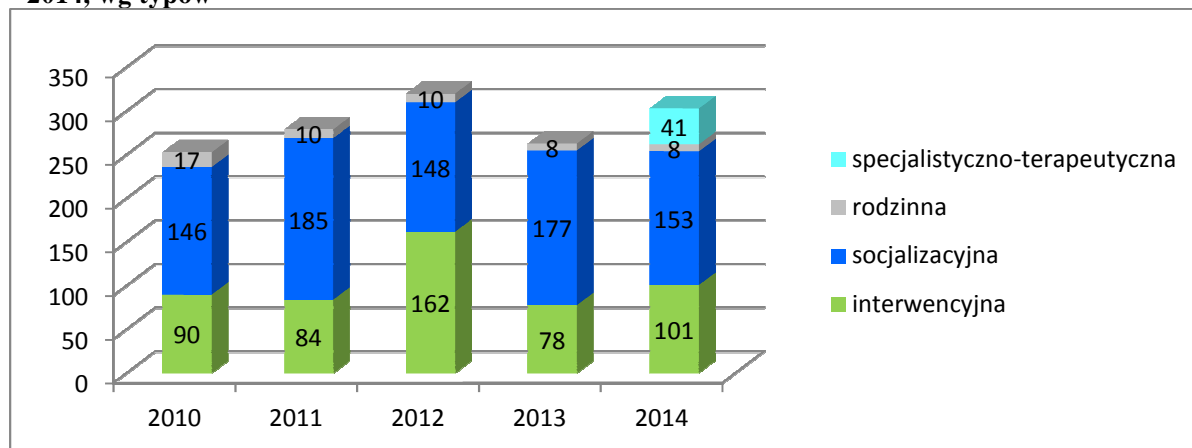
8.7.3 Kadra

W bezpośrednią realizację zadania w roku 2014 zaangażowanych było 213 osób z organizacji pozarządowych i 171 pracowników jednostek budżetowych (wg stanu na dzień 31.12.2014r.)

8.7.4 Dzieci i młodzież skierowana do całodobowych placówek opiekuńczo - wychowawczych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

W latach 2009 – 2014 sukcesywnie spadała liczba dzieci korzystających z pomocy placówek opiekuńczo-wychowawczych w Krakowie z 902 do 667. Zmniejszenie liczby dzieci korzystających z tej formy pomocy wynika między innymi z faktu, iż po usamodzielnieniu się dzieci spoza Krakowa, liczba miejsc została zmniejszona w celu dostosowania do rzeczywistych potrzeb Gminy Miejskiej Kraków.

Wykres: Liczba skierowań do placówek opiekuńczo-wychowawczych wydanych w latach 2010 – 2014, wg typów

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy skierowań do placówek opiekuńczo - wychowawczych

60 % z wszystkich dzieci skierowanych do placówek opiekuńczo - wychowawczych to dzieci w wieku 13 – 18 lat. Jednocześnie, średnio 20% liczby dzieci skierowanych stanowią dzieci poniżej 7 roku życia.

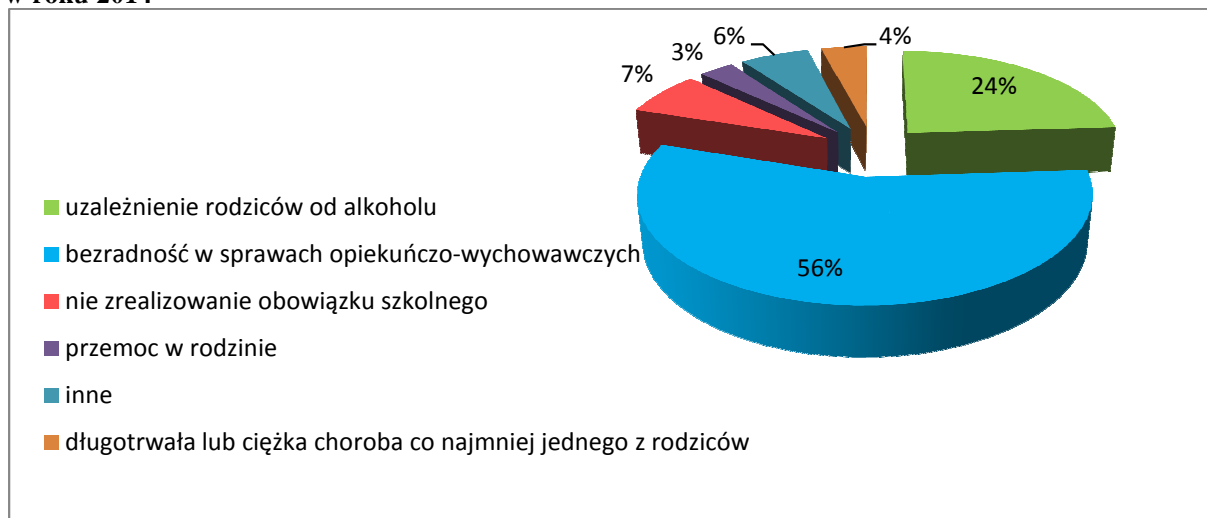
Tabela: Liczba dzieci, którym wydano skierowanie do placówek opiekuńczo - wychowawczych w latach 2010 – 2014

wiek dzieci	2010		2011		2012		2013		2014	
	liczba skierowań	odsetek skierowań	liczba skierowań	odsetek skierowań	liczba skierowań	odsetek skierowań	liczba skierowań	odsetek skierowań	liczba skierowań	odsetek skierowań
0-6 lat	42	17%	55	20%	53	17%	36	19%	39	23%
7-12 lat	46	18%	59	21%	56	18%	60	31%	31	18%
13-18 lat	165	65%	165	59%	211	65%	133	70%	99	59%

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy skierowań do placówek opiekuńczo - wychowawczych

Na podstawie analizy przyczyn skierowania małoletnich w 2014 roku do placówek opiekuńczo - wychowawczych należy stwierdzić, że największą grupę (56%) stanowią dzieci i młodzież z rodzin, które wykazują bezradność w sprawach opiekuńczo - wychowawczych. Kolejne pod względem liczebności są grupy dzieci z rodzin z problemem alkoholowym, oraz dzieci nie realizujące obowiązku szkolnego.

Wykres: Przyczyny umieszczenia dzieci w całodobowych placówkach opiekuńczo - wychowawczych w roku 2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy skierowań do całodobowych placówek opiekuńczo – wychowawczych wydanych w roku 2014

Należy zaznaczyć, iż wzrasta liczba dzieci i młodzieży umieszczanej w pieczy instytucjonalnej, która wykazuje zaburzenia zachowania i emocji (28% wzrost w latach 2010 – 2012) oraz zagrożonych demoralizacją.

8.7.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wydatki na utrzymanie placówek opiekuńczo - wychowawczych wyniosły:

- w roku 2010: 24 053 799 zł;
- w roku 2011: 24 160 950 zł;
- w roku 2012: 23 986 955 zł;
- w roku 2013: 22 222 849 zł;
- w roku 2014: 23 013 013 zł.

8.7.6 Wnioski

Analiza systemu instytucjonalnej pieczy zastępczej oraz dzieci umieszczanych w placówkach wykazuje, iż główne działania powinny zostać ukierunkowane na umieszczanie dzieci poniżej 7 roku życia w pieczy rodzinnej. Pociąga to za sobą konieczność zmniejszenia ogólnej liczby miejsc w placówkach o około 34 miejsca. Ponadto system powinien zostać przekształcony w taki sposób, aby możliwe było zapewnienie opieki i wychowania rosnącej liczbie dzieci, wykazujących szerokie spektrum zaburzeń oraz zagrożonych demoralizacją. Jednocześnie z uwagi na fakt, iż zmienia się specyfika młodzieży umieszczanej w placówkach, zasadne jest podnoszenie kompetencji kadry opiekuńczej w nich zatrudnionej.

8.8 Pomoc dla osób usamodzielnianych

Osoby opuszczające, po osiągnięciu pełnoletności, rodzinną lub instytucjonalną pieczę zastępczą, a także m.in. młodzieżowe ośrodki socjoterapii, młodzieżowe ośrodki wychowawcze lub zakłady poprawcze obejmuje się pomocą mającą na celu ich życiowe usamodzielnienie. Osoby usamodzielniane wymagają pomocy w przezwyciężeniu trudnych

sytuacji życiowych, w szczególności w obszarze kwalifikacji zawodowych i wykształcenia, sytuacji mieszkaniowej i bytowej (w tym uzyskania uprawnień do przysługujących świadczeń). Szczegółowe cele i działania służące ich realizacji, są określone w indywidualnym programie usamodzielnienia opracowywanym przez osobę usamodzielnianą, opiekuna usamodzielnienia oraz pracownika socjalnego lub koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej. Działania prowadzone przez pracowników MOPS w obszarze edukacji i zdobycia kwalifikacji zawodowych przez osoby usamodzielniane to m.in. motywowanie do kontynuowania nauki, weryfikacja frekwencji na zajęciach szkolnych, osobiste rozmowy z pracownikami szkół (rzecznictwo), skierowanie do doradcy zawodowego lub na warsztaty autoprezentacji. Pomoc w zakresie poprawy sytuacji mieszkaniowej osób usamodzielnianych jest realizowana m.in. poprzez: pomoc w sporządzeniu wniosku o najem lokalu z zasobów gminy i zgromadzeniu wymaganej dokumentacji, pisma popierające wniosek do UMK, rzecznictwo w sprawach o spłatę zaległości mieszkaniowych, skierowanie po poradę prawną.

Jedną z form pomocy dla usamodzielniających się wychowanków placówek opiekuńczo - wychowawczych i rodzin zastępczych jest mieszkanie chronione. Głównym celem pobytu w mieszkaniach chronionych jest doprowadzenie do pełnej samodzielności wychowanków we wszystkich sferach dotyczących życia społecznego, rodzinnego i zawodowego. Wsparcie dla mieszkańców stanowią prowadzone treningi psychoedukacyjne, mające na celu rozwijanie umiejętności społecznych i przygotowanie do samodzielnego, dorosłego życia. Poprzez treningi wychowankowie uczą się m. in. jak prowadzić gospodarstwo domowe i gospodarować budżetem domowym.

Z pomocy w formie pobytu w mieszkaniu chronionym korzysta średniorocznie 17 usamodzielniających się wychowanków placówek opiekuńczo - wychowawczych i rodzin zastępczych.

Osoby usamodzielniane otrzymują comiesięczną pomoc pieniężną na kontynuowanie nauki, która w przypadku osób usamodzielnianych na mocy ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej jest niezależna od dochodu osiąganego przez świadczeniobiorcę oraz pomoc na zagospodarowanie i – po zakończeniu nauki – pomoc na usamodzielnienie.

8.8.1 Infrastruktura

Na terenie Gminy Miejskiej Kraków funkcjonowały w 2014 r. dwa mieszkania chronione dla 11 usamodzielniających się wychowanków placówek opiekuńczo - wychowawczych i rodzin zastępczych.

8.8.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Usamodzielnianie w formie pobytu w mieszkaniu chronionym realizowane było we współpracy z Fundacją „Ukryte Skrzydła”.

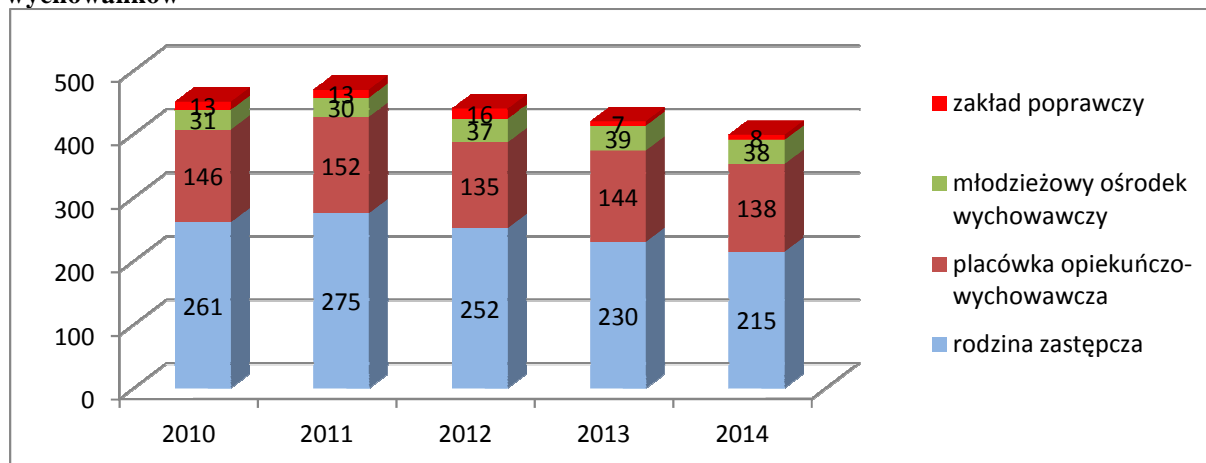
8.8.3 Kadra

W zakresie pomocy finansowej i rzeczowej dla osób usamodzielnianych zadanie realizują pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej. W realizację pomocy w formie pobytu w mieszkaniu chronionym w roku 2014 zaangażowany był personel zatrudniony w Fundacji.

8.8.4 Osoby objęte pomocą na usamodzielnienie, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

W latach 2010 – 2014 średniorocznie udzielono pomocy finansowej i rzeczowej związanej z usamodzielnieniem 437 wychowanków rodzin zastępczych oraz osób opuszczających placówki opiekuńczo - wychowawcze, zakłady poprawcze, schroniska dla nieletnich oraz młodzieżowe ośrodki wychowawcze.

Wykres: Liczba osób usamodzielnionych w latach 2010 – 2014 wg miejsca poprzedniego pobytu wychowanków

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Większość osób usamodzielnianych to wychowankowie rodzin zastępczych, którzy stanowią 54% ogółu oraz wychowankowie placówek opiekuńczo - wychowawczych, którzy stanowią 35% ogółu. Najmniejszy odsetek wychowanków objętych pomocą na usamodzielnienie to osoby opuszczające zakłady poprawcze.

Aspiracje edukacyjne osób usamodzielnianych z rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka są znacznie wyższe niż opuszczających placówki opiekuńczo-wychowawcze, młodzieżowe ośrodki wychowawcze oraz zakłady poprawcze – 34% wychowanków rodzin zastępczych i 17% wychowanków rodzinnych domów dziecka kontynuuje naukę na studiach. Natomiast spośród osób, które opuściły placówki opiekuńczo-wychowawcze, zaledwie 5% jest słuchaczami wyższych uczelni. Najgorzej pod względem kontynuowania nauki wypadają osoby opuszczające zakłady poprawcze – połowa z nich w ogóle nie kontynuuje nauki po opuszczeniu placówki, żadna z tych osób nie uczy się w technikum, szkole ponadgimnazjalnej czy uczelni wyższej. (źródło: opracowania własne MOPS).

Sytuacja osób opuszczających różne formy pieczy zastępczej różni się również pod względem posiadanych przez te osoby zasobów mieszkaniowych.

Tabela: Sytuacja mieszkaniowa osób opuszczających pieczę zastępczą.

Sytuacja mieszkaniowa	Osoby, które opuściły placówki opiekuńczo-wychowawcze. Udział procentowy w stosunku do wszystkich opuszczających daną formę pieczy zastępczej.	Osoby, które opuściły rodziny zastępcze. Udział procentowy w stosunku do wszystkich opuszczających daną formę pieczy zastępczej.
Zamieszkiwanie u rodziny (biologicznej lub dotychczasowej rodziny zastępczej)	35%	32%
Wynajmowanie mieszkania/pokoju na wolnym rynku	19%	10%
Uregulowana sytuacja mieszkaniowa - posiadające	30%	56%

własny lokal/zamieszkające w lokalu, którego są najemcą lub figurują w umowie najmu		
Inne w tym: internat, bursa, lokal komunalny bez tytułu prawnego, lokal komunalny po wyroku eksmisyjnym	6%	2%
Przebywające w mieszkaniu chronionym	10%	-

Źródło: opracowanie własne MOPS na podstawie danych za 2013r.

8.8.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Całkowite koszty pomocy na rzecz usamodzielniających się wychowanków ujęto w tabeli:

Tabela: Wydatki na usamodzielnienie w latach 2011 – 2014

Forma pomocy	2011	2012	2013	2014
pomoc na kontynuowanie nauki	1 315 555 zł	1 498 780,02 zł	1 473 762,43 zł	1 424 426,94 zł
pomoc na usamodzielnienie	337 621 zł	477 313 zł	338 048,80 zł	287 803,57 zł
pomoc na zagospodarowanie w formie rzeczowej	568 989 zł	272 831,69 zł	234 292,15 zł	189 727,49 zł
wydatki związane z funkcjonowaniem mieszkań chronionych	99 678 zł	72 016,74 zł	54 810,00 zł	53 880,00 zł
łącznie	2 321 843 zł	2 320 941,45zł	2 100 913,38 zł	1 955 838,00 zł

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

8.8.6 Wnioski

Diagnoza sytuacji osób usamodzielnianych pozwala na wskazanie dwóch najważniejszych obszarów, w których osoby te wymagają wsparcia: jest to pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych oraz uzyskaniu wykształcenia i kwalifikacji pozwalających na podjęcie pracy zawodowej. Tym samym zasadne jest kontynuowanie dotychczasowych kierunków działań.

8.9 Formy pomocy na rzecz rodzin z dziećmi

8.9.1 Pomoc w formie posiłków oraz zasiłków celowych na zakup żywności lub posiłku

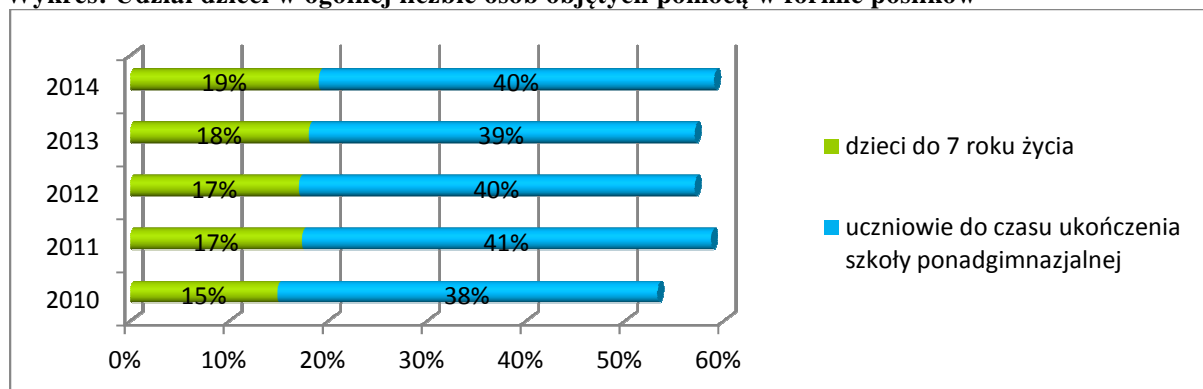
Wskazana forma pomocy została opisana w rozdziale 10 *Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy osobom i rodzinom o niskich dochodach*, podrozdział 10.2.3.

Należy podkreślić, że szczególną grupą odbiorców świadczenia są dzieci i młodzież.

Udział dzieci w ogólnej liczbie osób otrzymujących pomoc w formie posiłku (bez uwzględnienia posiłków realizowanych na podstawie § 8) wyniósł 59 % w skali roku.

Natomiast odsetek dzieci, w wieku od lat 7 do ukończenia szkoły ponadgimnazjalnej, w ogólnej liczbie świadczeniobiorców wyniósł około 40%. W 2014 roku można zauważyć wzrost o 1 % odsetka osób w poszczególnych kategoriach wiekowych tj. dzieci do 7 roku życia oraz uczniów do czasu ukończenia szkoły ponadgimnazjalnej.

Wykres: Udział dzieci w ogólnej liczbie osób objętych pomocą w formie posiłków

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W szczególnie uzasadnionych przypadkach, gdy uczeń albo dziecko korzystające z zajęć w ramach rocznego przygotowania przedszkolnego w szkole lub przedszkolu wyraża chęć zjedzenia posiłku, dyrektor szkoły lub przedszkola udziela pomocy w formie posiłku, informując jednocześnie ośrodek pomocy społecznej, właściwy ze względu na miejsce zamieszkania ucznia lub dziecka, o udzieleniu pomocy. Przyznanie pomocy, o której mowa powyżej, nie wymaga ustalania sytuacji rodziny w drodze rodzinnego wywiadu środowiskowego oraz wydania przez ośrodek pomocy społecznej decyzji administracyjnej. Środki na zakup posiłku, są przekazywane przez ośrodek pomocy społecznej na podstawie sporządzonej listy uczniów lub dzieci oraz liczby spożytych posiłków w przyjętym okresie rozliczeniowym. W 2014 r. z posiłków przyznawanych na podstawie decyzji dyrektora szkoły skorzystało 1 425 dzieci.

8.9.1.1 Wnioski

Analiza danych dotyczących realizacji programu „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” za lata 2009 – 2014 wskazuje że dzieci do 7 roku życia oraz uczniowie do czasu ukończenia szkoły ponadgimnazjalnej stanowią znaczącą, bo blisko 60% grupę odbiorców Programu. Udział tej grupy odbiorców w ogólnej liczbie osób objętych programem utrzymuje się w ostatnich latach na porównywalnym poziomie z nieznaczną tendencją wzrostową. Tak znaczny udział dzieci i młodzieży wśród odbiorców Programu wskazuje, że odbiorcami tego rodzaju pomocy są w przeważającej mierze rodziny z dziećmi, które mają trudności z zaspokajaniem podstawowych potrzeb bytowych, takich jak zapewnienie pożywienia. Realizacja Programu i pomoc w formie posiłków, w szczególności dla dzieci i młodzieży rekompensuje braki w tym zakresie i pozwala zwiększyć szansę na prawidłowy rozwój psychofizyczny dzieci z najuboższych rodzin. Ze względu na szczególny charakter tej potrzeby celowa jest analiza możliwości poszerzenia zakresu i skali udzielanej w tym zakresie pomocy.

8.9.2 Pomoc materialna o charakterze socjalnym dla uczniów: stypendia szkolne, zasiłki szkolne

Zgodnie z Uchwałą Nr CXIII/176/14 w sprawie zmiany uchwały Nr XXI/254/11 Rady Miasta Krakowa z dnia 6 lipca 2011 r. w sprawie regulaminu udzielania pomocy materialnej o charakterze socjalnym dla uczniów zamieszkałych na terenie Miasta Krakowa oraz upoważnienia Dyrektora Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie do prowadzenia postępowań w sprawach dotyczących świadczeń materialnych o charakterze socjalnym przyznawanych na podstawie ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (j.t.: Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572 z późn. zm.) Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie realizuje zadanie polegające na przyznawaniu pomocy materialnej o charakterze socjalnym dla uczniów. Pomoc materialna o charakterze socjalnym przyznawana jest w formie stypendium szkolnego oraz zasiłku szkolnego.

Pomoc w formie stypendium szkolnego adresowana jest do uczniów z rodzin, w których miesięczna wysokość dochodu na osobę w rodzinie nie przekracza kwoty, o której mowa w art. 8 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2015 r. poz. 163), tj. 456 zł.

W roku szkolnym 2014 przyznano pomoc w formie stypendium dla 2 892 uczniów.

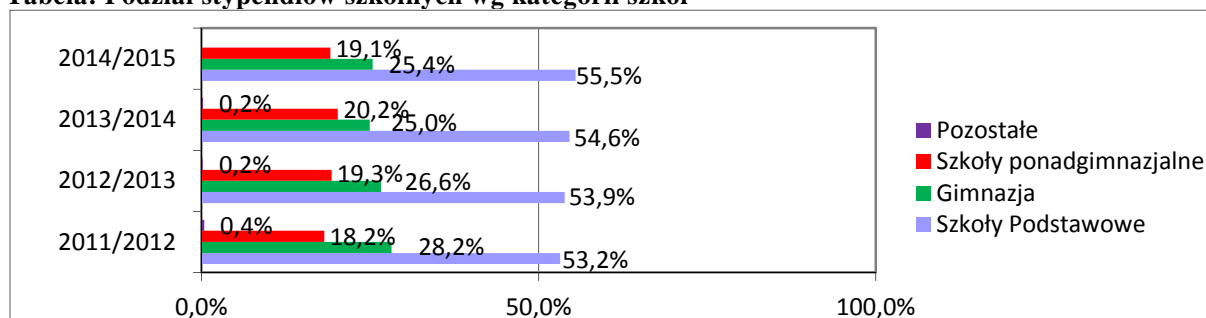
Tabela: Liczba uczniów, którym udzielono stypendia szkolne w I semestrze roku szkolnego 2011/2012, 2012/2013, 2013/2014 i 2014/2015

I semestr roku szkolnego	Szkoły Podstawowe	Gimnazja	Szkoły ponadgimnazjalne	Pozostałe szkoły	Suma
2011/2012	947	502	324	7	1780
2012/2013	1334	660	478	5	2477
2013/2014	1365	624	506	6	2501
2014/2015	1202	551	413	1	2167

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Z zebranych danych wynika, że w 2014 roku (I semestr roku szkolnego 2014/2015) nastąpił spadek w stosunku do 2013 roku (I semestr roku szkolnego 2013/2014) liczby uczniów objętych pomocą o ponad 13%. Największą grupę osób objętych pomocą w 2014 roku stanowili uczniowie szkół podstawowych (55,7% ogólnej liczby uczniów), następnie gimnazjów oraz szkół ponadgimnazjalnych. Taką tendencję można zauważyć w każdym z analizowanych okresów, gdzie stosunek liczby uczniów objętych pomocą uczęszczających do poszczególnych rodzajów szkół, w stosunku do liczby wszystkich uczniów objętych pomocą w kolejnych okresach jest na zbliżonym poziomie, co pokazuje poniższy wykres.

Tabela: Podział stypendiów szkolnych wg kategorii szkół

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Natomiast zasiłek szkolny może być przyznany uczniowi znajdującemu się przejściowo w trudnej sytuacji materialnej z powodu zdarzenia losowego. Świadczenie przysługuje, w sytuacji zaistnienia zdarzenia losowego, tj. zdarzenie nagłe, nieprzewidywalne, niezależne od wnioskodawcy, które wywoła przynajmniej przejściową trudną sytuację materialną rodziny ucznia.

W roku 2013 przyznano – 76 zasiłków szkolnych, w roku 2014 – 98. Szczegółowe dane w podziale na rodzaje szkół, do których uczęszczały osoby objęte pomocą w formie zasiłku szkolnego przedstawia poniższa tabela.

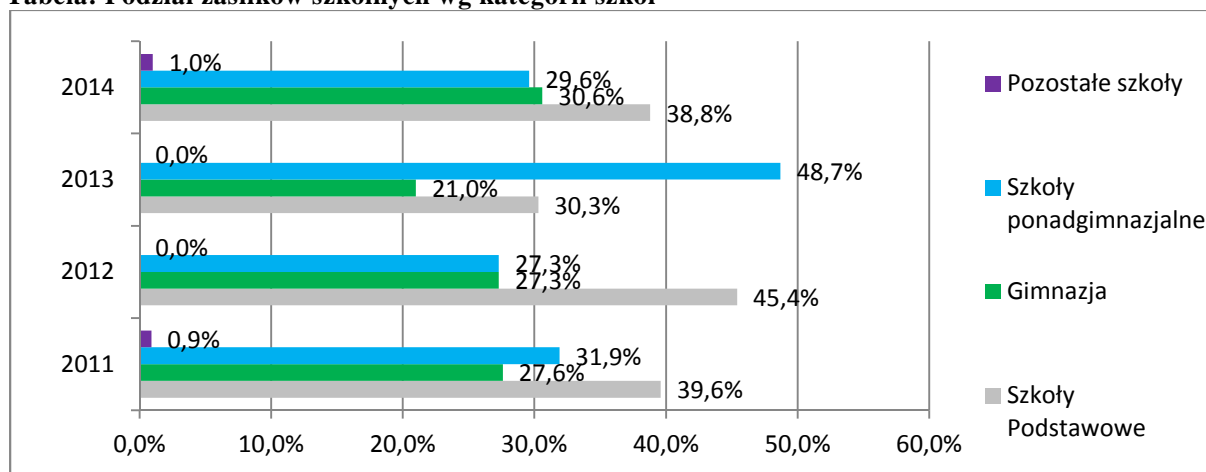
Tabela: Liczba uczniów, którym udzielono zasiłki szkolne w latach 2011 – 2014

Rok	Szkoły Podstawowe	Gimnazja	Szkoły ponadgimnazjalne	Pozostałe szkoły	Suma
2011	46	32	37	1	116
2012	45	27	27	0	99
2013	23	16	37	0	76
2014	38	30	29	1	98

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W 2014 r. w stosunku do 2013 r. liczba osób objętych pomocą wzrosła o prawie 29%. Szczegółowy podział przyznanych zasiłków w podziale na poszczególne rodzaje szkół znajduje się na poniższym wykresie.

Tabela: Podział zasiłków szkolnych wg kategorii szkół

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

8.9.2.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie jest realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

8.9.2.2 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

8.9.2.3 Nakłady finansowe na realizację zadania

- 2011 r. – 2 337 883 zł, z czego na wypłatę stypendiów szkolnych 2 292 768 zł;
- 2012 r. – 2 042 662 zł, z czego na wypłatę stypendiów szkolnych 1 997 617 zł;
- 2013 r. – 3 090 440 zł, z czego na wypłatę zasiłków szkolnych 36 905 zł;
- 2014 r. – 2 870 203 zł, z czego na wypłatę zasiłków szkolnych 51 940 zł.

8.9.2.4 Wnioski

Analiza dostępnych danych wskazuje, że w najbliższych latach liczba osób objętych pomocą w formie stypendium szkolnego będzie zbliżona do poziomu z roku szkolnego 2014/2015. W związku z tym, że zasiłek szkolny przyznawany jest z tytułu wystąpienia zdarzenia losowego, trudno przewidywać zakres udzielanej pomocy w kolejnych latach.

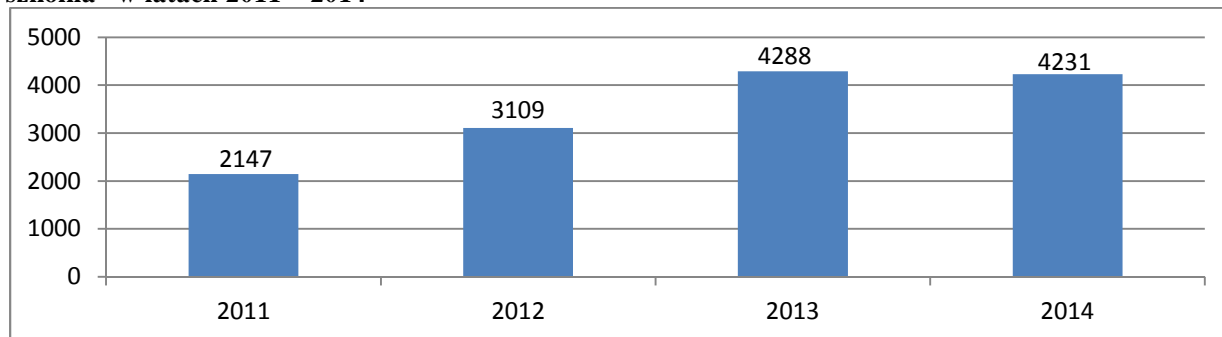
8.9.3 Realizacja rządowego programu pomocy uczniom w 2014 roku – „Wyprawka szkolna”

W ramach rządowego programu pomocy uczniom w 2014 roku – „Wyprawka szkolna” udzielano pomocy w formie dofinansowania zakupu podręczników dla uczniów klas II – III, klas VI szkół podstawowych oraz klas III szkół ponadgimnazjalnych, których dochód na osobę w rodzinie nie przekraczał kryterium dochodowego na osobę w rodzinie w wysokości 539 zł, określonego w ustawie z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych lub w przypadku przekroczenia ww. kryterium, gdy występowały przesłanki określone w art. 7 ustawy o pomocy społecznej, m. in. bezrobocie, niepełnosprawność, długotrwała lub ciężka choroba. Pomocy udzielano również uczniom słabowidzącym, niesłyszącym, słabosłyszącym, z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim, znacznym lub umiarkowanym, a także z niepełnosprawnością ruchową w tym afazją oraz z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera. Uczniowie z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym mieli również możliwość otrzymania dofinansowania zakupu materiałów edukacyjnych.

Wnioski o przyznanie pomocy za zakup podręczników składane były przez rodziców lub opiekunów prawnych ucznia w szkole, do której uczęszczał. Szkoły, po weryfikacji wniosków, przekazywały do MOPS listy uczniów zakwalifikowanych do objęcia pomocą w ramach programu. Na podstawie ww. list Ośrodek przekazał środki finansowe szkołom z przeznaczeniem na wypłatę świadczeń. W przypadku szkół prowadzonych przez inne podmioty niż GMK wypłaty pomocy dokonywał bezpośrednio MOPS. Wyprawkę szkolną wypłacano do wysokości przedstawionych faktur, rachunków, paragonów oraz oświadczeń o zakupie podręczników. Maksymalna kwota wyprawki szkolnej wahała się, w zależności od rodzaju szkoły, do której uczęszczał uczeń od 225 zł do 445 zł, a w przypadku uczniów z niepełnosprawnością do kwoty 770 zł.

Pomoc w ramach programu przyznano łącznie dla 4 231 uczniów uczęszczających do 197 szkół, z tego dla 1 784 uczniów z niepełnosprawnością (w kwocie 492 099 zł).

Tabela: Liczba uczniów, którzy otrzymali pomoc w ramach programu rządowego „Wyprawka szkolna” w latach 2011 – 2014

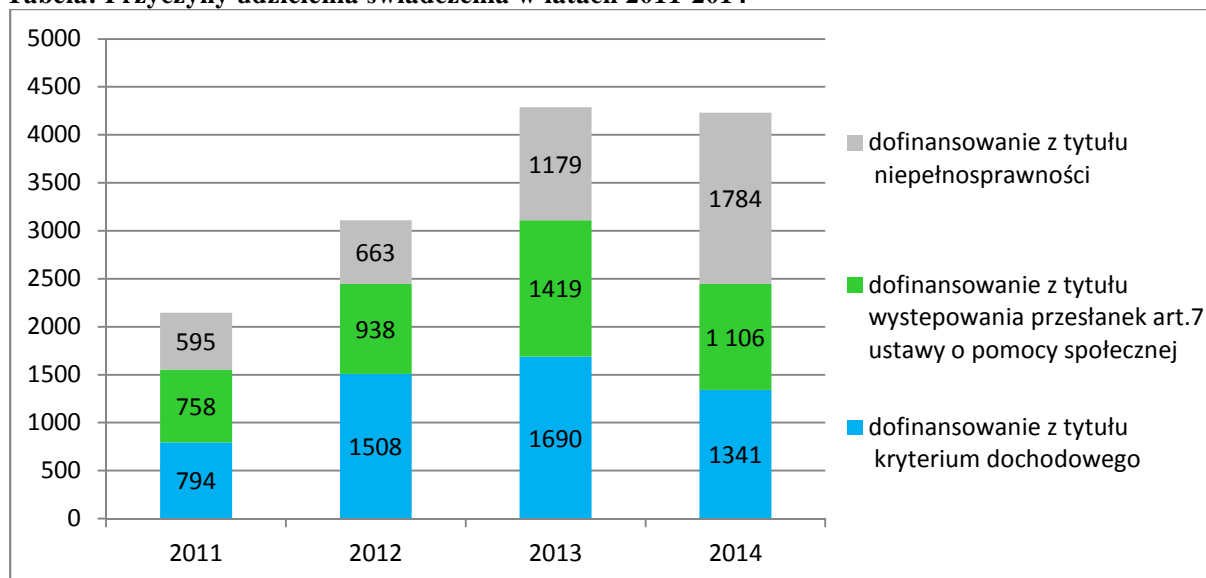
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Zaobserwowano nieznaczny spadek liczby świadczeń w stosunku do roku ubiegłego, który jest związany m.in. z faktem, iż uczniowie klas I szkoły podstawowej nie byli w 2014 r.

odbiorcami pomocy przewidzianej w ramach programu, ze względu na zapewnienie im przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania bezpłatnych podręczników.

W 2014 r. najczęstszym powodem przyznania udzielonej pomocy na dofinansowanie podręczników była niepełnosprawność.

Tabela: Przyczyny udzielenia świadczenia w latach 2011-2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

8.9.3.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie jest realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

8.9.3.2 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

8.9.3.3 Nakłady finansowe na realizację zadania

- w 2011 r. – na realizację programu przeznaczono 473 799 zł;
- w 2012 r. – na realizację programu przeznaczono 687 328 zł;
- w 2013 r. – na realizację programu przeznaczono 1 149 064 zł;
- w 2014 r. – na realizację programu przeznaczono 1 130 061 zł.

8.9.3.4 Wnioski

Pomoc na zakup podręczników dla uczniów realizowana jest w oparciu o programy rządowe, które uchwalane są na konkretny rok. W 2014 r. uczniowie klas I szkół podstawowych nie mieli możliwości otrzymania dofinansowania podręczników, gdyż otrzymywali na terenie szkół bezpłatne podręczniki. Do zmian, które nastąpiły w 2014 r. należy również poszerzenie grupy uczniów uprawnionych do otrzymania pomocy uczniów z niepełnosprawnościami o uczniów niesłyszących, z niepełnosprawnością ruchową, w tym afazją oraz z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera. Biorąc pod uwagę plany przekazywania przez ministerstwo bezpłatnych podręczników dla kolejnych klas, w następnych latach pomoc w zakresie rządowego programu pomocy uczniom „Wyprawka szkolna” będzie dotyczyła przede wszystkim dzieci z niepełnosprawnościami, które posiadają orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego ze względu na określoną niepełnosprawność.

8.9.4 Realizacja projektu „Pierwszy dzwonek”

Lokalny program osłonowy pod nazwą „Pierwszy dzwonek”, był realizowany przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie w trzecim i czwartym kwartale 2014 r. Rada Miasta Krakowa Uchwałą nr CXIII/1766/14 z dnia 27 sierpnia 2014 r. przyjęła Program „Pierwszy dzwonek” celem umożliwienia udzielania przez Gminę Miejską Kraków wsparcia dla uczniów z rodzin wielodzietnych, w ramach Projektu „Pierwszy dzwonek”, którego Regulamin został określony Uchwałą Zarządu Województwa Małopolskiego Nr 780/14 z dnia 10 lipca 2014 r. Program ten, przewidywał udzielenie dotacji celowej gminom na dofinansowanie zadania publicznego Województwa Małopolskiego, polegającego na wsparciu rodzin wielodzietnych w zakresie zwiększania ich szans edukacyjnych. Dotacja na realizację zadania dla Gminy Miejskiej Kraków, została przekazana na podstawie umowy z Województwem Małopolskim z dnia 16 września 2014 r.

Zgodnie z Uchwałą Nr CXIII/1766/14, pomoc w ramach lokalnego programu osłonowego „Pierwszy dzwonek”, przeznaczona była dla uczniów mających miejsce zamieszkania na terenie Gminy Miejskiej Kraków, uczęszczających do szkoły podstawowej, gimnazjum albo szkoły ponadgimnazjalnej, będących członkami rodziny wielodzietnej 4+ i przysługiwała bez względu na wysokość dochodu, o którym mowa w art. 8 ustawy o pomocy społecznej. Pomoc była realizowana do dnia 31 października 2014 r. Wsparcie przyznawane było na podstawie decyzji administracyjnej i wypłacane bezpośrednio wnioskodawcom przed poniesieniem wydatków albo w formie refundacji. Pomoc ta, mająca charakter jednorazowy była przyznawana w wysokości 150 zł na ucznia, wynikającej z kwoty otrzymanej przez Gminę Miejską Kraków dotacji i określonej następnie Zarządzeniem Nr 2820/2014 Prezydenta Miasta Krakowa z dnia 3.10.2014 r. W ramach lokalnego programu osłonowego „Pierwszy dzwonek” pomoc przyznano dla 1 915 uczniów.

8.9.4.1 Organizacje pozarządowe realizujące projekt

Zadanie nie było realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

8.9.4.2 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

8.9.4.3 Nakłady finansowe na realizację zadania

W ramach lokalnego programu osłonowego „Pierwszy dzwonek” pomocy udzielono w łącznej kwocie 287 250 zł.

8.9.4.4 Wnioski

W przypadku kontynuacji w kolejnych latach projektu „Pierwszy dzwonek” przez Województwo Małopolskie, zasadne jest aby Gmina Miejska Kraków włączyła się do jego realizacji.

9 Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie przeciwdziałania przemocy

9.1 Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie podejmują działania w oparciu o ustawę z dnia 29 lipca 1995 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieskie Karty”. Zadania określone w powyższych aktach prawnych są realizowane wobec wszystkich członków w rodzinach uwikłanych w przemoc, zarówno wobec osób dotkniętych przemocą w rodzinie, jak i wobec osób stosujących przemoc w rodzinie. Ponadto od lipca 2014 r. realizowany jest Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie przyjęty uchwałą nr CXII/1732/14 Rady Miasta Krakowa z dnia 9 lipca 2014 r., który zastąpił realizowany od 2010 r. Program Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie.

Zarządzeniem nr 1788/2013 z dnia 18 czerwca 2013 roku w sprawie powołania Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, Prezydent Miasta Krakowa powołał Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie uchylając dotychczas obowiązujące zarządzenie nr 892/2011 z dnia 10 maja 2011 r.

Funkcjonujący Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie składa się z Zespołu Strategicznego oraz 9 Zespołów ds. działań lokalnych. Zespół Strategiczny podejmuje działania oraz decyzje związane z funkcjonowaniem całego Zespołu Interdyscyplinarnego, natomiast Zespoły ds. działań lokalnych swoją aktywnością w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie obejmują obszary Krakowa zgodne z rejonami poszczególnych Filii Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej. Pracami każdego Zespołu ds. działań lokalnych kieruje Przewodniczący Zespołu ds. działań lokalnych, na podstawie upoważnienia Przewodniczącego Zespołu Interdyscyplinarnego.

Zespół Strategiczny tworzy 13 przedstawicieli instytucji określonych w art. 9a ust. 3 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie tj. jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, Policji, oświaty, ochrony zdrowia, organizacji pozarządowych oraz kuratorzy sądowi, przedstawiciele instytucji działających w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie, kierujący jednostkami organizacyjnymi Urzędu Miasta Krakowa, a także przedstawiciel Okręgowej Służby Więziennej. Ponadto w skład Zespołów ds. działań lokalnych weszło 115 przedstawicieli instytucji wskazanych w art. 9a ust. 3 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

Osoby dotknięte przemocą otrzymują pomoc z zakresu wsparcia psychologicznego, prawnego, rodzinnego oraz socjalnego, a także w sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa z uwagi na przemoc w rodzinie możliwość skorzystania ze schronienia w specjalistycznej placówce dla osób dotkniętych przemocą. Osoby potrzebujące poradnictwa prawnego lub psychologicznego związanego z sytuacją przemocy w rodzinie, mogą skorzystać z powyższych form pomocy w filiach MOPS, gdzie świadczone jest bezpłatne poradnictwo dla mieszkańców Krakowa. Ponadto pomoc oferują działające całodobowo Ośrodek Interwencji Kryzysowej, ul. Radziwiłłowska 8b oraz realizujący zadanie interwencji kryzysowej wyłącznie dla osób dotkniętych przemocą Ośrodek dla Osób Dotkniętych Przemocą, os. Krakowiaków 46. W ramach Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie pracownicy socjalni oraz pozostali pracownicy MOPS zaangażowani w pracę z osobami dotkniętymi przemocą, udzielają wsparcia w ramach realizowanej pracy socjalnej.

W pracy z osobami, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie kierowane są oddziaływania mające na celu zmotywowanie ich do zmiany postaw oraz

skierowanie do uczestnictwa w grupie korekcyjno - edukacyjnej prowadzonej w Ośrodku. Ponadto osoby te mogą korzystać z bezpłatnych indywidualnych konsultacji psychologicznych.

W sytuacji wszczęcia procedury „Niebieskie Karty” grupa robocza powołana dla rodziny, której dotyczy sprawa, złożona z pracowników Ośrodka oraz przedstawicieli innych instytucji wskazanych w ustawie o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, podejmuje działania mające na celu udzielenie stosownej pomocy oraz przerwanie przemocy.

Działania związane z procedurą „Niebieskie Karty” są włączone w zakres działań realizowanych w oparciu o przywołaną wyżej uchwałę Rady Miasta Krakowa w sprawie przyjęcia Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie dla Gminy Miejskiej Kraków. Realizacja Programu odbywała się w 2014 roku m.in. poprzez:

- zapewnienie wsparcia dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie, w tym zapewnienie schronienia osobom doświadczającym przemocy w rodzinie,
- udzielanie poradnictwa psychologicznego i prawnego dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie,
- podejmowanie działań informacyjno - edukacyjnych z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
- podejmowanie działań mających na celu zmianę postaw i zachowań osób stosujących przemoc w rodzinie,
- prowadzenie oddziaływań korekcyjno - edukacyjnych,
- realizację procedury „Niebieskie Karty”,
- działanie Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz funkcjonujących w jego ramach Zespołów ds. działań lokalnych.

9.1.1 Infrastruktura

Realizacja Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie dla Gminy Miejskiej Kraków w zakresie realizacji przez MOPS odbywa się we własnych zasobach lokalowych Ośrodka.

9.1.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie jest realizowane we współpracy z instytucjami działającymi na terenie Krakowa oraz z organizacjami pozarządowymi w zakresie przewidzianym ustawą o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz Rozporządzeniem Rady Ministrów w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieskie Karty”.

9.1.3 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej oraz instytucji i organizacji pozarządowych działających na terenie Krakowa.

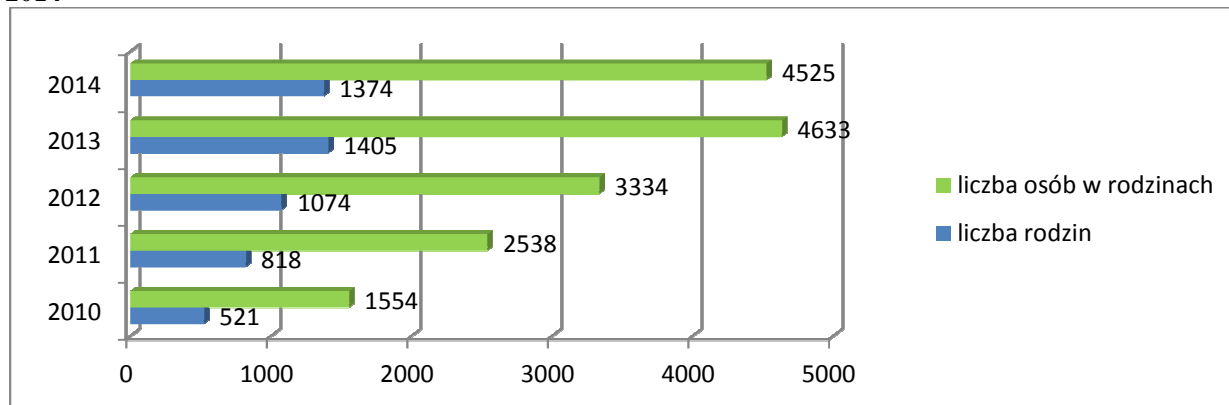
9.1.4 Osoby i rodziny objęte pomocą w ramach Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie

W związku z przekazywaniem wszystkich formularzy „Niebieskie Karty”, wszczynanych przez uprawnione do tego instytucje, do Przewodniczących Zespołów ds. działań lokalnych oraz z faktem, że procedurę wszczyna się już w sytuacji powzięcia

podejrzenia o zaistnieniu przemocy, od trzech lat odnotowuje się znaczący wzrost liczby wszczynanych procedur w stosunku do okresu sprzed wejścia w życie Rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieskie Karty”.

Część z rodzin, w których doszło do zaistnienia przemocy, oprócz pomocy prawnej i psychologicznej otrzymuje również pomoc finansową. W 2014 r. Ośrodek przyznał pomoc finansową dla 176 rodzin objętych procedurą „Niebieskie Karty”.

Wykres : Liczba rodzin i osób objętych pomocą w sytuacji przemocy w rodzinie w latach 2010 – 2014

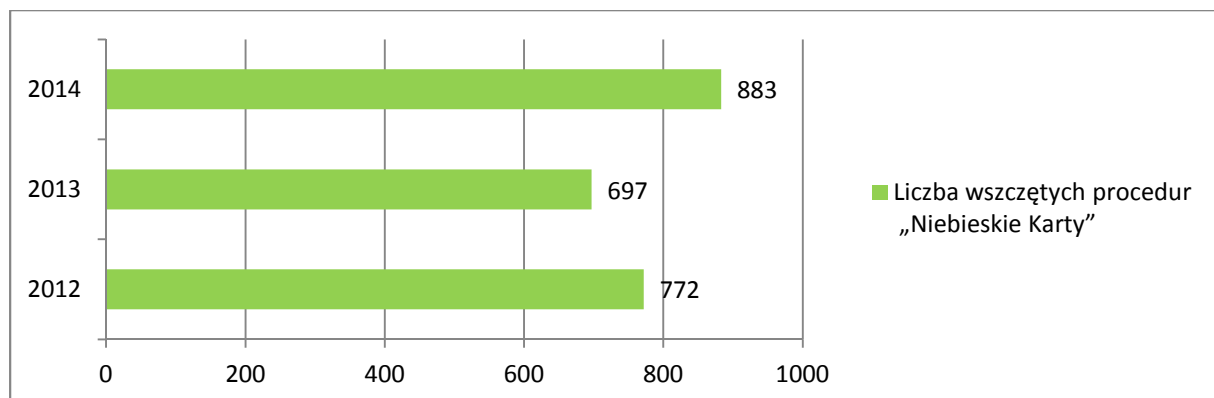
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W 2014 roku pracownicy socjalni wszczęli 174 „Niebieskie Karty”, z innych instytucji zobowiązanych do wszczynania procedury „Niebieskie Karty” w 2014 r. wpłynęło 709 „Niebieskich Kart” (669 – Policja, 25 – oświata, 12 – ochrona zdrowia, 3 – MKRPA) co w łącznej liczbie stanowi 883 „Niebieskich Kart”.

W 2014 r. realizowane były 1 402 procedury „Niebieskie Karty” obejmujące procedury wszczęte w 2014 r. oraz kontynuowane z lat poprzednich. Zakończono realizację 901 „Niebieskich Kart”.

Poniższy wykres obrazuje liczbę wszczętych „Niebieskich Kart”, w oparciu o które udzielana była pomoc rodzinom dotkniętym przemocą w 2014 roku i w latach ubiegłych.

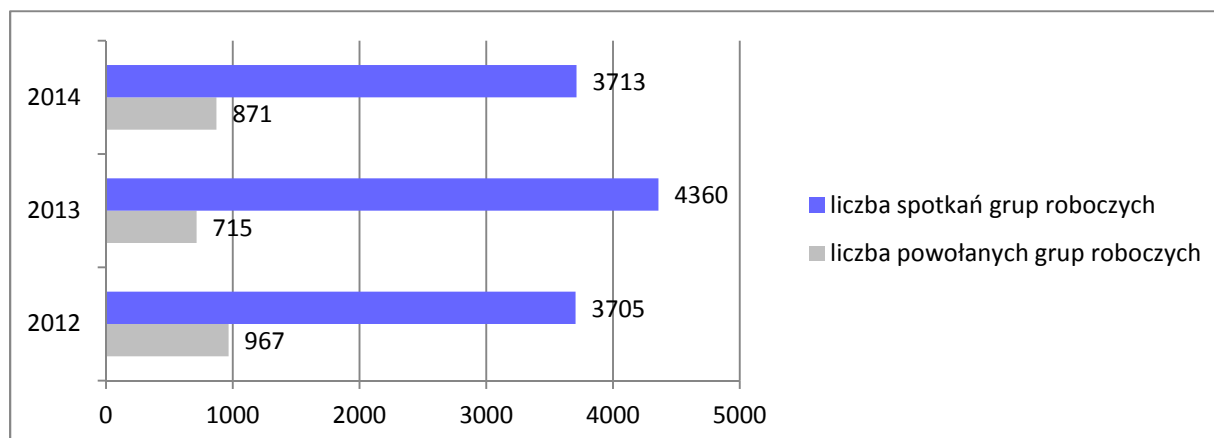
Wykres: Porównanie liczby wszczętych „Niebieskich Kart” z lat 2012 – 2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W 2014 roku w odniesieniu do rodzin, w których doszło do przemocy powołanych zostało 871 grup roboczych, które spotykały się 3 713 razy.

Wykres: Liczba powołanych grup roboczych oraz liczba zrealizowanych spotkań

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

9.1.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Koszt realizacji Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie przez MOPS jest obliczony na podstawie liczby godzin pracy pracowników realizujących działania w ramach Programu przy uwzględnieniu kosztu osobogodziny. Zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie finansowane były w 2014 roku z budżetu Gminy Miejskiej Kraków. Z Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego przyznana została dotacja na prowadzenie oddziaływań korekcyjno - edukacyjnych w wys. 14 392 zł. Łączny koszt realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w 2014 roku wyniósł 1 391 608 zł (koszt realizacji Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie dla Gminy Miejskiej Kraków), w tym: 1 377 216 zł – środki Gminy Miejskiej Kraków, 14 392 zł – dotacja MUW.

9.1.6 Wnioski

Od początku realizacji Programu (wcześniej od 2010 roku Programu Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie) obserwujemy wahania liczby rodzin objętych wsparciem w ramach realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Wszystkie rodziny, w których wszczęta jest procedura „Niebieskie Karty” stają się uczestnikami Programu.

W 2014 roku w zakresie procedur wszczynanych przez Policję nastąpił wzrost o prawie 200 procedur w stosunku do 2013 roku, co przyczyniło się do wzrostu liczby wszystkich założonych „Niebieskich Kart”. Miało to związek z nowymi działaniami wprowadzonymi w Policji (m.in. algorytmy do szacowania zagrożenia wystąpienia przemocy w rodzinie), które miały na celu skuteczne reagowanie i podejmowanie działań w sytuacjach podejrzenia przemocy w rodzinie. Pozostałe instytucje wszczynały procedury na podobnym poziomie jak w latach ubiegłych. W związku ze zwiększeniem liczby sytuacji ujawnianej przemocy, nastąpiło również zwiększone zaangażowanie instytucji przeciwdziałających przemocy w rodzinie, w tym MOPS, który zajmuje się organizacją prac Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w rodzinie, w tym organizacją prac grup roboczych. Ponadto, w związku z podejrzeniem przemocy w rodzinie złożonych zostało 58 wniosków z podejrzeniem popełnienia przestępstwa z art.207 kk.

W porównaniu z okresem sprzed wejścia w życie Rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie procedury „Niebieskie Karty”, tj. 18.10.2011 roku, zmianie uległa także struktura rodzin, które są obejmowane pomocą MOPS z uwagi na problem przemocy w rodzinie. Wcześniej Ośrodek realizował „Niebieskie Karty” głównie w rodzinach, w których oprócz problemu przemocy w rodzinie dostrzegalna była potrzeba wsparcia finansowego i pomocy

materialnej. Obecnie kryterium finansowe nie jest wyznacznikiem powodu, dla którego rodzina zostaje objęta pomocą Ośrodka, lecz wszystkie rodziny w Krakowie, w których doszło do ujawnienia zjawiska i wszczęcia procedury.

Analizując poziom zgłaszanych potrzeb w zakresie przemocy w rodzinie oraz ofertę pomocy, jaka jest dostępna w Krakowie, można postawić tezę, że infrastruktura służąca zapewnieniu specjalistycznej pomocy, schronienia dla osób doświadczających przemocy i pomocy udzielanej w toku realizacji procedury „Niebieskie Karty”, jest wystarczająca wobec istniejącego w środowisku zapotrzebowania, a zakres udzielanej pomocy dostosowany do diagnozowanego poziomu potrzeb.

9.2 Działalność Ośrodka dla Osób Dotkniętych Przemocą

Na podstawie zapisów ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie osobie dotkniętej przemocą w rodzinie udziela się bezpłatnej pomocy, w szczególności w formie:

- poradnictwa medycznego, psychologicznego, prawnego i socjalnego, zawodowego i rodzinnego;
- interwencji kryzysowej i wsparcia;
- ochrony przed dalszym krzywdzeniem, poprzez uniemożliwienie osobom stosującym przemoc korzystania ze wspólnie zajmowanego z innymi członkami rodziny mieszkania oraz zakazanie kontaktowania się i zbliżania do osoby pokrzywdzonej;
- zapewnienia osobie dotkniętej przemocą w rodzinie bezpiecznego schronienia w specjalistycznym ośrodku wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie;

Ośrodek dla Osób Dotkniętych Przemocą realizuje zadania z zakresu interwencji kryzysowej wobec osób dotkniętych przemocą w rodzinie. Działalność Ośrodka koncentruje się na udzieleniu specjalistycznej pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie, a w sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa tych osób, na zapewnieniu im schronienia w celu ochrony od sprawcy przemocy. W Ośrodku udzielane jest wsparcie psychologiczne, pedagogiczne, praca socjalna oraz pomoc prawna. Ośrodek funkcjonuje całodobowo, posiada 40 miejsc noclegowych.

9.2.1 Infrastruktura

W Gminie Miejskiej Kraków funkcjonuje jedna placówka udzielająca schronienia osobom doświadczającym przemocy prowadzona na zlecenie gminy przez organizację pozarządową.

Tabela: Liczba miejsc w Ośrodku dla Osób Dotkniętych Przemocą 2010-2014*

Nazwa i adres jednostki	liczba miejsc, 2010	liczba miejsc, 2011	liczba miejsc 2012	liczba miejsc 2013	liczba miejsc 2014
Ośrodek dla Osób Dotkniętych Przemocą os. Krakowiaków 46	50	50	50	50	40

*wg danych na 31 grudnia danego roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MOPS

W 2014 r. w ramach umowy na powierzenie realizacji zadania Caritas Archidiecezji Krakowskiej na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków rozpoczął prowadzenie mieszkania chronionego dla kobiet i kobiet z dziećmi. Mieszkanie jest przeznaczone w szczególności dla osób opuszczających Ośrodek dla Osób Dotkniętych Przemocą, które po wykorzystaniu trzymiesięcznego okresu schronienia w ramach interwencji kryzysowej potrzebują dalszego

wsparcia, pomocy i wzmocnienia w powrocie do funkcjonowania w środowisku bez przemocy. W mieszkaniu utworzonych jest 20 miejsc, z których w 2014 r. skorzystało 7 osób.

9.2.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Placówka jest prowadzona na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez Caritas Archidiecezji Krakowskiej, w ramach jednej umowy na prowadzenie we wspólnej lokalizacji również mieszkania chronionego oraz miejsc interwencyjnego schronienia dla kobiet w okresach niskich temperatur.

9.2.3 Kadra

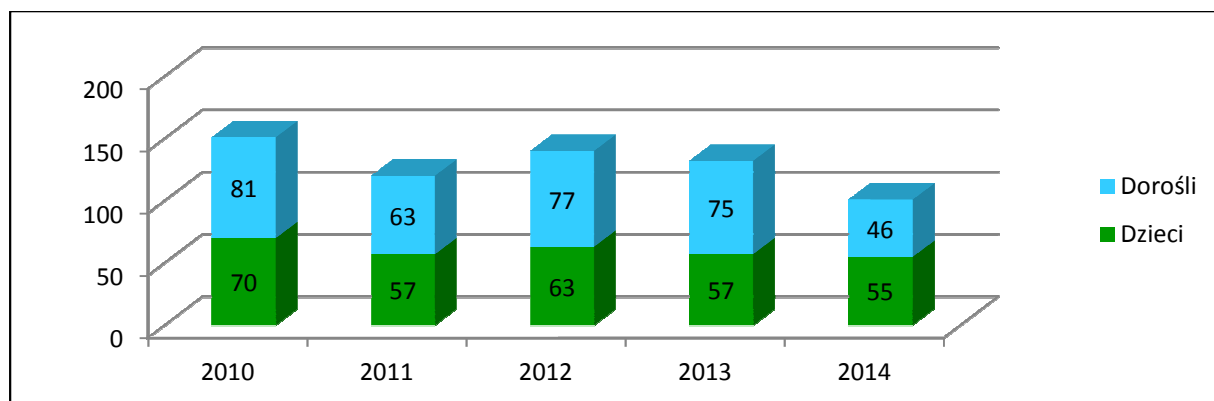
W realizację zadania w 2014 roku zaangażowanych było 10 osób z organizacji pozarządowej.

9.2.4 Osoby i rodziny korzystające ze wsparcia udzielanego przez Ośrodek dla Osób Dotkniętych Przemocą

W latach 2010 – 2014 Ośrodek dla Osób Dotkniętych Przemocą udzielał schronienia średniorocznie ponad 128 osobom.

W roku 2014 OdODP udzielił schronienia 101 osobom, w tym 46 kobietom i 55 dzieciom. Udzielonych zostało również 185 porad w formie konsultacji psychologicznych dla mieszkańców Krakowa, nie korzystających ze schronienia w OdODP.

Wykres: Liczba osób objętych schronieniem w Ośrodku dla Osób Dot. Przemocą w latach 2010 – 2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

9.2.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość dotacji przekazanej na realizację zadania prowadzenia Ośrodka dla Osób Dotkniętych Przemocą wynosiła:

w 2010 r. – 425 100 zł;

w 2011 r. – 425 100 zł;

w 2012 r. – 425 100 zł;

w 2013 r. – 425 100 zł;

w 2014 r. – 465 000 zł (łącznie z zadaniem prowadzenia mieszkania chronionego oraz miejsc interwencyjnego schronienia).

9.2.6 Wnioski

Zważywszy że w województwie małopolskim powstały 2 placówki specjalistyczne, zasoby w postaci prowadzonego w Krakowie Ośrodka dla Osób Dotkniętych Przemocą pozwalają zapewnić pomoc w razie potrzeby udzielenia schronienia osobom doświadczającym przemocy w rodzinie oraz w formie udzielenia specjalistycznej pomocy psychologicznej i prawnej. W związku możliwościami lokalowymi oraz potrzebami uruchomiono dodatkowo mieszkanie chronione dla kobiet i kobiet z dziećmi, o którym mowa w podrozdziale 9.2.1. Zasadne jest kontynuowanie tego zadania na obecnym poziomie.

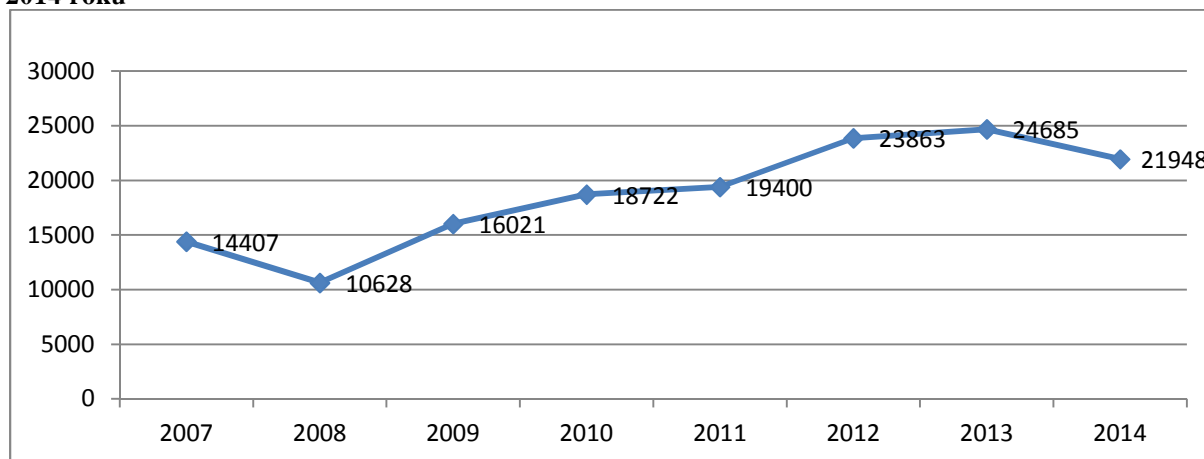
10 Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy osobom bezrobotnym

10.1 Bezrobocie w Krakowie

W 2014 roku liczba osób bezrobotnych zarejestrowanych w Grodzkim Urzędzie Pracy wyniosła 21 948. Stopa bezrobocia rejestrowanego w Krakowie wynosiła na dzień 31.12.2014 r. – 5,2%, dla Polski – 11,5%, dla Małopolski – 9,9%.

W stosunku do roku poprzedniego ilość osób bezrobotnych w Krakowie spadła o 2 737 osób. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych zmniejszyła się o 11% (w województwie o 15%). Wśród kobiet bezrobocie zmniejszyło się o 10,6%, a wśród mężczyzn o 11,5%. Wśród zarejestrowanych bezrobotnych pod względem płci nie obserwuje się znaczących różnic. Bezrobotni z terenu Krakowa stanowili 15,8% ogółu osób pozostających bez pracy zarejestrowanych w województwie małopolskim (w 2013 – 15%). Ponad 86% zarejestrowanych bezrobotnych pozbawionych jest prawa do otrzymywania zasiłku z tego tytułu.

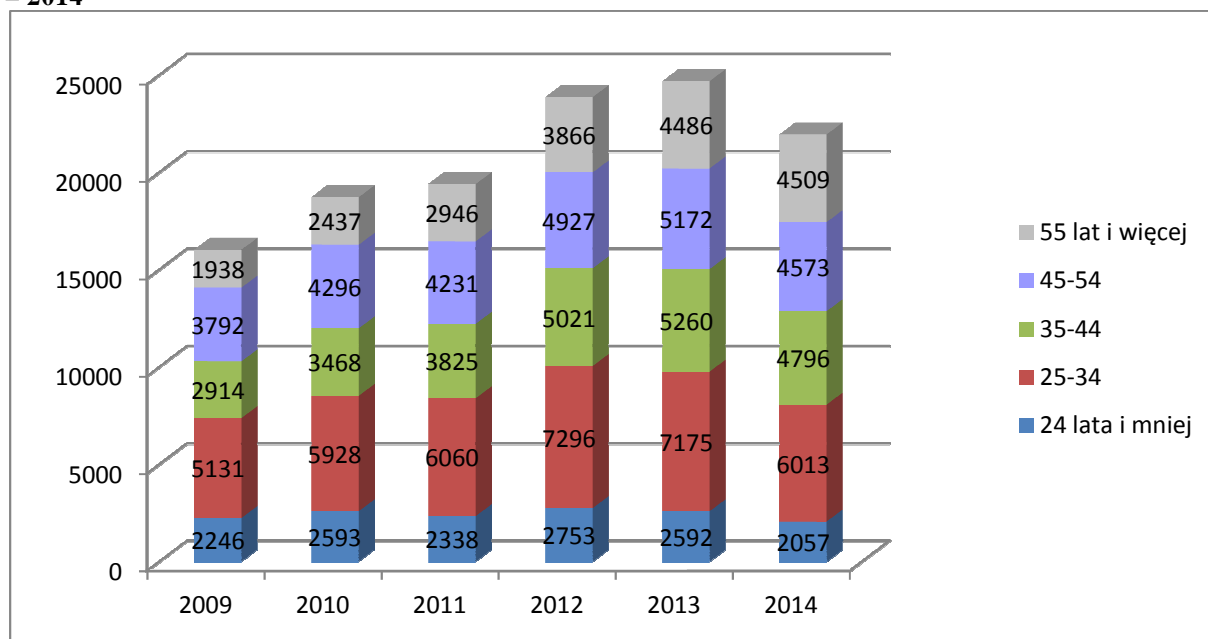
Wykres: Liczba bezrobotnych zarejestrowanych w Grodzkim Urzędzie Pracy wg danych na koniec 2014 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUP

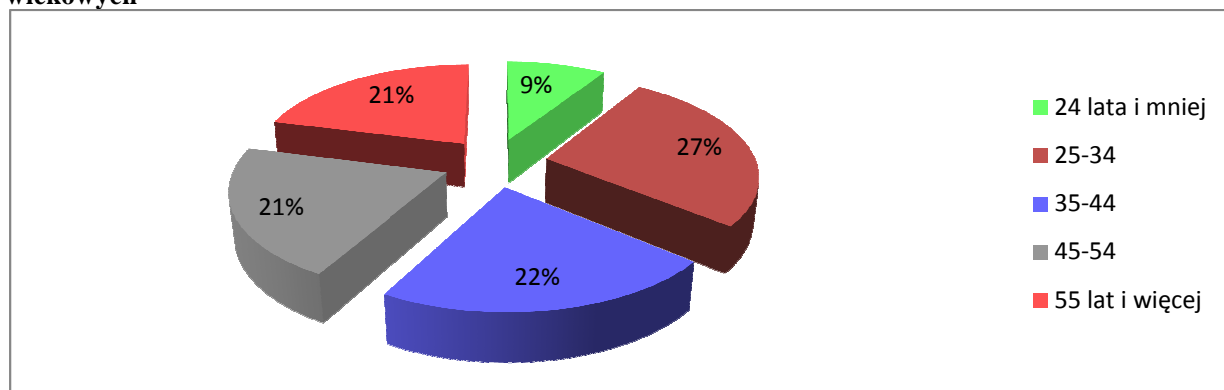
Biorąc pod uwagę strukturę osób bezrobotnych wg wieku należy stwierdzić, że w ostatnich kilkunastu latach zaznacza się wyraźny wzrost odsetka osób bezrobotnych w wieku 55 i więcej lat, a więc szczególnie narażonych na bezrobocie długotrwałe. W roku 2000 krakowscy bezrobotni w tej grupie wiekowej stanowili 1,7% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych, w roku 2010 już 13%, a w roku 2014 – 21%. Największy odsetek osób bezrobotnych stanowią osoby w wieku 25 – 34 lat. Stanowią oni ponad 27% ogółu bezrobotnych. W ujęciu rocznym największy spadek odnotowano w grupie bezrobotnych w wieku poniżej 24 lata – o 20,6%, a także w wieku 25 - 34 lata – o 16,2%. Jedyne wzrost odnotowano w grupie w wieku powyżej 55 lat – o 0,5%.

Wykres: Osoby bezrobotne zarejestrowane w Krakowie wg kategorii wiekowych w latach 2009 – 2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

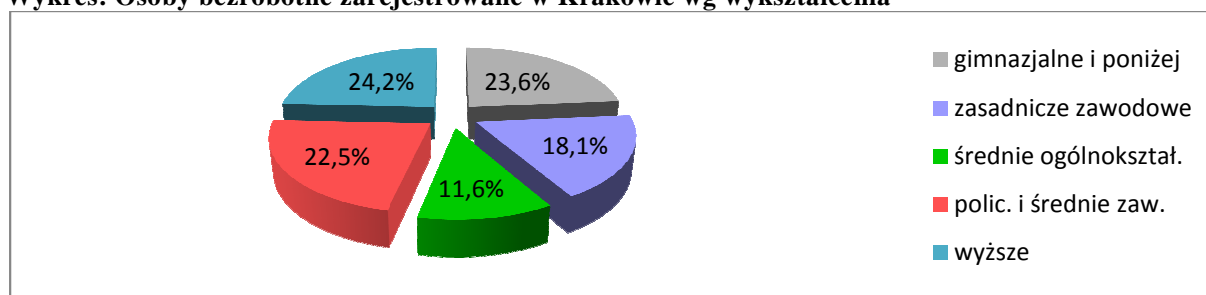
Wykres: Osoby bezrobotne zarejestrowane w Krakowie w roku 2014 – procentowy udział kategorii wiekowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Znaczącym zmianom podlega struktura osób bezrobotnych wg wykształcenia. W roku 2000 największy odsetek bezrobotnych legitymował się wykształceniem zasadniczym zawodowym oraz gimnazjalnym, podstawowym i niepełnym podstawowym (łącznie 56,7%). Bezrobotni z wykształceniem wyższym stanowili jedynie 9,1% ogółu. Jednak już dziesięć lat później wśród krakowskich bezrobotnych dominowały osoby najlepiej wykształcone – z wykształceniem wyższym (23,7%) i policealnym oraz średnim zawodowym (23,8%). W 2014 roku osoby z wykształceniem wyższym i policealnym oraz średnim zawodowym stanowiły w sumie 46,7% bezrobotnych. Najmniej zarejestrowanych osób bezrobotnych niezmiennie posiada wykształcenie średnie ogólnokształcące. Powodem tego jest prawdopodobnie fakt, iż młodzież po ukończeniu nauki w szkołach ogólnokształcących kontynuuje w trybie zaocznym edukację na poziomie wyższym. Największy spadek liczby bezrobotnych w skali roku odnotowano w grupie osób posiadających wykształcenie zasadnicze zawodowe (o 13,7%) oraz policealne i średnie zawodowe (o 12,2%).

Wykres: Osoby bezrobotne zarejestrowane w Krakowie wg wykształcenia

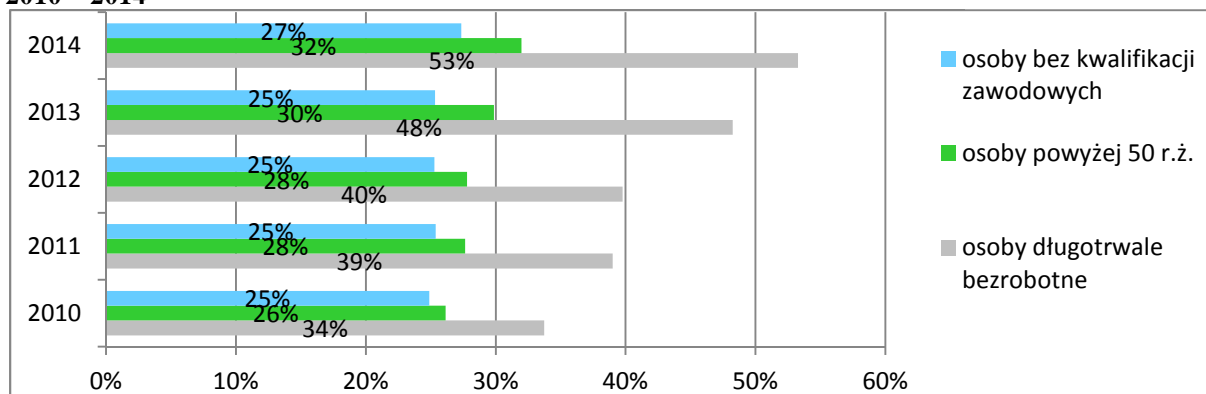
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Z uwagi na długość okresu pozostawania bez pracy, najliczniejszą grupę w 2014 r. stanowili bezrobotni pozostający bez pracy przez okres powyżej 24 miesięcy – 5,0 tys., a ich liczba była o 19,2% większa niż w końcu grudnia 2013 r.

Dla zobrazowania struktury osób bezrobotnych należy także dodać charakterystykę osób bezrobotnych znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy, do których zaliczają się⁸⁸: osoby do 30 roku życia⁸⁹, osoby długotrwale bezrobotne, osoby powyżej 50 roku życia, osoby korzystające ze świadczeń z pomocy społecznej, osoby posiadające co najmniej jedno dziecko do 6 roku życia lub co najmniej jedno dziecko niepełnosprawne do 18 roku życia oraz osoby niepełnosprawne. Niska aktywność zawodowa tych osób rodzi szereg negatywnych konsekwencji, zarówno dla nich samych, jak i dla społeczeństwa. Wydłużanie okresu bezczynności powoduje rozwój bierności, wyuczonej bezradności, a nawet uzależnień.

Dostępne dane odnoszą się do poprzednio obowiązujących kategorii osób bezrobotnych znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy i przedstawiają: osoby bez kwalifikacji zawodowych, osoby długotrwale bezrobotne, osoby powyżej 50 roku życia.

Wykres: Bezrobotni w szczególnej sytuacji na rynku pracy w ogólnej liczbie bezrobotnych w latach 2010 – 2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUP

⁸⁸ Katalog osób bezrobotnych znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy zmieniony został Ustawą z dnia 14 marca 2014 r. o zmianie ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy oraz niektórych innych ustaw. Poprzednio katalog obejmował osoby do 25 roku życia, osoby długotrwale bezrobotne, kobiety które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka, osoby powyżej 50 roku życia, osoby bez kwalifikacji zawodowych, osoby bez doświadczenia zawodowego, osoby bez wykształcenia średniego, osoby samotnie wychowujące co najmniej jedno dziecko do 18 roku życia, osoby które po odbyciu kary pozbawienia wolności nie podjęły zatrudnienia, osoby niepełnosprawne.

⁸⁹ Należy zwrócić uwagę, że mimo, iż osoby do 25 roku życia nie stanowią już odrębnej kategorii bezrobotnych będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy, to w znowelizowanych przepisach znalazł się zapis, który zobowiązuje urząd pracy do przedstawienia im propozycji zatrudnienia, bądź innej formy aktywizacji lub pomocy w okresie do 4 miesięcy od dnia rejestracji. Ma to ogromne znaczenie w kontekście wspierania osób młodych wchodzących dopiero na rynek pracy.

Jak wskazuje powyższy wykres, poza osobami długotrwale bezrobotnymi, dość duży wzrost w analizowanym okresie dotyczył także liczby osób bezrobotnych powyżej 50 roku życia. Osoby pozostające bez pracy powyżej 12 miesięcy, szczególnie te będące już w wieku produkcyjnym niemobilnym, mają najmniejsze szanse na znalezienie zatrudnienia – stąd ich liczba ulega kumulacji i systematycznie rośnie. Jedną z przyczyn przedłużania się okresu pozostawania bez pracy większości osób długotrwale bezrobotnych jest także brak kwalifikacji zawodowych, doświadczenia zawodowego lub wykształcenia średniego⁹⁰. To właśnie te osoby stają się często klientami pomocy społecznej. Z danych GUP wynika, że osoby długotrwale bezrobotne stanowiły w 2014 r. 53% wszystkich zarejestrowanych bezrobotnych, natomiast osoby powyżej 50 roku życia – 32% .

Wśród osób bezrobotnych znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy należy zwrócić uwagę na grupę osób z niepełnosprawnością. Kategorię bezrobotnych niepełnosprawnych opisano w rozdziale 7: *Zasoby Pomocy Społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy osobom niepełnosprawnym*, podrozdział 7.1: *Osoby niepełnosprawne w społeczności Miasta Krakowa*. Grupa ta wymaga szczególnej uwagi – bezrobotni z niepełnosprawnością bardzo silnie odczuwają trudności związane z pozyskaniem, wykonywaniem i utrzymaniem pracy.

Wśród wszystkich zarejestrowanych w Grodzkim Urzędzie Pracy w Krakowie osób bezrobotnych (według stanu na dzień 31.12.2014 r. - 21 948) było 21 101 osób bezrobotnych z ustalonym profilem pomocy z tego liczba osób, dla których ustalono profil kształtowała się następująco:

- profil I – Przeznaczony dla osób aktywnych, nie wymagających wsparcia – 2 092 osób bezrobotnych,
- profil II – Przeznaczonych dla osób wymagających wsparcia – 13 315 osób bezrobotnych,
- profil III – Przeznaczony dla osób oddalonych od rynku pracy – 5 694 osób bezrobotnych.

Z ogólnopolskich badań opisujących warunki i jakość życia społeczeństwa polskiego, wynika, że wszystkich zarejestrowanych w urzędach pracy bezrobotnych podzielić można na dwie duże grupy: prawdziwych i pozornych. Pozornych z kolei podzielić można na tych, którzy nie są zainteresowani pracą (nie szukają jej i/lub nie są gotowi jej podjąć), oraz pracujących na czarno lub w inny sposób osiągających dochód nie mniejszy niż 1200 zł miesięcznie. Pozorni bezrobotni stanowią znaczący procent wszystkich zarejestrowanych (w 2003 i 2005 r. około 1/3, a od 2007 r. już od 40% do 50%, a obecnie 36%). Główną przyczyną nieposzukiwania pracy przez znaczną część bezrobotnych zarejestrowanych jest w przypadku kobiet opieka nad dziećmi 44% (spadek o 7 p.p. od 2011 r). W przypadku mężczyzn nieposzukiwanie pracy wynika głównie z utraty wiary w możliwość jej znalezienia (31%), a w dalszej kolejności – ze stanu zdrowia (26%). Znamienne jest, że głównie mężczyźni często jako powód nieposzukiwania pracy podają chęć zachowania prawa do otrzymywania świadczeń społecznych (4,6% wobec 1,8% w grupie bezrobotnych kobiet). Także mężczyźni częściej niż kobiety przyznają wprost, że nie chce im się pracować (odpowiednio 3,8% i 1,8% bezrobotnych)⁹¹.

⁹⁰ Ta kategoria osób w analizowanym okresie stanowiła największy odsetek osób znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy – należy zwrócić uwagę, iż w znowelizowanej ustawie nie są oni wskazywani jako kategoria bezrobotnych w szczególnej sytuacji na rynku pracy

⁹¹ J. Czapiński, T. Panek, *Diagnoza Społeczna 2013. Warunki i jakość życia Polaków. Raport*, Warszawa 2014, s. 404.

10.2 Świadczenia na rzecz osób bezrobotnych

10.2.1 Praca socjalna z osobami bezrobotnymi

Pracownicy socjalni w ramach pracy socjalnej podejmują działania w tych obszarach funkcjonowania, w których osoba/rodzina napotyka trudności, których nie jest w stanie samodzielnie pokonać i wymaga wsparcia. Jednym z takich obszarów jest praca, przy czym obejmuje on także działania związane z faktem pozostawania bez zatrudnienia.

Informację na temat pracy socjalnej zawiera rozdział 3: „Zasoby Pomocy Społecznej Gminy Miejskiej Kraków – praca socjalna”.

10.2.2 Wsparcie osób bezrobotnych realizowane w ramach projektu systemowego „Pora na aktywność”

Osoby bezrobotne są jedną z grup beneficjentów projektu systemowego „Pora na aktywność.”

Koncepcja projektu systemowego polegała na dofinansowaniu środkami Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki zadań realizowanych przez organy administracji publicznej i jednostki organizacyjne sektora finansów publicznych. Ośrodki pomocy społecznej realizują projekty systemowe w Priorytecie VII Programu pn. „Promocja integracji społecznej”. Działania przewidziane w tym priorytecie służą rozwijaniu aktywnych form integracji społecznej i umożliwianiu dostępu do nich osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym oraz poprawie skuteczności funkcjonowania instytucji pomocy społecznej.

W roku 2008 w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007 – 2013, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie rozpoczął realizację projektu pn. „Pora na aktywność”. Głównym celem projektu jest wzrost zdolności do samodzielnego rozwiązywania trudności życiowych przez indywidualnych mieszkańców i społeczności lokalne Krakowa. Udział w projekcie możliwy jest w różnorodnych formach, jakimi są:

- realizacja kontraktów socjalnych – pisemnych umów zawartych między uczestnikami a pracownikami socjalnymi, określających cele współpracy, zaplanowane formy pomocy oraz zobowiązanie uczestników do ich realizacji w określonym czasie;
- realizacja indywidualnych programów usamodzielniania – programów adresowanych do młodych, usamodzielniających się wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych i rodzin zastępczych;
- realizacja programu integracji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych, zespół działań adresowanych do osób niepełnosprawnych, mających na celu wsparcie ich w dążeniu do samodzielności;
- realizacja programów aktywności lokalnej – programów pracy socjalnej w konkretnym środowisku lokalnym w celu jego aktywizacji, nakierowanych na włączenie się mieszkańców w rozwiązywanie problemów dotyczących całych społeczności, we współpracy z lokalnymi władzami i instytucjami

W ramach powyższych form (narzędzi), stosowany i finansowany jest zestaw instrumentów o charakterze aktywizacyjnym, mających doprowadzić do przywrócenia osób wykluczonych na rynek pracy oraz ich integracji ze społeczeństwem, poprzez przywrócenie im zdolności lub możliwości zatrudnienia, uzyskanie wsparcia dochodowego oraz wyeliminowanie przeszkód w dostępie do praw i usług społecznych. Zestaw ten określany jest zbiorczo jako instrumenty aktywnej integracji.

W ramach zaprojektowanych działań w 2014 r. klienci Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej mieli możliwość skorzystania z form wsparcia, takich jak:

- usługa asystenta rodziny, adresowana do osób i rodzin wymagających wsparcia w samodzielnym radzeniu sobie z trudnymi sytuacjami życiowymi;
- usługa asystenta osoby niepełnosprawnej, adresowana do osób niepełnosprawnych wykluczonych społecznie i zawodowo;
- zajęć prowadzonych przez klub integracji społecznej;
- doradztwa zawodowego;
- poradnictwa specjalistycznego, w tym poradnictwa prawnego i psychologicznego;
- terapii, i poradnictwa specjalistycznego realizowanego przez partnerów projektu;
- zajęć i treningów kompetencji społecznych realizowanych także przez partnerów projektu;
- usług animatora lokalnego i streetworkera.

Na uwagę zasługuje wprowadzona od roku 2010 forma pracy z beneficjentem w jego środowisku, tj. Programy Aktywności Lokalnej – PAL.

W roku 2014 realizowano 14 Programów Aktywności Lokalnej, w tym 1 jako zadanie zlecone podmiotowi zewnętrznemu. Szerzej zob. rozdział 3.2.1.

10.2.2.1 Organizacje partnerskie wspólnie realizujące projekt

Projekt systemowy pn.: „Pora na aktywność” jest projektem partnerskim, przy czym liczba i rodzaj zadań przypisanych partnerom ulegał zmianie. W latach 2010 – 2011 projekt był realizowany wspólnie z 11 partnerami, w roku 2012 z 7 partnerami, a od roku 2013 lider projektu – MOPS przygotował i realizował projekt wspólnie z 3 organizacjami pozarządowymi, które wspierały uczestników w Klubie Integracji Społecznej oraz 5 ośrodkach poradnictwa i terapii. W roku 2014 współpracowało ze sobą i liderem projektu 3 partnerów, którzy współdziałali na etapach rekrutacji, kwalifikacji i realizacji usług w 3 ośrodkach poradnictwa i terapii oraz Klubie Integracji Społecznej. Jeden z Partnerów zrezygnował z realizacji projektu pn.: „Pora na aktywność” z dniem 30.06.2014 roku.

10.2.2.2 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie oraz organizacji pozarządowych, będących partnerami w projekcie.

10.2.2.3 Beneficjenci projektu

W projekcie uczestniczą klienci należący do następujących grup:

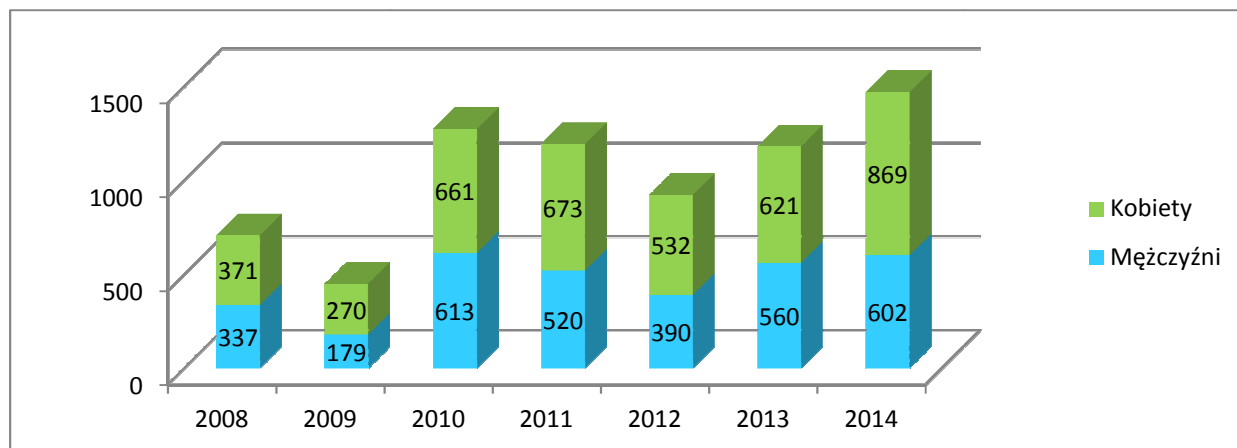
- Osoby i rodziny, rodziny zastępcze wymagające wsparcia w samodzielnym radzeniu sobie z trudnymi sytuacjami życiowymi,
- Osoby bezrobotne,
- Osoby niepełnosprawne,
- Członkowie społeczności lokalnych zagrożonych wykluczeniem społecznym,
- Młodzież zagrożona wykluczeniem społecznym.

W projekcie systemowym pn.: „Pora na aktywność” w 2014 r. uczestniczyło 2 564 osób, w tym w 14 programach aktywności lokalnej uczestniczyło 1 031 osób, 1117 osób realizowało kontrakt socjalny, 306 osób program integracji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych, 92 osoby indywidualny program zatrudnienia socjalnego, a 18 osób – indywidualny program usamodzielnienia.

W roku 2014 projekt realizowało 1 471 nowych osób, w tym 570 nowych uczestników w 14 programach aktywności lokalnej (PAL), 675 nowych osób w kontraktach socjalnych (KS), 190 nowych osób w programie integracji społecznej i zawodowej osób

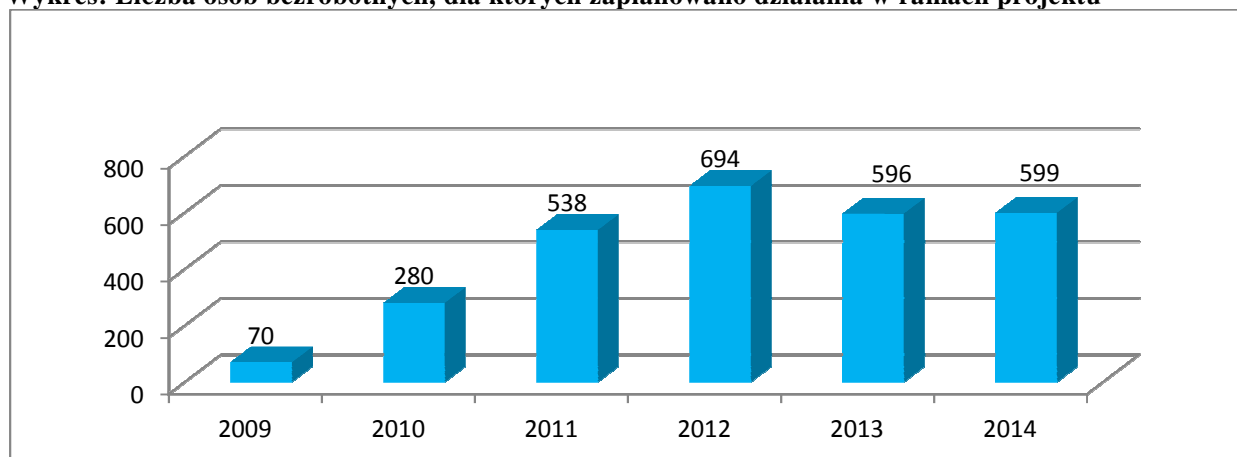
niepełnosprawnych (PION), 20 nowych osób w indywidualnych programach zatrudnienia socjalnego (IPZS), oraz 16 nowych osób w indywidualnych programach usamodzielniania (IPU).

Wykres: Liczba nowych beneficjentów projektu „Pora na aktywność” w latach 2008 – 2014 w podziale na płeć

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Wykres: Liczba osób bezrobotnych, dla których zaplanowano działania w ramach projektu

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Jednocześnie również poszerzana i różnicowana jest oferta adresowanych do beneficjentów form wsparcia. W 2014 r. realizowano różne rodzaje kursów zawodowych takie jak: technolog robót wykończeniowych, opiekun osób starszych, profesjonalny sprzedawca, profesjonalny sprzątac, ochroniarz, pilarz, spawacz, operator wózków widłowych oraz operator koparko-ładowarki na które skierowano 70 beneficjentów ostatecznych. W zajęciach i doradztwie prowadzonym w KIS uczestniczyło 766 beneficjentów (zrealizowano 66 952,75 godzin wsparcia indywidualnego i grupowego oraz 3 436,25 godzin wsparcia doradcy zawodowego).

W 2014 r. 82 osób uniezależniło się od pomocy społecznej, 93 osób znalazło zatrudnienie, 216 osób podjęło działania zmierzające do zatrudnienia, 145 osób uzyskało kompetencje zawodowe umożliwiające podjęcie pracy, zwiększając w ten sposób swoje szanse na rynku pracy.

10.2.2.4 Nakłady finansowe w ramach projektu systemowego „Pora na aktywność”

Wykonanie budżetu w ramach projektu systemowego wyniosło:

- w roku 2008: 1 893 672 zł, w tym 1 683 247 zł z dotacji rozwojowej⁹²;
- w roku 2009: 1 852 553 zł, w tym 1 658 035 zł z dotacji rozwojowej;
- w roku 2010: 5 821 230 zł, w tym 5 218 551 zł z dotacji rozwojowej;
- w roku 2011: 9 385 893 zł, w tym 8 492 888 zł z dotacji rozwojowej;
- w roku 2012: 8 106 807 zł, w tym 7 437 164 zł z dotacji rozwojowej;
- w roku 2013: 6 997 043 zł, w tym 6 295 230 zł z dotacji rozwojowej;
- w roku 2014: 9 913 221 zł, w tym 8 891 873 zł z dotacji rozwojowej.

10.2.2.5 Wnioski

W dniu 30.06. 2015 roku nastąpi zakończenie projektu „Pora na aktywność”. Nie zostały uruchomione środki z nowej perspektywy finansowania 2014-2020. Stąd, dla zachowania ciągłości realizowanych działań zachodzi konieczność finansowania ich ze środków własnych gminy.

10.2.3 Zatrudnienie socjalne

W odniesieniu do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie, poza zadaniami wynikającymi z przepisów zawartych w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej realizuje również zadania z zakresu integracji i reintegracji zawodowej i społecznej wynikające z ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym. Zadania określone w ustawie realizowane są poprzez zatrudnienie socjalne przez co należy rozumieć zapewnienie osobom wymienionym poniżej możliwości uczestnictwa w zajęciach prowadzonych przez centra integracji społecznej, kluby integracji społecznej oraz zatrudnieniu wspieranym. Zadania te adresowane są w szczególności do osób:

- 1) bezdomnych realizujących indywidualny program wychodzenia z bezdomności, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej;
- 2) uzależnionych od alkoholu, po zakończeniu programu psychoterapii w zakładzie leczenia odwykowego;
- 3) uzależnionych od narkotyków lub innych środków odurzających, po zakończeniu programu terapeutycznego w zakładzie opieki zdrowotnej;
- 4) chorych psychicznie, w rozumieniu przepisów o ochronie zdrowia psychicznego;
- 5) długotrwale bezrobotnych w rozumieniu przepisów o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy;
- 6) zwalnianych z zakładów karnych, mających trudności w integracji ze środowiskiem, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej;
- 7) uchodźców realizujących indywidualny program integracji, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej;
- 8) niepełnosprawnych, w rozumieniu przepisów o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, które podlegają wykluczeniu społecznemu i ze względu na swoją sytuację życiową nie są w stanie własnym staraniem zaspokoić swoich podstawowych potrzeb życiowych i znajdują się w sytuacji powodującej ubóstwo oraz uniemożliwiającej lub ograniczającej uczestnictwo w życiu zawodowym, społecznym i rodzinnym.

⁹² Suma środków z funduszy strukturalnych UE i krajowych pochodzących z budżetu Państwa.

Zadania z zakresu integracji i reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym realizowane są, poprzez prowadzenie Klubu Integracji Społecznej, współpracę w ramach Partnerstwa w zakresie prowadzenia Klubu Integracji Społecznej „Leonardo” oraz wsparcie realizacji zadań Centrum Integracji Społecznej.

Centrum Integracji Społecznej jest jednostką organizacyjną realizującą reintegrację zawodową i społeczną przez następujące usługi:

- 1) kształcenie umiejętności pozwalających na pełnienie ról społecznych i osiąganie pozycji społecznych dostępnych osobom niepodlegającym wykluczeniu społecznemu;
- 2) nabywanie umiejętności zawodowych oraz przyuczenie do zawodu, przekwalifikowanie lub podwyższanie kwalifikacji zawodowych;
- 3) naukę planowania życia i zaspokajania potrzeb własnym staraniem, zwłaszcza przez możliwość osiągnięcia własnych dochodów przez zatrudnienie lub działalność gospodarczą;
- 4) uczenie umiejętności racjonalnego gospodarowania posiadanymi środkami pieniężnymi.

Klub Integracji Społecznej może być prowadzony przez gminę lub organizację pozarządową. W ramach klubu można organizować w szczególności:

- 1) indywidualne działania na rzecz reintegracji społecznej i zawodowej mające na celu nabycie przez uczestnika wiedzy i umiejętności niezbędnych do rozwoju osobowego oraz do rozwiązywania problemów osobistych, społecznych i zawodowych, w szczególności poprzez wsparcie i poradnictwo pracownika socjalnego, poradnictwo psychologiczne, prawne oraz doradztwo zawodowe;
- 2) grupowe działania na rzecz reintegracji społecznej i zawodowej mające na celu nabycie przez uczestnika wiedzy i umiejętności niezbędnych do pełnienia funkcji społecznych i zawodowych, w szczególności poprzez udział w grupach wsparcia, grupach samopomocowych oraz warsztatach;
- 3) roboty publiczne – oznaczają zatrudnienie bezrobotnego w okresie nie dłuższym niż 12 miesięcy przy wykonywaniu prac finansowanych lub dofinansowanych ze środków samorządu terytorialnego, budżetu państwa, funduszy celowych, organizacji pozarządowych, spółek wodnych i ich związków. Skierowanie do podjęcia zatrudnienia w ramach robót publicznych może otrzymać każda osoba bezrobotna z ustalonym II profilem i zgodnie z indywidualnym planem działania. Organizator robót publicznych lub upoważniony przez niego pracodawca zawiera z bezrobotnym umowę o pracę;
- 4) prace społecznie użyteczne – są to prace wykonywane przez osoby bezrobotne bez prawa do zasiłku korzystające z pomocy społecznej. Prace są organizowane przez Gminę Miejską Kraków w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej, organizacjach lub instytucjach statutowo zajmujących się pomocą charytatywną lub na rzecz społeczności lokalnej. Czas pracy w ciągu tygodnia nie może przekroczyć 10 godzin. Świadczenie dla osób wykonujących prace społecznie użyteczne wypłacane jest ze środków Gminy Miejskiej Kraków w pierwszym półroczu 2014 r. w kwocie 8,00 zł a w drugim półroczu 2014 r. po waloryzacji 8,10 zł za godzinę, z czego 60 % świadczenia refundowane jest z Funduszu Pracy. MOPS proponuje osoby, które mogłyby być skierowane do poszczególnych rodzajów prac oraz wypłaca im świadczenia.

10.2.3.1 Infrastruktura

Realizacja zadania z zakresu integracji i reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, odbywa się w oparciu o ustawę o zatrudnieniu socjalnym, poprzez prowadzenie Klubu Integracji Społecznej funkcjonującego w strukturze organizacyjnej MOPS, współpracę w ramach Partnerstwa w zakresie prowadzenia Klubu Integracji Społecznej „Leonardo” oraz wsparcie realizacji zadań Centrum Integracji Społecznej., któremu Gmina udziela dotacji na działalność.

Tabela: Krakowskie jednostki realizujące zadania z zakresu reintegracji zawodowej i społecznej w roku 2013

Nazwa i adres jednostki
Centrum Integracji Społecznej ul. Bronowicka 73
Klub Integracji Społecznej ul. Krakusa 8
Klub Integracji Społecznej* z siedzibą na os. Górali 19

* działający w strukturze MOPS

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W 2014 r. prace społecznie użyteczne realizowane były łącznie w 49 podmiotach, w tym m.in. w Urzędzie Miasta Krakowa, domach pomocy społecznej, szkołach, przedszkolach oraz organizacjach pozarządowych (m.in.: Caritas Archidiecezji Krakowskiej, Polski Komitet Pomocy Społecznej, Bank Żywności, Ognisko, Gaudium et Spes, KLIKA, Siemacha).

10.2.3.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Podmiotem prowadzącym Centrum Integracji Społecznej w 2014 roku była Galicyjska Fundacja „Wsparcie, Integracja, Rozwój”, natomiast Klub Integracji Społecznej na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków prowadzony był przez Fundację Wspierania Rozwoju Społecznego „Leonardo”. Klub integracji społecznej prowadzony był w ramach Umowy partnerskiej na rzecz realizacji projektu „Pora na aktywność”.

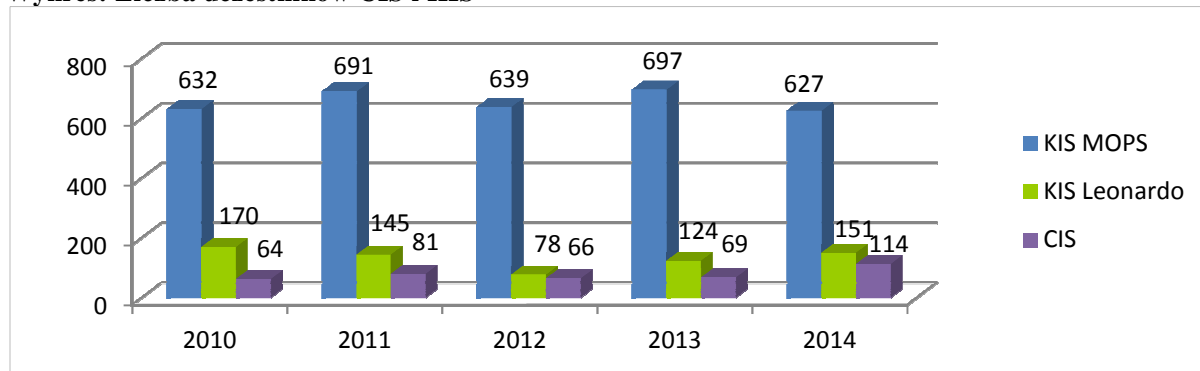
10.2.3.3 Kadra

W Klubie Integracji Społecznej działającym w strukturze MOPS zadania realizowało 29 pracowników. W ramach Umowy partnerskiej dotyczącej prowadzenia Klubu Integracji Społecznej „Leonardo”, zadanie realizowało 6 osób. W realizację zadania związanego z prowadzeniem Centrum Integracji Społecznej zaangażowane były 32 osoby.

10.2.3.4 Osoby objęte pomocą w ramach reintegracji zawodowej, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

W przypadku Klubu Integracji Społecznej działającego w strukturze MOPS liczba uczestników korzystających ze wsparcia w 2014 roku zmniejszyła się w stosunku do 2013 roku o 10 %. Natomiast liczba uczestników KIS „Leonardo” wzrosła o ponad 21%, a liczba uczestników CIS o 65%.

Wykres: Liczba uczestników CIS i KIS

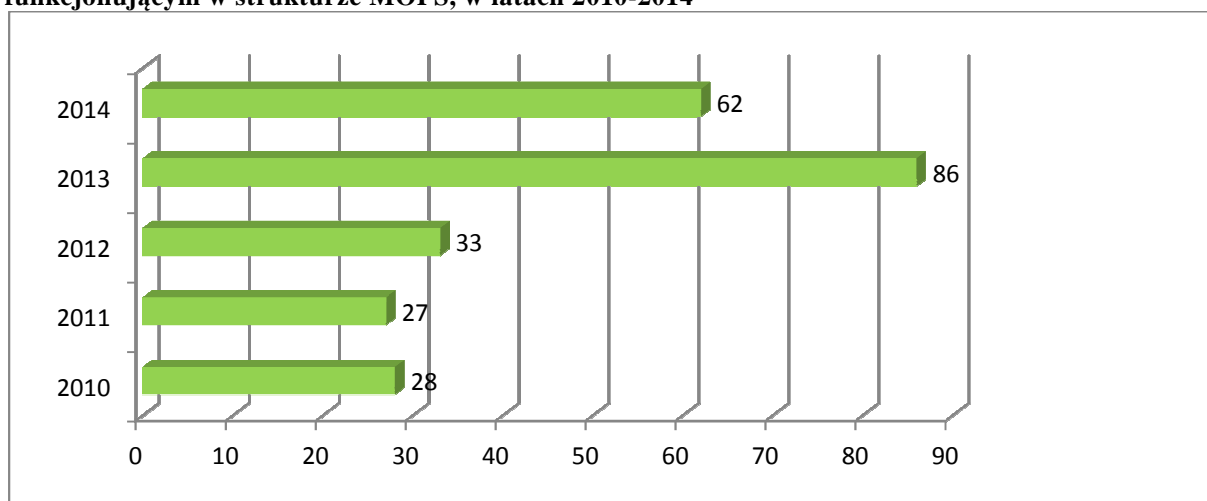
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Ze wsparcia z Klubu Integracji Społecznej funkcjonującego w strukturze Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej skorzystało 627 uczestników. Wśród nich 291 osób, rozpoczęło uczestnictwo w 2013 r. i kontynuowało je w roku 2014. Spośród uczestników 336 osób zakończyło udział w KIS. W wyniku udzielonego wsparcia pracę podjęło 26% ogółu uczestników KIS w 2014 r. (167 osób).

W 2014 r. ponad połowę uczestników Klubu Integracji Społecznej MOPS stanowili mężczyźni – 53%, w roku 2013 – 55%. W latach 2011, 2012 większość uczestników stanowiły kobiety. Najwyższy odsetek uczestników KIS to mieszkańcy dzielnicy o zwyczajowych nazwach: Nowa Huta oraz Centrum – łącznie ponad 68 % ogółu uczestników.

W ramach robót publicznych w KIS MOPS w 2014 roku pracę wykonywały 62 osoby.

Wykres: Liczba osób wykonujących roboty publiczne w Klubie Integracji Społecznej funkcjonującym w strukturze MOPS, w latach 2010-2014

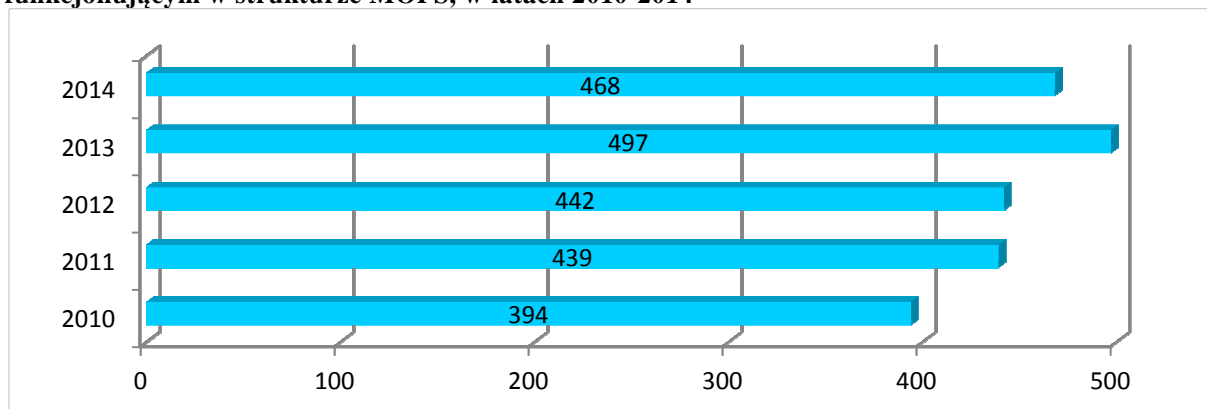

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Celem organizowanych robót było nabycie kwalifikacji zawodowych i przygotowanie do samodzielnego funkcjonowania na otwartym rynku pracy. Zakres realizowanych prac obejmował: sprzątanie lokali MOPS (28 osób), prace gospodarcze (9 osób), prace biurowe (2 osoby), prace porządkowe w fortach (23 osoby).

W ramach prac społecznie użytecznych w KIS MOPS w 2014 roku pracę wykonywało 468 osób.

Wykres: Liczba osób wykonujących prace społecznie użyteczne w Klubie Integracji Społecznej funkcjonującym w strukturze MOPS, w latach 2010-2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W 2014 r. łącznie w ramach prac społecznie użytecznych przepracowano ponad 90 tysięcy godzin (w 2013 r. – 85 tys.). Średnio miesięcznie prace m. in. gospodarcze, biurowe, opiekuńcze, porządkowe, ogrodnicze wykonywało 201 osób. Spośród wykonujących prace społecznie użyteczne 62 osoby podjęły zatrudnienie na otwartym rynku pracy – 13% ogółu osób wykonujących prace społecznie użyteczne (w roku 2013 – 16%).

W 2014 roku uczestnicy KIS MOPS mieli możliwość wzięcia udziału w projekcie „Mieszkania Chronione - MIECH”. Projekt realizowany był w oparciu o umowę zawartą w dniu 13.06.2014 r. pomiędzy Ministerstwem Pracy i Polityki Społecznej a Gminą Miejską Kraków dotyczącą „Gminnych Programów aktywizacji społeczno-zawodowej na rzecz budownictwa socjalnego”, a jego celem była reintegracja społeczna i zawodowa osób bezrobotnych, zadłużonych czynszowo z tytułu użytkowania mieszkań komunalnych, tak aby poprzez:

- uczestnictwo w Klubie Integracji Społecznej, w tym wsparcie indywidualne i grupowe;
- wykonywanie prac społecznie użytecznych;
- zatrudnienie w ramach robót publicznych;

nabyli oni kwalifikacje zawodowe oraz spłacili zadłużenie czynszowe, a w konsekwencji przygotowali się do podjęcia pracy na otwartym rynku.

W 2014 r. projekt zrealizowano zgodnie z założeniami oferty: w projekcie uczestniczyło 10 osób.

W 2014 r. w zajęciach KIS Leonardo uczestniczyło 151 osób, dzięki uzyskanemu wsparciu 17 osób podjęło pracę.

W okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2014 r. w zajęciach CIS uczestniczyło 114 osób, realizujących Indywidualny Program Zatrudnienia Socjalnego. W tym okresie 28 osób zrezygnowało z uczestnictwa w CIS, a 6 osób zakończyło realizację Indywidualnych Programów Zatrudnienia Socjalnego w związku z podjęciem zatrudnienia.

10.2.3.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Łączna wysokość nakładów na realizację zadania w postaci KIS działającego w strukturze MOPS wyniosła:

w 2010 r. – 1 406 785 zł;

w 2011 r. – 1 261 304 zł;

w 2012 r. – 1 285 716 zł;

w 2013 r. – 1 393 482 zł;

w 2014 r. – 2 035 100 zł.

W latach ubiegłych jako nakłady na realizację zadania prezentowany był iloczyn czasu pracy pracowników KIS i średniego kosztu godziny roboczej w MOPS. Począwszy od 2015 r. przygotowując sprawozdania za 2014 r. wprowadzony został inny sposób obliczania nakładów na realizację zadania, uwzględniający faktyczne koszty osobowe pracowników KIS, kosztów rzeczowych związane z lokalem KIS, oraz koszt prac społecznie użytecznych i robót publicznych realizowanych w MOPS.

Na dofinansowanie realizacji zadania związanego z działalnością Centrum Integracji Społecznej w 2014 r. Gmina Miejska Kraków przekazała dotację w łącznej wysokości 374 000 zł, w tym 196 773 zł stanowiły środki Gminy Miejskiej Kraków, a 177 227 zł to środki projektu „Pora na aktywność”.

Na działalność Klubu Integracji „Leonardo” przekazano dotację w roku 2014 r. w wysokości 471 428,57zł, natomiast ostatecznie rozliczono 399 781,68 zł. Dotacja była przekazywana w ramach projektu „Pora na aktywność”.

10.2.3.6 Wnioski

Biorąc pod uwagę dane Grodzkiego Urzędu Pracy, z których wynika, że corocznie wzrasta liczba osób bezrobotnych powyżej 55 roku życia wśród ogółu bezrobotnych, a zatem osób które są najczęstszymi odbiorcami wsparcia, można postawić tezę, że w perspektywie czasu konieczny będzie dalszy rozwój wsparcia świadczonego w ramach zatrudnienia socjalnego.

11 Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy osobom i rodzinom o niskich dochodach

11.1 Ubóstwo

Ubóstwem określamy sytuację, w której gospodarstwo domowe nie dysponuje wystarczającymi środkami pieniężnymi pozwalającymi na zaspokojenie swoich potrzeb. Ubóstwo jest złożonym zjawiskiem społecznym, uwarunkowanym przez czynniki społeczno-ekonomiczne i demograficzne, a w szczególności przez problem bezrobocia, liczbę rodzin wielodzietnych i niepełnych, wskaźnik rodzin żyjących z osobą niepełnosprawną lub długotrwale chorą, podeszły wiek oraz bezdomność. Ubóstwo jest więc wspólnym problemem, który w całej swej rozciągłości dotyka praktycznie wszystkie grupy społeczne oraz w uproszczeniu ujmując problem ubóstwa, większość kategorii osób i rodzin korzystających z pomocy społecznej.

Więcej informacji na temat ubóstwa można znaleźć w rozdziale 2: „*Analiza lokalnej sytuacji społeczno-demograficznej Gminy Miejskiej Kraków*”, podrozdział 2.4: „*Sytuacja ekonomiczna krakowskich rodzin i gospodarstw domowych*”.

11.2 Świadczenia dla osób i rodzin o niskich dochodach

11.2.1 Zasiłek okresowy

Wypłacanie zasiłków okresowych należy do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym. Zasiłek okresowy przysługuje w szczególności ze względu na długotrwałą chorobę, niepełnosprawność, bezrobocie, możliwość utrzymania lub nabycia uprawnień do świadczeń z innych systemów zabezpieczenia społecznego:

- osobie samotnie gospodarującej, której dochód jest niższy od kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej;
- rodzinie, której dochód jest niższy od kryterium dochodowego rodziny.

Zasiłek okresowy jest świadczeniem obligatoryjnym i podstawowym narzędziem pomocy społecznej ograniczającym zakres i głębokość ubóstwa.

11.2.1.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie może być realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

11.2.1.2 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

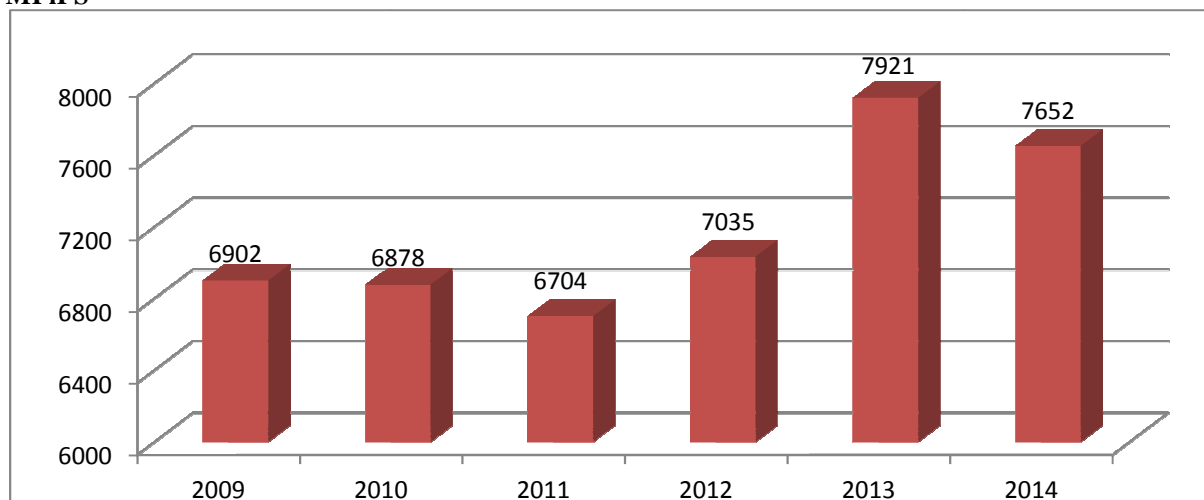
11.2.1.3 Osoby i rodziny korzystające ze świadczenia w formie zasiłku okresowego, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Liczba gospodarstw domowych (rozumianych jako osoby samodzielnie gospodarujące oraz rodziny) otrzymujących pomoc w formie zasiłku okresowego w okresie I 2009 – IX 2012 systematycznie malała. Tendencja została odwrócona w wyniku waloryzacji kryteriów dochodowych od października 2012 r. Skutkiem podwyższenia kryteriów był znaczący wzrost w roku 2013 liczby rodzin uprawnionych do tego świadczenia w stosunku do roku 2012 (12,6%). Kolejny rok pokazał jednak, że była to zmiana krótkotrwała.

W roku 2014 liczba rodzin spadła, przy czym spadek dotyczył dwóch głównych grup biorców: rodzin, które korzystały z pomocy z tytułu bezrobocia i niepełnosprawności.

Ponieważ liczba rodzin korzystających z powodu niepełnosprawności malała rok do roku, uznać można, że głównym determinantem spadku było zmniejszenie liczby rodzin bezrobotnych w związku z ożywieniem sytuacji na rynku pracy.

Wykres: Liczba osób, którym przyznano zasiłek okresowy w danym roku według sprawozdania MPiPS⁹³

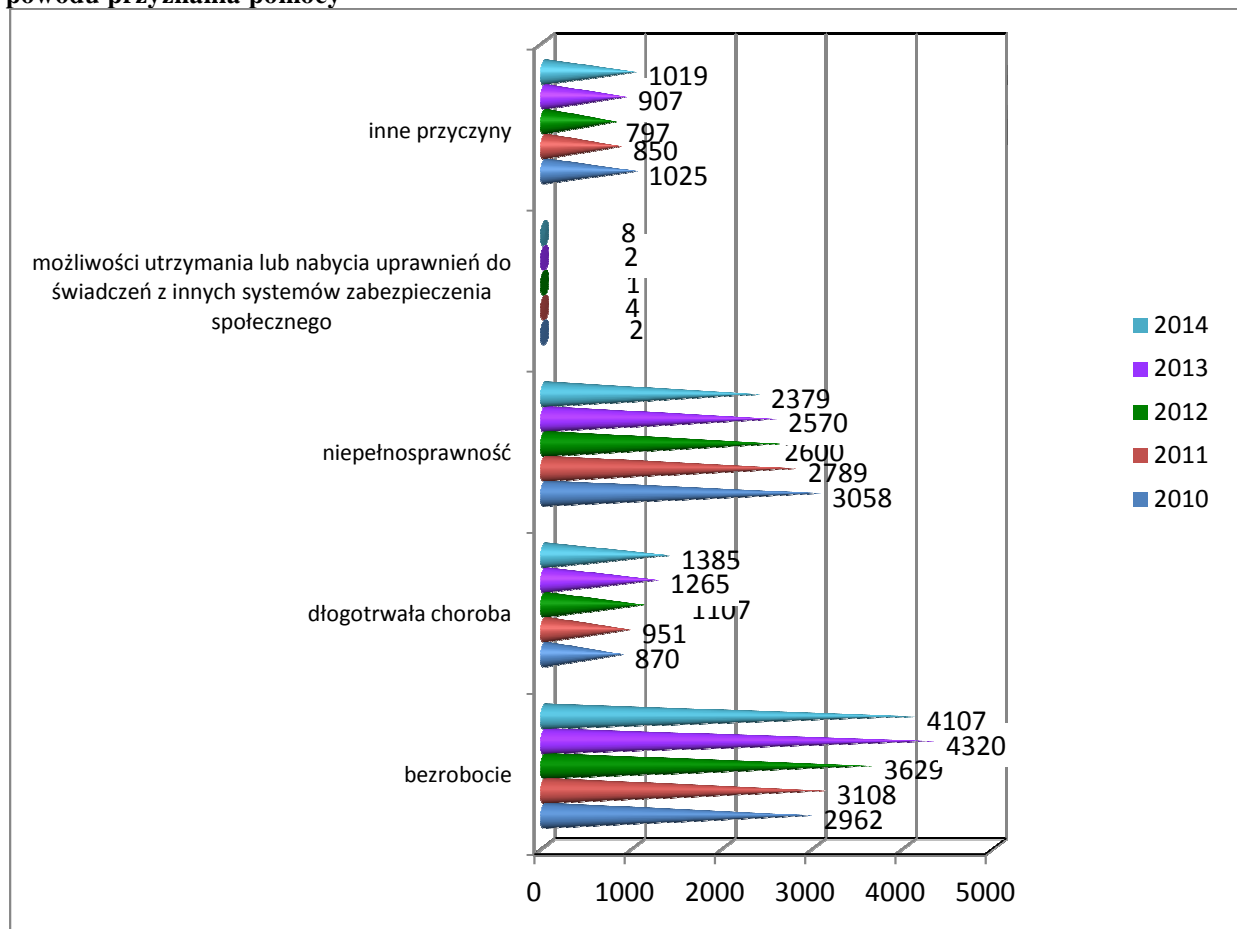

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Analiza powodów przyznawania pomocy w formie zasiłku okresowego do roku 2013 wskazuje na wzrost liczby rodzin, które otrzymały pomoc w związku z występowaniem bezrobocia (zmiana w roku 2014), stały spadek w badanych latach liczby rodzin otrzymujących zasiłek z powodu niepełnosprawności przy jednoczesnym stałym wzroście liczby rodzin, którym przyznano pomoc z powodu długotrwałej choroby. Znikoma jest liczba rodzin, które kwalifikują się do zasiłku okresowego z uwagi na możliwość utrzymania lub nabycia uprawnień do świadczeń z innych systemów zabezpieczenia społecznego. Należy mieć na uwadze, że prezentowane dane liczbowe nie są rozłączne tzn. w trakcie roku jedna rodzina mogła otrzymać zasiłek okresowy z każdego, z wyżej wymienionych powodów.

⁹³ Dane pozyskano ze sprawozdania MPiPS wygenerowanego dnia 14.01.2015 r.

Wykres: Liczba gospodarstw domowych, które otrzymały zasiłek okresowy z uwzględnieniem powodu przyznania pomocy

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Wśród osób, którym przyznano zasiłek okresowy 48,5 % stanowiły kobiety, a 51,5% mężczyźni. W stosunku do roku 2013 rozkład zmienił się o około 5% (kobiety: – 5%, mężczyźni: +5%)

Tabela: Cechy demograficzno-społeczne świadczeniobiorców zasiłków okresowych

Cechy demograficzno-społeczne świadczeniobiorców zasiłków okresowych	kobiety	mężczyźni	ogółem
Wiek			
0-24	6,7%	2,3%	4,7%
25-34	24,1%	8,4%	16,7%
35-44	25,5%	16,4%	21,2%
45-59	35,3%	47,1%	40,9%
60-64	5,7%	18,9%	11,9%
65 i więcej	2,6%	6,9%	4,6%
Wykształcenie			
nieustalony poziom wykształcenia	10,4%	9,2%	9,8%
gimnazjalne i poniżej	27,4%	28,5%	27,9%
zasadnicze zawodowe	27,6%	37,5%	32,3%
średnie ogólne i zawodowe	27,3%	19,9%	23,8%
policealne	2,0%	0,4%	1,2%
wyższe	5,3%	4,5%	4,9%

stan cywilny			
panna/kawaler	32,5%	40,9%	36,4%
konkubina/konkubent	0,8%	0,4%	0,6%
rozwidziona/rozwidziony	20,1%	31,0%	25,2%
separowana/separowany	2,2%	3,0%	2,6%
wdowa/wdowiec	6,2%	3,5%	4,9%
zamężna/zonaty	38,2%	21,2%	30,2%
pozycja na rynku pracy			
bezrobotny	54,6%	49,6%	52,2%
bierny zawodowo	31,7%	46,9%	38,9%
pracujący	13,7%	3,5%	8,9%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

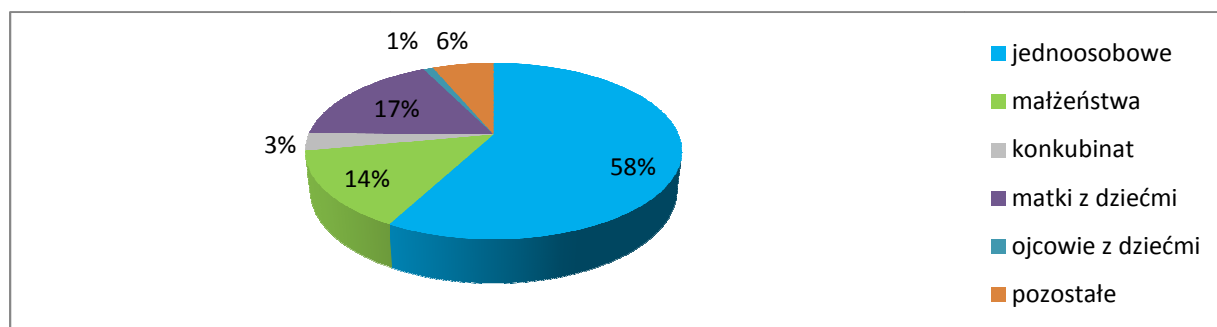
Największą grupę odbiorców tj. 40,9%, zarówno wśród kobiet, jak i wśród mężczyzn, stanowią osoby w wieku między 45 a 59 lat. Kobiety w tym wieku stanowią 35,3%, natomiast mężczyźni 47,1%.

Wśród ogółu świadczeniobiorców ponad 32% świadczeniobiorców legitymuje się wykształceniem zasadniczym zawodowym, a blisko 28% posiada wykształcenie gimnazjalne lub niższe. Odsetek osób z wykształceniem średnim wynosi niecałe 24%.

Pod względem stanu cywilnego wśród kobiet najwięcej jest osób pozostających w związkach małżeńskich – 38,2%, następnie panien – 32,5%. Natomiast w przypadku mężczyzn największą grupą otrzymującą zasiłki okresowe są osoby stanu wolnego tj. kawalerowie – 40,9% oraz osoby po rozwodzie – 31,0%.

Różnica pomiędzy świadczeniobiorcami zasiłku okresowego, a osobami otrzymującymi np. zasiłek celowy widoczna jest w przypadku takiej zmiennej jak pozycja na rynku pracy. Analizując pozycję na rynku pracy świadczeniobiorców zasiłków okresowych widoczne jest, że odsetek osób bezrobotnych 52,2% i biernych zawodowo 38,9% jest odwróconym wynikiem dla biorców zasiłków celowych (bezrobotni 37,6%, bierni zawodowo 51,2%). Większy odsetek osób bezrobotnych jest wśród kobiet – 54,6%. Istotne różnice pomiędzy zbiorowością kobiet i mężczyzn widoczne są w przypadku pozostawania w zatrudnieniu. Niemal czterokrotnie więcej jest pracujących kobiet niż mężczyzn.

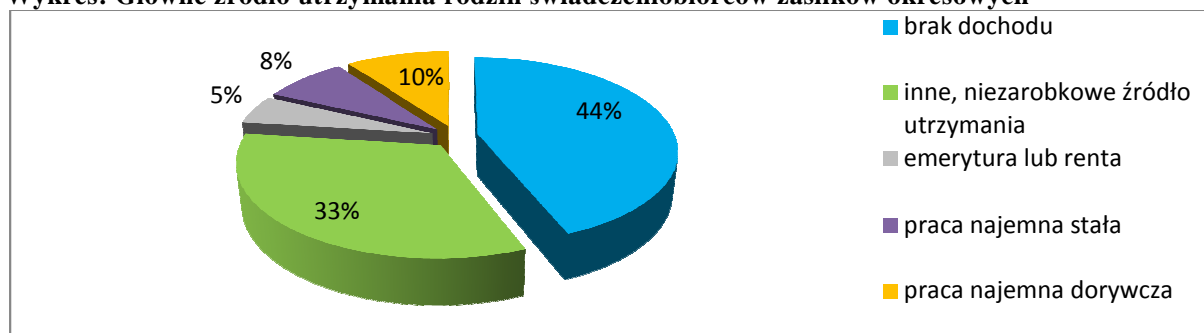
Wykres: Typy rodzin świadczeniobiorców zasiłków okresowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Świadczeniobiorcy zasiłków okresowych to w przeważającej części osoby prowadzące samodzielne, jednoosobowe gospodarstwa domowe – 57,8%. Wśród rodzin korzystających z zasiłków okresowych małżeństwa stanowią 14,3%, a rodziny matek i ojców samotnie wychowujących dzieci odpowiednio 17,4% i 1,0%.

Wykres: Główne źródło utrzymania rodzin świadczeniobiorców zasiłków okresowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Świadczeniobiorcy zasiłków okresowych należą przede wszystkim do rodzin nie posiadających własnego dochodu – 43,5% oraz rodzin, których dochody pochodzą z niezarobkowych źródeł utrzymania – 32,9%. Świadczenia emerytalno - rentowe to główne źródło utrzymania w przypadku 4,6% rodzin świadczeniobiorców. Odsetek osób z rodzin, gdzie głównym źródłem utrzymania jest praca, w tym zarówno na podstawie umowy jak również dorywczo, wynosi ponad 18,9%.

Tabela: Wysokość dochodu w rodzinach świadczeniobiorców zasiłków okresowych

Wysokość dochodu w rodzinach świadczeniobiorców zasiłków okresowych	
bez dochodu	44,7%
1-499	54,2%
500 i powyżej	1,1%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Największy odsetek świadczeniobiorców zasiłków okresowych rekrutuje się z rodzin osiągających dochód w granicach 500 zł – 54,2% oraz rodzin nie wykazujących żadnych dochodów – stanowią oni 44,7% ogółu świadczeniobiorców.

Poza ubóstwem głównymi problemami występującymi w rodzinach świadczeniobiorców zasiłków okresowych są kolejno: bezrobocie (58,3%), długotrwała lub ciężka choroba – 51,0%, niepełnosprawność – 41,5%, alkoholizm – 7,8% i bezdomność 6,9%. Zaznaczyć należy, że w jednej rodzinie występuje zwykle kilka powodów trudnej sytuacji.

11.2.1.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Zgodnie z art. 147 pkt. 7 ustawy o pomocy społecznej, gminy otrzymują dotację celową na pokrycie wydatków na zasiłki okresowe w części określonej w art. 38 ust. 3 ustawy, to jest w wysokości 50% różnicy między kryterium dochodowym osoby samotnie gospodarującej a dochodem tej osoby, a w przypadku rodziny - między kryterium dochodowym rodziny a dochodem tej rodziny. – oscylującego na poziomie minimum egzystencji. Ponieważ finansowanie pozostałej części zasiłku leży w gestii gminy, w celu zapewnienia pełnej skuteczności udzielania pomocy w tej formie, która zgodnie z celem ustawodawcy miała wyrównywać dochody do kryterium dochodowego, konieczne jest współfinansowanie ze środków gminy pozostałej części zasiłku.

Na realizację zadania wydatkowano środki finansowe w następującej wysokości:
- 2010 r. – 6 814 786 zł, w tym w części finansowanej z budżetu państwa 5 974 482,12 zł. Średnia wartość świadczenia w części obowiązkowej wynosiła 128,66 zł.
- 2011 r. – 7 697 407 zł, w tym w części finansowanej z budżetu państwa 6 328 588,82 zł.

Średnia wartość świadczenia w części obligatoryjnej wynosiła 134,87 zł.
- 2012 r. – 8 985 614,95 zł, w tym w części finansowanej z budżetu państwa 7 879 879,50 zł. Średnia wartość świadczenia w części obligatoryjnej wynosiła 163,59 zł.
- 2013 r. – 12 148 497 zł, w tym w części finansowanej z budżetu państwa 11 625 712 zł. Średnia wartość świadczenia w części obligatoryjnej wynosiła 199,84 zł.
- 2014 r. – 11 369 943 zł, w tym w części finansowanej z budżetu państwa 10 656 621 zł. Średnia wartość świadczenia w części obligatoryjnej wynosiła 191 zł.

11.2.1.5 Wnioski

Liczba rodzin, którym zostało przyznane świadczenie w formie zasiłku okresowego w danym roku jest w głównej mierze wypadkową: obowiązujących wysokości kryteriów dochodowych (art. 8 ustawy o pomocy społecznej), dynamiki zmian stopy bezrobocia (w tym okresowych przyływów i odpływów osób bezrobotnych zarejestrowanych w urzędzie pracy), dynamiki zmian uprawnień do świadczenia z powodów innych niż bezrobocie (głównie spadku liczby osób legitymujących się orzeczeniem o niepełnosprawności oraz wzrostu liczby osób długotrwale lub ciężko chorych).

W roku 2014 liczba rodzin, którym przyznano świadczenie spadła w stosunku do roku poprzedniego o 3,4% – tym samym zakończyła się krótkotrwała tendencja wzrostowa liczby rodzin uprawnionych do świadczenia, zainicjowana podniesieniem kryteriów dochodowych w październiku 2012 r.

Szacuje się, że na ogólną liczbę świadczeniobiorców zasiłków okresowych w kolejnych latach będą wpływać:

- tendencja stopy bezrobocia i warunki na rynku pracy. Stopa bezrobocia rejestrowanego w Gminie Miejskiej Kraków na przestrzeni lat 2005 – 2014 jest o około połowę niższa niż stopa w województwie małopolskim. W Krakowie na przestrzeni lat 2009 – 2013 notowano stały wzrost wskazań bezrobocia jako powodu udzielania pomocy w formie zasiłków okresowych. W roku 2014 w wyniku poprawy sytuacji na rynku pracy i korzystnych warunków atmosferycznych w okresie wiosenno i jesienno - zimowym (umożliwiających prace dorywcze i okresowe w różnych sektorach gospodarki) po raz pierwszy zanotowano spadek o blisko 5% rok do roku;
- zmiana struktury wiekowej mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków. Zgodnie z prognozami GUS Kraków za kilka lat osiągnie jeden z najwyższych udziałów mieszkańców powyżej 65 roku życia w województwie. W przeciągu ostatnich pięciu lat systematycznie spada liczba zasiłków okresowych przyznanych z powodu niepełnosprawności, wzrasta natomiast liczba zasiłków przyznawanych z powodu długotrwałej i ciężkiej choroby.

Tendencje dotyczące zasiłków okresowych:

- po okresowym wzroście (2013 r.) spadek nakładów finansowych na realizację zadania będzie się utrzymywał do momentu waloryzacji kryteriów dochodowych. W 2009 r. średnia wartość przyznanego świadczenia w części obligatoryjnej wynosiła ok. 133 zł, w 2012 r. – ok. 164 zł, w 2013 – ok. 200 zł, w 2014 – ok. 191 zł.
- największy jednostkowy koszt świadczenia dotyczy zasiłków przyznanych z powodu bezrobocia – w 2014 r. średnia wysokość świadczenia z tego tytułu wynosiła ok. 275 zł (średnio 2,9 osób w 1 rodzinie). Kolejno średnia wysokość zasiłku, którego powodem przyznania były:
 - ✓ inne problemy określone w art. 7 ustawy o pomocy społecznej w tym bezradność w sprawach opiekuńczo - wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych i wielodzietnych,

przemoc w rodzinie, alkoholizm i bezdomność wynosiła ok. 259 zł (śr. 2,2 os./rodzinę),

- ✓ długotrwała lub ciężka choroba wynosiła ok. 188 zł (średnio 1,6 os./rodzinę),
- ✓ niepełnosprawność wynosiła ok. 68 zł (średnio 1,5 os./rodzinę).

Z uwagi na skalę udzielanej pomocy, przede wszystkim dynamiczne zmiany w zakresie liczby gospodarstw domowych z problemem bezrobocia znacząco wpływają na ogólną roczną kwotę przyznanych świadczeń.

Ponieważ łączny udział kosztów części finansowych z budżetu gminy w całkowitym koszcie zasiłków okresowych w ostatnich latach ulegał marginalizacji (w roku 2011 – 18% udziału, w roku 2012 – 12%, w roku 2013 – 4 % kwoty, w 2014 – 6,3% kwoty), aby zapewnić wysokość dochodu bardziej zbliżoną do kryterium dochodowego (odpowiadającego minimum egzystencji) konieczne jest zwiększanie wydatków w tym zakresie.

11.2.2 Zasiłek celowy i specjalny zasiłek celowy

Wypłacanie zasiłków celowych należy do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym. Zasiłek celowy przyznawany jest w celu zaspokojenia niezbędnej potrzeby bytowej, m.in. na pokrycie części lub całości kosztów zakupu żywności, leków i leczenia, opału, odzieży, niezbędnych przedmiotów użytku domowego, drobnych remontów i napraw w mieszkaniu. Zasiłek przyznawany jest osobie lub rodzinie, której dochód nie przekracza kryterium dochodowego. Kryterium dochodowe dla osoby samotnie gospodarującej wynosi 542 zł, natomiast dla osoby w rodzinie wynosi 456 zł (kryterium dochodowe rodziny to iloczyn liczby osób we wspólnym gospodarstwie domowym i kwoty kryterium dochodowego na osobę w rodzinie).

W szczególnie uzasadnionych przypadkach, osobie albo rodzinie o dochodach przekraczających kryterium dochodowe może być przyznany specjalny zasiłek celowy w wysokości nieprzekraczającej odpowiednio kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej lub rodziny, który nie podlega zwrotowi⁹⁴.

11.2.2.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie może być realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi⁹⁵.

11.2.2.2 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

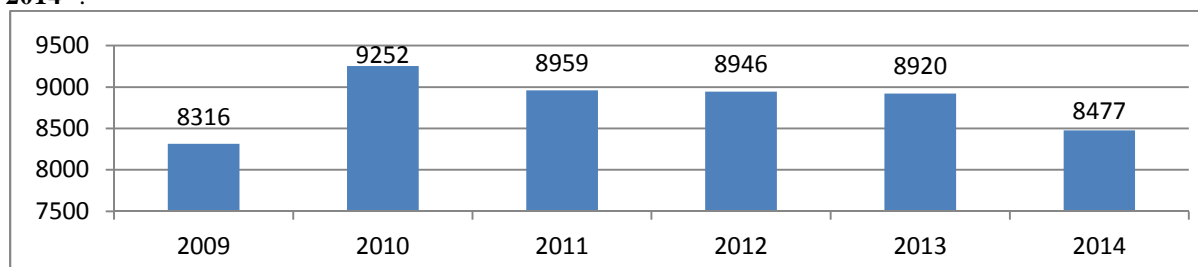
11.2.2.3 Osoby i rodziny korzystające ze świadczenia w formie zasiłku celowego oraz specjalnego zasiłku celowego, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Najwięcej gospodarstw domowych otrzymało zasiłek celowy i specjalny zasiłek celowy w roku 2010. Przez 3 kolejne lata liczba gospodarstw domowych utrzymywała się na podobnym poziomie. W roku 2014 zanotowano spadek, na który wpływ miała zapewne ogólnie mniejsza liczba biorców objętych pomocą z powodu ubóstwa.

⁹⁴ Art. 17 ust. 1 pkt 5, art. 39 ust. 1-2, art. 41 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2015 r. poz. 163).

⁹⁵ Art. 25 ust. 2 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2015 r. poz. 163).

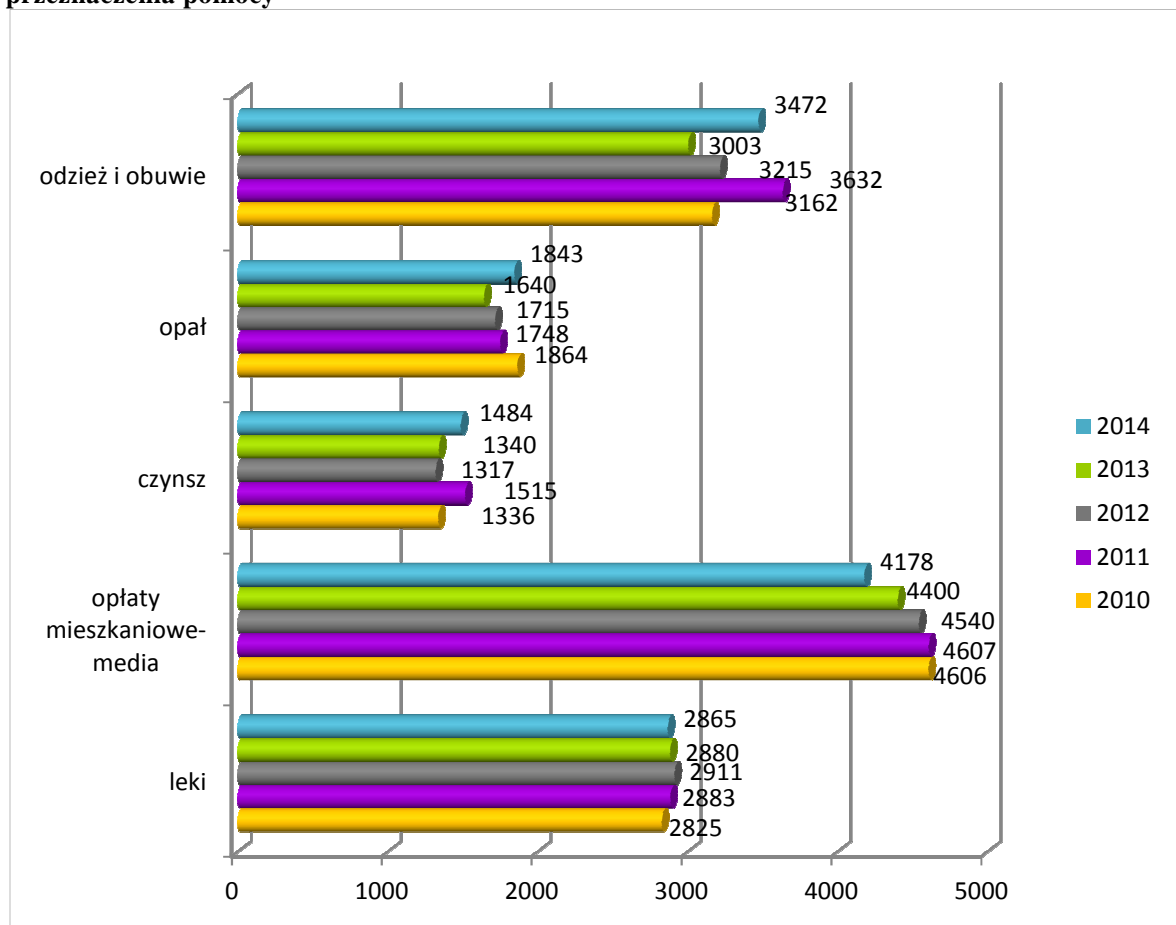
Wykres: Liczba gospodarstw domowych, którym wypłacono (zrealizowano) świadczenie w roku 2014⁹⁶.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Analizując cele, na jakie przyznawane są zasiłki celowe i specjalne zasiłki celowe stwierdzić można, że w latach 2010 – 2014 najczęściej osób otrzymywało zasiłki z przeznaczeniem na opłaty mieszkaniowe – media. Znaczna część osób korzystała również z pomocy finansowej na leki, odzież i obuwie, opał i czynsz (należy zaznaczyć, że jedna osoba mogła w ciągu roku otrzymać każdy rodzaj zasiłku).

Wykres: Liczba osób, które otrzymały zasiłek celowy i specjalny zasiłek celowy z uwzględnieniem przeznaczenia pomocy

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W 2014 r. spośród świadczeniobiorców zasiłku celowego i specjalnego zasiłku celowego kobiety stanowiły 56,9 %, natomiast mężczyźni 43,1%.

⁹⁶ Źródło: Pomost Std

Tabela: Cechy demograficzno-społeczne świadczeniobiorców zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych

Cechy demograficzno-społeczne świadczeniobiorców zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych	kobiety	mężczyźni	ogółem
wiek			
0-24	4,0%	1,7%	3,0%
25-34	17,3%	6,6%	12,7%
35-44	22,2%	14,0%	18,7%
45-59	35,4%	46,2%	40,1%
60-64	8,9%	20,5%	13,9%
65 i więcej	12,1%	11,0%	11,7%
wykształcenie			
nieustalony poziom wykształcenia	11,8%	10,1%	11,0%
gimnazjalne i poniżej	26,9%	26,6%	26,8%
zasadnicze zawodowe	26,4%	36,7%	30,8%
średnie ogólne i zawodowe	28,0%	21,1%	25,0%
policealne	1,6%	0,5%	1,1%
wyższe	5,4%	5,1%	5,3%
stan cywilny			
panna/kawaler	29,0%	40,4%	33,9%
konkubina/konkubent	0,6%	0,4%	0,5%
rozwiedziona/rozwiedziony	21,3%	30,6%	25,3%
separowana/separowany	2,6%	3,0%	2,7%
wdowa/wdowiec	11,9%	4,3%	8,6%
zamężna/zonaty	34,7%	21,4%	29,0%
pozycja na rynku pracy			
bezrobotny	37,4%	37,7%	37,6%
bierny zawodowo	46,7%	57,1%	51,2%
pracujący	15,9%	5,2%	11,3%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Największą grupę odbiorców (40,1%), zarówno wśród kobiet jak i wśród mężczyzn, stanowią osoby w wieku między 45 a 59 rokiem życia. Kobiety w tym wieku 45 - 59 lat stanowią 35,4%, natomiast mężczyźni 46,2%.

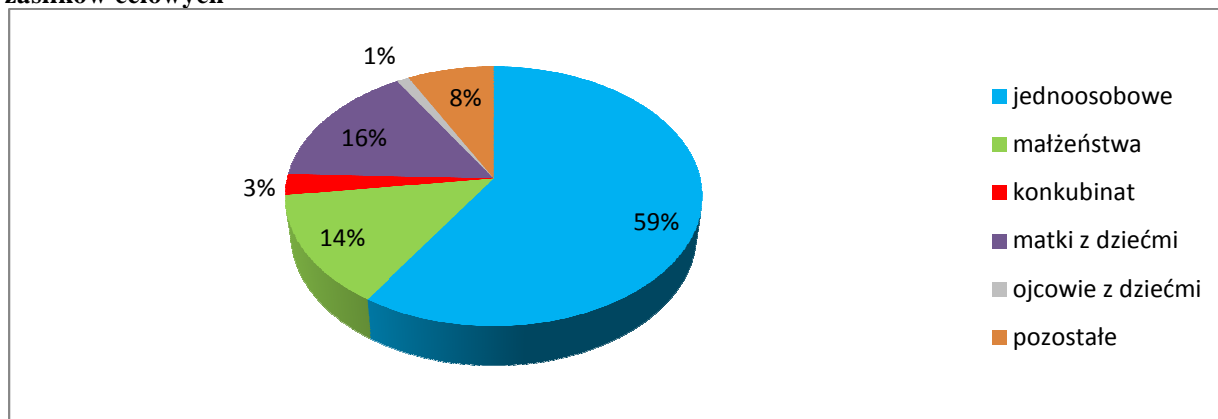
Wśród ogółu świadczeniobiorców najwięcej jest osób legitymujących się wykształceniem: zasadniczym zawodowym (30,8%), gimnazjalnym lub niższym (26,8%) oraz średnim ogólnym lub zawodowym (25,0%).

Pod względem stanu cywilnego, wśród kobiet najwięcej jest osób pozostających w związkach małżeńskich – 34,7%, następnie osób stanu wolnego (panien) – 29,0% i osób rozwiedzionych – 21,3%. Natomiast w przypadku mężczyzn najliczniejsze grupy to: osoby stanu wolnego (kawalerowie) – 40,4%, osoby w związku małżeńskim – 29,0%, oraz osoby po rozwodzie – 31,0%.

Wśród świadczeniobiorców zasiłków celowych i celowych specjalnych prawie 90% to osoby nieaktywne na rynku pracy: bierne zawodowo – 51,2% lub bezrobotne – 37,6%. Najmniejszą grupę stanowią osoby pracujące, co pozostaje w ścisłym związku z sytuacją bytową i dochodami świadczeniobiorców. Przy czym wśród kobiet osób pracujących jest trzykrotnie więcej niż wśród mężczyzn.

W porównaniu z rokiem 2013 cechy demograficzno-społeczne świadczeniobiorców zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych pozostają na podobnym poziomie.

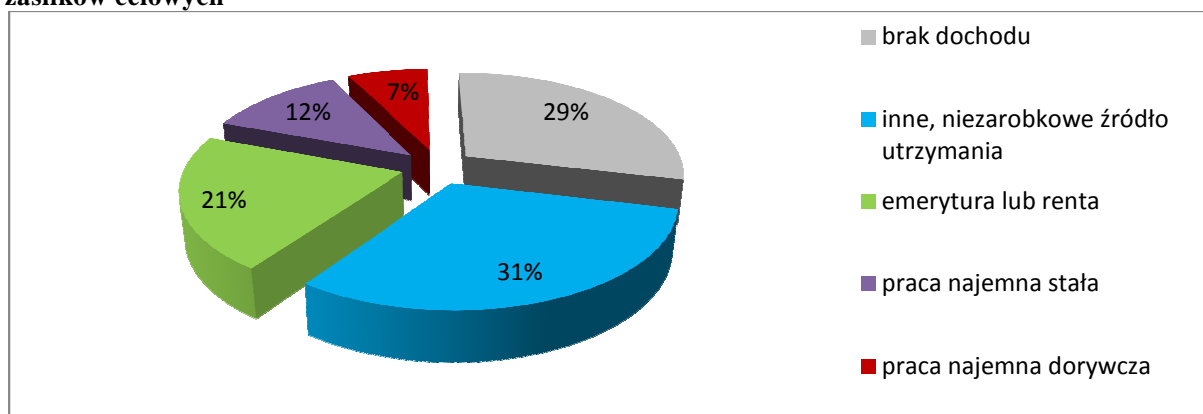
Wykres: Typy gospodarstw domowych świadczeniobiorców zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Wśród świadczeniobiorców zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych 59,1% to osoby prowadzące samodzielne, jednoosobowe gospodarstwa domowe. Wśród rodzin korzystających z zasiłków celowych rodziny niepełne stanowią 16,8%, natomiast małżeństwa 13,8%. W zbiorowości rodzin niepełnych najwięcej jest matek samotnie wychowujących jedno lub dwoje dzieci. Świadczeniobiorcy ci stanowią odpowiednio 50,5% oraz 33,3% ogółu świadczeniobiorców z rodzin niepełnych.

Wykres: Główne źródło utrzymania rodzin świadczeniobiorców zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Świadczeniobiorcy zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych należą przede wszystkim do rodzin, których dochody pochodzą z niezarobkowych źródeł utrzymania – 30,6%. Świadczenia emerytalno - rentowe to główne źródło utrzymania w przypadku rodzin 21,1% świadczeniobiorców. Prawie 29,3% świadczeniobiorców pochodzi z rodzin nie posiadających własnego dochodu.

Tabela: Wysokość dochodu w rodzinach świadczeniobiorców zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych

Wysokość dochodu w rodzinie	% z ogólnej liczby świadczeniobiorców
bez dochodu	29,9%
1-499	39,4%
500 i powyżej	30,7%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Największy odsetek świadczeniobiorców zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych rekrutuje się z rodzin osiągających dochód w granicach do 500 zł na osobę w rodzinie. Stanowią oni 39,4% ogółu świadczeniobiorców. Na zbliżonym poziomie kształtuje się liczba świadczeniobiorców z rodzin bez dochodu (29,9%) i rodzin w których dochód na osobę w rodzinie przekracza kwotę 500 zł (30,7%).

Do najistotniejszych problemów występujących w rodzinach świadczeniobiorców zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych należą: ubóstwo (67,3%), długotrwała choroba lub ciężka choroba (59,6%), niepełnosprawność (52,2%) i bezrobocie (42,9%). Należy zaznaczyć, że w jednej rodzinie może jednocześnie występować kilka problemów.

Tabela: Główne problemy występujące w rodzinach świadczeniobiorców zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych

Główne problemy występujące w rodzinach świadczeniobiorców zasiłku celowego i specjalnego zasiłku celowego	
ubóstwo	67,3%
długotrwała lub ciężka choroba	59,6%
niepełnosprawność	52,2%
bezrobocie	42,9%
bezzadność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	18,7%
alkoholizm	6,3%
bezdomy	6,2%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

11.2.2.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Na wypłatę zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych wydatkowano kwotę:

- w 2010 r. – 4 578 287 zł;
- w 2011 r. – 5 647 171 zł;
- w 2012 r. – 5 192 528 zł;
- w 2013 r. – 4 895 258 zł;
- w 2014 r. – 5 898 206 zł.

11.2.2.5 Wnioski

W roku 2014 po okresowym spadku nakładów na realizację zadania możliwe było objęcie pomocą osób i rodzin w większym wymiarze. Wypłacono około 15 300 świadczeń na dofinansowanie do uregulowania opłat mieszkaniowych, około 4 700 świadczeń na dofinansowanie do czynszu, około 7 850 świadczeń na dofinansowanie do zakupu leków, 6 700 świadczeń na zaspokojenie innych potrzeb (np. zakup środków czystości), około 5 400 świadczeń na dofinansowanie do zakupu odzieży i obuwia oraz około 2 600 świadczeń na dofinansowanie do zakupu opału.

Szacuje się, że w 2015 roku w ogólnej skali udzielanej pomocy największy udział będą miały, jak dotychczas, wydatki związane z utrzymaniem mieszkania, to jest opłatami za czynsz i media.

Zauważyć należy, że znaczna część rodzin (ok. 61%) korzystająca z tej formy pomocy to rodziny korzystające jednocześnie z zasiłków stałych i/lub zasiłków okresowych, a więc rodziny o szczególnie trudnej sytuacji bytowej. Udzielanie świadczeń w formie zasiłków celowych specjalnych umożliwi natomiast pomoc finansową grupie odbiorców, która pomimo przekroczenia kryteriów dochodowych znajduje się w trudnej sytuacji życiowej wynikającej najczęściej z braku możliwości samodzielnego zaspokojenia potrzeb z powodu ograniczeń związanych najczęściej z niepełnosprawnością, długotrwałą chorobą i bezrobociem w rodzinie.

11.2.3 Pomoc w formie posiłków oraz zasiłków celowych na zakup żywności lub posiłku

Do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym należy zapewnienie posiłku⁹⁷. Zadanie to jest realizowane na podstawie Uchwały nr XCV/1425/14 Rady Miasta Krakowa z dnia 15 stycznia 2014 r. w sprawie przyjęcia programu osłonowego dotyczącego udzielania mieszkańcom Gminy Miejskiej Kraków pomocy w zakresie dożywiania. Uchwała Rady Miasta Krakowa powstała z uwzględnieniem Uchwały Nr 221 Rady Ministrów z 10 grudnia 2013 r. w sprawie ustanowienia wieloletniego programu wspierania finansowego gmin w zakresie dożywiania „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” na lata 2014 – 2020. Zakres pomocy przewidziany w krakowskim programie osłonowym, który został uchwalony jako jeden z pierwszych w Polsce, jest szerszy, niż przewiduje to program rządowy.

Uchwała Rady Ministrów dopuszcza udzielenie pomocy w formie posiłków oraz zasiłków celowych na zakup żywności lub posiłku jeżeli dochód na osobę nie przekracza kwoty 150% kryterium dochodowego, o którym mowa w art. 8 ustawy o pomocy społecznej tj. dla osoby samotnie gospodarującej – 813 zł, a w przypadku rodzin – 684 zł na osobę.

Gmina Miejska Kraków, na podstawie Uchwały Rady Miasta Krakowa, zwiększyła dostępność do pomocy w formie posiłków poprzez podniesienie odpowiednio górnej granicy kryterium dochodowego uprawniającego do otrzymania wsparcia. Osoby i rodziny, których dochód lub dochód na osobę w rodzinie przekraczał 150%, a jednocześnie nie przekraczał 200% kryterium dochodowego, tj. odpowiednio kwoty 1 084 zł dla osoby samotnie gospodarującej i 912 zł dla osoby w rodzinie, otrzymywały pomoc w formie posiłku za odpłatnością w wysokości 25% kosztu posiłku. W przypadku uczniów, korzystających ze zbiorowego żywienia w szkole, kryterium dochodowe uprawniające do nieodpłatnych posiłków zostało podniesione do 200% (tj. dla osoby samotnie gospodarującej 1 084 zł, a dla osoby w rodzinie 912 zł). Natomiast uczniowie, których dochód lub dochód na osobę w rodzinie był wyższy niż 200%, lecz nie przekraczał 250% kryterium, (tj. dla osoby samotnie gospodarującej 1 355 zł, a dla osoby w rodzinie 1 140 zł), mogli zostać objęci pomocą w formie posiłku pod warunkiem zwrotu 50% kosztów świadczenia.

Nadto na podstawie § 8 uchwały RMK, w szczególnie uzasadnionych przypadkach, gdy uczeń albo dziecko korzystające z zajęć w ramach rocznego przygotowania przedszkolnego w szkole lub przedszkolu, wyrażało chęć zjedzenia posiłku, dyrektor szkoły lub przedszkola mógł udzielić pomocy w formie posiłku, na okres nie dłuższy niż 3 miesiące w danym roku kalendarzowym, informując jednocześnie ośrodek pomocy społecznej, właściwy ze względu na miejsce zamieszkania ucznia lub dziecka, o udzieleniu pomocy. Pomoc przyznawana była bez konieczności ustalania sytuacji materialnej rodziny ucznia.

⁹⁷Art. 17 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2015 r. poz. 163).

Program osłony dotyczący udzielania mieszkańcom Gminy Miejskiej Kraków pomocy w zakresie dożywiania, z uwagi na skalę realizacji, jest ważnym elementem wsparcia finansowego osób i rodzin w środowisku lokalnym.

11.2.3.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie może być realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi, w części dotyczącej pomocy w formie zasiłków celowych na zakup posiłku lub żywności. W części dotyczącej pomocy w formie posiłku nie jest realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

11.2.3.2 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

11.2.3.3 Osoby i rodziny korzystające z posiłków oraz zasiłków celowych na zakup żywności lub posiłku, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

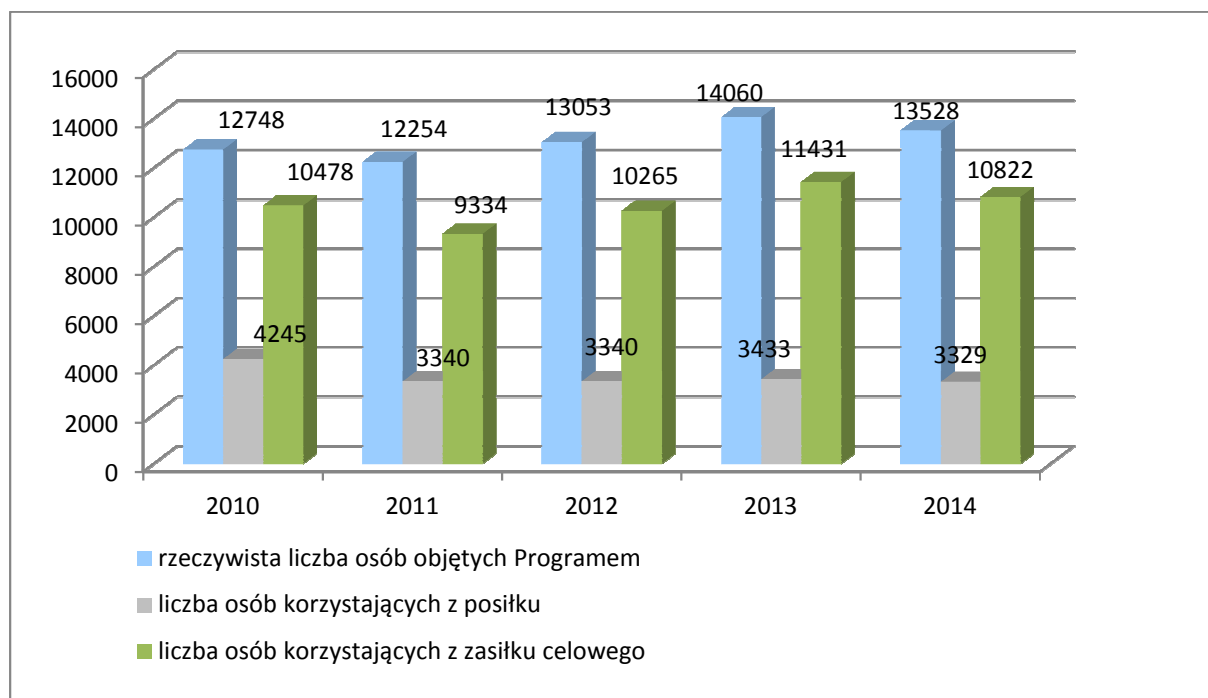
W roku 2014 w stosunku do 2013 liczba osób objętych pomocą (z wyłączeniem dzieci do 7 roku życia oraz uczniów) w ramach programu zmalała o 3,8%. W okresie od 2009 do 2014 roku jest to drugi pod względem liczebności wynik. Zmiana dotyczy zarówno osób korzystających z posiłku jak również osób otrzymujących pomoc finansową. Ponieważ w 2014 roku zasady i kryteria kwalifikujące osoby dorosłe do pomocy w zakresie dożywiania były jednakowe, spadek liczebności osób objętych pomocą można powiązać z poprawą sytuacji mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków m. in. zmniejszeniem stopy bezrobocia, wzrostem uzyskiwanych dochodów.

W 2013 roku, wzrost liczby osób objętych pomocą, do najwyższej zanotowanej liczby 14 060 osób nastąpił bezpośrednio po mającej miejsce w 2012 r. waloryzacji kryterium dochodowego uprawniającego do otrzymywania świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej.

W 2010 roku nastąpiła zmiana zasad realizacji pomocy w ramach Programu – osoba otrzymująca pomoc w formie posiłku nie może jednocześnie otrzymać pomocy w formie zasiłku celowego na zakup żywności lub posiłku.

W latach 2009 – 2014 pomoc w formie posiłku szacuje się na zbliżonym poziomie, z wyjątkiem roku 2010, kiedy jednorazowo nastąpił wzrost liczby osób objętych pomocą w tej formie.

Wykres: Liczba osób korzystających z pomocy w ramach Programu z wyłączeniem dzieci do 7 roku życia oraz uczniów do czasu ukończenia szkoły ponadgimnazjalnej⁹⁸

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W 2014 r. struktura populacji ze względu na płeć wykazuje nieznaczny poziom zróżnicowania (49,7% mężczyźni i 50,3% kobiety).

Tabela: Cechy demograficzno-społeczne pełnoletnich świadczeniobiorców pomocy udzielanej w ramach Programu

Cechy demograficzno-społeczne pełnoletnich świadczeniobiorców pomocy udzielanej w ramach Programu	kobieta	mężczyzna	ogółem
wiek			
18-24	11,42%	8,64%	10,02%
25-34	20,39%	13,26%	16,81%
35-44	22,62%	18,64%	20,62%
45-59	32,74%	40,97%	36,88%
60-64	5,01%	12,70%	8,88%
65 i więcej	7,82%	5,78%	6,79%
stan cywilny			
panna/kawaler	32,47%	40,58%	36,54%
konkubina/konkubent	0,74%	1,94%	1,34%
rozwidziona/rozwidziony	17,77%	21,75%	19,77%
separowana/separowany	2,06%	1,98%	2,02%
wdowa/wdowiec	8,94%	3,08%	6,00%
zamężna/zonaty	37,94%	30,67%	34,29%
wykształcenie			

⁹⁸ Źródło: Pomost Std.

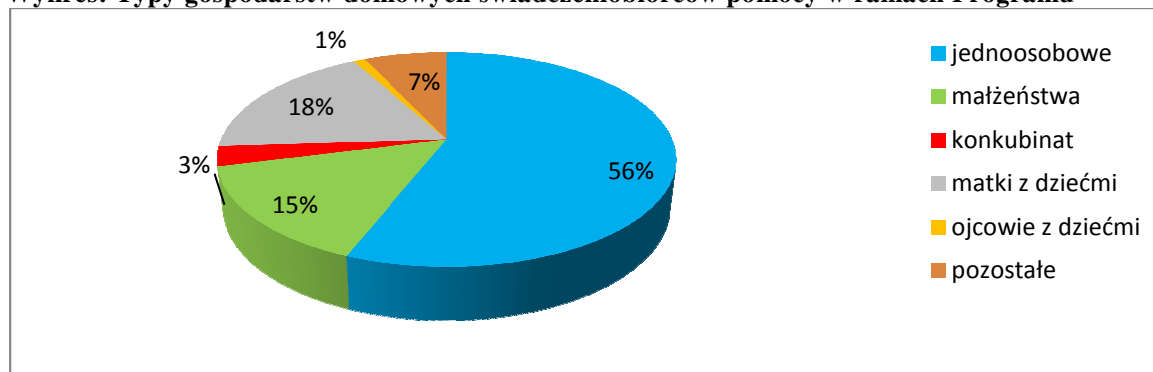
nieustalony poziom wykształcenia	5,59%	5,86%	11,45%
gimnazjalne i poniżej	13,73%	14,56%	28,28%
zasadnicze zawodowe	12,88%	17,75%	30,63%
średnie ogólne i zawodowe	14,15%	9,93%	24,08%
policealne	0,78%	0,23%	1,01%
wyższe	2,60%	1,95%	4,55%
pozycja na rynku pracy			
bezrobotny	39,74%	40,50%	40,12%
bierny zawodowo	43,00%	47,15%	45,09%
pracujący	17,26%	12,35%	14,79%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Wśród pełnoletnich świadczeniobiorców Programu największą grupę odbiorców tj. blisko 37%, zarówno wśród kobiet jak i wśród mężczyzn, stanowią osoby w wieku między 45 a 59 lat. Kobiety w wieku 45-59 lat stanowią 32,74%, natomiast mężczyźni 40,97%. Wysoki jest również odsetek osób w przedziale wiekowym 18 - 44 lat, stanowią one 47,45% ogółu. 30,63% badanej populacji posiada wykształcenie zasadnicze zawodowe. Wykształceniem gimnazjalnym lub niższym legitymuje się 28,28% świadczeniobiorców. Uwzględniając stan cywilny, wśród kobiet osoby pozostające w związku małżeńskim stanowią 37,94%, natomiast panny stanowią 32,47%. Z kolei w przypadku mężczyzn największą grupą otrzymującą pomoc w ramach Programu stanowią kawalerowie – 40,58% oraz osoby pozostające w związku małżeńskim 30,67%. Wśród świadczeniobiorców pomocy w ramach Programu 45,09% to osoby bierne zawodowo. Jest to dominująca pozycja na rynku pracy zarówno w odniesieniu do kobiet (43%) jak i do mężczyzn (47,15%). Kolejną grupą świadczeniobiorców są osoby bezrobotne. Odsetek osób bezrobotnych utrzymuje się na zbliżonym poziomie tj. około 40% wśród mężczyzn i wśród kobiet. Najmniej liczną grupę stanowią osoby pracujące.

W przypadku świadczeniobiorców pomocy udzielanej w ramach Programu, osoby prowadzące samodzielne, jednoosobowe gospodarstwa domowe stanowią 56% ogółu świadczeniobiorców. Wśród rodzin korzystających z pomocy w ramach Programu dominują rodziny niepełne, które stanowią 19% oraz małżeństwa z dziećmi stanowiące 15% ogółu. Rodziny niepełne to najczęściej matki samotnie wychowujące jedno dziecko, w przypadku małżeństw z dziećmi najwięcej jest rodziców z dwojgiem dzieci.

Wykres: Typy gospodarstw domowych świadczeniobiorców pomocy w ramach Programu

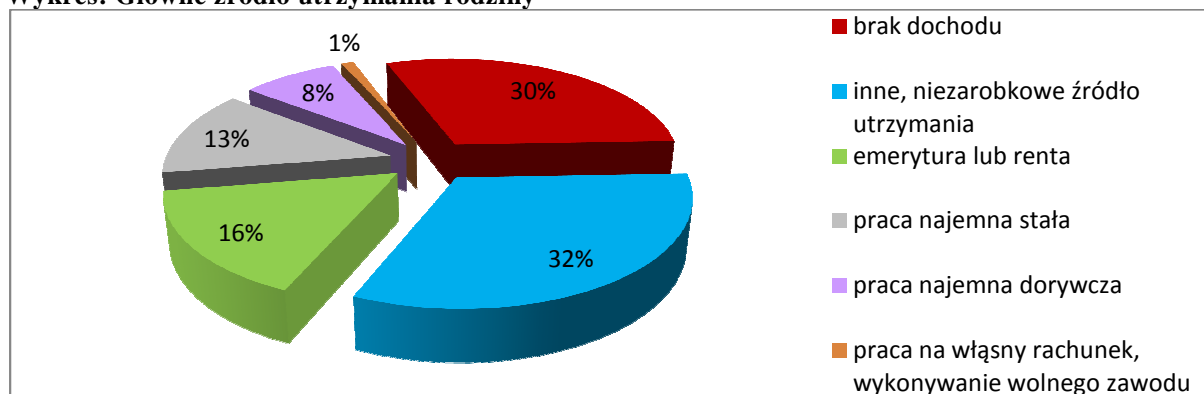

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

W omawianej zbiorowości największy odsetek świadczeniobiorców pochodzi z rodzin, w których głównym źródłem utrzymania są dochody z niezarobkowych źródeł utrzymania – 32%. Osoby bez dochodu stanowią 30%. Rodziny utrzymujące się przede wszystkim z renty

lub emerytury stanowią 16% ogółu. Dla 13% rodzin głównym źródłem utrzymania jest praca najemna stała.

Wykres: Główne źródło utrzymania rodziny

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Największy odsetek świadczeniobiorców pomocy udzielanej w ramach Programu rekrutuje się z rodzin wykazujących dochód w przedziale 1 zł - 500 zł – 43%. Osoby wykazujące brak własnego dochodu stanowią 31% świadczeniobiorców tej formy pomocy.

Tabela: Wysokość dochodu w rodzinach świadczeniobiorców pomocy udzielanej w ramach Programu

Wysokość dochodu w rodzinie	% z ogólnej liczby świadczeniobiorców
brak dochodu	31%
1 - 500	43%
501 - 1 000	24%
1 001 i więcej	1%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Do najistotniejszych problemów występujących w rodzinach świadczeniobiorców pomocy w ramach Programu należą ubóstwo (71%), długotrwała lub ciężka choroba (54%), niepełnosprawność (47%) oraz bezrobocie (47%). Należy mieć na uwadze, że w jednej rodzinie może występować jednocześnie kilka problemów.

Tabela: Główne problemy występujące w rodzinach świadczeniobiorców pomocy w ramach Programu

Główne problemy występujące w rodzinach	
Ubóstwo	71%
Długotrwała lub ciężka choroba	54%
Niepełnosprawność	47%
Bezrobocie	47%
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	20%
Alkoholizm	7%
Bezdomność	7%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

11.2.3.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Nakłady poniesione na realizację Programu dożywiania w latach 2010-2014 przedstawia poniższa tabela:

Rok	Pomoc w formie zasiłku celowego na zakup żywności lub posiłku	Pomoc w formie posiłku	Łączna wartość udzielonej pomocy
2010	7 496 426 zł	5 640 668 zł	13 137 094 zł
2011	9 100 010 zł	5 577 179 zł	14 677 189 zł
2012	8 404 809 zł	5 902 164 zł	14 306 973 zł
2013	9 215 497 zł	7 357 707 zł	16 573 204 zł
2014	10 084 336 zł	8 233 930 zł	18 318 266 zł
Łączny koszt w latach 2010 – 2014			77 012 726

W latach 2010-2014 na pomoc w formie posiłków oraz zasiłków celowych na zakup żywności lub posiłku wydatkowano w Gminie Miejskiej Kraków na kwotę ponad 77 mln zł.

11.2.3.5 Wnioski

Dokonując analizy zasobów pomocy społecznej w kontekście realizacji pomocy w formie dożywiania należy mieć na względzie specyfikę realizacji zadania. Możliwość stosowania tej formy pomocy uzależniona jest w znacznej mierze od wysokości środków pozyskiwanych z budżetu państwa.

Rok 2013 był ostatnim, w którym obowiązywała ustawa określająca zasady pomocy państwa w zakresie dożywiania. Od roku 2014 zmianie uległy zasady realizacji pomocy. Pomoc była udzielana na podstawie uchwały nr XCV/1425/14 Rady Miasta Krakowa z dnia 15 stycznia 2014 r. w sprawie przyjęcia programu osłonowego dotyczącego udzielania mieszkańcom Gminy Miejskiej Kraków pomocy w zakresie dożywiania powstałej w z uwzględnieniem uchwały nr 221 Rady Ministrów z dnia 10 grudnia 2013 r. w sprawie ustanowienia wieloletniego programu wspierania finansowego gmin w zakresie dożywiania „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” na lata 2014 – 2020. Wbrew szacunkom, w 2014 roku liczba osób objętych posiłkami i zasiłkami na żywność uległa nieznacznemu zmniejszeniu. Natomiast zwiększył się koszt realizacji programu z uwagi na wzrost kosztów posiłków, zmianę kryteriów kwalifikujących szerszą grupę dzieci i uczniów uprawnionych do otrzymywania pomocy w formie posiłku oraz podniesienie wysokości zasiłków celowych, tak aby w większym stopniu ta forma pomocy była zbliżona do wysokości pomocy przyznawanej w formie posiłków.

11.2.4 Współpraca z organizacjami dystrybuującymi żywność w ramach Programu Żywnościowego dla osób najbardziej potrzebujących w Unii Europejskiej

W 2014 r. MOPS kontynuował współpracę z organizacjami pozarządowymi dystrybuującymi żywność w ramach Programu Żywnościowego dla osób najbardziej potrzebujących w Unii Europejskiej (PEAD) tj. Polskim Komitetem Pomocy Społecznej, Bankiem Żywności oraz Caritas Archidiecezji Krakowskiej. Podobnie jak w latach ubiegłych MOPS miał możliwość skierowania ponad 2 500 osób po odbiór żywność w ramach w/w programu. Pomoc ta w znaczący sposób przyczynia się do poszerzenia zakresu pomocy dla osób znajdujących w trudnej sytuacji finansowej.

Zgodnie z realizowaną w okresie od 1 lipca do 31 grudnia 2014 r. umową dotyczącą redystrybucji żywności na rzecz potrzebujących mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków pozyskanej w ramach programu żywnościowego dla osób najbardziej potrzebujących w Unii Europejskiej (PEAD) organizacje współpracujące z Bankiem Żywności przekazały łącznie

692 145 kg żywności dla 14 195 osób. Ponadto organizacje współpracujące z Bankiem Żywności przekazywały żywność osobom starszym niepełnosprawnym za pośrednictwem wolontariuszy. Podmiot w okresie realizacji zadania otrzymał z Gminy Miejskiej Kraków dotację w wysokości 50 000 zł.

Od grudnia 2014 r. Bank Żywności, Polski Komitet Pomocy Społecznej i Caritas Archidiecezji Krakowskiej dystrybuował żywność w ramach Podprogramu 2014 – Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa współfinansowanego z Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym (FEAD). Po ustaleniu zasad współpracy z ww podmiotami, MOPS zgodnie z wytycznymi Podprogramu 2014 kwalifikował osoby do uzyskania pomocy biorąc pod uwagę osiągnięte przez osoby/rodziny dochody, a następnie wydawał skierowania oraz sporządzał listy osób uprawnionych do otrzymania pomocy. W celu maksymalnego wykorzystania żywności podejmowane były również działania informacyjne o możliwości skorzystania z pomocy.

12 Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy osobom bezdomnym

12.1 Osoby bezdomne w społeczności Miasta Krakowa

Osobą bezdomną, zgodnie z definicją sformułowaną na gruncie ustawy o pomocy społecznej, jest osoba niezamieszkująca w lokalu mieszkalnym w rozumieniu przepisów o ochronie praw lokatorów i mieszkaniowym zasobie gminy i niezameldowana na pobyt stały, w rozumieniu przepisów o ewidencji ludności i dowodach osobistych, a także osoba niezamieszkująca w lokalu mieszkalnym i zameldowana na pobyt stały w lokalu, w którym nie ma możliwości zamieszkania⁹⁹.

Sam proces przechodzenia osoby w stan bezdomności to długa i skomplikowana droga. Składają się na niego zarówno czynniki obiektywne tj. niezależne od woli człowieka, jak i czynniki subiektywne – tj. akceptowane, a nawet współtworzone przez daną osobę. Proces ten rozłożony jest w czasie, a jego dynamika jest uzależniona od indywidualnych cech osoby i jej losów. Trzeba jednak zauważyć, że rzadko jedna przyczyna wyjaśnia sytuację osoby bezdomnej. Najczęściej przyczyny przeplatają się i wzajemnie warunkują¹⁰⁰.

Według raportu opracowanego przez Zespół Małopolskiego Obserwatorium Polityki Społecznej pt. „Wykluczenie społeczne w Małopolsce – strategię przeciwdziałania. Osoby bezdomne” na bezdomność mają wpływ „...takie czynniki jak: trudna sytuacja mieszkaniowa, utrudniony dostęp do rynku pracy, w tym długotrwałe bezrobocie, ubóstwo, pozbawienie mieszkania (eksmisja), brak miejsca do mieszkania po opuszczeniu różnego typu instytucji (np. po powrocie z zakładu karnego, opuszczeniu domu dziecka, po powrocie ze szpitala psychiatrycznego) połączony z brakiem lub niewystarczającą integracją społeczną. Do krytycznych sytuacji życiowych, które mogą wpływać na sytuację zagrożenia bezdomnością, zaliczyć należy również rozpad rodziny i patologie życia rodzinnego (często związane z przemocą domową)”¹⁰¹.

Zgodnie z wynikami Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2011, do najczęściej wymienianych przyczyn bezdomności należało: „wypędzenie” z mieszkania przez rodzinę lub współlokatorów (19,3%), wymeldowanie decyzją administracyjną (15%), pozostawienie mieszkania rodzinie z własnej inicjatywy (11,5%), eksmisja (11%) i bezrobocie (9%)¹⁰². Analizując przyczyny bezdomności należy zwrócić uwagę, że badanie NSP objęło wyłącznie osoby zaliczone do bezdomnych „bez dachu nad głową”¹⁰³. Spośród ankietowanych 31% nie udzieliło odpowiedzi na pytanie o przyczynę bezdomności. Może to świadczyć o niechęci udzielania na to pytanie odpowiedzi lub niemożności uzyskania przez ankietera tej informacji od respondentów, niż o braku występowania takich przesłanek.

O randze bezdomności wśród problemów społecznych decydują nie tylko trudne do uchwycenia parametry ilościowe, ale również dynamika zjawiska i zmiany w strukturze populacji. Jest to grupa bardzo mobilna, częściej niż inne grupy przemieszczająca się po kraju, bądź nie korzystająca z oferowanych oficjalnie form pomocy, co dodatkowo utrudnia ewidencję jej członków.

⁹⁹ Art. 6 pkt 8 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2015 r. poz. 163).

¹⁰⁰ *Ludność. Stan i struktura demograficzno-społeczna. NSP Ludności i Mieszkań 2011*, Warszawa 2013 r.

¹⁰¹ „Wykluczenie społeczne w Małopolsce - strategię przeciwdziałania. Osoby bezdomne”, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie, Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej, Kraków 2013 r.

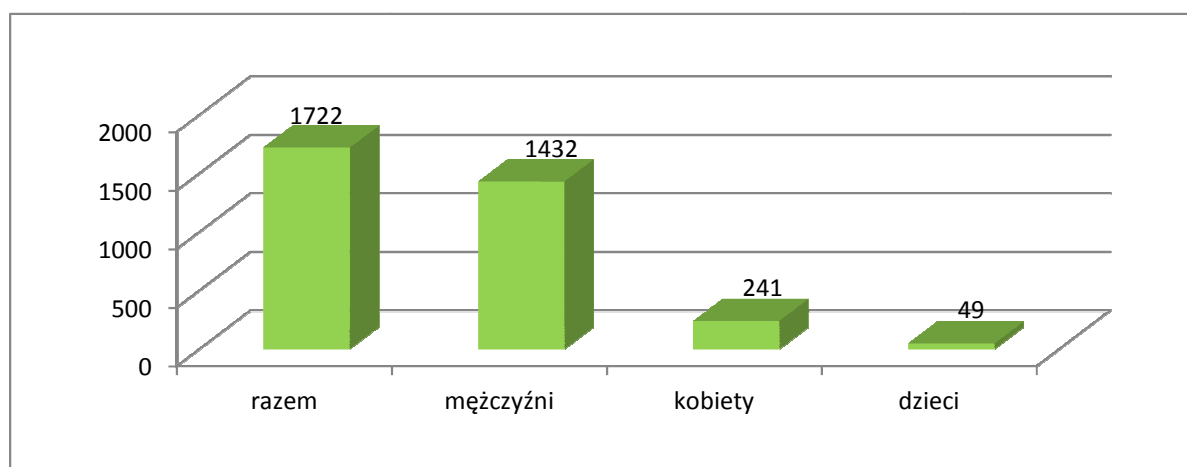
¹⁰² *Ludność. Stan i struktura demograficzno-społeczna. NSP Ludności i Mieszkań 2011*, Warszawa 2013 r.

¹⁰³ Kategoria ta obejmuje osoby żyjące na ulicy, w przestrzeni publicznej bez schronienia, które mogłyby zostać uznane za pomieszczenie mieszkalne. Do kategorii tej należą przede wszystkim osoby, które wieczór i noc w krytycznym momencie spisu spędzają poza jakąkolwiek instytucją funkcjonującą całodobowo. Miejsca przebywania tych osób to: dworce kolejowe i autobusowe oraz ich okolice, kanały i węzły ciepłownicze, ulice, plaże, bunkry, lasy i parki, miejsca na cmentarzach, centra handlowe, parkingi, opuszczone samochody, przyczepy kempingowe, klatki schodowe, zsypy, piwnice, strychy, śmietniki, ziemianki, wagony i bocznice kolejowe, ogrzewalnie.

Na podstawie opublikowanego przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej „Sprawozdania z realizacji działań na rzecz ludzi bezdomnych w województwach w roku 2012 oraz wyników Ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych (7/8 luty 2013)”, w momencie realizacji badania zdiagnozowano 30,7 tys. osób bezdomnych, w tym ok. 22 tys. osób przebywało w placówkach instytucjonalnych, a ok. 8,5 tys. osób przebywało poza. Spośród wszystkich bezdomnych osób aż 80% stanowili mężczyźni, 14,2% kobiety oraz 5% dzieci, które przebywały przede wszystkim w placówkach dla samotnych matek z dziećmi oraz w domkach na działkach, altanach. Ponadto ustalono, że 1 330 osób przebywa w mieszkaniach wynajmowanych, chronionych itp. Osoby te nie zostały uwzględnione w ogólnej liczbie osób bezdomnych w Polsce, ponieważ nie spełniają one warunków definicji osoby bezdomnej.

W Małopolsce zdiagnozowano 1722 osoby, w tym 1305 (76%) przebywało w placówkach instytucjonalnych, a 417 (24%) poza placówkami instytucjonalnymi. Wśród osób bezdomnych przebywających na terenie województwa małopolskiego było 1432 mężczyzn, 241 kobiet i 49 dzieci.

Wykres: Liczba osób bezdomnych przebywających w Małopolsce, wg badań przeprowadzonych w nocy z 7 na 8 lutego 2013 roku

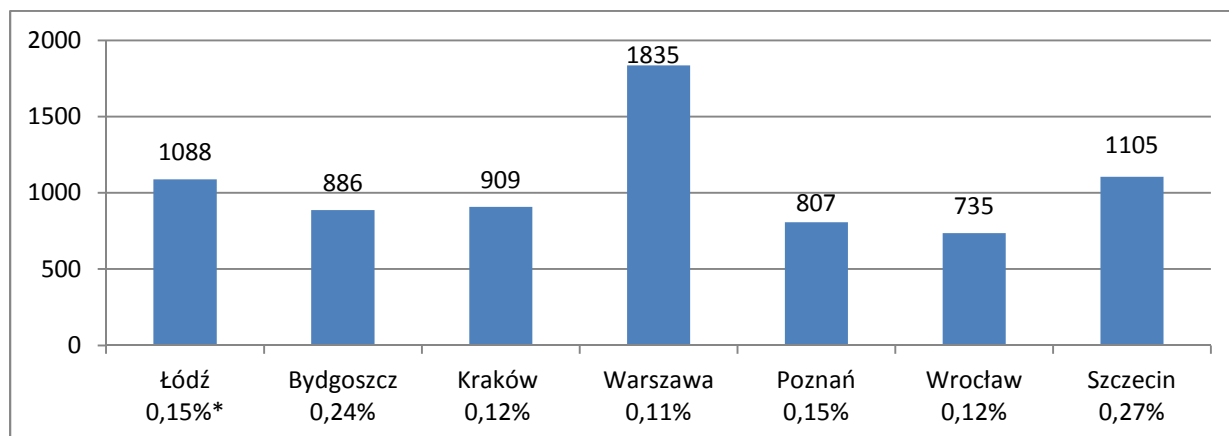

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych zawartych w „Sprawozdaniu z realizacji działań na rzecz ludzi bezdomnych w województwach w roku 2012 oraz wyników Ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych (7/8 luty 2013)”

Wyniki badań zrealizowanych w nocy z 7 na 8 lutego 2013 roku są zbliżone do wyników badań przeprowadzonych z 26 na 27 stycznia 2010 r. Wynika z nich, że ogólna liczba osób bezdomnych w Polsce wynosi ok. 30 tys. osób. Około 1/3 osób bezdomnych przebywa (nawet w okresie silnych mrozów) poza placówkami instytucjonalnymi¹⁰⁴.

¹⁰⁴Na podstawie opracowania „Sprawozdanie z realizacji działań na rzecz ludzi bezdomnych w województwach w roku 2012 oraz wyników Ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych (7/8 luty 2013)”.

Wykres: Liczba osób bezdomnych w największych miastach Polski wg badań przeprowadzonych w nocy z 7 na 8 lutego 2013 roku

*liczba osób bezdomnych w stosunku do liczby mieszkańców w miastach

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych zawartych w „Sprawozdaniu z realizacji działań na rzecz ludzi bezdomnych w województwach w roku 2012 oraz wyników Ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych (7/8 luty 2013)”

Największa grupa osób bezdomnych przebywała w nocy z 7 na 8 lutego 2013 r. w Warszawie oraz Szczecinie. Mimo, że Kraków jest pod względem liczebności mieszkańców drugim miastem w Polsce, w zakresie liczby osób bezdomnych pozostaje na 4 miejscu.

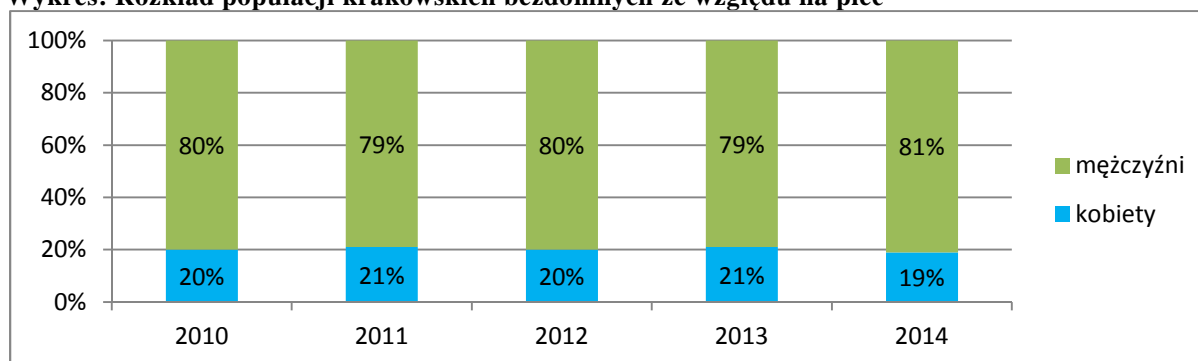
W trakcie ogólnopolskiego badania, pozyskano również dane socjodemograficzne dotyczące osób bezdomnych. Najliczniejszy udział procentowy wśród badanych osób bezdomnych stanowiły osoby z przedziału wiekowego 51-60 lat (32,6%) i 41-50 lat (19,6%); najmniej liczną grupą bezdomnych były osoby w wieku 11-17 lat (1,3%), do 10 lat (3,9%) oraz od 71 roku życia wzwyż (4,0%). Wśród ankietowanych najbardziej liczną grupę stanowiły osoby pozostające w stanie bezdomności przez okres do 2 lat (33,4%). Biorąc pod uwagę wykształcenie, 44,4% osób bezdomnych posiadało wykształcenie zawodowe, 33,3% wykształcenie podstawowe, 16,2% wskazało wykształcenie średnie. Najmniej liczną grupę stanowiły osoby bezdomne z wykształceniem wyższym oraz gimnazjalnym (odpowiednio 1,9% i 2,0%). Jako przyczynę swojej bezdomności najczęściej osoby podawały: eksmisję, wymeldowanie – 53,1%; konflikt rodzinny – 43,0%; uzależnienie – 31,1%; bezrobocie, brak pracy – 26,1%; zły stan zdrowia i niepełnosprawność – 13%. Najczęstszym źródłem dochodu wśród osób objętych badaniem był zasiłek z pomocy społecznej (39,0%) oraz zbieractwo (14,2%). Znaczącą grupę stanowią osoby, które w ogóle nie posiadają dochodu (18,9%). Wyniki ankiety wykazały, że osoby bezdomne korzystają głównie ze wsparcia w postaci schronienia (55,4%), posiłku (53,2%), wsparcia finansowego (31,6%), a 14,6% ankietowanych nie korzystało z żadnej formy pomocy: 31,7% osób bezdomnych posiadało stwierdzony stopień niepełnosprawności, natomiast ubezpieczenie zdrowotne posiadało prawie 70% ankietowanych.

Zgodnie z przeprowadzonym spisem osób bezdomnych w 2013 ustalono, że w Krakowie przebywa 909 osób bezdomnych. Wśród krakowskich bezdomnych 683 osoby przebywały w placówkach instytucjonalnych, natomiast 226 osób znajdowało się poza placówkami instytucjonalnymi. Natomiast w ciągu roku w Krakowie liczba osób bezdomnych oscyluje wokół ok. 2 tysięcy. W roku 2014 MOPS objął pomocą 1 611 gospodarstw domowych osób bezdomnych (1 751 osób w rodzinach), w tym 397 rodzin 9410 osób skorzystało z pomocy wyłącznie w formie pracy socjalnej. Głównymi miejscami pobytu bezdomnych są miejsca czasowego zakwaterowania przeznaczone dla bezdomnych, dworce, węzły ciepłownicze, baraki, pustostany, klatki schodowe i ogródki działkowe.

Zgodnie z danymi Wydziału Mieszkalnictwa UMK (stan na dzień 31 grudnia 2014 r.) na pomoc mieszkaniową w związku ze spełnieniem kryteriów niezaspokojonych potrzeb mieszkaniowych i niskich dochodów, określonych w uchwale Nr LVIII/795/12 Rady Miasta Krakowa z dnia 10 października 2012 r., oczekuje 264 osób/rodzin. Są to wnioski, które zostały wstępnie zakwalifikowane do ubiegania się o pomoc mieszkaniową Gminy Miejskiej Kraków i oczekują na weryfikację pod kątem objęcia ostateczną listą mieszkaniową. Na propozycję zawarcia umowy najmu gminnego lokalu mieszkalnego w związku z objęciem ostateczną listą mieszkaniową oczekują 134 osoby/rodziny. Dodatkowo 185 osób /rodzin zostało objętych projektami list mieszkaniowych na 2014 r. opracowanymi w IV kwartale 2014 r. Pod kątem opracowania list mieszkaniowych na 2014 r., weryfikacją objęto 331 wnioskodawców starających się o pomoc mieszkaniową ze względów społecznych. Dane te opracowywane są co dwa lata. W 2010 liczba ta wynosiła 340 wnioskodawców, w 2012 liczba ta wynosiła 286 wnioskodawców. Projektem listy mieszkaniowej na 2014 rok z tytułu względów społecznych objęto 40 wnioskodawców. Ostateczną listą osób zakwalifikowanych do uzyskania gminnego lokalu mieszkalnego objęto w 2008 roku 21 wnioskodawców, w 2010 roku 26 wnioskodawców, a w roku 2012 – 23 wnioskodawców.

Spośród próby 1 658 osób bezdomnych¹⁰⁵ objętych pomocą społeczną w 2014 r., pod względem płci dominują mężczyźni, których jest czterokrotnie więcej niż kobiet (81%). Ze względu na zmienną niezależną jaką jest płeć nie zaobserwowano żadnych znaczących różnic w zbiorowości osób bezdomnych w latach 2011 – 2014. Osoby bezdomne to przede wszystkim osoby prowadzące jednoosobowe gospodarstwa domowe (87%).

Wykres: Rozkład populacji krakowskich bezdomnych ze względu na płeć

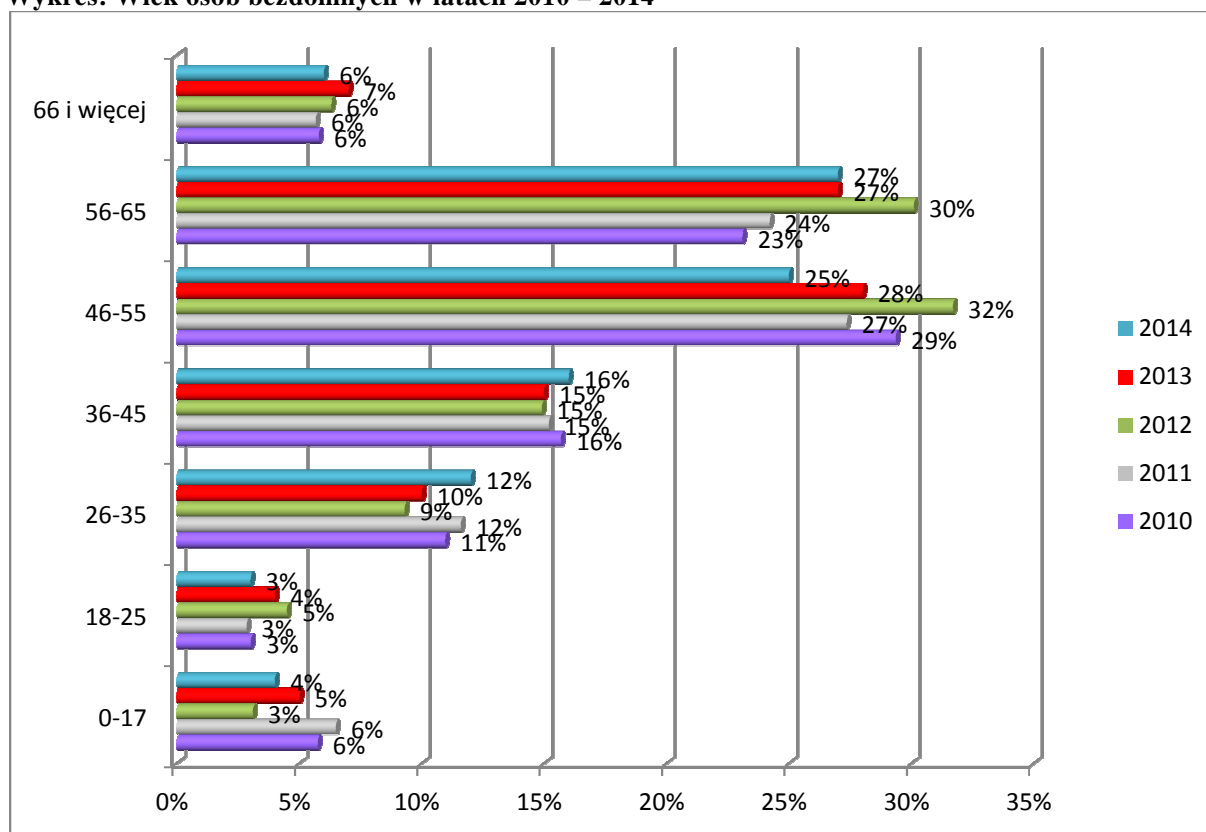

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Procesem zachodzącym w zbiorowości osób bezdomnych jest jej starzenie się. Prawie 60% to osoby w wieku powyżej 46 lat. W 2014 roku dane dotyczące wieku osób bezdomnych utrzymują się na zbliżonym poziomie jak w roku 2013. Fakty te są o tyle istotne, że wraz z upływem kolejnych lat w Krakowie będziemy mieli do czynienia prawdopodobnie z pogarszaniem się stanu zdrowia osób bezdomnych, a w konsekwencji ich mniejszą aktywnością zawodową. Oznacza to, że w najbliższym czasie należy się spodziewać, że odbiorcą pomocy kierowanej przez ośrodki pomocy społecznej oraz organizacje pozarządowe do osób bezdomnych w dużej mierze staną się osoby w podeszłym wieku oraz w pogarszającym się stanie zdrowia.

¹⁰⁵ Źródło: Pomost Std.

Wykres: Wiek osób bezdomnych w latach 2010 – 2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Bezdomne kobiety to przede wszystkim panny – stanowią 42% ogółu bezdomnych kobiet, rozwiedzione 21%, zamężne 19%. W odniesieniu do mężczyzn sytuacja kształtuje się następująco: najwięcej jest kawalerów 42% i osób po rozwodzie – 38%. Analizując stan cywilny osób bezdomnych na przestrzeni na lat 2011 – 2014 wartości te są podobne.

Jednorodność populacji osób bezdomnych przejawia się również w poziomie wykształcenia. Jest to zbiorowość osób posiadających niski poziom wykształcenia. Wykształcenie osób bezdomnych to przede wszystkim wykształcenie zasadnicze zawodowe oraz gimnazjalne i niższe reprezentowane przez ponad 68% populacji. W 2014 roku największą zbiorowość pod względem wykształcenia stanowiły osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym.

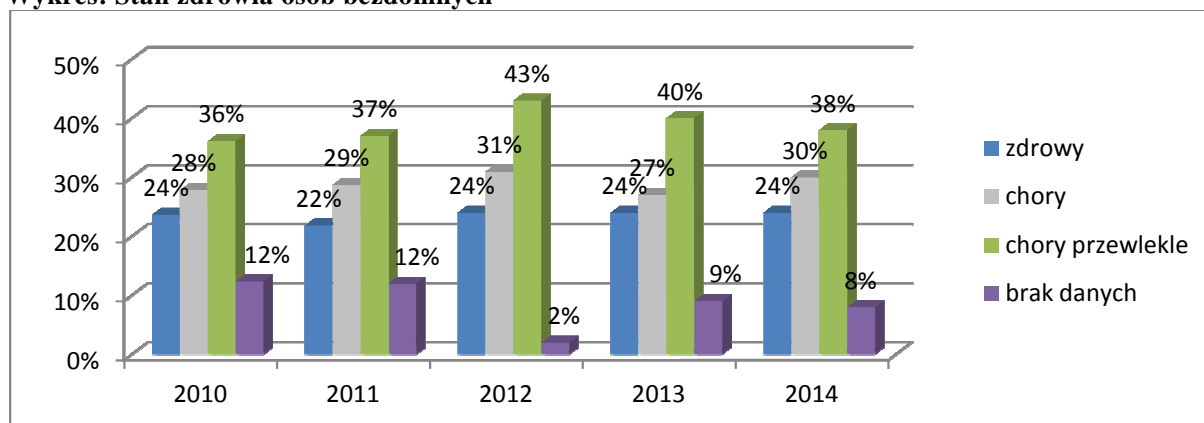
Tabela: Poziom wykształcenia osób bezdomnych

wykształcenie	2011	2012	2013	2014
nieustalony poziom wykształcenia	15,6%	2,9%	2,1%	3,0%
gimnazjalne i poniżej	33,3%	35,5%	33,7%	31,7%
zasadnicze zawodowe	32,8%	37,6%	35,7%	36,4%
średnie ogólne i zawodowe	15,4%	19,2%	16,2%	17,2%
policealne	0,4%	0,5%	0,0%	0,4%
wyższe	2,5%	3,0%	3,2%	3,7%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Analizując stan zdrowia osób bezdomnych w Krakowie ogólnie należy powiedzieć, że w okresie ostatnich lat utrzymuje się na podobnym poziomie. Wśród osób bezdomnych dominują osoby chore i przewlekłe chore. W 2014 roku osoby te stanowiły 68% osób bezdomnych.

Wykres: Stan zdrowia osób bezdomnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Prezentując stan zdrowia osób bezdomnych warto zwrócić uwagę, na utrzymujący się od kilku lat wysoki procent osób niepełnosprawnych posiadających orzeczoną niepełnosprawność (wśród bezdomnych niepełnosprawnych) bądź przez lekarza orzecznika ZUS bądź przez inny organ. Widoczne są w tym obszarze funkcjonowania osób bezdomnych pozytywne efekty prowadzonej pracy socjalnej – motywowania do zmiany własnej sytuacji życiowej, poprzez coraz pełniejsze korzystanie przez osoby bezdomne z przysługujących im uprawnień i dążenie do uregulowania swojej sytuacji zdrowotnej. Tym samym w przyszłości może zwiększać się liczba osób bezdomnych uprawnionych do świadczeń finansowych z pomocy społecznej.

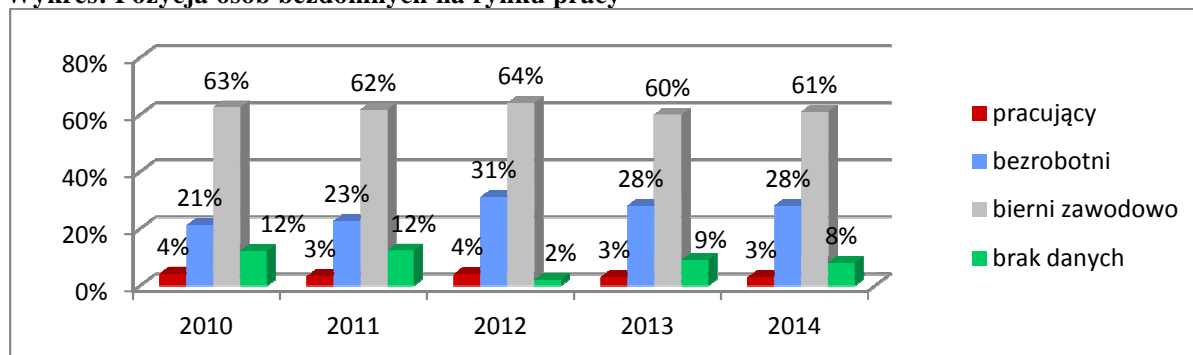
Tabela: Niepełnosprawność osób bezdomnych

	2010	2011	2012	2013	2014
Osoby niepełnosprawne wśród bezdomnych	35,17%	34,40%	41,37%	33,16 %	34,08%
w tym osoby posiadające orzeczenie o stopniu niepełnosprawności	90,91%	91,39%	94,01%	94,71%	93,63%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Zły stan zdrowia osób bezdomnych coraz bardziej utrudnia im również podejmowanie pracy. Odsetek osób pracujących w ogólnej populacji osób bezdomnych w Krakowie jest generalnie bardzo mały, w 2014 roku wyniósł 3%. Najliczniejszą, bo stanowiącą w latach 2011 – 2014 średnio 62% ogółu, grupą osób bezdomnych są osoby biernie zawodowo.

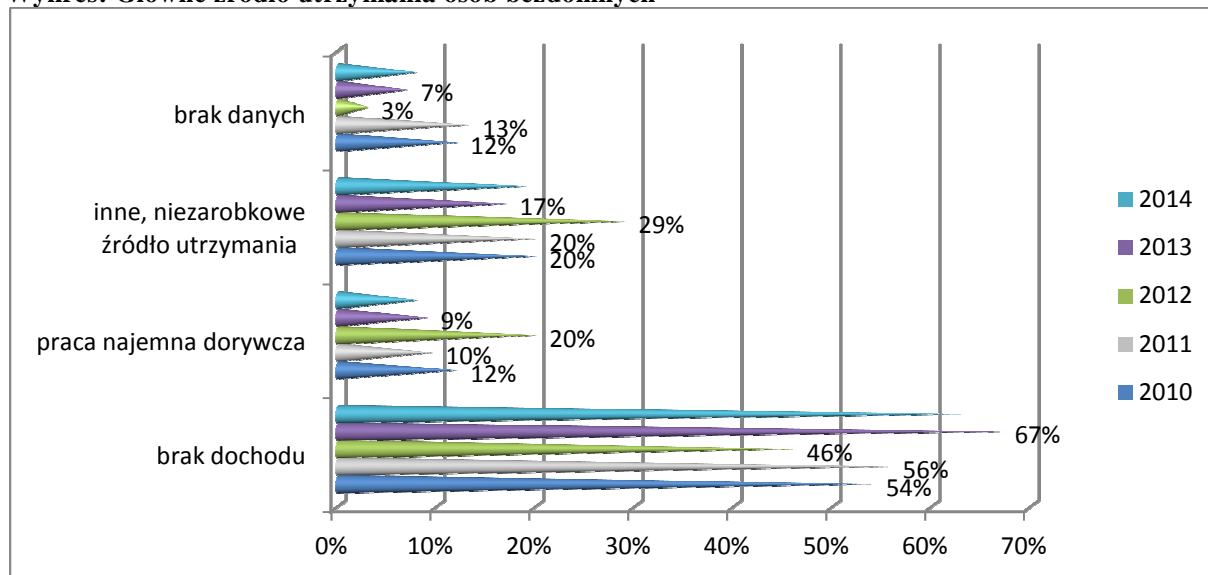
Wykres: Pozycja osób bezdomnych na rynku pracy

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Odnośjąc się do głównego źródła utrzymania osób bezdomnych można stwierdzić, że osoby bezdomne to przede wszystkim osoby pozostające bez własnego źródła dochodu. Dotyczy to 63% osób bezdomnych. Drugą pod względem liczebności jest grupa osób bezdomnych utrzymująca się z innych, niezarobkowych źródeł utrzymania – 19%. Osoby utrzymujące się z renty lub emerytury w 2014 r. stanowiły 6% osób. W stosunku do roku 2013 dane dotyczące głównego źródła utrzymania pozostały na zbliżonym poziomie.

Wykres: Główne źródło utrzymania osób bezdomnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

12.2 Świadczenia na rzecz osób bezdomnych

12.2.1 Schronienie

Udzielenie schronienia należy do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym. Osoba lub rodzina ma prawo do schronienia, jeżeli jest tego pozbawiona. Udzielenie schronienia następuje przez przyznanie tymczasowego miejsca w noclegowniach, schroniskach, domach dla bezdomnych i innych miejscach do tego przeznaczonych¹⁰⁶.

12.2.1.1 Infrastruktura

W latach 2010 – 2014 realizacja zadania odbywała się przede wszystkim poprzez zlecenie podmiotom niepublicznym prowadzenia 4 placówek czasowego zakwaterowania dla osób bezdomnych, oraz wspieranie działalności charytatywnej w zakresie udzielania schronienia. Uzupełnieniem są ogrzewalnie prowadzone w okresie zimowym zarówno przez jednostki miejskie (MOPS, Miejskie Centrum Profilaktyki uzależnień) jak również w ramach zlecenie zadań z zakresu interwencji kryzysowej. Cztery wspomniane placówki to:

1. Schronisko i Przytulisko dla Bezdomnych Kobiet w Krakowie przy ul. Sołtysowskiej 13c

Schronisko zapewnia całodobowe schronienie dla kobiet bezdomnych i kobiet z dziećmi powyżej 7 roku życia, czasowo pozbawionych miejsca zamieszkania, przebywających na terenie Krakowa i posiadających obecne lub ostatnie zameldowanie na pobyt stały

¹⁰⁶ Zgodnie z art. 17 ust. 1 pkt 3, art. 48 ust. 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2015 r. poz. 163).

w Krakowie. Dodatkowo zapewnia wsparcie psychologiczne, pedagogiczne oraz pomoc pracownika socjalnego. Praca koncentruje się na usamodzielnianiu mieszkanek z uwzględnieniem ich indywidualnych potrzeb i problemów.

2. Dom Matki i Dziecka w Krakowie przy ul. Żywieckiej 16

Placówka realizuje pomoc w formie całodobowego schronienia i zapewnienia wsparcie dla matek z dziećmi do lat 7 oraz kobiet w ciąży. Oferuje ona wsparcie psychologiczne, pedagogiczne oraz pomoc pracownika socjalnego i pielęgniarki. Pomoc skierowana jest zarówno do kobiet bezdomnych jak i posiadających stałe miejsce pobytu, lecz nie mogących przebywać tam z różnych przyczyn losowych. Głównym celem działań jest motywowanie mieszkanek do uregulowania swojej sytuacji prawnej, kontynuowania nauki, zdobycia zawodu, poszukiwania pracy i mieszkania. Dużą uwagę poświęca się kształtowaniu właściwych postaw i pozytywnych relacji matek z dziećmi oraz nabyciu umiejętności w zakresie prawidłowego funkcjonowania w środowisku.

3. Noclegownia i Schronisko dla Bezdomnych Mężczyzn w Krakowie przy ul. Makuszyńskiego 19a

Noclegownia i Schronisko przeznaczone są wyłącznie dla mężczyzn pełnoletnich, bezdomnych lub czasowo pozbawionych schronienia, posiadających zameldowanie na terenie Gminy Miejskiej Kraków i nie mogących zapewnić sobie schronienia we własnym zakresie. Placówka zapewnia 200 miejsc noclegowych (w tym: do końca 2012 roku w części noclegowej 138 miejsc oraz części schroniskowej 62 miejsca, z czego dla 50 mężczyzn świadczone są usługi opiekuńcze; od stycznia 2013 r. w części noclegowej 100 miejsc oraz części schroniskowej 100 miejsc z czego 50 miejsc z usługami opiekuńczymi). W sytuacji niecierpiącej zwłoki zapewnia się schronienie osobom spoza Gminy Miejskiej Kraków. Placówka oferuje pomoc psychologiczną i prawną. Interwencyjnie udzielana jest pomoc rzeczowa dla nowoprzyjętych mieszkańców. Praca socjalna jest świadczona przez pracowników socjalnych Działu Pomocy Bezdomnym MOPS.

4. Schronisko dla osób bezdomnych – starszych i niepełnosprawnych w Krakowie przy ul. Koprowej 4.

Schronisko rozpoczęło działalność od 15 października 2012 roku. Placówka zapewnia całodobowe schronienie i wyżywienie dla osób starszych i niepełnosprawnych, pozbawionych miejsca zamieszkania, przebywających na terenie Krakowa i posiadających obecne lub ostatnie zameldowanie na pobyt stały w Krakowie. Wszystkie osoby skierowane do schroniska są objęte usługami opiekuńczymi.

Tabela: Placówki udzielające pomocy w formie schronienia prowadzone na zlecenie GMK

Placówka	Liczba miejsc w placówce w poszczególnych latach				
	2010	2011	2012	2013	2014
Dom Matki i Dziecka ul. Żywiecka 16	45	45	45	45	45
Noclegownia i Schronisko dla Bezdomnych Mężczyzn ul. Makuszyńskiego 19 a	200	200	200	200	200
Schronisko dla Bezdomnych Kobiet ul. Sołtysowska 13c	53	53	53	53	53
Schronisko dla osób bezdomnych – starszych i niepełnosprawnych przy ul. Koprowej 4	0	0	12	12	12
suma	298	298	310	310	310

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W Krakowie pomoc w formie schronienia realizowana jest również w ramach wspierania działalności charytatywnej w zakresie pomocy bezdomnym. W latach 2010 – 2014 w Krakowie wspieranych było 9 placówek udzielających schronienia osobom Bezdomnym. Natomiast w 2014 roku wspierane były 4 następujące placówki:

1. Chrześcijański Ośrodek Pomocy Bezdomnym „Dom Łazarza”, ul. Nowogródzka 8

Placówka całodobowego pobytu zapewniająca bezdomnym mężczyznom schronienie, całodobowe wyżywienie, podstawową pomoc medyczną (lekarz internista) oraz możliwość otrzymania podstawowych leków, środków opatrunkowych, środków higieny osobistej.

2. Dom Św. Brata Alberta, ul. Saska 9 a

Placówka zapewniająca całodobowe schronienie dla bezdomnych mężczyzn wychodzących z bezdomności. Jest formą mieszkania chronionego, w którym stworzono warunki do trzeźwego, samodzielnego i odpowiedzialnego życia przygotowującego osoby bezdomne do pełnej samodzielności.

3. Przystulisko Św. Brata Alberta dla Bezdomnych Kobiet oraz pomoc doraźna dla kobiet, ul. Malborska 64 b

Przystulisko zapewnia miejsca noclegowe i całodzienne wyżywienie dla kobiet bezdomnych i kobiet z dziećmi oraz wsparcie prawne, medyczne, psychologiczne i duchowe. W ramach działalności placówki mieszkanki mają możliwość nabywania umiejętności społecznych oraz możliwość uzyskania wsparcia w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych w formie pomocy indywidualnej lub grupowego wsparcia. Placówka udziela również pomocy doraźnej dla ubogich z zewnątrz w formie suchego prowiantu, odzieży.

4. Przystulisko dla Bezdomnych Mężczyzn przy ul. Skawińskiej 6

Placówka funkcjonuje od 1 lipca 2011 r. Zapewnia miejsca noclegowe, całodzienne wyżywienie, możliwość dokonywania zabiegów higienicznych i wyprania rzeczy osobistych.

Tabela: Placówki wspierane w ramach działalności charytatywnej udzielające schronienia osobom bezdomnym w latach 2010 – 2014

Placówka	Liczba miejsc w 2010 r.	Liczba miejsc w 2011 r.	Liczba miejsc w 2012 r.	Liczba miejsc w 2013 r.	Liczba miejsc w 2014 r.
Chrześcijański Ośrodek Pomocy Bezdomnym "Dom Łazarza" ul. Nowogródzka 8	30	30	30	30	30
Dom Św. Brata Alberta ul. Saska 9a	50	50	50	48	48
Noclegownia dla Bezdomnych Mężczyzn ul. Skawińska 6	40	47	0	0	0
Noclegownia dla Osób Uzależnionych FENIKS ul. Krzemieniecka 63	45	35	0	0	0
Przystulisko dla Bezdomnych Mężczyzn ul. Skawińska 6, łaźnia ul. Kościuszki 23, do 30 czerwca 2012 r.	0	50	50	0	0
Przystulisko dla Bezdomnych Mężczyzn ul. Skawińska 6, od 1 lipca 2012 r.	0	0	58	58	58
Przystulisko Św. Brata Alberta dla Bezdomnych Kobiet oraz pomoc doraźna dla bezdomnych ul. Malborska 64 b	60	60	60	55	55
Przystulisko św. Brata Alberta dla Bezdomnych Mężczyzn oraz łaźnia dla osób bezdomnych ul. Kościuszki 23	60	60	0	0	0

Schronisko dla Bezdomnych Mężczyzn ul. Wielicka 44 b	0	0	30	30	0
Ogrzewalnia dla Osób Bezdomnych ul. Koprowa 4, działała od 1 lutego do 31 marca 2012 r.	0	0	40	0	0
suma	285	332	228*	221	191

*Ogólna liczba miejsc noclegowych wg. stanu na 31 grudnia 2014 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W okresie zimowym zostały uruchomione dodatkowo 3 ogrzewalnie:

1. Ogrzewalnia przy Miejskim Centrum Profilaktyki Uzależnień, ul. Rozrywki 1 (ok. 20 miejsc);
2. Ogrzewalnia dla osób bezdomnych, ul. Św. Stanisława 12 prowadzona przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej. Placówka została uruchomiona 8 stycznia 2014 r. aby zapewnić dodatkowe miejsca zapewniające schronienie, w tym osobom pod wpływem alkoholu, które w okresie zimowym są szczególnie zagrożone utratą zdrowia i życia. Placówka funkcjonowała do 31 marca 2014 r., w tym czasie zapewniała 60 miejsc i udzieliła schronienia 326 osobom. W sezonie zimowym 2014/2015 Ogrzewalnia rozpoczęła ponownie działalność od 22 grudnia 2014 r., zapewniając 40 miejsc. Do końca grudnia 2014 r. placówka udzieliła schronienia 119 osobom;
3. Ogrzewalnia dla Kobiet przy Ośrodku dla Osób Dotkniętych Przemocą os. Krakowiaków 46, uruchomiona w ramach zadań z zakresu interwencji kryzysowej (10 miejsc interwencyjnego schronienia dla kobiet).

12.2.1.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Gmina zleca realizację zadań z zakresu pomocy społecznej i działalności charytatywnej organizacjom pozarządowym. Zadanie polegające na prowadzeniu na zlecenie GMK placówek zapewniających schronienie osobom bezdomnym realizowane jest przez Caritas Archidiecezji Krakowskiej (placówki dla kobiet), Polski Komitet Pomocy Społecznej – Małopolski Zarząd Wojewódzki oraz Stowarzyszenie Dobroczynne "Betlejem" (placówki dla mężczyzn).

W ramach wspierania działalności charytatywnej polegającej na prowadzeniu placówek zapewniających schronienie osobom bezdomnym podmiotami prowadzącymi placówki są Stowarzyszenie Dobroczynne "Betlejem", Zgromadzenie Braci Albertynów, Zgromadzenie Sióstr Albertynek Posługujących Ubogim – Dom Zakonny w Krakowie.

12.2.1.3 Kadra

W 2014 roku w realizację zadania polegającego na prowadzeniu na zlecenie GMK placówek zapewniających schronienie dla osób bezdomnych zaangażowanych było około 40 osób (dane na podstawie zasobów kadrowych zadeklarowanych w ofertach na realizację zadania publicznego). Natomiast w realizację zadania związanego z udzielaniem schronienia osobom bezdomnym w ramach wspierania działalności charytatywnej zaangażowanych było około 42 osób (dane na podstawie zasobów kadrowych zadeklarowanych w ofertach na realizację zadania publicznego).

Pracę socjalną wobec osób przebywających w placówkach prowadzonych w ramach działalności charytatywnej oraz w schroniskach i noclegowniach świadczyli pracownicy socjalni Działu Pomocy Bezdomnym Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

12.2.1.4 Osoby objęte pomocą w formie schronienia, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

W roku 2014 pomocą w formie schronienia ogółem objętych było 1 231 osób (należy mieć jednak na względzie, że rzeczywista liczba osób objętych pomocą jest mniejsza z uwagi na fakt, że ta sama osoba bezdomna mogła w ciągu roku korzystać ze schronienia w kilku różnych placówkach), w tym z pomocy udzielanej przez placówki prowadzone na zlecenie GMK skorzystało 757 osób. W przypadku Noclegowni i Schroniska dla Bezdomnych Mężczyzn w sytuacjach występowania niskich temperatur lub sytuacjach zagrożenia zdrowia i życia osób, do placówki przyjmowane są dodatkowe osoby powyżej ustalonego limitu. Z placówek prowadzonych w ramach działalności charytatywnej skorzystało w ciągu roku łącznie 474 osób.

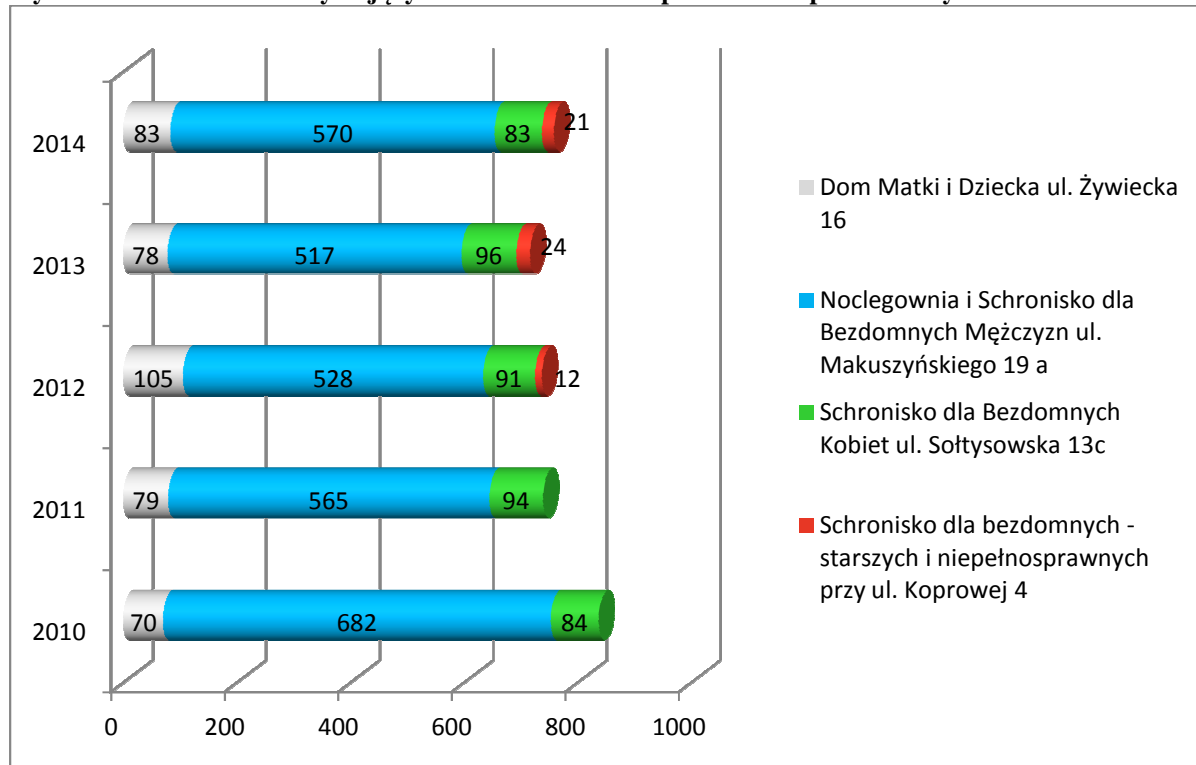
Analiza liczby osób korzystających ze schronienia w placówkach dla kobiet wskazuje, że największą liczbę osób korzystających z pomocy odnotowano w 2012 r. Liczba osób korzystających ze schronienia w placówkach dla kobiet w 2012 r. wynosiła średnio na placówkę 98. W kolejnych latach liczba kobiet i dzieci przebywających w placówkach zmalała i utrzymywała się na zbliżonym poziomie, średnio na placówkę w roku 2013 – 87 osób, w 2014 – 83 osób. Mniejsza liczba osób w 2014 roku korzystających ze Schroniska dla Bezdomnych Kobiet przy ul. Sołtysowskiej 13 c w porównaniu z rokiem 2013, jest spowodowana zwiększeniem długości pobytu oraz uruchomieniem 2 ogrzewalni: Ogrzewalni dla kobiet przy Ośrodku dla Osób Dotkniętych Przemocą i Ogrzewalni dla Bezdomnych Osób przy ul. Św. Stanisława 12. Natomiast w przypadku mężczyzn korzystających z noclegowni i schroniska widoczne jest zróżnicowanie w liczbie osób przebywających w placówce pomiędzy rokiem 2010, a pozostałymi latami. W poprzednich latach stwierdzano, że liczba osób korzystających ze schronienia pozostaje w ścisłym związku z warunkami atmosferycznymi. W ubiegłym roku zauważono, że większość osób bezdomnych przebywa w placówkach dłużej i systematycznie (we wszystkie dni tygodnia), jest mniejsza rotacja, co powoduje, że okresowo, nawet w okresie letnim są problemy z zabezpieczeniem schronienia. Wynika to z faktu, że populacja osób bezdomnych starzeje się, jest więcej osób niepełnosprawnych. Z tego też względu w roku 2013 zwiększono o 38 liczbę miejsc całonocnych w Noclegowni i Schronisku dla Bezdomnych Mężczyzn przy ul. Makuszyńskiego 19 a.

Ustawą z dnia 31 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego oraz ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. 2011 r. Nr 224 poz. 1342), która weszła w życie z dniem 16 listopada 2011 r., ustawodawca znowelizował ustawę o ochronie praw lokatorów. Zgodnie z treścią art. 4 ust. 2a ustawy o ochronie praw lokatorów, w przypadku wykonywania przez komornika obowiązku opróżnienia lokalu, o którym mowa w art. 1046 k.p.c., gmina wskazuje dłużnikowi tymczasowe pomieszczenie albo noclegownię, schronisko lub inną placówkę zapewniającą miejsca noclegowe, chyba że pomieszczenie odpowiadające wymogom tymczasowego pomieszczenia wskazał wierzyciel lub dłużnik albo osoba trzecia. Jednocześnie ustawodawca określił, że w postępowaniu egzekucyjnym dotyczącym dłużnika, któremu nie przysługuje tytuł prawny do innego lokalu lub pomieszczenia, w którym może zamieszkać, komornik wstrzyma się z wykonaniem eksmisji do czasu, gdy gmina właściwa ze względu na miejsce położenia lokalu podlegającego opróżnieniu na wniosek komornika, wskaże dłużnikowi tymczasowe pomieszczenie, nie dłużej jednak niż przez 6 miesięcy. Po upływie tego terminu komornik powinien usunąć dłużnika do wskazanej przez gminę noclegowni, schroniska lub innej placówki zapewniającej miejsca noclegowe.

W 2014 r. do MOPS wpłynęło 150 wniosków (dotyczących 264 osób) w sprawie wskazania noclegowni, schroniska lub innej placówki, zapewniającej miejsca noclegowe dla

dłużników, wobec których została orzeczona eksmisja bez prawa do lokalu socjalnego. Spośród osób wskazanych we wnioskach 12 skorzystało z proponowanych placówek, tj.: 8 mężczyzn z Noclegowni i Schroniska dla Bezdomnych Mężczyzn przy ul. Makuszyńskiego 19 a oraz 4 kobiety ze Schroniska dla Bezdomnych Kobiet przy ul. Sołtysowskiej 13 c.

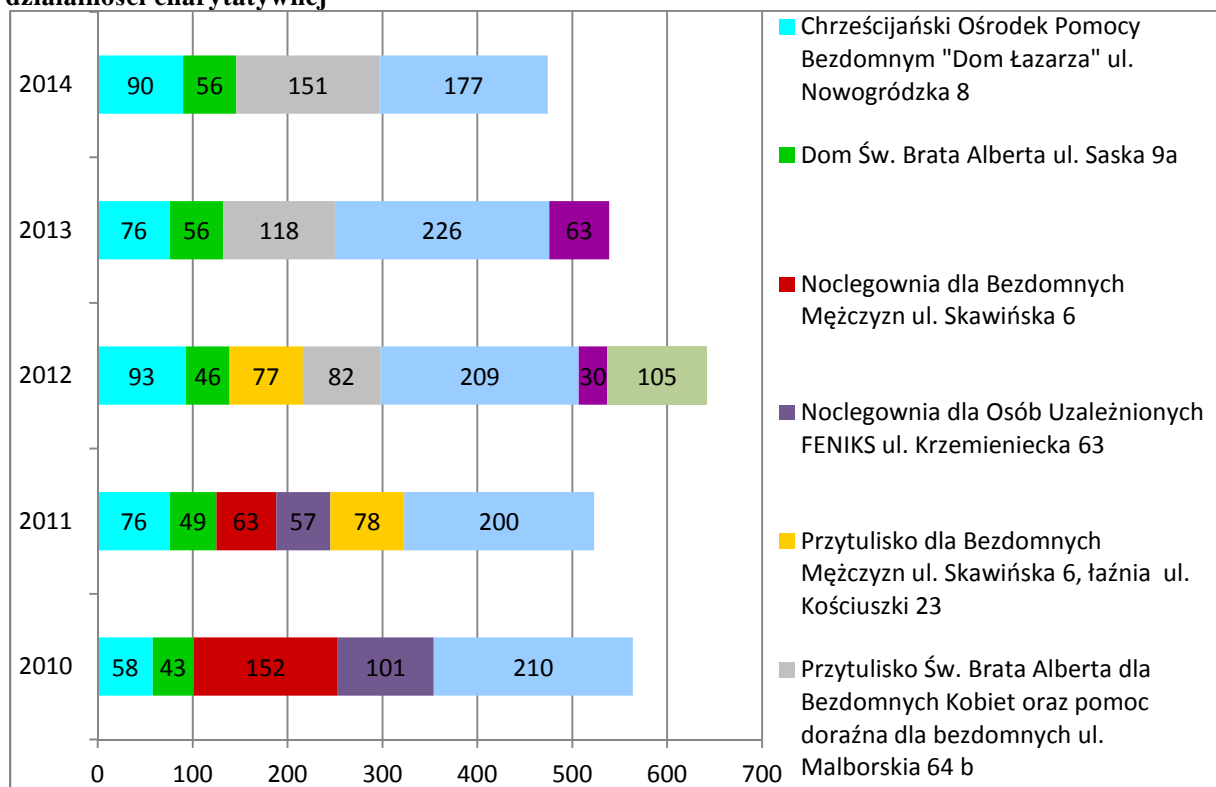
Wykres: Liczba osób korzystających ze schronienia w placówkach prowadzonych na zlecenie GMK

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W przypadku schronienia udzielanego w ramach wspierania działalności charytatywnej od 2012 roku obserwuje się spadek ogólnej liczby świadczeniobiorców. Sytuacja nie jest spowodowana faktycznym spadkiem liczby osób potrzebujących schronienia, gdyż poszczególne placówki często udzieliły w tym okresie pomocy większej ilości osób, ale wynika ze zmniejszenia liczby dotowanych placówek i w konsekwencji zmniejszenia ogólnej liczby miejsc.

Wykres: Liczba osób korzystających ze schronienia w placówkach wspieranych w ramach działalności charytatywnej

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Populacja osób bezdomnych w Krakowie została szczegółowo scharakteryzowana w podrozdziale „Osoby bezdomne w społeczności Miasta Krakowa” na podstawie bazy danych osób bezdomnych korzystających ze świadczeń pomocy społecznej, w tym również schronienia w placówkach prowadzonych przez podmioty niepubliczne na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków. W związku z powyższym w niniejszym podrozdziale zostały omówione tylko najbardziej istotne cechy świadczeniobiorców. Z analizy próby 737 osób korzystających z pomocy w formie schronienia wynika, że 83% to mężczyźni. Najlichnieszą grupę stanowią osoby w przedziale wiekowym 50-59 lat (32,7%) oraz 60 i więcej lat (24%). Odsetek osób poniżej 18 roku życia wynosi 9,2%. Pod względem składu rodziny najczęściej jest jednoosobowych gospodarstw domowych ponad – 90%, w których osoby najczęściej pozostają bez własnego dochodu.

12.2.1.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość środków finansowych przeznaczonych na realizację zadania z zakresu prowadzenia placówek udzielających schronienia osobom bezdomnym wynosiła:

- w 2010 r. – 1 601 044,63 zł;
- w 2011 r. – 1 582 722,02 zł;
- w 2012 r. – 1 661 774,11 zł;
- w 2013 r. – 1 719 534,04 zł;
- w 2014 r. – 1 736 426,20 zł.

Wysokość środków finansowych przeznaczonych na realizację zadania dotyczącego wspierania działalności charytatywnej polegającej na zapewnieniu schronienia osobom bezdomnym wynosiła:

- w 2010 r. – 514 200 zł;
- w 2011 r. – 483 800 zł;
- w 2012 r. – 404 100 zł;

w 2013 r. – 348 400 zł;

w 2014 r. – 312 400 zł.

12.2.1.6 Wnioski

Analizując dane dotyczące populacji osób bezdomnych w Krakowie oraz zakres świadczonej przez Gminę pomocy w formie schronienia wraz z liczbą osób korzystających z pomocy można wysnuć wnioski, że istnieje ryzyko niezapewnienia odpowiednich miejsc noclegowych. Placówka przy ul. Makuszyńskiego 19 a jest praktycznie w ciągu całego roku w 100 % pełna, a w okresie zimowym tworzonych jest około 60 dodatkowych miejsc. Rozwiązanie w 2014 r. było uruchamianie dodatkowych miejsc noclegowych w okresie zimowym (ogrzewalni). Niestety nieruchomości przy ul. Stanisława nie będzie mogła być już wykorzystana na ten cel. Zjawisko starzenia się osób bezdomnych, początkowo wyraźnie obserwowane tylko u mężczyzn, aktualnie dotyczy również kobiet, co spowodowało w 2013 roku zapełnienie placówki przy ul. Sołtysowskiej 13 c. Uruchomienie w 2014 r. miejsc interwencyjnych i mieszkań chronionych w Ośrodku dla Osób Dotkniętych Przemocą złagodziło ten problem.

Niepełnosprawność, ciężka lub długotrwała choroba utrudniają usamodzielnienie osób. Fakty te wskazują na konieczność analizy konieczności zmian profilu placówek i ukierunkowanie na pomoc usługową świadczoną w placówkach. Uruchomione pod koniec 2012 r. Schronisko dla osób Bezdomnych starszych i niepełnosprawnych z liczbą 12 miejsc nie zaspokaja potrzeb. W związku z tym w 2015 lub 2016 roku planuje się w porozumieniu z organizacjami pozarządowymi zmianę profilu niektórych placówek i/ lub uruchomienie nowej placówki skierowanej na pomoc osobom starszym i chorym.

Za wnioskiem dotyczącym zwiększania się w perspektywie czasu zapotrzebowania na pomoc wśród osób bezdomnych, oprócz procesów demograficznych zachodzących w populacji bezdomnych, przemawia również fakt, że w Krakowie wskaźnik dotyczący liczby osób bezdomnych (wg ekspertów) w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców wyniósł w roku 2012 – 2,64 (dane na podstawie Internetowego Systemu Analiz Samorządowych). Wartość średnia wskaźnika w skali kraju wynosi – 1,40.

Należy jednocześnie podkreślić, że na terenie Krakowa funkcjonują dodatkowo miejsca pomocy dla osób bezdomnych, finansowane ze źródeł innych niż budżet Gminy. Stanowią one istotne uzupełnienie oferty wsparcia dla osób bezdomnych, zagrożonych bezdomnością i ubóstwem oraz znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej. Do takich miejsc należą między innymi Centra Pomocy najuboższym Dzieła Pomocy św. Ojca Pio.

12.2.2 Mieszkania chronione dla osób bezdomnych

Ogólne zasady przyznawania i charakterystykę pomocy w formie pobytu w mieszkaniu chronionym przedstawiono w rozdziale 6: *Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy osobom cierpiącym na zaburzenia psychiczne w podrozdziale 6.2.2: Mieszkania chronione dla osób z zaburzeniami psychicznymi*. W przypadku osób bezdomnych adresatami tej formy wsparcia są bezdomni zameldowani ostatnio na pobyt stały na terenie Krakowa, posiadający stałe źródło dochodu i podejmujący działania w kierunku wyjścia z bezdomności i uzależnień oraz uzyskania samodzielnego mieszkania. Grupie bezdomnych przebywających w mieszkaniach chronionych, w celu usamodzielnienia, zapewnia się pomoc w poszukiwaniu pracy, rozwiązaniu problemów mieszkaniowych, odbudowie relacji rodzinnych. Oddziaływania służą wypracowaniu odpowiedzialności i zaradności życiowej oraz integracji ze środowiskiem lokalnym. Istotną charakterystyką tej formy pomocy jest fakt, że pobyt w mieszkaniu chronionym przyznawany jest wyłącznie na czas określony.

12.2.2.1 Infrastruktura

W Krakowie funkcjonują 2 mieszkania chronione dla bezdomnych mężczyzn prowadzone przez podmioty niepubliczne na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków.

Na terenie miasta funkcjonują również 2 mieszkania wspierane dla kobiet i rodzin z dziećmi prowadzone przez Dzieło Pomocy św. Ojca Pio. W dniu 4 września 2014 r. pomiędzy Dziełem Pomocy św. Ojca Pio a Gminą Miejską Kraków – Miejskim Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Krakowie została zawarta umowa współpracy regulująca kwestie współpracy dotyczące realizacji zadania publicznego w ramach projektu pn. "Dzielni – Samodzielni. Projekt mieszkań wspieranych dla rodzin i osób doświadczających bezdomności". W ramach umowy Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej ma możliwość kierowania osób do mieszkań wspieranych uruchomionych w ramach Projektu.

Tabela: Mieszkania chronione dla bezdomnych mężczyzn

Nazwa jednostki	Liczba miejsc w poszczególnych latach wg stanu na 31 grudnia danego roku				
	2010	2011	2012	2013	2014
Mieszkania chronione dla bezdomnych mężczyzn	5	5	5	5	5
	6	6	6	6	6

Zródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Dodatkowo na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków, w ramach umowy na powierzenie realizacji zadania, Caritas Archidiecezji Krakowskiej rozpoczął w 2014 roku prowadzenie mieszkania chronionego dla kobiet i kobiet z dziećmi. Mieszkanie przeznaczone jest w szczególności dla osób, które przebywały w Ośrodku dla Osób Dotkniętych Przemocą. Szczegółowe informacje na temat działalności mieszkania znajdują się w podrozdziale 8.3 *Działalność Ośrodka dla Osób Dotkniętych Przemocą*.

12.2.2.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Mieszkania chronione dla bezdomnych mężczyzn są prowadzone na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez Caritas Archidiecezji Krakowskiej.

Mieszkania wspierane dla kobiet i rodzin z dziećmi prowadzone przez Dzieło Pomocy św. Ojca Pio.

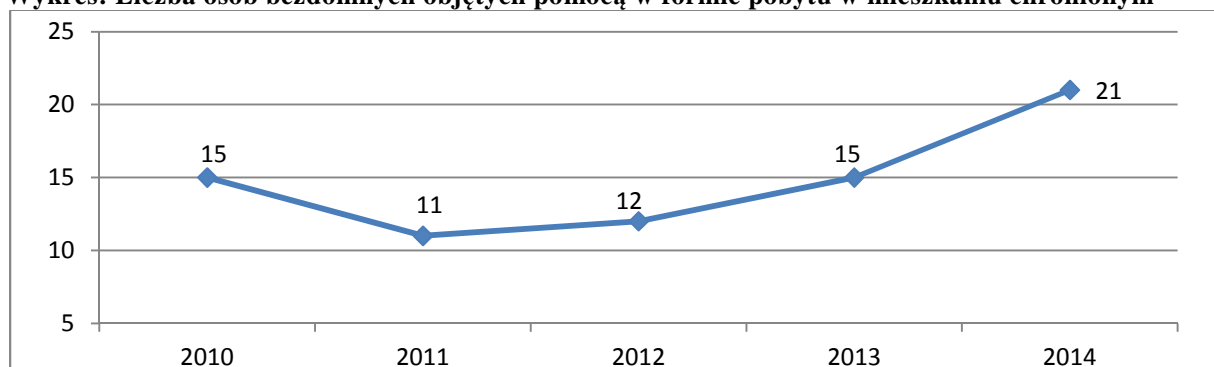
12.2.2.3 Kadra

W 2014 r. w realizację zadania polegającego na prowadzeniu na zlecenie GMK mieszkań chronionych dla bezdomnych mężczyzn zaangażowana była 1 osoba.

12.2.2.4 Osoby korzystające ze świadczeń w formie pobytu w mieszkaniu chronionym dla bezdomnych mężczyzn, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

W latach 2010 – 2014 z jedenastu miejsc w mieszkaniach chronionych korzystało średniorocznie 15 bezdomnych mężczyzn.

Wykres: Liczba osób bezdomnych objętych pomocą w formie pobytu w mieszkaniu chronionym

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Większa niż wynika z liczby miejsc liczba osób przebywających w mieszkaniach chronionych wynika ze specyfiki tej formy pomocy. Podstawową cechą pobytu w mieszkaniu chronionym jest jego tymczasowość. Pobyt w tego typu jednostkach ma za zadanie wyposażenie osoby objętej pomocą w narzędzia służące do rozpoczęcia samodzielnego życia. Należy podkreślić, że pomoc w formie pobytu w mieszkaniu chronionym nie może być stosowana jako panaceum na problemy mieszkaniowe klienta. Szczególnymi cechami muszą, również charakteryzować się świadczeniobiorcy tej formy pomocy. Szczegółowe informacje dotyczące osób bezdomnych zostały zamieszczone w podrozdziale „Osoby bezdomne w społeczności Miasta Krakowa”, gdzie na ich podstawie została scharakteryzowana populacja osób bezdomnych w Krakowie. Zostały one przygotowane na podstawie bazy danych osób korzystających z pomocy społecznej, tym samym są one reprezentatywne również dla osób bezdomnych korzystających z pomocy w formie pobytu w mieszkaniu chronionym.

12.2.2.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość dotacji przeznaczanej na działalność mieszkań chronionych dla bezdomnych osób prowadzonych przez podmioty niepubliczne Gmina Miejska Kraków wynosiła:

w latach 2009 – 2011 - 59 600,00 zł rocznie;

w roku 2012 – 41 245,47 zł;

w roku 2013 – 48 400 zł;

w roku 2014 – 48 400 zł.

W latach 2009 – 2011 miesięczny koszt utrzymania jednego miejsca wynosił około 450 zł, a w latach 2012 – 2014 około 370 zł.

12.2.2.6 Wnioski

Analiza sytuacji społeczno-demograficznej populacji osób bezdomnych w Krakowie wskazywała na potrzebę zwiększania dostępności do pomocy w formie pobytu w mieszkaniach chronionych dla kobiet i kobiet z dziećmi. W związku z tym w 2014 r. uruchomiono mieszkania chronione w Ośrodku dla Osób Dotkniętych Przemocą.

Mieszkanie chronione to forma wsparcia, która stwarza osobom bezdomnym najlepsze warunki do zwiększania własnej aktywności w zakresie zmiany sytuacji życiowej oraz usamodzielnienia się.

12.2.3 Inna działalność na rzecz bezdomnych, wspieranie pozostałej działalności charytatywnej

12.2.3.1 Pomoc w formie gorącego posiłku

Osobom bezdomnym, ubogim, samotnym i w podeszłym wieku, udzielana jest pomoc w formie gorących posiłków. W roku 2014 w ramach działalności charytatywnej GMK zlecała zorganizowanie pomocy w formie obejmującej prowadzenie kuchni w zasobach lokalowych oferenta. Liczba osób bezdomnych, które skorzystały z pomocy w formie gorącego posiłku wyniosła 3 523 (w 2013 – 4 542), natomiast liczba wydanych posiłków wyniosła 358 311 (w roku 2013 – 337 397).

12.2.3.1.1 Infrastruktura

W roku 2014 realizacja zadania odbywała się w ramach wspierania działalności charytatywnej i obejmowała 5 kuchni:

Nazwa placówki	Rodzaj wydawanego posiłku	Liczba osób korzystających
Kuchnia św. Brata Alberta – Caritas ul. Dietla 48	Zupa z dodatkiem mięsnym, pieczywo,	600 osób dziennie
Kuchnia dla Ubogich Zgromadzenie Braci Albertynów ul. Skawińska 6	Zupa z pieczywem	300 osób dziennie
Kuchnia im. Św. Brata Alberta Stowarzyszenie Przyjaciół im. Św. Brata Alberta ul. Reformacka 3	Zupa z pieczywem, suchy prowiant, 150 osób dziennie	150 osób dziennie
Parafia Rzymskokatolicka pw. Miłosierdzia Bożego ul. Ks. Bpa W. Bandurskiego 12, os. Oficerskie	Zupa, drugie danie, kompot	100 osób dziennie.
Kuchnia Zgromadzenie Sióstr Albertynek Posługujących Ubogim ul. Woronicza 10	Zupa z pieczywem	ok. 100 osób dziennie

Pomoc w formie ciepłego posiłku jest realizowana również przez inne podmioty i organizacje:

Nazwa placówki	Rodzaj wydawanego posiłku	Liczba osób korzystających	Adresaci pomocy
Kuchnia przyparafialna, ul. Łokietka 60	Zupa, obiad 2 daniowy, ubodzy parafianie, inni ubodzy i bezdomni z okolicy – na podstawie listy sporządzonej przez siostry	150 osób dziennie	Ubodzy parafianie, inni ubodzy i bezdomni na podstawie listy sporządzonej przez siostry
Kuchnia św. Jana Kantego PARAFIA Św. Jana Kantego ul. Jabłonkowska 18	Ciepły posiłek, paczki świąteczne	W zależności od potrzeb	Każda osoba potrzebująca

12.2.3.1.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie było realizowane przez następujące podmioty:

- Zgromadzenie Sióstr Albertynek Posługujących Ubogim – Dom Zakonny, 31-409 Kraków, ul. Woronicza 10,

- Parafia Rzymskokatolicka pw. Miłosierdzia Bożego, 31-515 Kraków, ul. Ks. Bpa W. Bandurskiego 12,
- Zgromadzenie Braci Albertynów, 31-066 Kraków, ul. Krakowska 43,
- Stowarzyszenie Przyjaciół im. Św. Brata Alberta, 31-012 Kraków, ul. Reformacka 3,
- Caritas Archidiecezji Krakowskiej, 30-656 Kraków, ul. Ossowskiego 5.

12.2.3.1.3 Kadra

Za zasoby kadrowe odpowiedzialne są podmioty prowadzące kuchnie. Do działań w zakresie prowadzenia kuchni są również zatrudniani wolontariusze. Zgodnie z wymaganiami kadra ma obowiązek posiadać odpowiednie kwalifikacje oraz badania wymagane przepisami.

12.2.3.1.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Łącznie Gmina Miejska Kraków przekazała na realizację zadania:

- w 2013 r. – 150 000 zł;
- w 2014 r. – 150 000 zł.

12.2.3.1.5 Wnioski

Z posiłków w kuchniach prowadzonych przez ww. organizacje korzystają nie tylko osoby bezdomne ale również rodziny wielodzietne, osoby bezrobotne oraz inne, które wymagają takiej formy pomocy. Rodzaje wydawanych posiłków są zróżnicowane w zależności od podmiotu prowadzącego kuchnię. Posiłki wydawane przez kuchnie stanowią uzupełnienie świadczeń przyznawanych na podstawie ustawy o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 r.

12.2.3.2 Łaźnia dla osób bezdomnych

W ramach pn. „Zapewnienia możliwości dokonywania zabiegów higienicznych dla osób bezdomnych przebywających w przestrzeni publicznej” do 30 czerwca 2013 roku funkcjonowała Łaźnia dla osób bezdomnych przy ul. Kościuszki 23, prowadzona przez Zgromadzenie Braci Albertynów. Łaźnia w 2013 roku udzieliła 4 194 zabiegów higienicznych.

Od 1 marca 2014 r. zadanie „Zapewnienie możliwości dokonywania zabiegów higienicznych dla osób bezdomnych przebywających w przestrzeni publicznej” jest realizowane przez Dzieło Pomocy św. Ojca Pio w Centrum Pomocy przy ul. Smoleńsk 4. Do końca 2014 roku łaźnia udzieliła 7 938 zabiegów higienicznych.

12.2.3.2.1 Infrastruktura

Od 1 marca 2014 r. funkcjonuje łaźnia dla osób bezdomnych w Centrum Pomocy przy ul. Smoleńsk 4. Prowadzona jest przez Dzieło Pomocy św. Ojca Pio.

12.2.3.2.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie było realizowane w ramach wsparcia działalności charytatywnej przez GMK do 30 czerwca 2013 r. przez Zgromadzenie Braci Albertynów. Od 1 marca 2014 r. zadanie jest realizowane przez Dzieło Pomocy św. Ojca Pio.

12.2.3.2.3 Kadra

W 2014 r. w realizację powyższego zadania zaangażowane były 3 osoby.

12.2.3.2.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość dotacji przeznaczonej na działalność łazni dla bezdomnych osób prowadzonej przez podmioty niepubliczne przez Gminę Miejską Kraków wynosiła:

w roku 2012 – 10 000 zł;

w roku 2013 – 10 000 zł;

w roku 2014 – 33 500 zł.

12.2.3.2.5 Wnioski

W ramach działalności łazni osoby bezdomne przebywające w przestrzeni publicznej mają możliwość dokonania zabiegów higienicznych, wyprania lub wymiany odzieży. Z usług samej łazni prowadzonej przez Dzieło Pomocy św. Ojca Pio korzystało średnio 35 osób dziennie, miesięczna liczba udzielanych zabiegów higienicznych przekraczała 600. Realizacja tego typu działalności daje możliwość podniesienia higieny osób bezdomnych i obniżenia zagrożenia schorzeniami wynikającymi z niskiego poziomu higieny.

12.2.3.3 Przychodnia dla Osób Bezdomnych

Gmina dofinansowywała działalność charytatywną Stowarzyszenia Lekarze Nadziei prowadzoną w formie Przychodni dla Osób Bezdomnych, w ramach której udzielana jest doraźna pomoc przedmedyczna, pomoc lekarska i wydawanie leków. W 2014 r. udzielono 2 613 konsultacji lekarskich oraz wykonano 1 644 opatrunków i drobnych zabiegów pielęgnacyjnych.

12.2.3.3.1 Infrastruktura

Przychodnia dla Osób Bezdomnych prowadzona przez Stowarzyszenie Lekarze Nadziei ul. Smoleńsk 4 w Krakowie.

12.2.3.3.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie było realizowane przez Stowarzyszenie Lekarze Nadziei w ramach wsparcia działalności charytatywnej przez GMK.

12.2.3.3.3 Kadra

W 2014 r. w realizację powyższego zadania zaangażowane było 6 osób.

12.2.3.3.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość dotacji przeznaczonej na działalność charytatywną polegającą na świadczeniu pomocy medycznej oraz bezpłatnym zaopatrzeniu w leki i materiały medyczne prowadzonej przez podmioty niepubliczne przez Gminę Miejską Kraków wynosiła:

w roku 2012 – 100 000 zł;

w roku 2013 – 100 000 zł;

w roku 2014 – 150 000 zł.

12.2.3.3.5 Wnioski

Realizacja zadania publicznego pn., „Wspieranie działalności charytatywnej obejmującej świadczenie pomocy medycznej oraz bezpłatnego zaopatrzenia w leki i materiały medyczne” zabezpiecza potrzeby osób bezdomnych i ubogich w zakresie uzyskania doraźnej poprawy zdrowia i ochrony przed przenoszeniem chorób zakaźnych. Pozwala również zaopatrzyć osoby bezdomne w niezbędne leki oraz materiały medyczne. Trzeba zwrócić uwagę, że z pomocy w tej formie korzystają nie tylko osoby bezdomne, ale również inne osoby, które z różnych przyczyn nie mają możliwości skorzystania z publicznej służby zdrowia.

Realizacja zadania na dotychczasowym poziomie jest wystarczająca, ponieważ zgodnie z przepisami, w tym ustawą z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych większość osób jest objęta ubezpieczeniem zdrowotnym i ma prawo do korzystania z publicznej służby zdrowia.

12.2.3.4 Wigilia dla bezdomnych i samotnych

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w roku 2014 ponownie zlecił organizacji pozarządowej realizację zadania publicznego z zakresu integracji społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, polegającego na zorganizowaniu Wigilii Świąt Bożego Narodzenia dla osób bezdomnych i samotnych w dniu 24 grudnia na terenie Gminy Miejskiej Kraków.

12.2.3.4.1 Infrastruktura i organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie zostało zrealizowane przez Caritas Archidiecezji Krakowskiej w krągankach Bazyliki Ojców Franciszkanów.

12.2.3.4.2 Kadra

W realizację powyższego zadania zaangażowanych było ok. 7 osób.

12.2.3.4.3 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość dotacji przeznaczonej na realizację zadania publicznego z zakresu integracji społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, polegającego na zorganizowaniu Wigilii Świąt Bożego Narodzenia dla osób bezdomnych i samotnych w dniu 24 grudnia na terenie Gminy Miejskiej Kraków wyniosła w 2014 roku – 10 000 zł.

12.2.3.4.4 Wnioski

Celem zadania jest reintegracja społeczna osób bezdomnych i samotnych poprzez uczestnictwo w Wigilii Świąt Bożego Narodzenia w dniu 24 grudnia 2014 r. oraz zabezpieczenie podstawowych potrzeb życiowych – pożywienia. Uczestnikami zadania były osoby bezdomne, samotne przebywające i mieszkające na terenie Krakowa.

W wieczery wigilijnej w 2014 roku wzięło udział 1 000 takich osób. Po wieczery wręczono uczestnikom 1 000 paczek żywnościowych.

Realizacja zadania przyczynia się do odbudowywania oraz wzmocnienia u uczestników spotkania wigilijnego, umiejętności uczestniczenia w życiu społecznym oraz pełnienia ról społecznych w miejscu ich pobytu.

13 Nowatorskie rozwiązania realizowane przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie w 2014 roku

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej podejmuje wiele działań o nowatorskim charakterze. W 2014 roku zakończono realizację kilku innowacyjnych projektów, które realizowane były z myślą o podnoszeniu standardów pracy w jednostkach pomocy społecznej oraz polepszeniu oferty pomocowej.

13.1 Lokalny Program Osłonowy dla osób, które poniosły zwiększone koszty grzewcze lokalu związane z trwałą zmianą systemu ogrzewania opartego na paliwie stałym na jeden z systemów proekologicznych

Od 1 stycznia 2014 r. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie we współpracy z Wydziałem Kształtowania Środowiska UMK, realizuje unikalny w skali całego kraju, Lokalny Program Osłonowy dla osób, które poniosły zwiększone koszty grzewcze lokalu związane z trwałą zmianą systemu ogrzewania opartego na paliwie stałym na jeden z systemów proekologicznych. Program ten został przyjęty Uchwałą nr XC/1355/13 Rady Miasta Krakowa z dnia 20 listopada 2013 r. Uchwała została ogłoszona w Dzienniku Urzędowym Województwa Małopolskiego i weszła w życie w dniu 14 grudnia 2013 r. Okres obowiązywania Programu został ustalony na lata 2014 – 2022. Jego przyjęcie miało związek w szczególności z obowiązywaniem Programu PONE (Program Ograniczania Niskiej Emisji dla Miasta Krakowa przyjęty Uchwałą Nr XXI/275/11 Rady Miasta Krakowa z dnia 6 lipca 2011 roku), a realizacja stanowi jednocześnie wypełnianie zadań określonych Uchwałą Rady Miasta Krakowa Nr LXXXIII/1274/13 z dnia 25 września 2013 r. w sprawie kierunków działania dla Prezydenta Miasta Krakowa w celu poprawy stanu jakości powietrza w Krakowie.

Pomoc przyznawana w ramach Programu przeznaczona jest dla osób, które przeprowadziły w okresie obowiązywania Programu PONE (czyli nie wcześniej niż 14 września 2011 r.), trwałą zmianę systemu ogrzewania, polegającą na przejściu z systemu ogrzewania paliwem stałym na ogrzewanie: gazowe, elektryczne, oparte na oleju opałowym, bądź polegające na podłączeniu do miejskiej sieci ciepłowniczej. Ubiegający się o pomoc powinien spełnić także następujące przesłanki: 1) być zobowiązanym do regulowania opłat na rzecz dostawcy energii cieplnej służącej ogrzaniu lokalu, 2) faktycznie zamieszkiwać w lokalu objętym pomocą, 3) posiadać dochód nie przekraczający odpowiednio: w przypadku osoby samotnie gospodarującej 450% kryterium dochodowego określonego w art. 8 ust. 1 pkt 1 ustawy o pomocy społecznej (a więc kwoty 2 439 zł), a w przypadku rodziny 300% kryterium dochodowego określonego w art. 8 ust. 1 pkt 3 ustawy o pomocy społecznej (a więc kwoty 1 368 zł na osobę w rodzinie). Pomoc przysługuje raz w roku kalendarzowym i realizowana jest w formie zasiłku celowego lub zasiłku celowego specjalnego. Postępowanie w sprawie, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej prowadzi we współpracy z Wydziałem Kształtowania Środowiska UMK, który to dokonuje potwierdzenia, że w okresie obowiązywania PONE w lokalu zamieszkiwanym przez ubiegającego się o pomoc przeprowadzono trwałą zmianę systemu ogrzewania.

W 2014 r. do Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej wpłynęło 109 wniosków o przyznanie pomocy w ramach Programu. Zasiłek celowy bądź celowy specjalny został w tym okresie przyznany 97 rodzinom na łączną kwotę 60 143 zł. Średnia wartość przyznanej pomocy wyniosła 620 zł w przeliczeniu na 1 gospodarstwo domowe.

W związku z realizacją Lokalnego Programu Osłonowego w 2014 r. Ośrodek prowadził także działalność informacyjną na temat możliwości skorzystania z Programu oraz zasad przyznawania pomocy. Była ona prowadzona w szczególności poprzez media, w tym stronę internetową MOPS, na której dostępna jest odpowiednia aplikacja – kalkulator,

umożliwiający osobom zainteresowanym wstępne obliczenie wysokości pomocy. Informacje udzielane były również w poszczególnych Filiach MOPS w Krakowie przez wyznaczonych i przeszkolonych w tym celu pracowników. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej był także zaangażowany w prowadzenie Punktu Informacyjno - Doradczego Urzędu Miasta Krakowa, którego działalność koncentruje się na tematyce związanej ze zmianą systemu ogrzewania (Punkt ten został powołany Uchwałą nr XCII/1388/13 Rady Miasta Krakowa z dnia 4 grudnia 2013 r.).

13.2 Program „Aktywny samorząd”

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w 2014 r. kontynuował realizację pilotażowego programu pn. „Aktywny Samorząd”, dofinansowywanego ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Program ma na celu wyeliminowanie lub zmniejszenie barier ograniczających uczestnictwo osób niepełnosprawnych w życiu społecznym, zawodowym i w dostępie do edukacji poprzez:

- likwidację lub ograniczenie barier transportowych;
- przygotowanie osób niepełnosprawnych z zaburzeniami narządu ruchu i percepcji wzrokowej do pełnienia różnych ról społecznych poprzez umożliwienie im włączenia się do tworzącego się społeczeństwa informacyjnego;
- likwidację lub ograniczenie bariery w poruszaniu się, umożliwiające uczestnictwo osobom niepełnosprawnym w aktywności społecznej albo wzrost lub utrzymanie istniejącej aktywności;
- umożliwianie osobom niepełnosprawnym pełnienia różnych ról społecznych poprzez zastosowanie elementów wspierających ich zatrudnienie;
- zwiększenie szans osób niepełnosprawnych na zatrudnienie na otwartym rynku pracy poprzez podwyższenie ich kwalifikacji.

Osoby niepełnosprawne miały możliwość otrzymać dofinansowanie do:

- zakupu i montażu oprzyrządowania do posiadanego samochodu, sprzętu elektronicznego lub jego elementów oraz oprogramowania;
- szkoleń w zakresie obsługi nabytego w ramach programu sprzętu elektronicznego i oprogramowania;
- zakupu wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym;
- zakupu protezy kończyny, w której zastosowano nowoczesne rozwiązania techniczne.

Niepełnosprawni mogli też uzyskać w ramach Programu dofinansowanie lub refundację kosztów:

- uzyskania prawa jazdy kategorii B;
- utrzymania sprawności technicznej posiadanego wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym;
- utrzymania sprawności technicznej posiadanej protezy kończyny, w której zastosowano nowoczesne rozwiązania techniczne;
- opieki nad dzieckiem (opłata za pobyt dziecka w żłobku lub przedszkolu albo inny koszt zapewnienia opieki nad dzieckiem);
- uzyskania wykształcenia na poziomie wyższym.

W 2014 r. złożono łącznie 678 wniosków. Z pomocy skorzystało 488 osób niepełnosprawnych, w tym 345 niepełnosprawnych studentów, z których 160 otrzymało dofinansowanie do dwóch semestrów nauki. W ramach programu „Aktywny Samorząd” zrealizowano umowy na kwotę 2 808 223 zł.

13.3 Zmiany organizacyjne w MOPS wdrażane w związku ze zmianą sposobu prowadzenia i organizowania pracy socjalnej

W 2014 r. na podstawie podejmowanych w latach poprzednich przygotowań została wprowadzona zmiana organizacyjna w zakresie prowadzenia i organizowania pracy socjalnej mająca na celu jak najbardziej skuteczne pomaganie osobom i rodzinom. Koncepcja zmian została opracowana w oparciu o dotychczasowe doświadczenia w realizowaniu tej usługi w MOPS w Krakowie oraz rekomendacje wypracowane w ramach zadania 2 projektu systemowego 1.18 „Tworzenie i rozwijanie standardów usług pomocy i integracji społecznej”.

Jednym z podstawowych założeń wdrażanych zmian jest rozdzielenie różnych ról pracownika socjalnego: postępowania metodycznego w pracy socjalnej (przede wszystkim rola wspierająca) od postępowań administracyjnych prowadzonych w sprawie przyznania świadczeń pomocy społecznej (przede wszystkim rola kontrolna).

W wyniku zmiany praca socjalna na rzecz osób i rodzin prowadzona jest wyłącznie przez pracowników socjalnych, do których obowiązków nie należy prowadzenie postępowań administracyjnych w sprawie świadczeń.

Sposobem na wprowadzenie zmiany jest wdrożenie nowego kryterium podziału organizacyjnego Filii. Dotychczasowe zespoły problemowe, w ramach których wykonywali obowiązki pracownicy socjalni tj. ds. rodzin i osób bezrobotnych oraz ds. osób starszych i niepełnosprawnych zastąpione zostały przez zespół ds. usług i świadczeń oraz zespół ds. pracy socjalnej.

Do zadań pracowników socjalnych zespołu ds. usług i świadczeń należy przede wszystkim prowadzenie postępowań administracyjnych w sprawach świadczeń pieniężnych i niepieniężnych, a więc także usług pomocy społecznej przyznawanych w trybie postępowania administracyjnego (domy pomocy społecznej, ośrodki wsparcia, usługi opiekuńcze, itp.). Pracownicy tego zespołu odpowiedzialni są za ustalenie czy osoba lub rodzina ubiegająca się o świadczenie wykorzystuje wszystkie swoje możliwości, zasoby i uprawnienia w celu poprawy swojej sytuacji życiowej. Aktywizują osoby i rodziny do podjęcia działań zmierzających do poprawy trudnej sytuacji życiowej – uzgadniają niezbędny zakres współpracy osób i rodzin w rozwiązywaniu jej problemów oraz dokonują oceny wywiązywania się z realizacji podjętych zobowiązań.

Do głównych zadań pracowników socjalnych zespołu ds. pracy socjalnej należy prowadzenie pracy socjalnej z osobą lub rodziną. Praca socjalna to działalność zawodowa, która dla zwiększania dobrostanu promuje społeczne zmiany, rozwiązywanie problemów we wzajemnych ludzkich relacjach oraz upodmiotowienie (*empowerment*) i wyzwolenie ludzi. Korzystając z teorii ludzkich zachowań i systemów społecznych, praca socjalna ingeruje dokładnie tam, gdzie dochodzi do wzajemnego oddziaływania ludzi i środowiska. Kluczowe dla praktyki pracy socjalnej jest oparcie jej na wartościach i zasadach. Celem pracy socjalnej jest zmiana, która powoduje poprawę (lub przynajmniej nie pogarszanie) sytuacji/funkcjonowania osoby lub rodziny. Jednym z głównych czynników zmiany jest relacja pomocowa między osobą, a pracownikiem socjalnym, będąca fundamentem pracy socjalnej, niezależnie od podejścia teoretycznego czy stosowanej metody. Praca socjalna jest procesem, rozumianym jako zespół metodycznych czynności podejmowanych w określonym celu z wykorzystaniem odpowiednich narzędzi pracy socjalnej.

Ze względu na wielowymiarowy charakter zmian organizacyjnych oraz ich innowacyjny charakter przyjęte zostało rozwiązanie stopniowego wdrażania. Od stycznia 2014 r. w nowej formule organizacyjnej rozpoczęły pracę dwie Filie – nr 1 i 9, a więc łącznie 59 pracowników socjalnych, spośród 249 pracowników socjalnych pracujących we wszystkich filiach MOPS. Opracowana koncepcja merytoryczna oraz koncepcja zmian organizacyjnych, w tym podziału zadań pomiędzy dwa nowe zespoły, była w trakcie roku modyfikowana, z wykorzystaniem doświadczeń praktycznych oraz dalszych prac

konceptyjnych w ramach projektu 1.18 „Tworzenie i rozwijanie standardów usług pomocy i integracji społecznej”. Efektem było wprowadzenie od 1 października 2014 r. zmian w zmodyfikowanej wersji w Filii nr 7, oraz materiały edukacyjne umożliwiające lepsze przygotowanie do realizacji zadań filii już zreorganizowanych oraz lepsze przygotowanie do planowanej zmiany w filiach pracujących w dotychczasowej strukturze.

Kluczowym elementem wdrażanej zmiany jest przygotowanie pracowników. W tym celu podjęto następujące działania:

- w IV kwartale 2013 r. zorganizowano spotkania informacyjne na temat wdrażanych zmian dla pracowników socjalnych MOPS Kraków;
- przeprowadzono szkolenia dla pracowników socjalnych Filii, w których rozpoczęto w ramach pilotażu wdrażanie zmian, z zakresu prowadzenia pracy socjalnej;
- w filiach zreorganizowanych zatrudniono konsultanta psychologa;
- organizowano spotkania szkoleniowe dotyczące postępowania administracyjnego w kontekście rozdzielenia pracy socjalnej od postępowania administracyjnego;
- zorganizowano wizyty studyjne dla Filii, które nie wdrażały zmian, w trakcie których prezentowano rezultaty rozdzielenia pracy socjalnej od postępowania administracyjnego;
- na stronie internetowej dostępnej dla pracowników MOPS zamieszczane są materiały edukacyjne oraz informacje na temat wdrażanych zmian.

Wdrażane zmiany były również prezentowane podczas konferencji, spotkań oraz wizyt studyjnych organizowanych na prośbę zainteresowanych zmianą ośrodków pomocy społecznej: Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej we Wrocławiu oraz Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Kędzierzynie-Koźlu.

13.4 Program reintegracji społecznej i zawodowej osób posiadających zadłużenie z tytułu korzystania z mieszkań komunalnych, mający na celu pomoc w spłacie zadłużenia

Począwszy od roku 2013 Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej realizował w oparciu o zawarte pomiędzy Zarządem Budynków Komunalnych w Krakowie, Miejskim Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Krakowie oraz Grodzkim Urzędem Pracy w Krakowie porozumienie z dnia 6.02.2013 r. „Program reintegracji społecznej i zawodowej osób posiadających zadłużenie z tytułu korzystania z mieszkań komunalnych, mający na celu pomoc w spłacie zadłużenia”.

Realizowane działania obejmowały:

1. Wsparcie indywidualne i grupowe ukierunkowane na reintegrację społeczną i zawodową.
2. Zatrudnienie w formie umów o pracę, w tym w ramach robót publicznych.

W cotygodniowych spotkaniach informacyjnych wzięły udział 193 osoby, spośród których w Programie uczestniczyło 90 osób zadłużonych.

Kwota spłaconego na rzecz gminy zadłużenia wyniosła 195 951 zł w tym spłacona przez osoby zatrudnione w ramach robót publicznych wyniosła 149 535 zł, a w ramach pozostałych form prawnych 46 416 zł.

Dla Gminy Miejskiej Kraków realizacja Programu poza efektami ekonomicznymi przynosi efekty społeczne w postaci zmiany postaw osób zadłużonych, które stają się aktywne w dążeniu do poprawy swojej sytuacji. Poprzez wsparcie udzielane przez pracowników KIS MOPS osoby zadłużone odnajdują możliwości rozwiązania problemu zadłużenia. Aby utrwalić takie podejście, osoby te obejmowane są wsparciem m. in. doradców zawodowych KIS MOPS, zaopatrywane w wiedzę dotyczącą technik poszukiwania pracy na wolnym rynku oraz przygotowywane do jej podjęcia. Osobom kończącym udział w Programie przekazywane są informacje na temat ofert pracy na wolnym rynku pracy.

14 Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie działa na podstawie Statutu przyjętego uchwałą Nr CX/1682/14 Rady Miasta Krakowa z dnia 25 czerwca 2014 roku oraz Regulaminu Organizacyjnego zatwierdzonego zarządzeniem Nr 552 Prezydenta Miasta Krakowa z dnia 25 lutego 2014 roku (z późn. zm.) (tekst wraz ze zmianami dostępny na stronie www.mops.krakow.pl).

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie realizuje zadania wynikające z:

- ustawy o pomocy społecznej;
- ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej;
- ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych;
- ustawy o zatrudnieniu socjalnym;
- ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie;
- ustawy o systemie oświaty.

Ponadto Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie realizuje zadania wynikające z:

- ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych;
- ustawy o ochronie zdrowia psychicznego;
- ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie;
- ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy;
- ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi.

W 2014 r. w sferze zainteresowania Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie znalazło się około 5% mieszkańców Krakowa. Z pomocy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej skorzystało 36 900 osób (w tym: 30 524 osoby korzystające ze świadczeń pomocy społecznej, 3 118 uczniów objętych pomocą materialną o charakterze socjalnym oraz 5 379 osób objętych wsparciem w ramach Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych¹⁰⁷).

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie w 2014 r., w ramach prowadzonych postępowań administracyjnych w sprawie świadczeń, wydał 153 146 decyzji administracyjnych.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej realizuje zadania w ramach działań własnych oraz koordynacji i nadzoru nad 32 placówkami publicznymi i 127 niepublicznymi (wg stanu na grudzień 2014 r.). Placówki systemu pomocy społecznej to domy pomocy społecznej, dzienne domy pomocy społecznej, środowiskowe domy samopomocy, placówki opiekuńczo-wychowawcze, ośrodki adopcyjno-opiekuńcze, placówki specjalistycznego poradnictwa, ośrodek interwencji kryzysowej, ośrodek dla osób dotkniętych przemocą, placówki pomocy bezdomnym, kluby integracji społecznej, warsztaty terapii zajęciowej.

Zadania publiczne Gminy Miejskiej Kraków w sferach:

- pomocy społecznej, w tym pomocy rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywania szans tych rodzin i osób;
- wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej;
- działalności na rzecz integracji i reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem;
- działalności charytatywnej;

mogą być zlecane podmiotom niepublicznym (organizacje pozarządowe i inne podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie). Formy zlecania to: powierzenie podmiotowi niepublicznemu wraz z udzieleniem dotacji na

¹⁰⁷ Liczby nie sumują się, gdyż dana osoba mogła być objęta wsparciem w więcej niż jednej z wymienionych grup.

finansowanie jego realizacji oraz wspieranie wykonywania zadań publicznych, wraz z udzieleniem dotacji na dofinansowanie ich realizacji.

Zgodnie z ustawą o finansach publicznych, środki finansowe ujęte mogą być wyłącznie w planie finansowym Urzędu Miasta i w związku z tym dysponuje nimi Wydział Spraw Społecznych UMK, który przekazuje je wykonawcom zleceń (podmiotom niepublicznym). Natomiast Dyrektor MOPS, na podstawie pełnomocnictwa Prezydenta Miasta Krakowa, ogłasza i rozstrzyga konkursy na realizację zadań. Do zadań MOPS należy realizacja umów zawartych przez Dyrektora SO UMK, w tym kontrola realizowanych przez podmioty niepubliczne zadań oraz ich rozliczanie.

14.1 Kadra Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie

W połowie 2010 r. Ośrodek osiągnął wskaźnik zatrudnienia, o którym mowa w art. 110 ust. 11 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej. Ośrodek zatrudnia pracowników proporcjonalnie do liczby ludności gminy w stosunku jeden pracownik socjalny zatrudniony w pełnym wymiarze czasu pracy na 2000 mieszkańców.

Wśród osób zatrudnionych w MOPS w Krakowie ponad 58% stanowią pracownicy socjalni. Pozostałe osoby to przede wszystkim pracownicy działów merytorycznych. Ponad 76% spośród 400 pracowników socjalnych świadczy pracę w środowisku.

Tabela: Zatrudnienie w MOPS wg stanowisk – stan na 31 grudnia danego roku

WYSZCZEGÓLNIENIE	OGÓŁEM*				
	2010	2011	2012	2013	2014
Ogółem:	643	662	658	691	684
z tego: dyrektor	1	1	1	1	1
zastępcy dyrektora	2	3	2	2	2
pracownicy socjalni ogółem	387	394	410	402	400
z tego: starszy specjalista pracy socjalnej	8	8	7	7	8
specjalista pracy socjalnej	72	77	99	83	88
starszy pracownik socjalny	133	136	134	146	143
pracownik socjalny	174	173	170	166	160
w tym: będący głównym specjalistą	2	3	3	4	1
pracownicy socjalni świadczący pracę w środowisku	291	294	304	326	306
pozostali pracownicy	253	264	245	286	281

*wykaz nie uwzględnia pracowników przebywających na urloпах wychowawczych i bezpłatnych
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Około 71% pracowników MOPS (w tym tych przebywających na urloпах wychowawczych i bezpłatnych) to osoby legitymujące się wyższym wykształceniem, w tym 11% stanowią pracownicy, którzy mają ukończone także studia podyplomowe. Wykształceniem policealnym legitymuje się 23% ogółu pracowników (stan na 31.12.2014 r.). W Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej w Krakowie stale obserwuje się proces doskonalenia zawodowego i tym samym stale wzrasta poziom wykształcenia pracowników Ośrodka. W stosunku do roku 2013 wskaźnik zatrudnienia osób z wykształceniem wyższym wzrósł o 5%. O jeden procent wzrósł także wskaźnik osób, które ukończyły studia podyplomowe.

W 2014 r. pracownicy MOPS brali udział w licznych szkoleniach podnosząc swoje kompetencje.

W bezpłatnych szkoleniach organizowanych głównie przez Centrum Aktywności Lokalnej oraz Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie w ramach projektu POKL „Szkolenie i doskonalenie zawodowe kadr pomocy społecznej” wzięło udział ponad

180 osób. 65 pracowników Ośrodka uczestniczyło w szkoleniach zorganizowanych przez Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich pn. „Szkolenia z nowych technologii dla pracowników 45+”. Dodatkowo 239 pracowników ukończyło okresowe szkolenie BHP przeprowadzone metodą e-learningową.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie od kilku lat nieprzerwanie odznacza się ponad 6 procentowym wskaźnikiem zatrudnienia osób niepełnosprawnych.

14.2 Plan wydatków Sytemu Pomocy Społecznej w latach 2012 – 2014

Zgodnie z art. 249 ust. 3 oraz ust. 4 pkt. 3 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2009r., Nr 157 poz. 1240), od 1 kwietnia 2010 roku, środkami finansowymi przeznaczonymi na realizację zadań publicznych Gminy Miejskiej Kraków w sferach: pomocy społecznej, integracji i reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i działalności charytatywnej zadań dysponuje Wydział Spraw Społecznych UMK, który przekazuje je wykonawcom zleceń (podmiotom niepublicznym).

MOPS ogłasza i rozstrzyga konkursy na realizację zadań, kontroluje realizowane przez podmioty niepubliczne zadania oraz nadzoruje poprawność ich rozliczania.

2012 rok

Zadania GMK realizowane przez system pomocy społecznej	Wykonanie 31.12.2012 r.
1	2
wydatki bieżące	201 080 711 zł
środki własne	133 476 130 zł
dotacja z budżetu państwa	60 460 860 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	7 143 721 zł
wydatki inwestycyjne	4 927 194 zł
środki własne	4 345 501 zł
dotacja z budżetu państwa	537 953 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	43 740 zł
Suma	206 007 905 zł

Zadania GMK realizowane przez MOPS	Wykonanie 31.12.2012 r.
1	2
wydatki bieżące, w tym:	104 440 427 zł
środki własne	58 396 769 zł
dotacja z budżetu państwa	38 965 380 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	7 078 278 zł
wydatki inwestycyjne, w tym:	43 628 zł
środki własne	- zł
dotacja z budżetu państwa	- zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	43 628 zł
Suma	104 484 055 zł

Zadania GMK realizowane przez publiczne jednostki pomocy społecznej	Wykonanie 31.12.2012 r.
1	2
wydatki bieżące, w tym:	96 640 284 zł
środki własne	75 079 361 zł
dotacja z budżetu państwa	21 495 480 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	65 443 zł
wydatki inwestycyjne, w tym:	4 883 566 zł
środki własne	4 345 501 zł
dotacja z budżetu państwa	537 953 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	112 zł
Suma	101 523 850 zł

Dotacje dla organizacji pozarządowych realizowane przez Wydział Spraw Społecznych	Wykonanie 31.12.2012 r.
wydatki bieżące, w tym:	43 767 777 zł
środki własne	35 967 667 zł
dotacja z budżetu państwa	6 527 943 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	1 272 167 zł
Suma	43 767 777 zł

2013 rok

Zadania GMK realizowane przez MOPS i jednostki publiczne	Wykonanie 31.12.2013 r.
1	2
wydatki bieżące	208 953 977,98 zł
środki własne	129 895 738,57 zł
dotacja z budżetu państwa	72 353 775,71 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	6 704 463,70 zł
wydatki inwestycyjne	3 490 610,52 zł
środki własne	1 459 404,75 zł
dotacja z budżetu państwa	– zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	2 031 205,77 zł
Suma	212 444 588,50 zł

Zadania GMK realizowane przez publiczne jednostki pomocy społecznej	Wykonanie 31.12.2013 r.
1	2
wydatki bieżące, w tym:	95 855 837,97 zł
środki własne	71 498 462,54 zł
dotacja z budżetu państwa	24 217 113,17 zł

dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	140 262,26 zł
wydatki inwestycyjne, w tym:	3 222 569,68 zł
środki własne	1 191 363,91 zł
dotacja z budżetu państwa	- zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	2 031 205,77 zł
Suma	99 078 407,65 zł

Zadania GMK realizowane przez MOPS	Wykonanie 31.12.2013 r.
1	2
wydatki bieżące, w tym:	113 098 140,01 zł
środki własne	58 397 276,03 zł
dotacja z budżetu państwa	48 136 662,54 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	6 564 201,44 zł
wydatki inwestycyjne, w tym:	268 040,84 zł
środki własne	268 040,84 zł
dotacja z budżetu państwa	- zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	- zł
Suma	113 366 180,85 zł

Dotacje dla organizacji pozarządowych realizowane przez Wydział Spraw Społecznych, w tym:	Wykonanie 31.12.2013 r.
środki własne	35 815 315,46 zł
dotacja z budżetu państwa	8 695 603,80 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	722 993,68 zł
Suma	45 233 912,94 zł

2014 rok

Zadania GMK realizowane przez MOPS i jednostki publiczne	Wykonanie 31.12.2014 r.
1	2
wydatki bieżące	217 683 445,07 zł
środki własne	143 461 953,96 zł
dotacja z budżetu państwa	66 227 138,44 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	7 994 352,67 zł
wydatki inwestycyjne	7 503 781,05 zł
środki własne	3 617 045,44 zł
dotacja z budżetu państwa	- zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	3 886 735,61 zł
Suma	225 187 226,12 zł

Zadania GMK realizowane przez publiczne jednostki pomocy społecznej	Wykonanie 31.12.2014 r.
1	2
wydatki bieżące, w tym:	97 987 334,32 zł
środki własne	78 676 384 zł
dotacja z budżetu państwa	19 203 349 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	107 602 zł
wydatki inwestycyjne, w tym:	6 847 462,51 zł
środki własne	2 960 727 zł
dotacja z budżetu państwa	- zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	3 886 736 zł
Suma	104 834 796,83 zł

Zadania GMK realizowane przez MOPS	Wykonanie 31.12.2014 r.
1	2
wydatki bieżące, w tym:	119 696 110,75 zł
środki własne	64 785 570 zł
dotacja z budżetu państwa	47 023 790 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	7 886 751 zł
wydatki inwestycyjne, w tym:	656 318,54 zł
środki własne	656 318,54 zł
dotacja z budżetu państwa	- zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	- zł
Suma	120 352 429,29 zł

Dotacje dla organizacji pozarządowych realizowane przez Wydział Spraw Społecznych, w tym:	Wykonanie 31.12.2014 r.
środki własne	39 302 164,28 zł
dotacja z budżetu państwa	7 504 354,76 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	1 151 840,02 zł
Suma	47 958 359,06 zł

Zadania GMK realizowane przez MOPS ze środków PFRON (środki PFRON nie są ujmowane w budżecie Miasta ani w planach finansowych jednostek budżetowych)

Zadania GMK realizowane przez MOPS ze środków PFRON	Wykonanie na 31.12.2014 r.
Zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej*	695 466 zł
Zadania z zakresu rehabilitacji społecznej	14 408 516,70 zł
1 zobowiązania dotyczące dofinansowania kosztów działania warsztatów terapii zajęciowej	7 608 843 zł

2	dofinansowanie uczestnictwa osób niepełnosprawnych i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych	2 524 185,20 zł
3	dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych	149 291,15 zł
4	dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze przyznawane osobom niepełnosprawnym na podstawie odrębnych przepisów	1 999 998,62 zł
5	dofinansowanie likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych	2 068 569,73 zł
6	dofinansowanie usług tłumacza języka migowego lub tłumacza – przewodnika	57 629 zł
Suma		15 103 983,63 zł

*zadanie realizowane przez Grodzki Urząd Pracy – z dofinansowania skorzystało 81 osób niepełnosprawnych

MOPS realizuje projekty, które są współfinansowane ze źródeł zewnętrznych. Najpoważniejszy projekt to projekt systemowy „Pora na aktywność” – w 2014 r. na realizację działań w ramach projektu przeznaczono kwotę 10 200 303 zł, z czego 8 670 517 zł to środki pochodzące ze źródeł europejskich w ramach dofinansowania, 508 438 zł to środki z dotacji celowej z budżetu krajowego w ramach dofinansowania projektu oraz 1 021 348 zł to wkład własny, jaki Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie wniósł w realizację projektu w postaci zasiłków i pomocy w naturze.

Na realizację innych projektów, na których środki pozyskano w ramach konkursów, plan na rok 2014 wyniósł 758 981 zł.

14.3 Infrastruktura lokalowa i techniczna

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej pozyskuje lokale i nieruchomości w celu realizacji własnych zadań oraz zadań powierzanych innym podmiotom do realizacji.

Na koniec 2014 r. MOPS posiadał tytuł prawny do 55 lokali i nieruchomości o łącznej powierzchni 20 474,73 m², w tym:

- 1) Środowiskowy Dom Samopomocy: 1 lokal o łącznej powierzchni 189,85 m²,
- 2) Mieszkania chronione: część nieruchomości oraz 5 lokali o łącznej powierzchni 814,22 m², w tym 2 dla osób bezdomnych, 2 dla usamodzielniających się wychowanków oraz 1 dla osób zaburzonych psychicznie,
- 3) Placówka wsparcia dziennego: 1 lokal o powierzchni 114,99 m²,
- 4) Placówki opiekuńczo - wychowawcze: 5 nieruchomości i 4 lokale, łączna powierzchnia lokali i budynków wynosi 2 091,88 m²,
- 5) Warsztaty Terapii Zajęciowej: część budynku użytkowanego wspólnie przez komórkę organizacyjną MOPS i WTZ, powierzchnia 690,55 m²,
- 6) Ośrodek dla Ofiar Dotkniętych Przemocą: 1 nieruchomość, powierzchnia użytkowa budynku 731,19 m²,
- 7) Ośrodek Poradnictwa i Terapii Rodzin: 208,90 m² – jeden lokal wspólny ze składnicą akt MOPS i pomieszczeniami po jadłodajni,
- 8) Domy Pomocy Społecznej: 2 nieruchomości, powierzchnia użytkowa budynków 2 404,70 m²,
- 9) Ośrodki, schroniska i noclegownie dla osób bezdomnych: 3 nieruchomości w całości oraz części dwóch kolejnych nieruchomości, powierzchnia użytkowa budynków 4029,11 m²,

- 10) Lokale finansowane ze środków Unii Europejskiej, w których realizowany jest projekt „Pora na aktywność”, w których mieszczą się komórki organizacyjne MOPS: 13 lokali o łącznej powierzchni 1248,23 m²,
- 11) Komórki organizacyjne MOPS: 17 lokali i 1 nieruchomość o łącznej powierzchni użytkowej 7089,59 m², w tym powierzchnia bez piwnic 5923,08 m² (powierzchnia magazynów/składnic akt/piwnic: 1 166,51 m²) – w jednej nieruchomości jest prowadzony WTZ i mieści się komórka organizacyjna MOPS i w jednym lokalu oprócz składnicy akt realizowane są dwa zadania pomocy społecznej,
- 12) Lokale i nieruchomości w trakcie adaptacji i przekształcania na potrzeby:
- a) komórek organizacyjnych MOPS: 4 wyodrębnione części lokali i nieruchomości o łącznej powierzchni 744,52 m²,
 - b) zadań pomocy społecznej: dwie nieruchomości, w tym jedna niezabudowana na DPS i jedna z budynkiem o powierzchni 117 m² na mieszkanie chronione dla bezdomnych mężczyzn.